

1987

STOPINJE

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Alfonz Korbun, Martin Poredoš, Franc Tement

Uredil uredniški odbor

Lojze Kozar, Vilko Novak, Franc Puncer, Jožef Smej, Jože Zadavec
Odgovorni urednik: Jožef Smej, Slomškov trg 19, Maribor

Naslovna stran platnic:

Zlati jesenski sadovi

Zadnja stran platnic:

Široka obzorja

posnetka Jože Ftičar

STOPINJE 1987

POKRAJINSKAIN ŠTUDIJSKA **KNJIZNICA** MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1987

262.2(497.12-18)(059)

19025946

COBISS •

Leto 1987 je navadno leto

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom, da jih ne bi zamenjali z zapovedanimi prazniki. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

polna luna ☽

mlaj ☾

prvi krajec ☾

zadnji krajec ☽

PO KRUHU ŽIVLJENJA SPET K SVETEMU MIRU

»Včasih je treba iti daleč, zelo daleč nazaj. Toda tam je dom, tam je naša sreča, tam je tudi naše srce... Brez Boga smo vsi strašno ubogi.«

(Stanko Cajncar)

Zdi se, da smo v svojem ravnanju in obnašanju zares odšli predaleč od pravih vrednot življenja. Mogoče zato, ker smo preveč iz navade zajemali iz studenca božje milosti, ali pa smo se od njega odvadili. Vse to se nujno odraža v posamezniku in človeški skupnosti. Čas, v katerem živimo, je poln nemira, poln nasilja in razdvojenosti. Mnogi zato ne sprašujejo zaman: Bomo preživel, bomo premagali grozo atoma?

Minula černobilska katastrofa v začetku meseca majnika, je pri ljudeh dobre volje zbudila kanček zdravega nemira.

Ne samo, da se je treba vrniti h klasičnim virom energije, bolj kot to je potrebno vrniti se »domov«, k viru vsega dobrega in osrečujočega, vrniti se h Kristusu, Kruhu življenja, skratka, vrniti se nazaj k Bogu.

Sodobna svetinja — pridobitništvo in vera samo v materialne dobrine, nam ne moreta zagotoviti miru in sreče, ter prinesiti odrešitve.

Brez Boga ostanemo v svojem bistvu še bolj osiromašeni, vedno bolj razčlovečeni, brezbrizni in brezčutni romarji skozi praznino sveta.

Nadaljuje se evharistično leto in z njim blagoslov miru za vse, ki ga hočejo sprejeti. V tem letu se bomo radi vračali domov, nazaj k Bogu. Ne mislim na vračanje k staremu in preživelemu, pač pa k ponovnemu odkrivanju svetega in božjega v sedanjem času. Simbol božjega Kruha naj vtisne v naše življenje pečat miru, pečat neomajnega zaupanja, da je On zmeraj in povsod z nami. Kristusov mir naj kraljuje v vaših srcih, saj ste bili tudi poklicani vanj v enem telesu: in bodite hvaležni. (Kol. 3,15)

Jože Gerič

1 Č **NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)**

2 P **Bazilij Veliki in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3)**

3 S **Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.**

4 N 2. **PO BOŽIČU (2); Angela Folinjska, redovnica**

Beseda se je učlovečila (Jn 1, 1—18)

5 P **Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.**

6 T **Gospodovo razglašenje, Sv. Trije kralji (1)**

7 S **Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antioh., duh.**

8 Č **Severin Noriški, op.; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.**

9 P **Julijan in Bazilisa, mučenca; Hadrijan, opat**

10 S **Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.**

11 N **JEZUSOV KRST (2); Pavlin Oglejski, škof**

To je moj ljubljeni Sin (Mt 3, 13—17)

12 P **Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, muč.**

13 T **Hilarij, šk. in c. uč. (4); Veronika Milanska, dev.**

14 S **Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.**

15 Č **Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok**

16 P **Marcel, papež; Berard in tov., franč. muč.**

17 S **Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.**

18 N 2. **NAVADNA (2); Marjeta Ogrska, redovnica**

Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jn 1, 29—34)

19 P **Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.**

20 T **Fabijan in Boštjan (Sebastijan), muč. (4)**

Pečarovci

21 S **Neža (Janja, Agnes), dev., muč. (3); Epifanij, škof**

22 Č **Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teodolinda, kralj.**

€

23 P **Emerencijana, muč.; Ildefonz, škof**

24 S **Frančišek Saleški, šk., c. uč. (3); Felicijan, škof, muč.**

25 N 3. **NAVADNA (2); Spreobrnitev apostola Pavla**

Jezus začne učiti (Mt 4, 12—23)

26 P **Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, r. u.**

27 T **Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež**

28 S **Tomaž Akvinski, duh., c. uč. (3); Peter Nolasko, red.**

29 Č **Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik**

30 P **Martina, dev., muč.; Hiacinta (Jacinta) Marescotti**

31 S **Janez Bosko, red. ust. (3); Marcela, vdova**

1 N 4. NAVADNA (2); Brigita Irska, devica
Osmero blagrov (Mt 5, 1—12)

- 2 P Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana**
 3 T Blaž, škof, muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
 4 S Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
 5 Č Agata, dev., muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa
 6 P Pavel Miki in tov., muč. (3); Amand Belgijski, škof
 7 S Nivard, red.; Adavkt in frigijski mučenci

8 N 5. NAVADNA (2); Hieronim Em.; Prešernov dan
Naloga Jezusovih učencev (Mt 5, 13—16)

- 9 P Apolonija, dev., muč.; Nikefor, muč.
 10 T Sholastika, dev. (3); Viljem Veliki, pušč.
 11 S Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
 12 Č Evlalija, muč.; Antonij, škof
 13 P Jordān Saški, red.; Gregor II., papež
 14 S Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.

15 N 6. NAVADNA (2); Klavdij Colobiéré
Jezus dopolnjuje postavo (Mt 5, 17—37)

- 16 P Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
 17 T Sedem ustanoviteljev servitov (4); Frančišek Clet, muč.
 18 S Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
 19 Č Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof
 20 P Šadot in tov., muč.; Evherij, škof
 21 S Peter Damiani, šk., c. uč. (4); Maksimilijan Puljski, škof

22 N 7. NAVADNA (2); Marjeta Kortonska, spokornica
Ljubite svoje sovražnike (Mt 5, 38—48)

- 23 P Polikarp, škof, c. uč. (3); Dositej, menih
 24 T (Matija, apostol); Sergij, mučenec
 25 S Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica
 26 Č Matilda iz Hackeborna, dev.; Porfirij, škof
 27 P Gabrijel Žalostne Matere božje, red.; Leander, škof
 28 S Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof

1 N 8. NAVADNA (2); Albin, šk.; Antonina, muč.
Jezus svari pred zaskrbljenostjo (Mt 6, 24—34)

- 2 P Neža Praška, dev.; Karel Dobri, knez
3 T Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij; Pust
4 S †† Pepelnica (1); Kazimir, kraljevič
5 Č Janez od Križa, red.; Evzebij, muč.
6 P † Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), dev.
7 S Perpetua in Felicita, muč. (4); Gavidioz, škof

8 N 1. POSTNA (1); Janez od Boga, red. ust.
Jezus zavrne skušnjavca (Mt 4, 1—11)

- 9 P Frančiška Rimska, redovn. (4); Gregor Niški, škof
10 T Štirideset mučencev; Makarij, škof
11 S Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
12 Č (Gregor Vel., papež); Doroteja (Rotija), muč.
13 P † Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), muč.
14 S Kvatre; Matilda, kraljica; Florentina, opatinja

15 N 2. POSTNA (1); Klemen M. Dvořak, red. Ⓢ
Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1—9)

- 16 P Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, muč.
17 T Patricij, škof (4); Jedrt Nivelska, opatinja
18 S Ciril Jeruzalemski, šk., c. uč. (4); Salvator, red.
19 Č Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, dev. Cankova
20 P † Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof
21 S Nikolaj Flūe, pušč.; Filemon, muč.

22 N 3. POSTNA (1); Lea, spokornica Ⓢ
Jezus in Samarijanka (Jn 4, 5—42)

- 23 P Turbij iz Mongroveja, šk. (4); Viktorijan in tov.
24 T Dionizij in tov., muč.; Katarina Švedska, red.
25 S Gospodovo oznanjenje (1); Džma, desni razbojnik
26 Č Evgenija, muč.; Kastul, muč.
27 P † Rupert Salzburški, škof; Lidija, muč.
28 S Milada Praška, dev.; Bojan (Vojteh), knez, muč.

29 N 4. POSTNA (1); Bertold, red. ust. Ⓢ
Jezus ozdravi sleporojenega (Jn 9, 1—41)

- 30 P Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
31 T Modest Gosposvetski, škof (4); Gvido, opat

- 1 S Hugo Grenobelski, šk.; Venancij, šk. muč.
 2 Č Frančišek Paolski, red. ust. (4); Teodozija, muč.
 3 P † Rihard, šk.; Sikst I., papež; Agapa, muč.
 4 S Izidor Seviljski, šk., c. u. (4); Zosim, pušč.

5 N 5. POSTNA (1); Vincenc Ferrer, duh.
Jezus obudi Lazarja (Jn 11, 1—45)

- 6 P Irenej Sirmijski, šk., muč.; Celestin I., papež
 7 T Janez Krstnik de la Salle, red. ust. (3)
 8 S Albert, šk., muč.; Valter, opat
 9 Č Marija Kleopova, svetopis. žena; Valtruda, red.
 10 P † Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., muč.
 11 S Stanislav, šk., muč (3); Domnij (Dujam), škof

12 N CVETNA NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1)
Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mt 21, 1—11)

- 13 P Martin I., papež, muč.; Hermenegild, muč.
 14 T Lidvina, dev.; Valerijan in tov., muč.
 15 S Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
 16 Č Vel. četrtek (1); Bernardka Lurška, dev.
 17 P †† Vel. petek (1); Rudolf, muč.; Inocenc, škof
 18 S Vel. sobota (1); Apolonij, muč.; Elevterij Ilir., muč.

19 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)
Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1—9)

20 P Velikonočni ponedeljek (1); Hilda, dev.

- 21 T Anzelm, šk., c. uč.; Konrad iz Parzhama, red.
 22 S Leonid, muč.; Agapit, papež
 23 Č Jurij, muč.; Vojteh, šk., muč. Rogašovci, Videm
 24 P Fidel (Zvest) Sigmarinški, muč.; Honorij, šk.
 25 S Marko, evangelist; Ermin, šk., muč.

28 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Pashazij, opat
Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19—31)

27 P Ustanovitev OF; Hozana Kotorska, dev. (4)

- 28 T Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
 29 S Katarina Sienska, dev., c. uč. (3); Peter Veronski, muč.
 30 Č Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ustanov.

- 1 P JOŽEF DELAVEC (2); MEDNARODNI PRAZNIK DELA
2 S Atanzij, škof in c. uč. (3); Boris, kralj

- 3 N 3. VELIKONOČNA (1); Filip in Jakob ml., apostola
Jezus na poti v Emavs (Lk 24, 13—35)

- 4 P Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, škof
5 T Gotard, šk.; Angel, muč.; Juta, spokornica
6 S Marija, Srednica milosti; Dominik Savio; Frida
7 Č Gizela, opatinja; Domicijan, šk.; Flavij, muč.
8 P Viktor Milanski, muč.; Dezider (Željko), škof
9 S Pahomij, opat; Beat, pušč.; Dan zmage

- 10 N 4. VELIKONOČNA (1); Antonin, škof
Jezus dobri pastir (Jn 10, 1—10)

- 11 P Mamert, šk.; Sigismund (Žiga), kralj
12 T Leopold Mandić, duh. (3); Pankracij, muč.
13 S Servacij, šk.; Mucij, muč.
14 Č Matija, apostol (2); Bonifacij, muč.
15 P Zofija (Sonja), muč.; Izidor, kmet
16 S Janez Nepomuk, duh., muč. (4); Andrej Bobola, muč.

- 17 N 5. VELIKONOČNA (1); Paskal Baylon, red.; Jošt, opat
Jezus je pot, resnica in življenje (Jn 14, 1—12)

- 18 P Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj
19 T Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.
20 S Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.
21 Č Krispin, red.; Valens, šk.; Evtihij in tov., muč.
22 P Renata, spok.; Marjeta (Rjeta, Rita) Kasijska, red.
23 S Janez de Rossi, duh.; Evfrozinija, red.

- 24 N 6. VELIKONOČNA (1); Marija Pomočnica
Jezus obljubi Svetega Duha (Jn 14, 15—21)

- 25 P Prošnji dan; Beda Častitljivi, c. uč.
26 T Prošnji dan; Filip Neri, duh. (3)
27 S Prošnji dan; Avguštín Canterburyjski, šk. (4)
28 Č **Gospodov vnebohod (1); German Pariški, šk.** **Bogojina**
29 P Maksim Emonski, škof (4); Teodozija, dev.
30 S Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand Kastiljski, kr.

- 31 N 7. VELIKONOČNA (1); Obiskanje Device Marije **Markovci**
Jezusova velikoduhovniška molitev (Jn 17, 1—11)

- 1 P Justin, muč. (3); Pamfil, muč.
 2 T Marcelin in Peter, muč. (4); Erazem, šk., muč.
 3 S Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kralj.
 4 Č Frančišek Caracciolo, red., ust.; Kvirin iz Siscije, šk., m.
 5 P Bonifacij, šk., muč. (3); Svetko (Svetopolk), muč.; Igor, m.
 6 S Norbert, šk., red. ust. (4); Bertrand Oglejski, šk.

**7 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Robert, opat
 Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19—23)**

- 8 P Marija, Mati Cerkve (2); Medard, škof
 9 T Efrem Sirski, diakon, c. u. (4); Primož in Felicijan, muč.
 10 S Bogumil, šk.; Janez Dominici, dubrovn. škof
 11 Č Barnaba, apostol (3); Jolenta, red.
 12 P Janez Fakundski, red.; Adelhajda, dev.
 13 S Kvatre; Anton Padovanski, red., c. u. (3); Trifil, šk.

**14 N SV. TROJICA (1); Elizej, prerok Odranci, G. Petrovci,
 Oče pošlje Sina na svet (Jn 3, 16—18) M. Nedelja**

- 15 P Vid (Vitomir), muč. (4); Germana (Mana) Cousin, d.
 16 T Frančišek Regis, duh.; Beno, šk.; Gvido, red.
 17 S Gregor Barbarigo, šk.; Adolf, šk.
18 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Amand, šk.
 19 P Romuald, opat (4); Nazarij, šk.
 20 S Silverij, papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.

**21 N 12. NAVADNA (2); Alojz (Vekoslav) Gonzaga, red.
 Jezus uči apostole (Mt 10, 26—33)**

- 22 P Pavlin iz Nole, šk.; Janez Fisher in Tomaž More, m. (4)
 23 T Agripina, dev., muč.; Jožef Cafasso, duh.
 24 S Rojstvo Janeza Krstnika (1); Kres Ljutomer, Razkrižje
 25 Č Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat; Doroteja, dev.
 26 P Srce Jezusovo (1); Vigilij (Stojan), šk. Vel. Polana
 27 S Marijino Srce; Ema Krška, kneg.; Ladislav, kralj Beltinci

**28 N 13. NAVADNA (2); Irenej, šk., muč.
 Lastnosti Jezusovih učencev (Mt 10, 37—42)**

- 29 P Peter in Pavel, apostola (1); Marcel, muč. Hotiza Radgona
 30 T Prvi mučenci rimske Cerkve (4); Emilijana (Milena), muč.

- 1 S Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
 2 Č Oton Bamberški, šk.; Vital (Živko), muč.
 3 P Tomaž, apostol (2); Heliodor Koprski, šk.
 4 S DAN BORCA; Elizabeta Portugalska (4); Urh, šk.

D

- 5 N CIRIL IN METOD, slov. ap. (1); Anton M. Zacc. Radenci
 Dobri pastir da življenje za ovce (Jn 10, 11—16)

- 6 P Marija Goretti, dev., muč. (4); Bogomila, spok.
 7 T Izaija, prerok; Vilibald, šk.; Edelburga, dev.
 8 S Kilijan, šk., muč.; Prokop, muč.
 9 Č Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
 10 P Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, muč.
 11 S Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneg. Benedikt v Prekm.

E

- 12 N 15. NAVADNA (2); Mohor ni Fortunat, muč.
 Prilika o sejavcu in semenu (Mt 13, 1—23)

- 13 P Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, šk.
 14 T Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, red.
 15 S Bonaventura, šk., c. u. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 Č Karmelska Mati božja (4); Evstatij, šk.
 17 P Aleš (Aleksej), spok.; Marcelina, dev.
 18 S Friderik (Miroslav), šk., muč.; Arnold, šk.

F

- 19 N 16. NAVADNA (2); Arsen, diakon, pušč.
 Prilika o ljulki med pšenico (Mt 13, 24—43)

- 20 P Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok
 21 T Lovrenc iz Brindisija, duh., c. u. (4); Danijel (Danilo), pr.
 22 S DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda) (3) Kapela
 23 Č Brigita Švedska, red. ust. (4); Apolinarij, šk., muč.
 24 P Kristina, dev., muč.; Boris in Gleb, muč.
 25 S Jakob st., apostol (2); Krištof (Kristo), muč. Dobrovnik

G

- 26 N 17. NAVADNA (2); Joahim in Ana, starša DM Bakovci
 Prilika o zakladu in o ribah (Mt 13, 44—52)

- 27 P Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Pantaleon, muč.
 28 T Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), šk.
 29 S Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj
 30 Č Peter Krizolog, šk., c. u. (4); Angelina, kneg.
 31 P Ignacij Lojolski, red. ustan. (3); Fabij, muč.

1 S Alfonz M. Ligvorij, šk., c. u. (3); Makabejski bratje

2 N 18. NAVADNA (2); Evzebij iz Vercellija, šk.

Jezus nasiti množico (Mt 14, 13—21)

3 P Lidija, makedon. žena; Avguštin Kažotić, zagr. škof

4 T Janez M. Vianney, duh. (3); Evdoksija, žena

5 S Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ozbalt, kr.

6 Č Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.

7 P Sikst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4)

8 S Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak in tov.

9 N 19. NAVADNA (2); Peter Faber, red.

Jezus hodi po morju (Mt 14, 22—33)

10 P Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.

11 T Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.

12 S Evplij, muč.; Inocenc XI., papež

13 Č Poncijan, papež in Hipolit, duh, muč. (4)

14 P Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima, duh.

15 S **MARJINO VNEBOVZETJE** (1); Tarzicij, muč. **Apače, Grad
Turnišče**

16 N 20. NAVADNA (2); Rok, spok.; Štefan Ogrski, kr. Dokležovje **€**
Vera kananejske matere (Mt 15, 21—28) **Cezanjevci**

17 P Hijacint Poljski, red.; Liberat (Slobodan), op., muč.

18 T Helena (Jelka, Alenka), cesarica

Pertoča

19 S Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik Toulouški, šk.

20 Č Bernard, opat, c. u. (3); Samuel (Samo), prerok

21 P Pij X., papež (3); Sidonij, (Zdenko), šk.

22 S Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), šk.

23 N 21. NAVADNA (2); Roza iz Lime, dev.

Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13—20)

24 P Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red.

25 T Ludvik IX. Francoski, kr.; Jožef Kalasanc, duh. (4)

26 S Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, šk.

27 Č Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, šk.

28 P Avguštin, šk., c. u. (3); Hermes, muč.

29 S Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.

30 N 22. NAVADNA (2); Feliks in Adavkt, muč.

Hoja s križem za Kristusom (Mt 16, 21—27)

31 P Rajmund (Rajko) Nonat, red.; Pavlin, šk.

- 1 T Egidij (Tilen), opat; Verena, dev. D
 2 S Maksima, muč.; Kastor, šk.
 3 Č Gregor Vel., papež (3); Mansvet, šk.
 4 P Rozalija (Zalka), dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok
 5 S Lovrenc Giustiniani, šk.; Viktorin, šk., muč.
-

6 N 23. NAVADNA (2); ANGELSKA; Petronij, šk.

Jezus naroča spravlјivost (Mt 18, 15—20)

- 7 P Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč. Ⓣ
 8 T Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč. Tišina
 9 S Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
 10 Č Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.
 11 P Prot in Hijacint, muč.; Ertruda (Erna), dev.
 12 S Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
-

13 N 24. NAVADNA (2); Janez Zlatousti, šk., c. u.

Prilika o neusmiljenem hlapcu (Mt 18, 21—35)

- 14 P Povišanje sv. Križa (2); Notburga, dev. Črensovci, Križevci
 15 T Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč. E
 16 S Kornelij, papež in Ciprijan, šk., muč. (3)
 17 Č Robert Bellarmino, šk., c. u. (4); Lambert, šk., muč.
 18 P Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.
 19 S Kvatre; Januarj, šk., muč. (4); Emilija de Rodat, red.
-

20 N 25. NAVADNA (2); Suzana, muč.

Prilika o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1—16)

- 21 P Matej (Matevž), apostol in evang. (2); Jona, prerok
 22 T Tomaž Villanovski, šk.; Mavricij in tov., muč.
 23 S Paternij (Domagoj), šk., muč.; Lin, papež Ⓣ
 24 Č Marija Devica, rešiteljica jetnikov; Gerard, šk.
 25 P Avrelija (Zlata), dev.; Sergij Radoneški, šk.
 26 S Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat Kuzma
-

27 N 26. NAVADNA (2); Vincenc Pavelski, duh.

Prilika o neenakih sinovih (Mt 21, 28—32)

- 28 P Venceslav (Vaclav), muč. (4); Lioba (Ljuba), dev.
 29 T Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2)
 30 S Hieronim, duh., c. u. (3); Zofija, spok. D

- 1 Č Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, šk.
 2 P Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub. Bogomil), sp.
 3 S Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.

**4 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Francišek Asiški
 Prilika o hudobnih vinogradnikih (Mt 21, 33—43)**

- 5 P Marcelin, šk.; Flavija, muč.
 6 T Bruno, red. ust. (4); Renato, šk.
 7 S Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež Ⓔ
 8 Č Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
 9 P Dioniz, šk. in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
 10 S Francišek Borgia, red.; Hugolin, muč.

**11 N 28. NAVADNA (2); Emilijan (Milan, Milko), šk.
 Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1—14)**

- 12 P Maksimilijan Celjski, šk. (4); Serafin, red.
 13 T Edvard, kr.; Koloman, muč.
 14 S Kalist I., papež, muč. (4); Gaudencij (Veselko), šk., m. Ⓔ
 15 Č Terezija (Zinka) Velika, dev., c. u. (3); Avrelija, dev.
 16 P Hedvika, red.; Marjeta M. Alakok, dev. (4); Gal, opat
 17 S Ignacij Antiohijski, šk., muč. (3); Viktor, šk.

**18 N 29. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Luka, evang.
 O davčnem denarju (Mt 22, 15—21)**

- 19 P Izak Jogues in kanadski mučenci; Pavel od Križa (4)
 20 T Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat
 21 S Uršula, dev., muč.; Hilarion, opat
 22 Č Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red. Ⓔ
 23 P Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna
 24 S Anton M. Claret, šk. (4); Feliks, šk., muč.

**25 N 30. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); Darija
 Največja zapoved (Mt 22, 34—40)**

- 26 P Lucijan, luč.; Amand iz Strasbourga
 27 T Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, šk.
 28 S Simon in Juda Tadej, apost. (2); Cirila, muč.
 29 Č Narcis, šk.; Ermelinda Brabantska, dev. Ⓔ
 30 P Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, red.
 31 S Volbenk (Bolfenk), šk.; Kvintin, muč.

1 N VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.
Osmero blagrov (Mt 5, 1—12)

- 2 P Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.
3 T Viktorij Ptujski, šk., Just, tržaški, muč.
4 S Karel Boromejski, šk. (3); Vital in Agrikola, muč.
5 Č Zaharija in Elizabeta starša Janeza Krstnika
6 P Lenart (Narte), opat; Sever, šk., muč.
7 S Engelbert, šk., muč.; Ernest, opat, Vilibrord, šk.

8 N 32. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Bogomir, šk.
Pametne in nespametne device (Mt 25, 1—13)

- 9 P Posvetitev lateranske bazilike (2); Teodor (Božidar)
10 T Leon Vel., papež, c. u. (3); Andrej Avelinski, duh.
11 S Martin iz Toursa, šk. (3); Menas, pušč. Martjanci, Kobilje
12 Č Jozafat Kunčevič, šk., muč. (3); Kunibert, šk.
13 P Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec
14 S Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, šk.

15 N 33. NAVADNA (2); Leopold, knez
Prilika o talentih (Mt 25, 14—30)

- 16 P Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4); Otmar, opat
17 T Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.
18 S Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdija, pr.
19 Č Narsej, muč.; Barlam, muč.
20 P Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, red.
21 S Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež

22 N JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1)
O poslednji sodbi (Mt 25, 31—46)

- 23 P Klemen, papež, muč.; Kolumban, opat (4)
24 T Krizogon Oglejski, muč.; Flora, dev., muč.
25 S Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč. Lendava
26 Č Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.
27 P Virgil, apostol Karantanije; Jožef Pignatelli, red.
28 S Jakob de Marchia, duh.; Eberhard, šk.

29 N 1. ADVENTNA (1); DAN REPUBLIKE
Opomin k čuječnosti (Mr 13, 33—37)

30 P Andrej, apostol (2), zavetnik mariborske škofije

- 1 T Eligij, šk.; Natalija (Božena), spok.
 2 S Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
 3 Č Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.
 4 P Janez Damaščan, duh., c. u. (4); Barbara, dev., muč.
 5 S Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, šk.

Ⓜ

- 6 N 2. ADVENTNA (1); Nikolaj (Miklavž), šk. M. Sobota, Dolenci
 Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mr 1, 1—8)
 7 P Ambrož, šk., c. u. (3); Agaton, muč.
 8 T Brezmadežno spočetje Device Marije (1)
 9 S Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očač
 10 Č Melkijad, papež, muč.; Judita, svetopis. žena
 11 P Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, pušč.
 12 S Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, muč.

- 13 N 3. ADVENTNA (1); Lucija, dev., muč.
 Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jn 1, 6—8. 19—20)
 14 P Janez od Križa, c. u. (3); Spiridion (Dušan), šk.
 15 T Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rosa, red. ust.
 16 S Albina, dev, muč.; Adelhajda, cesarica
 17 Č Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.
 18 P Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, šk.
 19 S Kvatre; Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.

Ⓜ

- 20 N 4. ADVENTNA (1); Evgenij in Makarij, muč.
 Angel oznani Jezusovo rojstvo (Lk 1, 26—38)
 21 P Peter Kanizij, duh., c. u. (4); Severin, šk.
 22 T Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, red.; Dan JLA
 23 S Janez Kancij, duh., c. u. (4); Viktorija, dev., muč.
 24 Č Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.
 25 P BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.
 26 S Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež

Ⓜ

- 27 N SV. DRUŽINA (2); Janez Evangelist, apostol
 Jezusovo darovanje v templju (Lk, 2 22—40)
 28 P Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov., muč
 29 T Tomaž Becket, šk., muč. (4); David, kralj
 30 S Rajner, šk.; Liberij, šk.; Evgen, šk.
 31 Č Silvester, papež (4); Melanija, opatinja

Ⓜ

1927 1928 1929

- 1.1.1. ...
- 1.1.2. ...
- 1.1.3. ...
- 1.1.4. ...
- 1.1.5. ...

- 1.2.1. ...
- 1.2.2. ...
- 1.2.3. ...
- 1.2.4. ...
- 1.2.5. ...
- 1.2.6. ...
- 1.2.7. ...
- 1.2.8. ...

- 1.3.1. ...
- 1.3.2. ...
- 1.3.3. ...
- 1.3.4. ...
- 1.3.5. ...
- 1.3.6. ...
- 1.3.7. ...
- 1.3.8. ...

- 1.4.1. ...
- 1.4.2. ...
- 1.4.3. ...
- 1.4.4. ...
- 1.4.5. ...
- 1.4.6. ...
- 1.4.7. ...
- 1.4.8. ...

- 1.5.1. ...
- 1.5.2. ...
- 1.5.3. ...
- 1.5.4. ...
- 1.5.5. ...
- 1.5.6. ...
- 1.5.7. ...
- 1.5.8. ...

Evharistija in mir

Bilo je v začetku poletja 1986. Popoldne sem se napotil v Ljudski vrt v Mariboru, pravzaprav v podaljšek Ljudskega vrta, kjer se v senci dreves igrajo navadno otroci. To pot so poželjivo gledali na sosedovo češnjo z njenimi kakor kri rdečimi zreli sadeži. Nekaj češenj, se pravi nekaj tega vabljivega rdečega koščicastega sadu je ležalo tudi na tleh.

»Na drevo, na češnjo ne smete,« sem rekel, »ker ni vaša, pač pa lahko po starem nepisanem pravu poberete tiste češnje, ki so na tleh.«

Že so se trije sklonili, da bi jih pobrali, ko se je oglasila dvanajst ali trinajstletna deklica:

»Za božjo voljo, nikar! Češnje so vendar radioaktivne. Vsak, kdor jih zaužije, umre.«

Majhen otrok še ne pozna razlike med zdravim in strupenim sadem. Vsak sad bo nehote nesel v usta. Šele čez čas bo začel razločevati: To je zdravo, to škodljivo. Zavedal se bo: So sadovi, ki jih lahko uživam, so pa tudi taki, ki lahko povzročijo bolezen ali celo smrt.

Kar spozna otrok v svoji razvojni dobi, to je spoznalo človeštvo v svoji zgodovini. Sestavilo je natančen seznam užitnih in neužitnih gob, zdravih in strupenih sadežev, zdravih in škodljivih zelišč. Zdrav sad je začelo gojiti po vrtovih, slabega uničevati.

Zdi se, da stoletna in tisočletna preizkušena merila ne veljajo več. Po černobilski nesreči nas časniki, radijska in televizijska poročila svari-jo, da ne smemo uživati sadov lastnega vrta: češenj, jagod, ribeza, malin. Treba jih je strokovno preiskati, preden jih postaviš na mizo. Človek bi lahko ponovil Davidove besede Jonatanu: »Kakor resnično Gospod živi in ti živiš, le en korak je med menoj in smrtjo« (1 Sam 20,3) ali pa besede preroških sinov Elizeju: »Smrt je v loncu, mož božji« (2 Kr 4,40). Rastline in živali, ki jih je Stvarnik dal človeku za jed, so vsrkale vase smrtni strup, ki se je neločljivo vsesal v sleherno vlakno.

Prav v času, ko mariborski otroci v Ljudskem vrtu zaradi radioaktivnosti niso upali zobati češenj, je Bildpost, nemški tednik, na prvi strani objavil odprto pismo sovjetskemu voditelju Mihailu Gorbačovu: »Kako gre vašim otrokom ali vnukom? Vsi imajo lepa ruska imena: Ana, Tatjana, Aleksej, Nikolaj, Igor. Le-ti imajo radi svojo mater, kakor vsi otroci na svetu ljubijo svoje matere. Toda, kako naj se ohranijo pri življenju, če ne smejo uživati nobenega svežega mleka?«

Prva zapoved prvemu človeškemu paru se je glasila: Rodita in se množita, le-tej pa je kmalu sledila prepoved: »Od drevesa spoznanja dobrega in hudega pa nikar ne jejta! Zakaj brž ko bi jedla od njega, bosta morala umreti.« V tej prepovedi se skriva velika resnica: Človek je odvisen. Ni neomejen gospodar narave. Poslušati mora Stvarnika. Bog je tisti, ki odloča, kaj je dobro in kaj hudo. To je večni naravni zakon, dan človeku od Boga. Če hoče človek še naprej uživati sadove zemlje, ne sme storiti vsega, kar zmore. Postavljene so mu meje. Prvikrat v zgodovini po tisti tragediji v édenskem vrtu je človeški rod postal priča: sadovi, namenjeni življenju, se v hipu spremenijo v sadove smrti. Vsa človeška zgodovina od izгона iz Édena ne pozna časa, v katerem bi bilo prepovedano

uživati sadove lastnega vrta. To je doživela naša generacija 14 let pred tretjim tisočletjem, generacija, ki se ponaša s tem, da je napredna. Še pred nedavnim je sodobni Faust vzkliknil: „Zemlja mi je dovolj. Neumnež, kdor tja čez v onstranstvo mežika!“ In komentator je ob tem zapisal »V novem stoletju je človeštvo resnično nehalo mežikati v nebo in je obrnilo svoje oči na svoj pravi dom, na zemljo... Srednji vek je dokončno pokopan. Nov človek prihaja na svetovno pozornico, človek tega sveta... brez strahov iz onostranstva.« Toda človek, ki za svoja dejanja ni nikomur odgovoren, človek brez »strahov« iz onstranstva, lahko postane rabelj človeštva, povzročitelj samouničenja. Stojimo pred alternativo: ali etične vrednote, dane od Boga in zapisane kot naravni zakon v srcu tudi tistih, ki Boga izrecno ne priznavajo — ali samouničenje z jedrskim orožjem. Druge izbire ni.

Med drugo svetovno vojno je na bojiščih umrlo 32 milijonov ljudi, v raznih koncentracijskih taboriščih pa 18 milijonov. Ta vojna je stala človeštvo ok. 1200 milijard dolarjev. Za ta denar bi lahko vsakemu prebivalcu na zemlji kupili avto in za vsako družino postavili štirisobno stanovanje. »Vojna je takšen greh, ki ga ne opere zmaga« (Anatole France). Jedrska vojna pa sploh ne bo imela zmagovalca, ker ga bo umorila radioaktivnost, in sicer neprimerno večja, kot je nastala po katastrofi v Černobilu.

Mir pa ni samo odsotnost vojne, nasilja, terorizma. Mnogi ljudje nimajo miru, tudi ko ni vojne. Vojne in nemiri se porajajo v človekovem srcu: »Iz srca namreč prihajajo hudobne misli, uboji, prešuštva, nečistovanja, tatvine, kriva pričevanja, kletvine« (Mt 15,19).

Treba je ozdraviti človekovo srce. Kako? Če je zemlja en sam velik vrt, ne smemo mimo velikega Vrtnarja. Zanimivo: od mrtvih vstali zveličar se je Mariji Magdaleni prikazal pod podobo vrtnarja. Veliki Vrtnar svojega vrta ni zapustil. Boli ga, če človek zlorabi svobodno voljo in uničuje z orožjem, vojnami, zastrupljanjem svoj vrt. V edenskem vrtu je raslo drevo življenja, ki je človeku zagotavljalo nesmrtnost. Človek je moral redno jesti njegove sadeže, da je obnavljal svoje življenje (Biblični leksikon, MD Celje, 1984, 253). Ko je bil zaradi greha izgnan iz raja, mu je Bog odvzel drevo življenja: »Da zdaj človek ne stegne svoje roke ter ne vzame tudi od drevesa življenja, da bi jedel in živel vekomaj.« Vzhodno od edenskega vrta je postavil kerube in plamen bliskajočega se meča, da bi stražili pot k drevesu življenja (1 Mz 3,22,24). Izvoljeno ljudstvo je živelo v pričakovanju, da jih bo Mesija spet pripeljal v edenski vrt. Tako beremo v prastarem pričevanju rabina Léviya: »Mesija, veliki duhovnik, bo odprl vrata raja in bo dal svetim jesti od drevesa življenja.« Jezus je to hrepenenje po večnem življenju uresničil v najvišji meri s postavitvijo evharistije: »Zmagovalcu bom dal jesti z drevesa življenja, ki raste v božjem raj« (Raz 2,7). Življenje, mir, blaginja, zdravje, sreča, izhajajo naravnost od Boga in Jagnjeta. Izpod njegovega prestola izvira reka žive vode, obakraj reke pa raste drevo življenja, ki dvanaestkrat rodi in daje svoj sad vsak mesec ter je zdravilo narodom (prim. Raz 22,1—3). Mar ni to drevo življenja podoba evharistije? Saj je Kristus prišel, da bi imeli življenje, mir, blaginjo, in sicer v obilju (prim. Jn 10,10). Prva beseda od

mrtvih Vstalega je MIR. Mir je sad Jezusovega križa in vstajenja. Evharistija je kot ponavzočenje Jezusove smrti in vstajenja zakrament miru.

V evharistiji kot daritvi kaže Jezus, večni in veliki duhovnik, Očetu svoje rane in posreduje za mir. Stopil je namreč v sama nebesa, da zdaj za nas stoji pred božjim obličjem (Heb 9,24). Pri vsaki maši se med Očetom in Sinom ponavlja tisti čudoviti dialog, zapisan pri preroku: »Od kod te brazgotine na tvojih prsih? Kaj pomenijo rane sredi tvojih rok?« In po-reče: »Ranjen sem bil v hiši svojih domačih« (prim. Zah 13,6). Da, zaradi naših grehov je bil ranjen, za naše zveličanje ga je zadela kazen. Gospod je naložil nanj nas vseh pregrehe in po njegovih ranah smo ozdraveli (prim. Iz 53,5 sl.). Sad mašne daritve je mir. Angeli, božji poslanca, lahko poročajo Bogu, ki prestoluje v nebesih: »Prepotovali smo zemljo, in glej, vsa zemlja je v miru« (Zah 1,11).

Sv. obhajilo je eshatološka gostija, to je gostija novega neba in nove zemlje. Jezus nas hrani s svojim poveljanim telesom in krvjo ter nas tako napravlja deležne svojega poveljanega življenja. Prestavljeni smo tako rekoč že v nova nebesa in novo zemljo, kjer prebivata pravičnost in mir, kjer se dokončno srečata usmiljenje in zvestoba, poljubita mir in pravičnost, kjer so že meči prekovani v pluge, kjer se volk in jagnje lahko pa-seta skupaj in kjer dojenček brez strahu vtika svoj prst v gadjo luknjo.

»Izprosite, kar je Jeruzalemu v mir« (Ps 122,6). Mir je božji dar, ki ga moramo izprositi. Naš veliki molivec v tabernaklju, Jezus Kristus, prosi za nas s silnimi klici, z neizrekljivimi zdihi (prim. Heb 5,7 in Rim 8,26), vendar želi, da se tej molitvi za mir pridružimo tudi mi s pravim srcem in v polni veri, v srcih očiščeni slabe vesti (prim. Heb 10,22).

Za evharistijo, zakrament miru, je bil potreben kruh, hrbtnica življenja, a potrebno je bilo tudi vino, ta dišeči dušni nektar. Jezus je to kot oseba presvete Trojice hotel od vekomaj, toda v časovnem okviru njegovega življenja na zemlji je prišel trenutek, ko je začel na pšenična polja in vinske grozde gledati kot na simbole svojega sobivanja z nami, kot na tiste pridelke naše zemlje, katerim se je zaupal, da v njihovi podobi ostane med nami. Zunanji izraz evharistične daritve se začne takrat, ko deček Jezus prvič v svoji ročici razdrobi zlato rumen klas in prvič okusi dišeč grozd.

Obmurska pšenična polja, lendavske, ljubomerske in kápelske gorice! Jezus vas je kot druga božja oseba videl in gledal že takrat, ko je kot deček prvič osmukal pšenični klas in okusil sok vinskega grozda. Hotel je, naj ostanete, naj v miru hranite svoje prebivalce, naj ste prvine njegove spravne daritve, dokler ne pride.

Pravijo, da se je druga svetovna vojna končala ob Muri. Tu se je zlo-milo bojno orožje. Naj bi v drugem letu evharističnega obdobja 1986/87, v letu, katerega geslo je EVHARISTIJA — ZAKRAMENT MIRU, poglobili svoj pogled na evharistijo kot na trajni velikonočni zakrament miru, da bi zavladal pri nas trajni mir, mir z Bogom, bližnjim in mir v srcu.

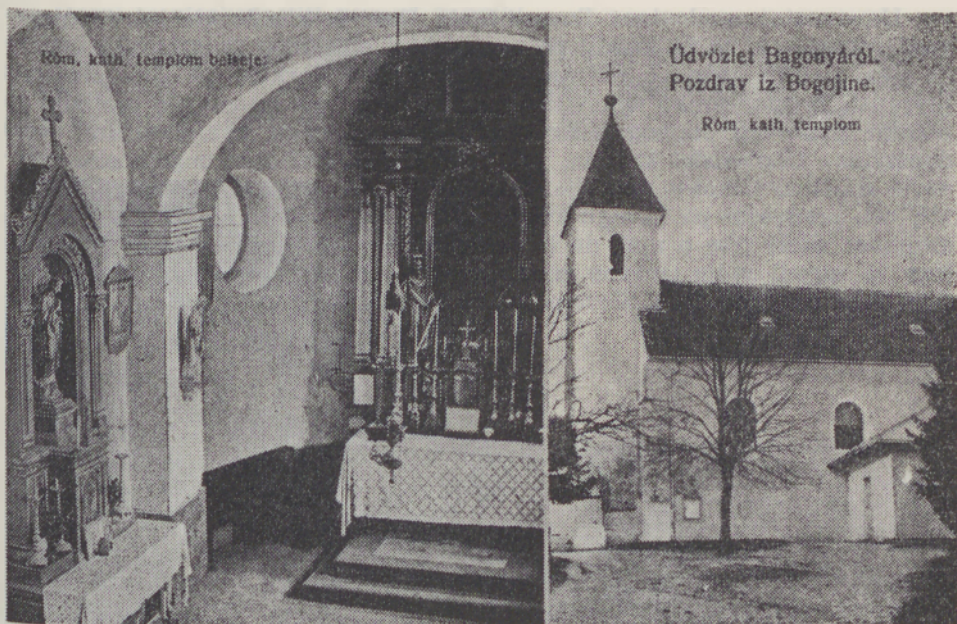
Plečnikova dela v Prekmurju

V januarju 1987 bo minilo trideset let od smrti najpomembnejšega slovenskega arhitekta, Jožeta Plečnika (rojen 1872 v Ljubljani). V zadnjih letih hodijo arhitekti iz vse Evrope in Amerike občudovat in raziskovat Plečnikovo delo v Ljubljani in drugod v Sloveniji; v tujini pišejo o njem, odkrivajo pomen njegovih del na Dunaju v začetku tega stoletja, njegovo obnovo praških Hradčanov in cerkev Srca Jezusovega v Pragi, cerkev v Zagrebu, Osijeku, Beogradu in še in še. Spomladi 1988 so v Parizu priredili veliko razstavo o Plečniku, na kateri so bili vidni nekateri predmeti iz naših cerkvâ (lestenci, kelihi), lesena maketa ljubljanskega tromostovja, fotografije njegovih cerkvâ v Sloveniji, med njimi tudi v Bogojini. V oktobru pa so odprli isto razstavo tudi v Ljubljani, tako da je zdaj vsaj del Slovencev mogel nekoliko bolje spoznati velika dela našega rojaka, ki jih v tujini bolje poznajo in cenijo. Razstavo bodo videli tudi v drugih velikih mestih Evrope.

Arhitekt Jože Plečnik

Vse to je priložnost, da kratko pokažemo vsa Plečnikova dela v Prekmurju, kjer je imel prvič v Sloveniji priliko, da je zgradil nekaj večjega. Naša mala krajina ima kar veliko umetnostnih spomenikov iz romanske in gotske dobe: cerkve v Selu, Domanjševcih, Turnišču, Martjancih, Soboti (staro svetišče), na Tišini, pri Gradu, v Gornjih Petróvcih (Nédela) so znamenite kot stavbe in nekatere tudi zavoljo ohranjenih stenskih slik. Kóliko naših šol vodi k njim svoje učence, da bi spoznali našo preteklost?

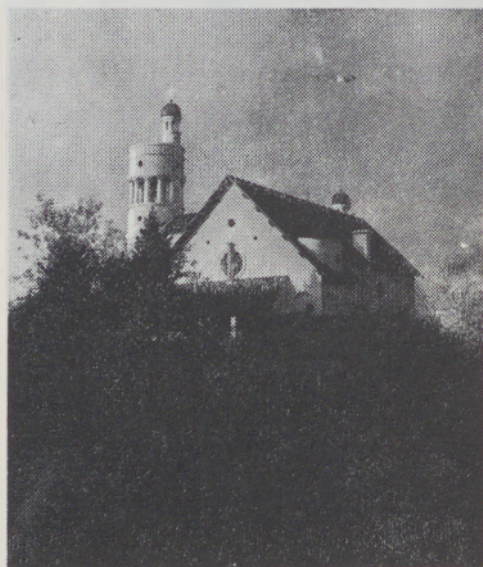

Stara cerkev v Bogojini

Potem ko nam zadnja štiri stoletja niso dala pomembnih cerkvi, se je po osvobojenju 1919 začela nova doba tudi v umetnosti Prekmurja. Po srečnem naključju so Bogojančarji prišli v stik s profesorjem na ljubljanski univerzi, Jožetom Plečnikom in župnik Ivan Baša ga je naprosil, da bi naredil načrte za novo cerkev. Že pred prvo svetovno vojsko so zbirali v Ameriki darove za novo cerkev, ker je bila stara premajhna (gl. na platnicah Marijinega lista!). Toda vojna je to preprečila. Profesor Plečnik je bil, kot dokazujejo njegova pisma in vse poznejše njegovo razmerje do neznanega Prekmurja, gotovo močno prevzet od dejstva, da bo delal prvi načrt za cerkev v domovini za obrobno deželo, ki je imela prej tako malo stikov z ostalim slovenstvom. Naredil je kar dva načrta že spomladi 1924, večjega celo dal kliširati in poslal celo škatlo odtisov v Bogojino. Toda medtem je obiskal Bogojino Andrej Plečnik, katehet in svetovalc svojega brata ter ga opomnil, da bi bilo mogoče staro cerkev ohraniti.

Plečnik je mislil na Bogojino tudi v Pragi, kjer je obnavljal grad. V poznem poletju 1924 pa je le prišel v Bogojino in ko je videl staro, iz gotske dobe (XIV. stol.) izvirajočo cerkev, o katere svetišču pa menijo strokovnjaki, da ima celó romanske temelje, je mojster dejal: Še nikdar nisem podiral, kar so naredili naši očetje dobro. In naredil je nov načrt, v katerem je ohranil staro cerkev, odprl severno steno in podaljšal prostor s pravokotno ladjo, sredi katere je močan marmornat steber, iz katerega rastejo loki, na katerih leži hrastov strop. Ob obeh straneh poživilja prostor po šest črnih stebrov. Ravni hrastovi stropi so okrašeni z lončenimi krožniki, delom domačih lončarjev.

Umetnostni zgodovinar France Stele (lani je minilo sto let od njegovega rojstva), ki je že kmalu po osvoboditvi obiskoval prekmurske cerkve in pisal o njih, pravi o notranjosti bogojanske cerkve, da »ima navidez preprosti prostor toliko slikovitih momentov, da ga smemo po motiviki in učinku prištevati najbogatejšim in najzanimivejšim arhitekturam svoje domovine« (Slovenska krajina, 1935, 27). Za zunanjščino bogojanske cerkve je značilno trikotno pročelje, ki ga je arhitekt zamislil po vzoru kmečkih hiš, predvsem pa okrogli zvonik z okroglimi stebri pod zadnjim nadstropjem. Stele piše o njej, da je cerkev »postala zaradi svoje daleč vidne lege in zaradi svoje izredne zunanje oblike poleg stolpa župne cerkve v Soboti najvažnejši znak Slovenske krajine« (rt.).

Plečnikova cerkev v Bogojini

Zahtevno stavbo so gradili v letih 1925—1927, oltar in prižnico ter drugo opremo pa so postavili šele po vojski. Tega se je spomnil z objavo Plečnikovega pisma Jože Gjuran v Stopinjah 1977. Oltarno podobo Kristusovega vnebohoda in križev pot je naslikal akademski slikar Janez Mežan. Kako je bila Plečniku bogojanska cerkev pri srcu in kako dragi so mu bili ljudje, ki jih je spoznal, dokazujejo njegova pisma. Tako je celo iz Prage pisal svojemu pomočniku: »Kdo bi si bil mislil, da bo imela mala Bogojina tako veliko misel — In stebri v cerkvi — spomenik župniku Baši bodo.«

Posebno pomembno pa je Plečnikovo pismo župniku Baši 21. dec. 1926.

Dragi in visokočastiti gospod župnik!

Imamo gosto gosto meglo noč in dan — zato noč in dan sveti mir in tihoto. Nikdar ni Ljubljana lepša kot v megli pred Božičem. Vsa natura se pripravlja na neko odkritje — na neki čudež — z eno besedo na Božič —

Stolp bogojanske cerkve s čelne strani

Spoštujem Vas globoko — občudujem Vaše izredne zmožnosti. Ne morem povedati kako mila in draga mi je krajina Prekmurja, kako rad se spominjam in kako nežno se spominjam na tiste maloštevilne ljudi, ki sem jih tam videl in opazoval. Je tam še neoskrunjeno in sveto ljudstvo, jasno kot vrste topolov ki obroblijaajo Vaše bele ceste —

Nimam si preveč očitati, kar se tiče Vaše cerkve. Storil sem kar sem vedel in znal. Kar je na njej malovrednega — ni iz lenosti moje ampak z slabosti. In vendar mi je tako težko potovati tje. Nekaj me tlači in sam ne vem kaj — nò pustimo to razmišljanje.

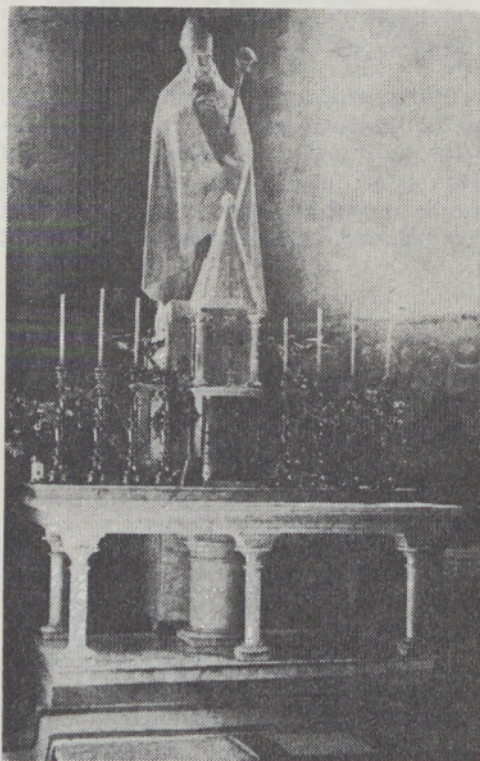
Gospod župnik, dovolite da Vam pošljem moje najlepša božična voščila — Vam in Vaši občini — da želim najprisrčnejše Novo leto Vam in Vaši občini — da se Vam posreči v glavnem dokončati cerkev, zgrajeno tako skrbljivo in močno kot malokatera druga — da bi bila sedanjim in prihodnjim vir božjega blagoslova — da bi v njej kraljeval Odrešenik naših duš — ki naj Vas vselej odreši suženjstva na tem in onem svetu — Vrh zvonika bo pod križem menda blestelo ime Marijino — Ona naj pred vsem obvaruje Vaš polja in posest pred vso nesrečo — in Vaša dekleta čista in ponosna in Vaše fante modre in zavedno svobodne — Bog bodi z Vami vsemi!

Sprejmite prosim izraz moje udanosti in najlepše pozdrave!

21. dec. 1926

Vaš Plečnik

Prisrčna zahvala za tabak — je izvrsten — tako da ga je škoda kaditi
brez stročnic — stročnice pa ni za dobiti — to je gospodarstvo!

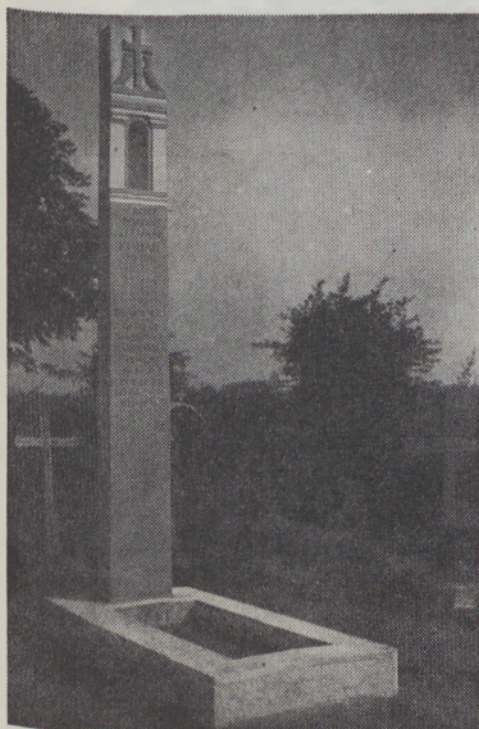
Plečnikov oltar v Martjancih

Angel ob martjanskem oltarju

Med zidanjem bogojanske cerkve 1925 je mojster Plečnik naredil tudi načrt za nov oltar iz belega marmorja v starodavni, z gotskimi freskami poslikani martjanski cerkvi, na katerega so postavili marmornati kip zavetnika cerkve sv. Martina, ki je dolga leta čakal pod korom; ob tabernaklju pa dva pozlačena angela, izdelana v Pragi, držita venec kot znak čaščenja.

L. 1932 so postavili po Plečnikovem načrtu nagrobnik na pokopališču v Bratoncih 1915 umrlemu Števanu Kūharju, ki je v nekaj letih pred smrtjo zapisal izredno veliko ljudskih pesmi, ki so jih objavile Štrekljeve Slovenske narodne pesmi in Kalendar Srca Jezušovoga ter Novine, pa tudi množino znanstveno v narečju zapisanih pripovedk in pravljic, ki so jih objavili mariborski Časopis za zgodovino in narodopisje ter prekmurska glasila. Istega leta so v Martjancih postavili po mojstrovem načrtu nagrobnik tedaj umrlemu župniku Jožefu Horvatu, ki je poskrbel za novi oltar v tamkajšnji cerkvi.

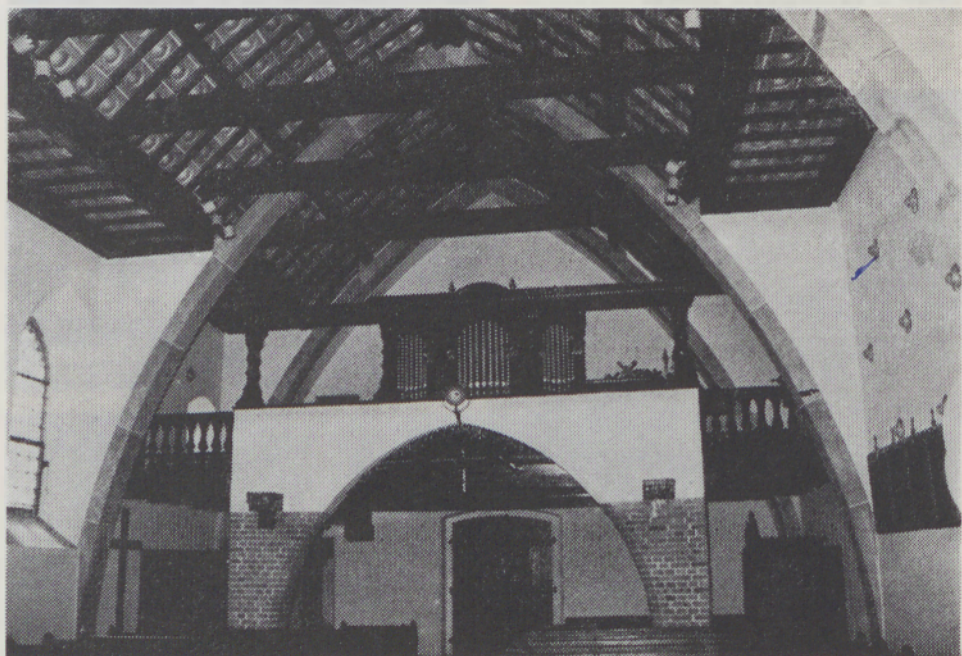
Spomenik Števanu Kūharju

V istem času, ko so mlajši prevzemali urejanje naših glasil, so Plečnika tudi naprosili, da je narisal glavo za tednik Novine (nosile so jo od 1932 do konca) in naslovno stran za Kalendar Srca Jezušovoga (od 1933), za katero je vzel Führichovo podobo, sam pa je okrog nje narisal napis.

NOVINE SLOVENSKE KRAJINE

Glava za tednik Novine

Zadnje večje Plečnikovo delo v Prekmurju je bilo opravljeno dobro leto pred njegovo smrtjo. V župnijski cerkvi Marije Vnebovzete pri Gradu (prej Gornja Lendava), zidani konec 15. stoletja, so po tedanji navadi 1660 odstranili ravni leseni strop in naredili baročni (ne: romanski, kot piše v Stopinjah 1974, 73) obok (kot tudi v drugih naših starih cerkvah). Ta nelepi

Strop in kor graške cerkve

in razrahljani obok je rinil narazen stene cerkvene ladje in cerkev je bila v nevarnosti. Zato so naprosili arhitekta Plečnika, da je naredil načrt za obnovo cerkve. Ker je bilo svetišče mnogo višje od ladje, so cerkveni tlak zvišali za sedem stopnic. Popolnoma so obnovili kor, zlasti pa prekrili ladjo z novim svodom, ki je pri nas nekaj posebnega. Njegova konstrukcija raste od tal vzporedno s šilastim slavlolokom, ostrešje je vidno in njegova polja so izpolnjena s keramičnimi ploščami. Posebnost so tudi luči v stenah, ki učinkovito razsvetljujejo prostor. Plečnikovo zadnje delo pred smrtjo je menda ornament na koku in reflektor. — Stranski oltar sv. Dru-

žine je po Plečnikovi zamisli izdelal arhitekt Tone Bitenc, njegova slika pa je delo slikarja Staneta Kregarja (ki je poslikal med drugim odransko cerkev). Odlomke dveh Plečnikovih pisem iz leta 1955 je objavil Ivan Kolenc v Stopinjah 1974, 74.

V naši krajini moremo biti srečni, da jo je — pač zavoljo razumevanja naših duhovnikov — veliki slovenski umetnik osrečil s tolikimi stvaritvami. Cerkev v Bogojini je danes privlačnost za domače in tuje obiskovalce in takorekoč pójem za Prekmurje. Oglela vredne pa so tudi druge manj poznane Plečnikove umetnine pri nas, kakor sploh naši umetnostni spomeniki, ki jih je toliko kot v redko kateri slovenski pokrajini. Zato bi morali predvsem našo mladino navajati, da bi si jih ogledovala in se seznanjala z njihovim značajem ter pomenom.

Ne smemo pozabiti tudi Plečnikovih učencev in naslednikov, ki so nadaljevali pri nas njegovo delo. Omenili smo že Toneta Bitenca pri Gradu, arh. Majda Nežima pa je zasnovala cerkev v Kuzmi in kapele v Martinju ter Rópoči. Najpomembnejša pa je cerkev v Odráncih, zgrajena po načrtu profesorja Janeza Valentinčiča.

Štefan Barbarič

Jezik naš dokaze hrani

Ob Slovarju beltinskega prekmurskega govora F. in V. Novaka

Materinemu spominu
(1897 — 1986)

»Narečje je tako bistvena sestavina življenja, ljudske kulture, kot je naravno okolje, dom s svojo posebno obliko, poljsko in živinorejsko delo, kot so starodavne šege, pesmi, pripovedovanje. Narečje je eno z našo zemljo, z vso njeno pisanostjo, miškovnostjo — eno je z vsemi oblikami in značilnostmi življenja v vsaki pokrajini...« In malo pozneje: »V začetku je bilo narečje...«

Te stavke beremo (med drugimi) v spisu Vilka Novaka, objavljenem v mariborskih Dialogih 1970, pod naslovom Pomen narečja za ohranitev narodnosti v Prekmurju. Izbral sem jih, ker z njimi najlažje začenjam študijsko navezovanje na knjigo besedja beltinskega govora, za katero je okoli osem tisoč besed nabral pokojni Franc Novak in jo je za tisk pri Pomurski založbi (1985) pripravil njegov brat profesor Vilko.

Doma na deželi splošno povedano dovolj vemo, da je prekmursko narečje vse prej kot enovita jezikovna ploskev. Da se prekmurski govori v določeni meri med seboj razlikujejo, so dobro vedeli že v prejšnjem stoletju, ko so se za to začeli kaj več zanimati tudi v znanstvenem svetu. Janoš Čaplovič (Csaplovics) je v objavi narodopisnega gradiva župnika Jožefa Košiča v madžarski reviji Tudományos Gyűjtemény napisal: »Toda Prekmurci ne govore povsod enako, vsako področje ima nekaj posebnege.« (1828, v nemščini 1829). Govorne razlike so opazili tudi drugi narodopisci, tako konec stoletja Ferenc Gönczi in najpomembnejši madžarski poznavalec Prekmurcev v tem času Bálint Bellosics (u. 1916). Prvi je v

obravnavi življenja in ljudskih običajev dolnjih Prekmurcev (A zala megyei vendek, prvič obj. 1887, v knjižici 1914) omenil, da pri teh obstajajo razlike v govoru »skoraj od vasi do vasi«, bodisi v besednem zakladu (leksikalne) bodisi v izgovoru (fonetično-artikulacijske). Bellosics je o govoru Prekmurcev povedal samo nekaj splošnega, zato pa je bil njegov narodopisni prikaz objavljen na najbolj vidnem mestu, v reprezentativni izdaji o avstrijsko-ogrski monarhiji (izšla v več knjigah v nemščini in madžarščini, o Prekmurcih v 4. knjigi Ogrske, 1896). Tudi monografija Avgusta Pavla o fonetiki čankovskega narečja (1909) je vsaj uvodoma nakazala nekaj govornih posebnosti, po katerih se posamezna področja razlikujejo. Tako je Pavel kot zanimivost zapisal, da ženske vse od Slovenske vasi pri Monostru do goriških Stanjovca in Mačkoveca o sebi govorijo kot o moškem: san šou ipd.

Kaj najdemo v Novakovem slovarčku beltinskega govora?

Zbiranje Franca Novaka se je ravnalo po današnji živi govorici beltinskega okoliša, ki je iz preteklosti znan tudi po tem, da je iz njega črpal zapise ljudskega izročila Števan Kūhar (obj. Časopis za zgodovino in narodopisje 1910—1911, 1913—1914). Ko je zbiratelj črpal iz izvirnega domačega besedišča, je dajal prednost starim besedam, ki so se ohranile kot izročilo prejšnjih rodov. Tako je razumeti, da je Novak puščal ob strani novodobne (tehnično civilizacijske in upravne) termine, ki so se sicer polnopravno uveljavili v današnjem pogovornem jeziku. Danes za »skupščino« ne bomo seveda slišali več starodavne besede »spravišče«, ki jo enako poznajo kajkavski Hrvati (gl. Belostenčev slovar ali novele Ks. Š. Dalskega). Ker so v Pleteršnikovem slovensko-nemškem slovarju (1894—95) prekmurske oblike navedene v prilagojeni knjižno normirani obliki (brez dvoglasnikov in preglasenih ū in ö), Novakov zapis nudi v marsičem dodatno vednost o stanju govora.

1. Slovarček razširja poznanje prekmurskega narečja znotraj prekmurščine same. Začnimo pri znanem prekmurskem prehodu j v d' (madž. gy). Budimpeštanski slavist Oszkár Asbóth je tej najznačilnejši glasoslovni razločilnici (ki jo je opazoval tudi v sosednih madžarskih narečjih) posvetil vidno študijo (1909). Znano je, da Beltinci sodijo v ožji narečni pas med Muro in doljno Ledavo, kjer je ostal prvotni j: jama, ječmen (tako tudi v Turnišču, medtem ko je v Strehovcih in v Filovcih že d'). Stara knjižna prekmurščina je dajala prednost manjšinski rabi z j, čeprav so prvi, ki so pisali v prekmurščini, izhajali s področja z rabo d' (g).

Nekaj leksikalnih primerov. Beseda kolnik (ki je preko M. Kranjca in Juša Kozaka, Za prekmurskimi kolniki, 1934) že povsem udomačena v knjižni slovenščini Novakov slovar ne pozna, ker je v Beltincih dejansko ni. Areal besede zavzema samo polansko okolico do vključno vasi Nedečica in Gomilice, v Turnišču je beseda neznana. Seveda ima beseda naglas na končnem zlogu, tako že pri Belostencu in Pleteršniku), ljudje na vasi govorijo konik (z nenaglasnim o, ki prehaja v u). Ne utegnem ta čas, da bi zbiral nove podatke na tim. terenu. Samo po spominu navajam nekaj besed, v katerih je opazna razlika med Beltinci in bližnjim (6—7 km) Turniščem. Izrazita beltinska beseda je potáč v pomenu »bicikl«, turniški okoliš pozna potáč samo v pomenu »kolo« (pri vozu), to je sprejeto tudi v najnovejši Slovar slovenskega knjižnega jezika. Dalje, bajúsi, turniški

moški nosijo mustače, kar je široko poznano; celo Francozi uporabljajo to besedo. V Turnišču dajejo mrtvega v drevôu, Novakov slovar pozna splošnejšo iz hrvaščine prevzeto, trûgo. (Dolenski župnik, nekdanji turniški kaplan J. Klekl ml. je zapisal prvo besedo za Polano, to z zanimivo podrobnostjo, da so za krsto uporabljali »nehoblani jelšev les«, gl. Kalendar N. Srca Jezušovoga 1927). Z dajanjem mrtvega v »drevo« je v zvezi nekaj starinskega, rekel bi praslovenskega: Riječnik Jugoslavenske akademije v Zagrebu beleži pod »lijes« (VI, knjiga, 1904—1910) da so besedo uporabljali v tem pomenu na Hrvatskem in v Slavoniji in jemlje v poštev slavonske pisce iz XVIII. st. Kanižlića in Reljkovića.

2. Položaj prekmurščine v sklopu panonskih narečij. Znano je, da se trije glavni panonski narečni pasovi med seboj razlikujejo predvsem po samoglasniškem ustroju: prekmurščina je splošno opazna po svojih dvo-glasnikih (ej za tim. stari jat, ou) in po preglašenihi ö in ü; prleščina je sestavljena iz samih enojnih samoglasnikov (tje monoftongizirana), pozna da tudi ü; kajkavščina je najbolj ohranila prvotno stanje, nima ne dvo-glasnikov ne preglašenihi samoglasnikov. Vendar je zadnja ugotovitev zelo globalna: za medjimursko kajkavščino je že Vatroslav Oblak ugotovil v prvi, tej namenjeni razpravi (Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena I, 1896), da se v Svetem Martinu ob Muri pojavljata za stari jat v dolgih zlogih poleg pričakovanega ozkega e tudi dvoglasnika ej in je. Bralca, ki teh stvari ni študiral, naj opozorimo na znane razlike med prekmurskim snejg: prleški sneg, lejpi:lepi ali goloub proti golob itd.

Naj spotoma ponovim šaljivo domislico, ki jo je moj nedavno pre-mnili sorodnik Štefan Horvat iz Nedelice, mož poln humorja in neizčrpne družabnosti, v Lendavskih goricaht namenil prijatelju Medjimurcu: do Mu-re veter puše (pihati), na tej tj. prekmurski strani pa piše (pihati).

O panonskem fondu slovenskega besedja (ki ga Dalmatin v Registru k Bibliji 1584 uvršča pod »bezaško« skupino) so jezikoslovci že marsikaj napisali, manjkajo pa širše vzporeditve panonskih narečij med seboj. Npr. že značilni prekmursko-prleški guč (prim. Leopold Volkmer: pesmi so lü-bezni guč): Belostenčev slovar besede ne pozna, Prekmurci se pogučävle-jo, medtem ko se Medjimurci, kolikor imam v ušesih, spominajo. In ne morem mimo besede sto za »miza«, ki sega od Prekmurja do drugih slo-vanskih jezikov. Iz govora, ki je rabil sto za »miza«, so Madžari prevzeli svoj asztal. Lahko bi se sklicevali na ugotovitev prof. Istvána Kniezse (Die Sprache der alten Slaven Transdanubiens, Studia Slavica 1955), da so Madžari prevzeli slovanske izposojenke od južnoslovanskega prebivalstva, ki so ga ob naselitvi konec 9. stoletja našli v Panoniji.

3. Končno naj omenimo, da je stara prekmurščina v cerkvi in v knji-gi, pretežno namenjena verskim potrebam in pouku, izoblikovala neke značilnosti izbranega, svečanega stila izražanja. Zavedajoč se stilne izde-lanosti cerkvene rabe prekmurščine se je domača duhovščina v obdobju med dvema vojnama le s težkim srcem odpovedovala rabi narečja v cerkvi, Turniški župnik Saković npr. ni mogel sprejeti »posvečeno bodi« za »sveti se« v očenášu, pri čemer je značilno, da »svéti se« izhaja iz slo-vanske starine, imajo jo Hrvati in drugi Slovani. Podoben starinski pri-mer je v veri izvirna uporaba besede »moka« za današnjo književno slo-vensko, prevzeto od Hrvatov »muka«. Da so se prekmurski duhovniki v

XIX. st. zavedali starinskega izvira obrednega jezika, priča obrambni spis beltinskega župnika Marka Žižka, objavljen v budimpeštanskem katoliškem dnevniku Magyar Allam 5. marca 1872. Avtor v njem poudarja podobnosti domačega očenaša s slovanskimi vzorci izpred tisoč let.

Vse to navajanje želi služiti predvsem enemu: vzbujanju zavesti, da starine v jeziku (govoru, narečju) dokazujejo kulturnozgodovinske vrednote, ki se skrivajo v njem. Velika izguba bi bila, če bi spričo prodora moderne tehnične civilizacije na te vrednote pozabili.

Vilko Novak

Bogato delo zgodovinarja Ivana Zelka

O življenju in duhovniškem delovanju dr. Ivana Zelka govorijo drugi članki. Da bi pa bilo njegovo znanstveno delo bolj vidno, posebej objavljamo seznam njegovih znanstvenih spisov, ki so nastali v več kot pol stoletja.

Kratice: ČZN = Časopis za zgodovino in narodopisje
Kron = Kronika

Črensovka župnija. Novine 1932, št. 22.

Fare Slovenske Krajine. Novine 20, 1933, 21—22, 45.

Boža znamenja med nami — 600 let našij far. Marijin list 30, 1934, 175 — 177 (podpis: -iz-).

K bibliografiji del Mikloša Kuzmiča. ČZN 1934, 64—68.

Doneski k prekmurski zgodovini. ČZN 1936, 68 — 77.

Kda je bio rojeni Kuzmič Mikloš? Novine 1936, št. 39.

(Ocena:) Vilko Novak, Izbor prekmurske književnosti. ČZN 1936, 92—94. Novine 1936, št. 19 (podpis: -iz-).

200 letnica rojstva Mikloša Kuzmiča. Kalendar S. J. 1936, 29—30.

K zgodovini reformacije v Prekmurju. ČZN 1937, 112—122.

Mikloš Kuzmič. Prekmurska knjižnica 1, (1937), 1—28.

Kuzmič Mikloš. Kalendar Srca Jezušovoga za 1937, 25—28.

Kobilje. Kalendar S. J. za 1939, 45—53 (podpis: -iz-).

Slovenska krajine v cerkveni zgodovini. Trgovski list 1939, št. 68.

Iz naše preminočnosti. Kalendar S. J. 1940, 63—74.

Romanje k »Mariji na püstini«. Kalendar S. J. 1942, 33—37.

Cerkveno gorno pri Nedeli. Kalendar S. J. 1943, 46—50.

Kolonizacijsko stanje ob Kučnici v XIII. stol. Kron 1957, 105—10.

Prekmurska vodna imena v knjigi Franceta Bezljaja. Slavistična revija XI, 1958, 245—252.

Statistika prebivalstva v Prekmurju leta 1898. Kron 1958, 85—93.

Romanska arhitektura in naselitvena zgodovina Prekmurja. Zbornik za umetnostno zgodovino, n. v. V/VI, 1959, 235—244.

Kartuzija Žiče. V: Kartuzijani na Slovenskem. Ljubljana 1960,

Soboški jobagioni. Kron 1961, 160—164.

Murska Sobota. Kron 1962, 20—30.

Ime Totsag in sedež belmurskega arhidiakonata. Kron 1963, 95—101.

- Zemljišče Belmura. Kron 1963, 167—178.
- Zgodovina soboške dekanije. Špitalič 1963. (Tipkopis.)
- Krog in Buzinci. Kron 1964, 49—55.
- Mlinarstvo pri panonskih Slovencih. Kron 1967, 129—134.
- Narodnost prekmurske duhovščine in Miško Kranjec. Nova pot 1967, 366—374.
- Stenski tabernakliji v prekmurskih cerkvah. Česopis za zgodovino in narodopisje 1969, 187—199.
- Romanje slovenskih duhovnikov v Zalavár. Nova pot 21, 1969, 402—412.
- Sledovi srednjeveškega Špitaliča pri Konjicah. Kron 1970, 71—75.
- Protestantska cerkvena uprava v Prekmurju od konca XVI. stol. do leta 1781. Bogoslovni vestnik 1970, 221—232.
- De cultu Deiparae apud Slovenos in Pannonia. V: De cultu Mariano saeculis VI — XI. Romae, 1972, 333—339.
- Gospodarska in družbena struktura turniške pražupnije po letu 1381. Razprave I. razr. SAZU VII, 377—473 + 3 karte.
- Marijino češčenje pri panonskih Slovencih. Stopinje 1972, 97—98.
- Zgodovina Bistric v Prekmurju. V: Sad ljubezni... Sobota, 1972, 5—38.
- Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju. Vizitacijski zapisnik iz leta 1627. ČZN 1973, 100—126.
- Domanjsevci (z M. Zadnikarjem). Sobota, 1974. Zgodovina. 6—27.
- Cerkvenozgodovinska vprašanja ob novih dognanjih o družbeni in kolonizacijski zgodovini turniške pražupnije. Bogoslovni Vestnik 1975, 453—480.
- Zgodovina tišinske župnije. Stopinje 1976, 24—39. (Skupaj z Janezom Gregorjem.)
- (Ocena:) Franc Šebjanič, Protestantsko gibanje panonskih Slovencev (1977). — ČZN 1979, 581—585.
- Borovnjakova pridiga v Skakovcih. Objavlja Ivan Zelko. Stopinje 1977, 104—106.
- Redovniki v Selu in Murski Soboti. Stopinje 1977, 61—68.
- Zgodovinski pregled cerkvene uprave v Prekmurju. V: Zbornik ob 750-letnici mariborske škofije... Maribor 1978, 103—119.
- Starost naših cerkva in župnijskih šol. Stopinje 1978, 68—83.
- Špitalič. 1978, 51 str.
- Turniška pražupnija. Stopinje 1979, 45—59.
- Starejša zgodovina markovske župnije. Stopinje 1981, 81—105.
- Historična topografija Slovenije — Prekmurju do leta 1500. Sobota 1982, XX + 112.
- Zgodovina. Obdobje od 8. do 20. stoletja, Zbornik občine Lendava, 1981, 16—35.
- Šolstvo v lendavski občini. Kron 1981, 258—262.
- Gradivo za prekmursko cerkveno zgodovino. Acta ecclesiastica Sloveniae 5, Ljubljana 1983, 227—320.
- Franciškani v Murski Soboti. Acta ecclesiastica Sloveniae 5, 321—328. (Skupno z I. Camplinom) Župnija Sv. Trojice v Gornjih Petrovcih ali Nedela. Stopinje 1982, 31—4.
- Dopolnilo k zgodovini lendavske župnije. Stopinje 1982, 42—55.
- Župnija Dobrovnik. Stopinje 1983, 122—131.
- Turška oblast v Prekmurju. Stopinje 1983, 132—137.

Žička kartuzija. Ljubljana 1984, 131 str.

Zgodovina župnije Dolenci. Stopinje 1984, 75—84.

Frančiškani v Murski Soboti. Stopinje 1984, 84—87.

Stoletne razprtije zaradi reke Mure med Avstrijo in Madžarsko. Kron. 32, 1984, 24—27.

Žička kartuzija. V: Redovništvo na Slovenskem. Ljubljana 1984, 125—147.

Ivanocyjev pomen za slovensko narodno zavest. Stopinje 1985, 55—57.

Cerkvena pripadnost Prekmurja v zgodovini. Stopinje 1985, 57—58.

Madžarska in turška oblast v Prekmurju. Stopinje 1985, 179—82.

Cerkvena pripadnost Prekmurja v zgodovini. Ivanocyjev simpozij v Rimu. Rim, 1985, 25—30.

Ivanocyjev pomen za slovensko narodno zavest v Prekmurju. Ivanocyjev simpozij v Rimu. Rim, 1985, 67—75.

Zgodovina župnije Pečarovci. Stopinje 1986, 68—76.

Turški napadi in ropanja v gornjem Prekmurju. Stopinje 1986, 76—79.

Prekmurska ledinska imena — in primerjava s panonskoslovenskimi. Slavistična revija 33, 1985, 459—465.

Jože Ftičar

Hrupne Mure sopot . . . veže Prekmurce z nami

(Ob jubileju B. Raiča)

Letos poteka sto let, odkar je umolknil gromoviti glas Božidarja Raiča. buditelja prekmurskih Slovencev in tribuna prvih ljudskih političnih shodov — taborov. Poleg svojega obsežnega časnikarskega dela, ko je dnevno stal v areni narodnopolitičnih bojev, se je ta pokončni mladoslovenski ideolog, sodobnik in sodelavec Levstika in Jurčiča, Vošnjaka in Zarnika, še posebej zapisal v slovensko zgodovino kot čuječi klicar slovenstva na obeh bregovih Mure in neutrudni navezovalc stikov z »ogrkimi Slovenci« ter poročevalec njihovega narodnega žitja v 19. stoletju. Raič je bil namreč prvi Slovenec z desne strani Mure, ki si je zastavil življenski cilj, odvzeti Muri značaj mejnika med Slovenci v Prekmurju in onimi z večinskega ozemlja ter pritegniti Prekmurce, že tisoč let ločene od svojega narodnega osredja, spet v celostno slovensko narodno politično telo.

Izšel je od Sv. Tomaža nad Ormožem (1827), po študijah v Varaždinu in Zagrebu je bil sprva pomožni kaplan v Ljutomeru, potem profesor humanističnih ved na mariborski gimnaziji (1853—1860) in slednjič kaplan in župnik pri Sv. Barbari v Halozah (1860—1886). Zadnji dve leti je postal državni in deželni poslanec za ptujski okoliš, poslanec s tolikšno stopnjo narodne zavesti, da je celo v popolnoma nemškem okolju povzdignil svoj glas v slovenskem jeziku, sklicujoč se na dolžno enakopravnost jezikov vseh narodov znotraj Avstrije. Tudi ta dogodek brez precedensa za služi naš jubilejni spomin!

Omejimo se tokrat ob Raičevem delu za vključitev Prekmurja v slovensko nacionalno območje. Tisočletna državnopolitična ločenost Prekmurja od večinskega slovenskega ozemlja je povzročila tudi njegovo kulturno

osamitev. Posamezniki so sicer opozarjali na istorodnost »ogrskih Slovencev« s Slovenci na desni strani Mure, od časa do časa je prišlo do znatnih kulturnih stikov, ki pa do širših množic niso prodrli, saj so bili le interes posameznikov. V našem zborniku so bili že predstavljeni protestantski slovstveni vplivi s slovenskega večinskega ozemlja (vpliv Dalmatinove Biblije, uvod v Bohoričevo slovnico), Jožef Kosič se je v svojem delu zgledoval pri Slomšku, i. t. n. Pripadnost Prekmurcev k Slovincem je poudarjal že Jernej Kopitar, osebne stike pa je s Prekmurci prvi navezal šele pesnik Stanko Vraz, ko je na potovanju po Prekmurju nabiral prekmurske ljudske pesmi. Vraz je opozoril na Prekmurce tudi Matijo Čopa in ta je nato v svojo Zgodovino južnoslovanskih literatur vključil tudi Prekmurce.

Zanimanje za Slovence na levem bregu Mure je naraslo v revolucionarnem letu 1848. Peter Kozler, Matija-Ziljski in Oroslav Caf so zahlevali priključitev Prekmurja k Zedinjeni Sloveniji. Rojakom v večinskem delu slovenskih dežel so se prekmurski Slovenci predstavili v posebnem dopisu, objavljenem v Cigaletovi »Sloveniji« l. 1848, ki po svoje predstavlja živo voljo Prekmurcev po osvoboditvi in priključitvi k istorodni narodni celoti:

«I mi Slovenje na Ogrskem, vaši pravi bratje smo čuli, da ste se vi za svojo narodnost toliko jako vzdignoli. Króto pak smo se etoga razradovali, da se vi v drugih derželah prebivajoči, na nás spominate, ter nas k svojemu rodu čéte, kteroga istinito jesmo, kar vam eto pervo pismo iz naših krajin kaži. Bogme jest bar istina, da nas vsakojake pregradje ločijo, ali vendar naša serdca, pokler erdjavi lanci ukrótnoga robstva pócajo, ter nas jednake nevarščine podlezajo, se k jedno približavajo. Ajl i pri nas se mnoga i velika dolgovanja gode, ktera nas silijo gledati i poslušati, kamto bi se obrnoli. Vem da znáte, ... kakši lagoji zatiračje i nas stiskajo ... Le slogo i ujedinjenje — i Bog z nami, Bog, kteri je dober oča vsakšemu narodu, pak je ne ni jednoga drugomu za roba i sóznja ustvoril.»

Uredništvo lista v opombi pojasnjuje:

«Ako ravno marsikter lahko dvomi, da bi jezik tega sastavka čisto slovensk bil, ga vendar nismo premeniti hoteli in sicer za to, da bode bravec po njem se s temi bratji seznaniti zamogel.»

Opomba kaže na odrojenost slovenskih osrednjih dežel od Prekmurja, članek sam pa na zedinjevalno stremljenje prekmurskih Slovencev v revolucionarnem letu.

V lingvistiki sta bila prva raziskovalca prekmurskega dialekta Franc Miklošič in Oroslav Caf.

V 2. polovici 19. stoletja pa se je s prekmurskim narodnostnim in kulturnim problemom najbolj načrtno ukvarjal Božidar Raič. Za prekmurski zivelj ga je navdušilo že bivanje v Ljutomeru 1851. Miklošičeve študije pa so mu vzbudile življenjsko željo, spoznati »domovino stare slovenščine« in jo kulturno in narodnostno navezati na ostali slovenski svet.

Rezultat Raičevega prvega potovanja po Prekmurju 1860. je bil spis »Črtice o Prekmurcih in njihovem govoru«, objavljen v Levstikovem Na-preju 1863. (delno), in v celoti v Letopisu Matice Slovenske 1868. V Prekmurju vidi Raič klasično zemljo slovenskega jezika. S »sveto grozo« stopa na prekmurska tla, za katera pravi, da jih nikakor ne smatra ločena od ostale slovenske zemlje.

»Hrupne Mure sopot... veže Prekmurce z nami« — iz pozdravne pesmi Slomšku 1862. Tako je Raič prvi prebredel to naravno pregrado, ki je spričo zgodovinskega razcepa grozila postati meja v zavesti slovenskega ljudstva. V razpravi je Raič zapisal imena prekmurskih krajev. Na Cankovi se je družil s prepородiteljem Jožefom Borovnjakom. Poroča o prvih pojavih sezonstva v Prekmurju. Govori o mirnem sožitju prekmurskih protestantov s katoličani. Z župniki, ki jih obiskuje, kramlja o slovenskem slovstvu. Razpravlja o prekmurskem šolstvu, navaja razlike med knjižno slovenščino in prekmurskim narečjem. Opiše glasoslovje, oblikoslovje, besedotvorje in skladnjo prekmurske narečne skupine. Prvi se je dotaknil vprašanja prekmurskega pravopisa, saj svetuje prekmurskim piscem, naj opustijo madžarski črkopis in se oprimejo knjižnoslovenskega. Beleži pojave osrednjeslovenskega kulturnega prenikanja v Prekmurje. Navdušuje se nad narodnimi delavci, obsoja pa madžarski šovinizem in njegove privržence med domačini. Da omogoči tesnejšo naslonitev Prekmurja k slovenskemu osredju, predlaga priključitev Prekmurja k lavantinski škofiji. To se je dejansko zgodilo šele sto let pozneje — 1964.

V drugi svoji večji razpravi »Prekmurski knjižniki pa knjige«, objavljeni v Letopisu Matice Slovenske 1889, skuša Raič navdušiti Prekmurce za vztrajnost v nacionalnem boju, zato ima izrazito buditeljski značaj. Glavno vsebino prispevka sestavlja pregled prekmurskega pokrajinskega slovstva. Z njim želi opozoriti na samorasle prekmurske pisatelje in njihova dela. Za prvega prekmurskega pisatelja šteje Števana Kuzmiča, ker za Ferenca Temlina in Mihaela Severja še ni vedel. Zanimivo je, da Kuzmičev slog pri prevodu Sv. pisma ceni bolj od Dalmatinovega. Iz slogovne raznolikosti obeh prevodov sklepa, da Kuzmič ni poznal Dalmatinovega prevoda in pri tem spregleda, da Kuzmič v svojem delu izrecno omenja Dalmatina in Trubarja. Na poljudno kramljajoči način obdela Raič še ostale pisce: Jakoba Sabarja, Ivana Kardoša, Jožefa Košiča, Aleksandra Trplana, Franja Žbūla, Jožefa Borovnjaka, J. Zemljiča in M. Barla. To je prvi sistematičen literarnozgodovinski pregled prekmurske pokrajinske književnosti.

Edinstvena v tem spisu je Raičeva ljubezen do prekmurščine, saj mu stopljena z osrednjeslovenskim govorom »*podá vilinske lepote jezika*«. Raičeva prizadevanja reformirati slovenski knjižni jezik, so se večji del izjavila prav zato, ker je svoj koncept knjižnega jezika vse preveč zabelil s prekmurskimi narečnimi lokalizmi.

Obe razpravi sta v letih povečane madžarizacije vplivali prekmurskim izobražencem narodnega duha in samozavesti, ostale Slovence pa sta močnejše zainteresirali zanje. Kot najobsežnejša tovrstna vira dotlej sta poslužili dr. Karlu Glaserju za njegovo Zgodovino slovenskega slovstva (poglavje »Ogerski Slovenci«).

Glede na razmere okrog 1867 (dualizem) se je Raič upravičeno bal za narodnostni obstoj prekmurskih Slovencev —

»... že zijá nalik lakotnemu pozozju grobno žrelo, da pogolta mile nam bratove ter spremeni v čikoše in kanase...«

— vendar do kraja ni zdvomil vanj. Zavest nacionalne trdoživosti prekmurskega ljudstva ga navda končno s prepričanjem, da »*prvije se stere nadutost in krivičnost madjarska, nego se potujči peščica ogrskih Slovenov*«.

Rešitev za narodnostni obstoj Prekmurcev je videl Raič v oživitvi kulturnega dela, ki naj bi se spojilo s kulturno tradicijo ostalih slovenskih dežel. V ta namen je skoncipiral prej omenjeni načrt stapljanja slovenskega knjižnega jezika s prekmurskim dialektom. Raičeva romantična zamisel sevé ni našla odziva ne na levi ne na desni strani Mure. Prekmurski kulturni delavec se za umetno jezikovno zmes ni mogel ogreti, pretirano uvažanje prekmurskih narečnih posebnosti v slovenski knjižni jezik pa je izzvalo odpor v centralno-slovenskih deželah. Ni pa izključeno, da je Raič vendarle vplival vsaj na enega prekmurskega kulturnika, Imreta Agustiča, novinarja v Budimpešti; ta je namreč v svojem prekmursko pisanim listu »Priatelj« sredi 70-ih let pričel uvažati knjižnoslovenske jezikovne izraze.

Ce že v predlogu jezikovnega zedinjenja ni izbral ustreznega sredstva, se je Raič svojemu naprednemu smotru na drugi strani bližal po stvarnejši poti. V osebnih stikih s prekmurskimi izobraženci je le-te navduševal za književno in buditeljsko delo, pošiljal publikacije Slovenske Matice omikanejšim Prekmurcem, prepričeval in pridobival slovenstvu odtegnjene kulturne delavce s svojimi ognjevitimi rodoljubnimi lekcijami in širil tako slovensko misel. Pripomogel je tudi k razširjanju knjig najstarejše slovenske založnice. Družbe sv. Mohorja v ta del slovenske zemlje. Mimo tega je s prekmursko inteligenco vseskozi vzdrževal pisemske stike

Na Prekmurce se je skliceval povsod, kjer je obravnaval slovenski nacionalni problem. Vselej, kadar je v člankih Slovenskega Naroda (vanj je največ dopisoval) pretresal politična, šolska in cerkvena vprašanja, je pritegnil k slovenski celoti tudi Prekmurce. Raiču gre zasluga, da so malonedeljsko besedo 1867. obiskali tudi prekmurski Slovenci in da je na prvi slovenski tabor v Ljutomer (1868) prišlo 600 Prekmurcev.

Raič je vplival na mlajši rod, da se je začel živahneje zanimati za ta del slovenske zemlje. Pridobil je Antona Trstenjaka, da je nadaljeval njegovo delo spoznavanja prekmurskih Slovencev in seznanjanja slovenske javnosti z njimi. V tem sta mu sledila kasneje tudi prof. Franc Kovačič in dr. Matija Slavič, veliki borec za priključitev Prekmurja k Jugoslaviji ob prevratu 1918.

Oboje, tako filološki in literarnozgodovinski prispevki, kot praktično narodno prebudno in organizatorično delo ohranja Raiču sloves prvega buditelja prekmurskih Slovencev in bojevnika za njihovo nacionalno osvoboditev.

In končno ne gre prezreti morda tudi tako nadrobno v sklopu njegovih širših koncepcij, ki se je prav tako organsko vrasla v tkivo slovenskega žitja tostran in onstran Mure, čeprav sto let kasneje: da ustvari pogoje ožji medsebojni povezanosti, je Slovincem ob Muri zemljepisno in politično ločeno domovje združil v naziv POMURJE (v pozdravni pesmi A. M. Slomšku, Novice 1859, str. 300). Tako je to ozemlje prvi poimenoval z izrazom, kakšnega v upravno-politični enoti zavzema danes.

Ob 250-letnici rojstva Mikloša Kūzmiča

V Novinah 23 (1936) 30,2 je »iz« (Ivan Zelko) objavil članek z naslovom Kda je bio rojen Kūzmič Mikloš? Iz tega članka bomo tu najprej na kratko navedli Zelkove misli in sklepanja:

V kratkem bomo obhajali 200-letnico rojstva Mikloša Kūzmiča, ki je napisal 7 slovenskih knjig. Za našo krajino so se slovstveni zgodovinarji premalo zanimali in o naših kulturnih delavcih premalo pisali. V tem moramo iskati razlog, zakaj je še danes sporno, katerega leta se je naródl Mikloš Kūzmič. Slovenski biografski leksikon pravi, da se je M. Kūzmič rodil leta 1738. Tako je potem zapisal tudi Vilko Novak v Izboru prekmurske književnosti, Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 13. Dolnji Slaveči, kjer se je rodil M. Kūzmič, spadajo v župnijo Sv. Jurija. Za leto Kūzmičevega rojstva bi najlaže zvedeli, če bi pogledali v krstno knjigo jurjanske župnije. Vendar tako starih krstnih knjig pri Sv. Juriju ni, ker so ohranjene šele od leta 1749 naprej.

Kljub temu pa so nam na voljo podatki, po katerih lahko zremo za letnico Kūzmičevega rojstva. Leta 1777 je bila namreč v naši krajini cerkvena vizitacija. Pri Sv. Benediktu v Kančovcih so vizitatorji zapisali, da je tamkajšnji župnik Mikloš Kūzmič star 40 let in da je 14 let duhovnik. Torej se je Kūzmič moral roditi leta 1737, ker je bil leta 1777 star 40 let. Naslednje leto, 4. in 5. septembra 1778, je bila spet vizitacija pri Sv. Benediktu. V tej vizitaciji je omenjeno, da je Kūzmič star 40 let, duhovnik pa je 15 let. Iz tega sklepamo, da Kūzmič 5. septembra 1778 še ni spolnil 41 let in da je torej moral biti rojen leta 1737, in sicer po 5. septembru, ker bi sicer vizitator zapisal, da je M. Kūzmič star 41 let prav tako kot je zapisal, da je 15 let duhovnik in ne 14 kot prejšnje leto.

Tako Zelko v omenjenem članku. Ne da bi takrat vedel za ta Zelkov članek v Novinah, sem se leta 1975 obrnil na Štefana Recka, župnika pri Gradu (Gornja Lendava), s prošnjo, naj pogleda v krstno knjigo, če bi morebiti bil tam vpisan Mikloš Kūzmič. Dolnji Slaveči so namreč nekako do leta 1756 spadali v župnijo Gornja Lendava in šele po tem v župnijo Sv. Jurija. Na to se Zelko v omenjenem članku ni spomnil. Pa če tudi bi se bil spomnil, najbrž ne bi šel iskat v gornjelendavske krstne knjige, ker se le-te začenjajo šele z letom 1738. To sem vedel tudi sam, saj je škofijski arhivar prof. Jakob Richter že leta 1971 natančno popisal vse stare krstne knjige v Prekmurju in ugotovil, da se gornjelendavske krstne knjige začenjajo leta 1738 (prim. Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije, Ljubljana 1972, 158).

Kljub temu sem pisal Štefanu Recku, naj išče v krstni knjigi 1738. In na veliko veselje mi je župnik Recek sporočil po telefonu, da je našel vpis krsta Mikloša Kūzmiča. Tedanji župnik Štefan Marič je namreč v krstno knjigo 1738 vpisal tudi krste iz leta 1737, in sicer od konca aprila do decembra. Šel sem osebno pogledat in si izpisal natančni podatek: »Anno Domini 1737 Die 29 mensis Aprilis Ego Stephanus Marits Parochus hujus Ecclesiae B. M. V. in Coelos Assumptae Oppidi Superioris Lendvae baptizavi Infantem...« Nato si sledijo meseci. Septembra istega leta najdemo naslednji vpis »Die 15 mensis Septembris Ex Kroplivnik... Ead(em) die

Ex Slavecs Nicolaus ex PP (= parentibus) Joanne Kűzmics et Elisabetha. Lev(antibus) Georgio Flissar et Agatha Slamar.« V prevodu se to glasi takole: »V Gospodovem letu 1737, dne 29. aprila, sem jaz, Štefan Marič, župnik cerkve Blažene Device Marije v nebesa vzete v trgu Gornja Lendava, krstil otroka...« In septembra istega leta: »Dne 15. septembra iz Kroplivnika... Istega dne iz Slaveč Nikolaj od staršev Janez Kűzmič in Elizabeta. Botri: Jurij Flisar in Agata Slamar.«

Ker so v tistem času krščevali navadno isti dan, ko se je otrok rodil, sklepamo, da je bil Mikloš Kűzmič rojen 15. septembra 1737. Tisto leto je 15. september padel na nedeljo.

Iz tega vpisa v krstno knjigo vidimo, kako pravilno je Zelko sklepal, da je Mikloš Kűzmič moral biti rojen leta 1737, in sicer po 5. septembru.

V isto krstno knjigo je 3. aprila 1740 vpisana tudi Kűzmičeva sestra Suzana. Vpis navajamo v slovenščini: »Iz Slaveč Suzana. Starši: Janez Kűzmič in Elizabeta Hüly. Botri: Jurij Flisar...« Iz tega vpisa zvedemo tudi za dekliški priimek matere Mikloša Kűzmiča.

Rojstni kraj Mikloša Kűzmiča so Dolnji Slaveči. Tako je zapisal vizitator ob uradnem obisku benediške župnije leta 1777 in 1778: Alsó-Szlavetsa. Isto beremo tudi na nagrobniku M. Kűzmiča. Kraj navajamo v množinski obliki Dolnji Slaveči, ker je bil tako vpisan v krstno knjigo leta 1737 in ker ga domačini tudi danes tako izgovarjajo (prim. vpise v krstne knjige Ex Slavecs, v krstni knjigi G. Lendava, 1737; ex Bakovetz, ex Schernelovetz, ex Rakizhan, ex Szóбота, v soboški krstni knjigi, leta 1743 itd.).

Kje je stala rojstna hiša Mikloša Kűzmiča, tega danes natančno ne moremo ugotoviti. Vendar po sočasnih urbarjih in dejstvu, da M. Kűzmič tako rad opeva breg, imenovan Kűkuicz (prim. J. Smej, Muza Mikloša Kűzmiča, Ljubljana 1976, str. 152), lahko sklepamo, da je bil rojen na tem bregu. Domačini še danes tako imenujejo ta del Dolnjih Slaveč in tudi v najstarejši gornjelendavski krstni knjigi najdemo to poimenovanje.

Na Kűkujci v Dolnjih Slavečih stoji domačija sedanjega sebeščanskega župnika Friderika Gumilarja s hišno številko Dolnji Slaveči 43. V tej hiši je tudi domača kapela. Domačo kapelo je pozidjal ali vsaj hotel pozidati tudi M. Kűzmič ob svojem župnišču v Ivanovskem dolu. Božidar Raič leta 1886 imenuje to župnišče narodno svetišče, ker je v njem M. Kűzmič »spisoval« slovenske knjige. Neke vrste narodno svetišče naj bi bil tudi kraj, kjer je M. Kűzmič zagledal luč sveta.

V steno pravkar omenjene domačije Friderika Gumilarja bi radi vzdali spominsko ploščo z napisom:

Blizu te hiše, na Kűkujci v Dolnjih Slavečih

se je 15. septembra 1737 narodil

MIKLOŠ KűZMIČ

prvi prekmurski katoliški pisatelj.

POZDRAVLJEN, MIKLOŠ, TI SLAVA SLOVENOV,
SLOVENSKEGA NARODA SONCE IN ŽAREK, LEPOTA...

(Simon Čergič, 1792)

Ob 250-letnici rojstva postavili duhovniki
lendavske in soboške dekanije ali Okrogline slovenske.

Dušnopastirski profil Mikloša Kúzmiča in njegovo pastoralno delovanje

*Slovensko ljudstvo ga má vedno v dobrom
spomini i ga, skoro bi djao, kak svetca
v pošteni drží.*

(Jožef Košič o M. Kúzmiču ok. leta 1840)

Štefan Grabar, kaplan v Lendavi, je kot študent teologije leta 1983 napisal diplomsko nalogo z zgoraj navedenim naslovom. Za svojo nalogo je ob praznovanju fakultetnega zavetnika sv. Tomaža Akvinskega 5. marca 1984 v Ljubljani prejel Tomaževo nagrado. Mentor takole sodi o delu: »Grabarjevo delo, napisano trezno, jedrnatno in podkrepljeno z navedki, vsekakor zasluži priznanje in nagrado. Neposredna priprava za to delo je bil tudi študij madžarskega jezika — dve leti na teološki fakulteti in dva meseca med počitnicami na Madžarskem. Tako je avtor s pridom uporabil madžarske vire in literaturo. Ni se ustrašil tudi latinskega, na nekaterih mestih težko berljivega rokopisa, ohranjenega v martjanskem župnijskem arhivu. Tega rokopisa se doslej ni še nihče lotil. Grabar pa ga je odlično uporabil za osvetlitev Kúzmičeve pastoracije, ki ni ustrezala le agrarnemu, statičnemu tipu župnij pred 200 leti, ampak ima marsikaj povedati tudi sodobnemu, mobilnemu in industrializiranemu svetu. Prav zaradi te aktualnosti smemo pričujočo nalogo šteti za dragocen prispevek k zgodovini pastoracije na Slovenskem« (prim. Bogoslovni vestnik 44—1984, str. 437—438). Menimo, naj ob 250 letnici rojstva Mikloša Kúzmiča vsaj del te naloge izide v Stopinjah (op. ur.).

Uvod

Zgodovina slovenskega slovstva ni šla in tudi ni mogla iti mimo Mikloša Kúzmiča, prvega katoliškega prekmurskega pisatelja sedmih knjig. O njem so pisali in še razpravljajo slovstveni zgodovinarji in drugi kot o pisatelju,¹ šolniku,² pesniku³ in socialnem delavcu.⁴

Nihče pa še ni Mikloša Kúzmiča sistematično predstavil kot dušnega pastirja. Ko si z diplomskim elaboratom zastavlja to nalogo bogoslovec 6. letnika, čuti, da stvar ne bo preprosta. Ne samo, da o dušnopastirski profilu Mikloša Kúzmiča doslej še nihče ni razpravljal, ampak tudi zaradi pomanjkanja virov, ki so v starem lesenem župnijskem hramu, kjer je po besedah Božidara Raiča »svetoga Benedika fare duhovnik ino okrogline slovenske vice-ospóros spisaval slovenske knjige«, večidel zgoreli. Ko bi bilo to, kot pravi isti, »čeravno leseno poslopje«, a za nas »narodno sve-tišče«⁵ s svojimi dragocenimi rokopisi (npr. samo svoj slovenski prevod evangelijev za nedelje in praznike je Kúzmič trikrat svojeróčno prepisal!) stalo še danes, bi Kúzmiča kot dušnega pastirja svoje župnije in njegovo pastoralno skrb za Slovence med Muro in Rabo lažje orisali. Vendar pa tudi zdaj na podlagi dosegljivih virov in ustrezne literature to ni nemo-goče.

1. Lik Mikloša Kúzmiča kot dušnega pastirja

Če je dober dušni pastir tisti, ki »dá svoje življenje za ovce« (prim. Jn 10,11), potem je imel tudi Kúzmič to lastnost dobrega pastirja. Kot odlič-nen dijak in bogoslovec bi se bil lahko tudi kot duhovnik hitro uveljavil.

Kot dvornemu kaplanu v gornjelendavskem gradu mu je bila odprta pot do visokih služb, celo do škofovstva. Tega so se zavedali njegovi sodobniki. Simon Čergič, pesnik in župnik v Dolencih, je leta 1794 zapisal, da bi bila lahko glavo Mikloša Kuzmiča krasila mitra, da bi bil lahko oblečen v žamet in škofovska oblačila⁶, vendar se je že davno navadil biti ponižen v vsem, in če ga kdo hvali, ne najde v tem veselja: »Čeprav živi in dela tako, da hvale je vreden, noče s hvalisanjem biti v nebesa povzdignjen.«⁷ Da tu ne gre le za golo pesniško pretiravanje, nam dokazuje Mikloš Kuzmič sam. V odgovoru na pozdrav martjanskega župnika Mihaela Gabra (1753—1815) pravi Kuzmič takole:

»... škofovski stas imel Mikloš je v mestu Mira,
ne plebanoš bedenički, kdor se nanj ozira!
Da duhovnikov slovenskih vodja sem postal,
Hüll Janoš je za to pobudo dal,
te službe zdaj otresti se želim,
priznanja zanjo nikdar ne dobim.
(...) in kakor prav nihče ne more priti iz pekla,
tako do višjih služb Slovenec se ne bo povzpел,
četudi v vzornem bi življenju osivel.«⁸

Kuzmič hoče povedati, da ni bil nikoli karierist, ki bi se potegoval za visoke cerkvene službe. Še to, da je postal vicearhidiakon in s tem vodja duhovnikov v Slovenski okroglini (beri: dušni pastir duhovnikov!), se je zgodilo na pobudo dekana Janoša Hüllja (1714—1781). Ko bi bil doma iz mesta Mira (kot sv. Miklavž), ne pa iz uboge Slovenske okrogline, zatrjuje o sebi Kuzmič, bi se bil lahko povzpел do višjih cerkvenih služb, če bi to hotel. Vendar je rajši ostal ubog župnik pri Sv. Benediktu.⁹

Kuzmič kot dušni pastir ljubi svoje župljane, in sicer vse, ne samo katoličane, ampak tudi evangeličane in kalvince (tudi ti so bili takrat pod njegovo jurisdikcijo ali dušnopastirsko oblastjo). Čeprav so Benedičani grešniki (prednika, župnika Kenesseyja, so mu celo ubili!), jih ne zmerja. Za primerjavo vzemimo Kuzmičevega soseda, dolénskega župnika Čergiča. Le-ta župnikuje v Dolencih in mora skrbeti tudi za Hodošane (ki nimajo več svojega katoliškega duhovnika, le podirajočo se staro romansko cerkev). Kako govori Čergič o svojih župljanih? Imenuje jih garjevo čreda, ki mnogo greši. Posebej omenja grehe jezika. Dolži jih, da krađejo vino, meso, tudi svežo pečenko, ki jo pripravijo sejmarji na cerkvenem trgu za proščenje. Hodošane zmerja s »semihomines«, tj. da so le na pol ljudje kot bukev surovi, vdani Veneri in Bakhu, nadalje, da so goljufi, da bolj kot nad božjo lepoto strmijo nad lepoto pastorjeve žene (Na Hodošu je takrat služboval kot pastor Štefan Smodiš):

»Da fararja žena je lepa, strmijo,
če kdo jih opomni na red, z zobmi škripajo,
Bogu nikdar dobre besede ne dajo,
samo če se smrti zbojē, k njemu zdihujejo,
sicer pa tudi brez gosli zaplešejo,
za cerkev, pobožnost nič se ne zmenijo.«¹⁰

Tako je Čergič očrnil svoje župljane v pesmi, ki jo je poslal Kūzmiču za god, se pravi za 6. december 1792. Pesem je dobil Kūzmič v roke pred 6. decembrom. Ko Kūzmič odgovarja Čergiču, niti z eno besedo ne zmerja svojih župljanov, pač pa pravi, da mora pohiteti v Selo, da bo tam imel pridigo in katehezo:

»... kajti v Selo na proščenje moram pohiteti,
kaj naj tam o Nikolaju svetem v pridigi povem,
o tem predvsem sedaj si glavo trem.«¹¹

Leta 1792 je 6. december, Kūzmičev god, padel na četrtek. Kūzmič bi si bil lahko doma kot pravi sam, »ob slovenskem vinu iskal gorkote«,¹² a njega vnema druga gorečnost, ko čuti, da je dolžan evangelizirati po apostolovih besedah: »Gorjé mi, če bi evangelija ne oznanjal« (1 Kor 9,16). Lahko bi bil, kot pravi sam, jedel »prašička spomladanca, slovensko bujto repo, krvavice, zajca in vse to zalival z vinom iz svoje engadijske kleti«,¹³ a on si tare glavo kaj bo starejšim povedal pri pridigi in otrokom pri katezezi.

Sicer pa poglejmo, kako riše Čergič Kūzmičevo dušnopastirsko podobo. V že prej omenjeni pesmi, ki jo je poslal M. Kūzmiču za god, pravi:

»Če gledam duhovništvo tvoje? Melkizedek si osiveli!
Ljubezen tvojega srca? Ognjeni goreči plameni!
Pripravljenost tvoja? Kot rodnost zemlje ljubeče!
Vse druge kreposti? Kot zvezde bleščeče!« itd.¹⁴

V nadaljevanju razprave bomo videli, da ne gre za pesniško pretiravanje, ampak da je bil Kūzmič vzor dušnega pastirja v svojem času in prostoru, da se je kot dobri pastir ves daroval za vernike, dokler »nikoli speče parke niso potrkale in mu zadnjega diha iz prsi posrkale«. ¹⁵

2. Kūzmičevo oznanjevanje

Slovenska okroglina je še spadala pod györsko škofijo, ko je Kūzmič začel svojo dušnopastirsko službo pri Sv. Benediktu v Kančevcih. Od časa do časa je györski škof Ferenc Zichy pošiljal dekanom (torej tudi Kūzmiču) pastirska pisma (Epistolae pastorales), ki so jih potem dekani kot okrožno razposlali vsem župnikom. Ti so morali pastoralna pisma vpisati v posebno knjigo in jih večkrat prebirati. V teh pismih škof največkrat opominja dušne pastirje na njihovo prvo in največjo dolžnost, oznanjevati božjo besedo tako odraslim kakor otrokom. V enem izmed teh pisem, datiranem 17. okt. 1758 in ohranjenem v martjanskem rokopisu, protokolu,¹⁶ pravi, da morajo dušni pastirji vsaj ob nedeljah in praznikih skrbno oznanjati božjo besedo. Popoldne morajo otrokom razlagati resnice krščanske vere in jih tudi izpraševati. To morajo storiti vsako nedeljo in vsak praznik, razen če bi jih kdaj ovirjal res zakonit vzrok, kar pa morajo dokazati. Tistim, ki to dolžnost zanemarjajo in otrok ne poučujejo v krščanskem nauku in tudi ne pokličejo patrov misionarjev Družbe Jezusove, ki bi kot kateheti poučevali v župniji, bo škof poslal duhovnika kateheta. Temu bodo morali župniki na teden plačati dva ali tri forinte in mu povrh

dati še popolno oskrbo.¹⁷ Iz pastoralnega pisma z dne 20. marca 1757 zve-
mo, da je győrski škof ustanovil v svoji škofiji kongregacije ali bratov-
ščine krščanskega nauka: *Congregatio seu confraternitas catechetica*.¹⁸

V pastoralnem pismu, datiranem 28. septembra 1758, ki je pa v ome-
njeni martjanski protokol vpisano pozneje, pravi škof takole: »Veliko skrb
mi povzročajo razne napake in pomanjkljivosti v Slovenski okroglini. Te
pomanjkljivosti obstajajo predvsem v dušnem pastirstvu nekaterih župni-
kov v Slovenskem distriktu. Da se ne bi pomanjkljivosti in napake še bolj
razpasle, zapovedujem:

- 1) da se tisti pastoralni delavci (= duhovniki in učitelji), ki so vdani
čezmerni pijači, kaznujejo po teži krivde; če so to starejši župniki in
so se piti že tako navadili, da se ne morejo več odvaditi in ki zatega-
delj zanemarjajo dušno pastirstvo, bodo dobili namestnika ...
- 2) župnikom, ki kateheze po kosilu ne opravljajo ali pa jo opravljajo ma-
lomarno, površno in brezuspešno, je treba čimprej vzeti nadarbino in
jo dati drugemu upravitelju.¹⁹

Iz navedenih pastoralnih pisem je razvidno, kakšno pomembnost je
pripisovalo cerkveno vodstvo oznanjevanju in katehizaciji in kako bud-
no je bedelo nad Slovenskim distriktom ali Slovensko okrogline. Pet let
potem, ko sta izšli navedeni pastoralni pismi, je bil Kūzmič že župnik pri
Sv. Benediktu in dekan Slovenske okrogline. Poglejmo, kako je opravljal
dolžnost oznanjevanja!

Iz vizitacijskega zapisnika iz leta 1778 zveemo, da je Kūzmič redno oz-
nanjal božjo besedo in katehiziral v župnijski cerkvi in dveh podružnicah:
v Kuštanovcih in Selu. V župnijski cerkvi in Kuštanovcih je to opravljal
v slovenskem jeziku, v Selu pa tudi v madžarskem.²⁰ Nedeljski popoldanski
krščanski nauk je bil hkrati katehizacija otrok in versko oblikovanje od-
raslih. S kakšnim uspehom je katehiziral Kūzmič? To nam bo razkrilo na-
slednje poglavje.

3. Duhovni poklici v župniji

»Blagor dobi«, piše Čergič, »ki jo Kūzmič kot lestenelec razsvetljuje.«²¹
Duhovni poklic ni zunaj časa in prostora, ne pade z neba. Je proces, na
katerega delujeta predvsem evangeljsko oznanjevanje in dober zgled.
Kūzmič je bil zmeraj pripravljen dati svojim vernikom zdravo hrano evan-
geljskih resnic. Tako je ustvarjal ozračje miselnosti, ki je vplivalo na du-
hovno poklicno usmeritev. Vizitacijski zapisnik iz leta 1778 med *Supellec-
tilia Ecclesiae*, se pravi med cerkveno opravo benediške župnije, našteva
med drugim dragocen rokopis: *Librum Evangeliorum scriptum*, z roko
pisano evangeljsko knjigo.²² V tistem času nikjer drugje, v nobeni župniji
v Slovenski okroglini ni omenjena takšna knjiga. Brez dvoma je bil to
slovenski prevod evangelijev, kajti Madžari so imeli takrat že dovolj ti-
skanih evangeljskih knjig. Iz te knjige evangelijev je Mikloš Kūzmič črpal
snov za svoje oznanjevanje. Med knjigami, ki jih je uporabljal za pripra-
vo na pridige in katehezo, je omenjen tudi Kalauz (Kažipot, Vodnik)

Petra Pázmánya.²⁸ Kúzmič sam pravi, da je to knjigo zelo cenil.²⁴ Peter Pázmány je bil pozneje esztergomski nadškof in kardinal. Že leta 1613 je izdal svoje najpomembnejše delo »Hodoegus: Isteni igazságra vezérő Kalauz« (Kažipot, ki vodi k božji resnici). Kalauz je rabil katoličanom kot orožarnica, kot zbirka orožja v obrambo katoliške vere proti protestantom. Ponatisnjen je bil tudi v Kúzmičevem času (Nagyszombat 1776). Seveda si ne smemo misliti, da je Kúzmič s prižnice rohnel zoper evangeličane in kalvince, ampak je razlagal le pravi evangelijski nauk v duhu cerkvenega učiteljstva. Čergič namreč pravi, da so Kúzmičeve osnovne vrline krotkost, milina, blagost in da ga zaradi teh kreposti spoštujejo tudi nasprotniki. Nadalje pravi, da mu beseda modro teče, da njegov duh prodira v globino in da mu je nastop miren.²⁵ Svoje oznanjevanje je Kúzmič potrjeval s čudovitim vzgledom evangelijskega uboštva. Sam pravi v svoji pesmi, ki jo je konec leta 1793 poslal kanoniku Istvánu Borosu v Sombotel: »... župnija mi je siromašna kot zrnasta kaša slovenska prav takšna.«²⁶ Martjanskemu župniku Mihaelu Gabru je jeseni pošiljal koštanj in ga prosil, naj mu v zameno da domači kruh.²⁷ Zadnja leta svojega življenja se je celo zadolžil in ni mogel zemljiškemu gospodu plačati gornine (dajatev od vinograda), zato je grofico prosil, da bi ga odvezala dolžnosti oddati zaostalo gornino.²⁸ In vendar je v vsem svojem uboštvu nenelno odseval pravo svetopisemsko veselje. Svoj »Benedički breg« je imenoval Mons Engadi (v hebr. »Vrelec sreče«), Ivanovo dolino, kjer je prebival, je imenoval Vallis Terebinthi (Terebintova dolina) in blažena Ivanovska samota (Eremus Ivanocz).²⁹ Če ne bi bil Kúzmič svojega krščanstva (beri katoličanstva) potrjeval tudi z zgledom svojega življenja, z evangelijsko preprostostjo in uboštvom, potem bi bilo njegovo oznanjevanje le lepa teorija. Potem bi mu bili zaman vsi Kalauzi; vse orožarnice katoliške vere proti drugovercem, ker bi moral reči: »Privedite mi krivo-verca, ugnal ga bom, da ne bo mogel tajiti resničnosti katoličanstva; če pa hočete, da bo katoličanstvo tudi sprejel, ga peljite k sv. Francišku, k sv. Vincenciju itd.«

V Kúzmičevem času je leta 1741 jezuitski pater Imre Kelcz ustanovil v Kőszegu gimnazijo in konvikt, dijaško sirotišnico, predvsem za dijake — konvertite (Orphanotrophium convertitarum). Advokat Anton Adelffy, ki je imel ogromna posestva v Slovenski okroglini (v Soboti in okolici), je leta 1788 večji del svojega imetja zapustil kőseški sirotišnici z namenom, da bi se v njej brezplačno šolali dijaki, predvsem konvertiti iz Slovenske okrogline. Tako je kőseška gimnazija s sirotišnico dobila ime Kelcz-Adelffy. Mikloš Kúzmič je v času svojega župnikovanja pri Sv. Benediktu poslal v kőseško gimnazijo 38 dijakov, večinoma konvertitov. Od teh si je sedem izbralo duhovniški poklic, eden je postal učitelj (tudi to je bil duhovni poklic, saj so učitelji ali ludimagistri poučevali verouk na župnijskih šolah!), drugi uslužbenci pri grofu Nádasdyju, nekateri pa so izstopili in zapustili šolanje.³⁰ Kúzmič se je očetovsko zanimal za svoje dijake. Pisal jim je pisma v slovenskem jeziku, še celo v Požun ali Bratislavo, kamor se je gimnazija preselila za nekaj let (od 1787 do 1790). Pismo, ki ga je pisal 20. januarja 1788 dijaku Janezu Malčiču, konvertitu iz Kančevca, razodeva očetovsko skrb, ki jo je imel do svojih dijakov.³¹ V zgodovini benediške župnije ni primera, da bi v tako kratkem razdobju študiralo toliko dija-

kov. Da je bil to sad Küzmičevega oznanjevanja, ki ga je potrjeval s svojim vzgledom, potrjujejo tudi madžarski zgodovinarji: »V tistem času je Küzmič veljal za očeta slovenskega ljudstva, k njemu so se z zanimanjem obračali majhni in veliki, celo škof Szily sam.«³²

Res je sicer duhovni poklic notranji klic, s katerim Bog človeka kliče, da se mu na poseben način posveti in mu služi, a Bog uporabi pri tem tudi ljudi. Uporabil je Küzmiča, čigar domačo slovensko besedo je ljudstvo imelo za sveto, še več, za zakrament (szentség), se pravi za vidno znamenje nevidne milosti, kot se je izrazil Čergič.³³

4. Pastoralna skrb za ludimagistre in babice

Ludimagistri ali šolniki-organisti so bili v Küzmičevem času velik pastoralni dejavnik, danes bi rekli najožji sodelavci dušnega pastirja. Nekateri župniki so ludimagistrom prepuščali celo vodenje in pisanje župnijskih matičnih knjig (prim. krstno knjigo gornjelendavske župnije za leto 1750). Konec leta 1761, se pravi v približno tistem času, ko je Küzmič začel pastirovati pri Sv. Benediktu v Kančevcih, je györski škof v pastoralnem pismu postavil dušnim pastirjem enajst vprašanj. Med njimi so posebej pomembna vprašanja, ki se nanašajo na ludimagistre: »Ali so bili, kje in kdaj, namesto nekatoliških verskih služabnikov (namesto evangeličanskih in kalvinskih pastorjev) in namesto nekatoliških ludimagistrov uvedeni katoliški župniki in katoliški ludimagistri? Kakšno skrb imajo za katehezo otrok tako župniki kakor ludimagistri? Ali ludimagistri poučujejo otroke v pristnem krščanskem nauku in ali se trudijo, da bi otroci in (ludimagistri) sami živeli po veri?«³⁴ Za Slovensko okrogolino je škof posebej določil naslednje: »Ludimagistre, pa naj imajo kakršnekoli naslove, je treba odstaviti, če so neprimerni in nesposobni (se pravi, če župniku ne pomagajo predvsem pri katehezi). Namesto njih naj župnik pokliče druge sposobne ludimagistre, če tega ne stori sam, naj to opravi vicearhidiakon.«³⁵ Poglejmo, kako je župnik in vicearhidiakon Küzmič skrbel za ustrezno vzgojo ludimagistrov v svoji župnji.

Iz krstne knjige benediške župnije zvemo, da je bil v prvih letih Küzmičevega župnikovanja Ludi-Rector (šolski upravitelj, organist, imenovan tudi Scholae-Rector) Jurij Graj Lendvai, sin gornjelendavskega ludimagistra Janeza Graja Lendvayja. Bil je rojen 19. februarja 1738 v Gornji Lendavi, torej Küzmičev sošolec iz osnovne šole. Za to, kako je ludimagister Graj spolnjeval svojo ludimagistrsko službo, se pravi tudi katehiziranje, nimamo na voljo neposrednih dokazov, pač pa posredne. Imenovani ludimagister je bil v benediški župnji večkrat za krstnega botra, znamenje, da je bil priljubljen.³⁶ Küzmič mu je kot nagrado za zvesto opravljanje službe odstopil svojo zbirco v Panovcih. Iz tega sklepamo, da je Graj redno katehiziral in ni bilo razloga za odstavitev.

Grajev naslednik v ludimagistrski službi je bil Franc Gergorec. O njem pravi vizitacijski zapisnik iz leta 1778, da je bil takrat star 20 let. Rojen je bil na Petanjcih, slovenski jezik je obvladal popolnoma, madžarsko pa je govoril le za silo. V benediško župnijo je prišel leta 1776. Prej ni bil nikjer v službi. Ker je bil torej novinec, ga je Küzmič uvajal v pastoralno delo, v katehiziranje. Tudi temu je Küzmič odstopil svojo zbirco v Panovcih. Poleg tega je imel ludimagister Gergorec še v Ivanovcih svojo

hišo, v Kančevcih pa vrt in še nekaj njiv. Dobival je plačo od zvonjenja in štolnino ob pogrebih. Od poučevanja otrok je dobil na vsakega otroka po 15 krajcarjev, nadalje voz drv za zimo, ob žetvi pa po enega piščanca.

Küzmič je še posebej očetovsko skrbel za ludimagistra Štefana Mariča, ki je bil Gergorčev naslednik v učiteljski službi pri Sv. Benediktu. Štefan Marič, poročen s Katarino, roj. Pečič, je imel sina Emerika, ki ga je Küzmič poslal v kőseško gimnazijo in sirotišnico Kelcz-Adelffy. Iz neznanih razlogov se je, žal, ludimagistru Mariču omračil um. Küzmič je pisal škofu Szilyju in ga prosil dvoje: prvič naj posreduje, da bo Emerik, sin duševno prizadetega organista Mariča, sprejet v kőseško gimnazijo; drugič, naj škof pri sombotelskih zdravnikih poižve, ali bi lahko imenovan organist ozdravel. »Če ni nobenega upanja«, piše Küzmič, »da bi se omenjeni ludimagister povrnil k zdravi pameti..., bi se morala od tod umakniti uboga ludimagistrova žena s svojima dvema malima otrokoma.« Küzmič tega ne bi mogel dovoliti, to bi bilo nekrščansko. Zato nadaljuje v istem pismu škofu: »Trenutno opravlja brat prizadetega ludimagistra kantorske dolžnosti; še sreča, da je lahko takoj nasledil svojega brata... Jaz sem mu obljubil 10 forintov na leto, da ne bi ostal brez kantorja, čeprav v teh hudih časih sam beračim.« Szily je Küzmiču odgovoril, da bo za Emerika poskrbel; glede ludimagistra pa pravi, da se je pozanimal pri odličnem zdravniku, ki pa meni, da se bosta organistu težko (ali pas ploh ne) povrnila moč zdravja in luč razuma.³⁷

Küzmič je torej skrbel za svoje prve pastoralne sodelavce, za ludimagistre, saj se je zavedal, da je uspeh pastoracije v župniji odvisen tudi od dobrega, zglednega in požrtvovalnega ludimagistra.

Iz pastoralnega pisma győrskega škofa z dne 27. aprila 1789 posnamemo, da so bile tudi babice pomemben pastoralni dejavnik v župniji. V tistem času, ko so razsajale kužne in druge bolezni, ko medicinska veda ni bila tako izpopolnjena kot danes, ko tudi ni bilo na voljo zdravnikov, so del službe le-teh pri porodu in tudi sicer opravljale babice. V omenjenem pastoralnem pismu je rečeno, da mnogi otroci, tako otroci katoličanov kakor drugoverceev, umirajo brez krsta, in sicer zaradi tega, ker nekatoliške babice, čeprav so vešče krščevanja, ne krstijo otrok v sili, ker jim to prepovedujejo nekatoliški verski predstavniki (evangelicanski in kalvinski pastori). Le-ti so namreč nekatoliškim babicam naročili, naj počakajo s krstom otrok, da bodo ob priložnosti sami prišli krščevat. V pismu naroča škof, naj dušni pastirji pouče babice, kako se podeli krst v sili in naj tudi sicer imajo pastoralno skrb zanje. Če pa opazijo, da nekatoliški predikanti ovirajo babice pri podeljevanju krsta v sili, naj to nemudoma sporoče škofu. Poglejmo, kako je bilo glede tega v benediški župniji med Küzmičevim pastirovanjem.

Iz vizitacijskega zapisnika 1778 razberemo, da je imel Küzmič v župniji 18 babic. Vse so tam poimensko naštetje. Od teh 18 babic so bile 4 katoličanke, vse druge pa so bile luteranke (Lutheranae, Augustanae Confessionis). Omenjeni vizitacijski zapisnik pravi, da je Küzmič imel zanje posebno skrb, saj je pri vsaki rečeno, da jo je izprašal, če je poučena v krščanski nauku in da vé, kako se v sili podeli krst. Hkrati se je vsaka pred njim pod prisego zavezala, da bo v sili pripravljena in voljna krstiti otroka.

Ko so s tolerančnim ediktom dobili drugoverci večjo svobodo, je Küzmič vpisoval v svojo knjigo vse krste, ki jih je po posredovanju babilic na ozemlju njegove župnije opravil Mihael Bakoš, slovenski prekmurški pisatelj in evangeličanski pastor v Križevcih. Pri vsakem krstu, ki ga je opravil Bakoš, je v opombo zapisal, da mu pastor ni plačal predpisane pristojbine. Küzmič mu je to odpustil.³⁸

5. Velikonočna spoved in delo ob nedeljah in praznikih

Glede velikonočne spovedi se je Küzmič ravnal po navodilu, ki ga je györski škof objavil v pastoralnem pismu z dne 27. januarja 1759: »Vsak vernik mora opraviti velikonočno spoved doma; kolikor je ni opravil doma mora prinesiti potrdilo, da jo je opravil drugod. Tiste, ki tega ne storijo, naj župnik opomni privatno, na samem. Če se opozorilo ne odzovejo, naj po pridigi na splošno opomni vernike takole: Tisti, ki za veliko noč niso opravili spovedi, naj to store v 15 dneh in naj prinesejo potrdilo o opravljeni spovedi. Če tega v 15 dneh ne storijo, naj župnik njihova imena prebere s prižnice in jih opomni, da v 15 dneh opravijo spoved in prinesejo potrdilo. Če tudi to ne bo imelo učinka, naj njihova imena sporoči škofijskemu konzistoriju, ki zakrknjencem naloži kazen: odreče se jim cerkveni pogreb in tudi na posvečenem kraju ne smejo biti pokopani.«³⁹ Ta postopek se nam zdi danes trd, a je vendar evangelijski: bratovsko svarilo ima stopnje prim. Mt 18,15 sl.).

Glede dela ob nedeljah in praznikih, posebej ob trgatvi, je györski škof dobil pritožbe iz Slovenske okrogline, da ob Bogu posvečenih dnevih opuščajo sveto mašo in opravljajo hlapčevska dela. S tem dajejo veliko pohujšanje tistim, ki posvečujejo nedelje in praznike. Zato je škof v pastoralnem pismu dal naslednje naročilo: vsi verniki, tudi nekatoličani, se morajo ob nedeljah in praznikih, tudi nezapovedanih, zdržati hlapčevskih del. Trgatve in druga hlapčevska dela ob nezapovedanih praznikih se ne smejo začeti, dokler v cerkvi niso končana vsa sveta opravila.⁴⁰

Iz članka, ki ga je napisal »iz« (Ivan Zelko — op. Š. G.) v Kalendarju Srca Jezušovoga 1937, str. 25—28: Küzmič Mikloš — ob 200 letnici rojstva, sklepamo, da je Küzmič kot goreč duhovnik opominjal vernike na božje in cerkvene zapovedi. V duhu prej omenjenega naročila györskega škofa in kanonične vizitacije iz leta 1758 je vsako nedeljo skupaj z verniki odmolil očenaš, zdravamarijo, apostolsko vero, 10 božjih zapovedi in obudil vero, upanje in ljubezen.

6. Ravnanje z drugoverci

V pastoralnem pismu naroča györski škof takole: »Če sklepata zakon katoličan in nekatoličan, ali če sta oba nekatoličana, naj bo župnik, ki poroča, brez koretlja in štole, opusti naj vse molitve in blagoslove, opusti naj celo obrazec: Ego vos conjungo (jaz vaju povežem v zakon — op. Š. G.), saj ne spada k bistvu zakramenta, in naj sprejme le njuno privolitev in prisego.

Ko župnik pokopava nekatoličane, naj to stori brez koretlja in štole. Nekatoličani nikakor ne smejo dobiti groba v cerkvi ali na posvečenem pokopališču. Nekatoličani naj počivajo na posebnem pokopališču.

Če nekatoliška žena pride po porodu z otrokom k obredu vpeljevanja, naj župnik opravi obred brez koretlija in stole, opusti naj vse molitve, blagoslove in naj žene nikar ne vodi v cerkev, ampak le do cerkvenega praga. Tam naj jo opomni: »Daruj svojega otroka Cerkvi.«⁴¹

Zdi se, da se Kūzmič vsaj glede pogrebov nekatoličanov ni držal teh strogih, prej navedenih naročil. Kot moder dušni pastir v svojem prostoru in času je bil v tem primeru služabnik nove zaveze, ne črke, ampak duha. Črka namreč ubija. Duh pa oživlja (prim. 2 Kor 3,6). Iz mrliške knjige benediške župnije je razvidno, da je pogreb nekatoličanov opravil prav tako kot pri katoličanih: cum concione, s petjem, torej slovesno.⁴² Ko je tako ravnal in služil Bogu v novosti duha in ne v okostenelosti črke (prim. Rim. 7,6), nikakor ni nasprotoval duhu pravkar omenjenega pastoralnega navodila györskega škofa. Zavedal se je, da nihče ni dolžan storiti nemo-goče (ultra posse nemo tenetur, impossibilia nulla obligatio est, za nemo-goče stvari ni obveznosti, Celsus Iun, ok. 1. 100 po Kr.). Pokopališče je bilo namreč samo eno, in sicer okrog cerkve, evangeličanskih pastorjev takrat v Slovenski okroglini še ni bilo, in kolikor lahko domnevamo, so pevski zbor pri pogrebih sestavljali tako katoličani kakor evangeličani. Pri sestavljanju cerkvene pesmarice je Kūzmič uporabil dušnopastirsko modrost. Hotel je ohraniti tiste cerkvene pesmi, ki so bile skupne katoličanom in evangeličanom. Ko so namreč luteranski in kalvinski pastirji prevzeli vodstvo prekmurskih župnij (sredi 16. stol), so poleg svojih novih protestantskih ohranili precej katoliških pesmi. Ko so pa te župnije prešle spet v roke katoliških dušnih pastirjev, so ti ohranili tudi protestantske pesmi. V Kūzmičevem času so te skupne cerkvene pesmi vezale prekmurske katoličane in protestante v neke vrste bratsko skupnost. Ni so se pa skladale s posameznimi deli mašne daritve, ampak bolj s svetimi časi. Kūzmič glede teh pesmi piše škofu Szilyju takole: »Župniki zares eno-dušno hrepene po njenem natisu (po natisu pesmarice — op. Š. G.) ... da bo čimprej tudi v naših cerkvah odmevalo po novem načinu petja. Toda kaj bodo rekli Lutrovi privrženci (Luthericolae)? Zares se bojim, da se ne bodo zaradi ukinitve njihovih drugačnih pesmi odtujili tako daritvi svete maše kakor tudi odvrnili od katoliške vere zlasti pri Sv. Trojici (Nédela v Gornjih Petrovcih — op. Š. G.), pri Sv. Benediktu in v Martjancih, kjer so še vedno ostala trda srca.«⁴³

OPOMBE

- 1) Prim. npr. Vilko Novak, *Delo in pomen Mikloša Kūzmiča*, v: *Stopinje 1975*, 18—26; *Izbor prekmurske književnosti*, Celje 1936; *Izbor prekmurskega slovstva*, Ljubljana 1976.
- 2) Prim. Ivan Andoljšek, *ABC knjižnica na narodni šoul hasek*. *Sodobna pedagogika VI*, 1956, 243; *Naš začetni bralni pouk in učbeniki zanj I*, Ljubljana 1960, 51; Štefan Barbarič, *Stara prekmurska književnost ob vzhodnoštajerski in kajkavski hrvaški*, Pomurska založba 1973, 21.
- 3) Jože Smej, *Muza Mikloša Kūzmiča*, Pomurska založba 1976 (navajamo: *Muza M. K.*); Jože Smej, *Simon Čergič, župnik in pesnik*, Maribor 1982.
- 4) Jože Smej, *Pisma Mikloša Kūzmiča zemljiškemu gospodu*, v: *ČZN 17 (1981) 273—293* (navajamo: *Pisma M. K. zemljiškemu gospodu*).
- 5) Božidar Raič, *Prekmurski knjižniki pa knjige*, v: *Letopis matice slovenske*, Ljubljana 1868, 70.

- 6) Prim. Muza M. K., 116—117.
- 7) Prav tam, 80—81.
- 8) Prav tam, 178—179.
- 9) Prav tam, 178 (glej madžarsko besedilo!).
- 10) Prav tam, 75.
- 11) Prav tam, 89.
- 12) Prav tam, 89.
- 13) Prav tam, 105.
- 14) Prav tam, 79.
- 15) Prav tam, 119.
- 16) Latinsko pisan rokopis, vezan v trde z usnjem prevlečene platnice. Obsega 158 na obeh straneh popisanih listov, format 20 x 30 cm. Rokopis — zvezek: ni pagiran. Na prvi strani je zapisano: »Prothocolum p (sens) per Reverendum Patrem Georgium Balthasarum Raffajj Oppidi Martyáncz Parochum Anno Dni 1754 die 1a X-bris comparatum est, cui secundum Gratosum Illmi ac Reverendissimi D. Comitis Archi-Diaconi Castriferrei Josephi de Batthyán: Titt. etc. etc. mandatum, omnia currentata inscripta sunt.« Navajališče: Župnijski urad Martjanci (navajamo Prothocolum).
- 17) Prothocolum z dne 17. oktobra 1758.
- 18) Prothocolum z dne 20. marca 1757.
- 19) Prothocolum z dne 26. sept. 1758.
- 20) Kan. viz. 1778, 15.
- 21) Muza M. K., 99.
- 22) Kan. viz. 1778, 17.
- 23) Kan. viz. 1778, 21.
- 24) Prim. Muza M. K., 130, op. 6.
- 25) Prim. Muza M. K., 79.
- 26) Prav tam, 71.
- 27) Prav tam, 167 in 169 op. 4.
- 28) Pisma M. K. zemljiškemu gospodu, 292.
- 29) Prim. Muza M. K., 43, op. 4 in Pisma M. K. zemljiškemu gospodu, 273.
- 30) Prim. Jože Smej, Župnija Sv. Benedikta v Kančevcih, v: Stopinje 1978, 31—32.
- 31) Prim. Jože Smej, Po sledovih zlatega peresa, roman o Miklošu Kuzmiču, Pomurska založba 1980, 418, kjer je pismo objavljeno v celoti.
- 32) Lajos Vecsey, A kőszegi rom. kat. Kelcz-Adelffy Arvaház története, Szombathely 1943, 74.
- 33) Muza M. K., 78—79.
- 34) Prim. Prothocolum za leto 1761, proti koncu tega leta.
- 35) Prim. Prothocolum z dne 26. septembra 1758.
- 36) Prim. Jože Smej, Župnija Sv. Benedikta v Kančevcih, v: Stopinje 1978, 37—38.
- 37) Ivan Škafar, Iz dopisovanja med škofom J. Szilyjem in Miklošem Kuzmičem v zvezi s sedmimi Kuzmičevimi knjigami, v: Slavistična revija 23 (1975) 483—486 (navajamo: iz dopisovanja).
- 38) Prim. Krstna knjiga benediške župnije od leta 1783 naprej
- 39) Prim. Prothocolum z dne 27. jan. 1759.
- 40) Prim. Prothocolum z dne 19. oktobra 1759.
- 41) Prim. Prothocolum z dne 26. oktobra 1760.
- 42) Prim. Mrliška knjiga benediške župnije z dne 16. dec. 1763.
- 43) Iz dopisovanja, 280.

Korenine našega verovanja

Preberimo naslov tega članka še enkrat: ne gre za »korenine naše vere« temveč za »korenine našega verovanja«. Vera in verovanje sta dve različni stvari. Verujemo vsi ljudje, vero ali religijo pa imajo samo nekateri. Tudi tisti, ki pravijo da ne verujejo in mislijo pri tem, da nimajo nobene religije, verujejo, pa še kako!

Opraviti imamo z enim izmed osnovnih dejstev človeškega življenja, brez katerih življenje sploh ni mogoče, to je z gotovostjo, trdnim prepričanjem, nedvomnostjo. Gotovost ni isto kot resnica. Gotovost je prepričanje, da smo v posesti resnice. Če pa je resnica, o kateri smo gotovi, da je tako, res taka, kakor smo prepričani, da je, je drugo vprašanje. Do Kopernika in Gallileja so bili ljudje gotovi in prepričani, da se sonce vrti okoli zemlje in so v redu živeli. Po več tisočletnem prepričanju so dokazali, da se zemlja vrti okoli sonca. In sedaj tudi v redu živimo. Pri tem ni važno, kaj je resnica, temveč je važno prepričanje, da je nekaj resnica, se pravi verovanje.

Verovanje je temeljni pojav človeškega življenja. Več kot 80 odst. gotovosti, nedvomnosti in trdnega prepričanja imamo iz verovanja in ne iz poznanja resnice.

Pri oblikovanju verovanja so na delu zelo zamotani duševni mehanizmi. Pri tem je zanimivo, razum, na katerega nekateri, zlasti tako imenovani »znanstveniki, ki prisegajo samo na znanost«, nima nobenega deleža.

Vse se začne ob koncu prvega leta življenja, ko otrok začne hoditi in govoriti. Otrok gre k predmetom, da jih lahko temeljiteje spozna. Povedo mu kako se imenujejo, ali so »pridni« ali »hudobni« in zakaj se tako vedejo in delujejo, kakor se pač vedejo in delujejo. Otrok dobiva vsa pojasnila o predmetu od starejših oseb, ki pač vedo, kako je predmetom in dejanjem ime in kako delujejo.

Otrok pride k pameti ali začne uporabljati razum, ki je podlaga za resnico, šele pri sedmem letu. Od konca prvega do sedmega leta je šest let, ko otrok brez sodelovanja razuma, samo na osnovi tega, kar mu odrasli povedo o predmetu, spoznava svet okoli sebe.

Pri posredovanju obvestil o predmetih je važno dobrohotno razpoloženje odrasle osebe do otroka. Otrok sprejema obveščanje o predmetih in dejanjih samo od ljudi, ki ga imajo radi in so sposobni, da vzbudijo v njem občutje zavarovanosti. Gre za čustvo zavarovanosti, ki se spremeni v čustvo gotovosti in s tem v prepričanje, da so stvari take, kakor jih je prikazala oseba, o kateri je otrok prepričan, da ga ima rada.

To so tako imenovane drže. Drže so duševna stanja, ko otrok prevzema določen vzorec obnašanja zato, ker mu je tako rekla ali naročila oseba, o kateri je otrok prepričan, da ga ima rada. Vrstni red duševnih dejev pri držah je naslednji: najprej otrokovo občutje zavarovanosti in prijetnosti ob osebi, o kateri je otrok prepričan, da ga ima rada. Ta oseba da otroku informacijo ali ga spodbudi, da naredi določeno dejanje. Otrok v prepričanju, da ga ima oseba rada, z veseljem prevzame informacijo in izvrši dejanje, ki ga oseba želi. Ker otrok ve, da osebi, ki ga zavaruje, dela veselje, rad ponavlja bodisi ime — besedo, bodisi dejanje. Če ga odrasla ose-

ba pri tem še pohvali in nagradi, je občutek še večji. Otrok se na tak način »nauči« ali si prisvoji celo vrsto dejanj in duševnih zadržanj, ki tvorijo vero — religijo, нравna pravila in higienske načine obnašanja.

Pri vsem tem ni nič razumskega, ker otrok še ni prišel k pameti, kar pomeni, da pri vsem tem ne uporablja razuma. niti se ne meni za resnico, ki je soglasje med razumskim spoznanjem in predmetom.

Pravimo, da je otrok »priden« če si je prisvojil tiste modele obnašanja, ki jih v na sedanji stopnji družbenega razvoja imamo za primerne ali dobre; »poreden« pa, če se ne vede tako, kakor bi si odrasli želeli. Vendar otrok ni odgovoren ali kriv, če se »slabo« vede, kakor tudi nima zasluge, če je »priden« ali se pravilno in ustrezno obnaša. Otrok se obnaša ali vede tako, kakor so ga »naučili« ali so mu pomagali, da si je prisvojil pravilne drže obnašanja.

Če hočemo, da bo otrok »priden«, potem je treba upoštevati naslednje zahteve: najprej mora otrok imeti eno ali nekaj oseb, o katerih je prepričan, da ga imajo rade: tem otrok zaupa in sprejema njihovo vodstvo; te osebe morajo imeti izrazito dobro vedenje ali obnašanje, če je mogoče krščansko, ki natanko ve, kaj je prav in kaj je slabo; te osebe vedno enako vztrajno, neizprosno od otroka zahtevajo = pričakujejo, da se bo vedel tako, kakor one želijo.

Če gre otrok skozi »sto rok« in ima vsaka oseba, ki ima opravek z otrokom »svojo moralo«, potem si otrok ne more prisvojiti moralnih drž ker ga toliko različnih ali celo nasprotnih načinov obnašanja in vedenja moti in »nori«, da končno ne ve, kaj naj stori.

Med drže sodi tudi religiozno prepričanje ali vera. Da je kdo »prepričan« ali »gotov«, da Bog je ali ga ni, ni odvisno od znanosti ali resnice, temveč večinoma od oblikovanja religiozne drže v prvih šestih letih življenja, ko, kot smo že rekli, razum v človeku sploh še ne deluje. Prav tako gotovost, da je prava ta ali druga religija, ni odvisna od razumskih razlogov, temveč od čustvenih sestavin, ki jih je otrok prevzel od osebe, o kateri je bil prepričan, da ga ima rada.

Pred leti sem bil v bolnišnici zaradi srčnega infarkta. Prvih deset dni sem bil pod strogo kontrolo, noč in dan, bodisi različnih monitorjev bodisi medicinskih sester. Nekega večera sva se menila s sestro o tem, kako bo ob 22. uri končala službo in se peljala domov. Tu bodo nanjo čakali mož in dva sinčka, eden šest in drugi osem let stara. In da bodo vsi skupaj, preden bodo šli spat, molili še rožni venec. Od začudenja sem izrazil svoj dvom o takem početju. »Ali je to mogoče, da vaš mož in otroka molijo rožni venec?« sem jo vprašal. Rekla je: »Pri nas se imamo silno radi. Moj mož ne more nič brez mene in otroka si želita, kar ima rada mamica. Jaz imam vse tri nad vse rada. Vem, da sedaj čakajo pri televiziji in ne bodo šli spat, dokler ne pridem«. To nam jasno kaže, kaj je religiozna drža. Najprej je velika ljubezen mamice, ki jo otroka čutita na vsak korak in zakonske žene, ki ji je mož vse. Iz te ljubezni raste želja, da bi drug drugemu naredili veselje in nekako iščejo priložnosti, da bi se obdarili. Ker je mamica pobožna in rada moli rožni venec, je tudi možu prav in otroka se veselita, da bosta lahko med molitvijo pri mamici, ki jo imata tako rada.

Nastajanje drž nam razloži zelo pogost pojav, da otroci iz zelo po-
božnih pa strogih družin, kjer je bolj doma red kot krščanska dobrota in
ljubezen, pogosto opuščajo versko prakso svojih staršev. Vera in verska
praksa je drža, ki se oblikuje v občutju zavarovanosti, dobrote in ljubez-
ni. Samo tisto, kar je otrok prevzel in si prisvojil v občutju ljubezni, po-
stane del njegove osebnosti. Vse, kar je bilo pridobljeno ali vsiljeno v ob-
liki strogosti, pomanjkanja ljubezni in razumevanja, se obda z neprijet-
nim občutkom, ki se ga vsak človek tako hitro iznebi in ga odvrže, kakor
hitro je le mogoče. Otroci zelo krščanskih staršev opuščajo versko prakso
zato, ker družina ni poskrbela, da bi si otrok v prvih šestih letih življe-
nja v vzdušju zaupanja, dobrote in prijetnosti izoblikoval trdne religiozne
drže z učinkovitimi delovnimi navadami.

Dr. Franc Ivanocy

O urejanju Mure

*Lani so pisali, da je minilo sto let od prvega urejanja Mure, nismo pa
brali niti članka o tem, kako je to reguliranje potekalo. Naš dr. Ivanocy pa
je v Szombathelyi ujság (Sombotelški časnik) 25. febr. 1900 napisal članek,
v katerem natanko pripoveduje, kako so v tistem času — ne prvič ne zad-
njič — urejali našo reko, ki je povzročala toliko težav in škode v vsej zgodo-
vini vasi ob njej na obeh straneh. Ker nam hočejo zdaj Muro in pokrajino
ob njej uničiti, o čemer je bilo lani mnogo pisanega in govorjenega, nas bo
zanimalo, kako je pred skoro 90 leti naš narodni butelj skrbel tudi za varno
življenje svojih rojakov. Uredništvo.*

Že najstarejše kulturne države so imele za svojo nalogo, da urejajo reke,
da bi s tem zagotovili stalnost rodovitnih tal, pa tudi odprli najcenejše promet-
ne poti.

Zato je tudi najbolj naravno, da tudi današnje omikane države močno skrbi-
jo za urejanje tekočih vodá, ker prizadevno gospodarstvo in naravno narašča-
nje prebivalstva terja povečanje rodovitnih tal, njih zavarovanje in ustalitev,
kar pospešujejo z načrtnim urejanjem velikih rek.

Ena velikih mejnih rek naše (Železne) župnije, Mura, je — posebno, odkar
je bila v sosedni štajerski pokrajini urejena — desetletja povzročala na vsej
obmejni črti ogromno škode, posebno pa tam, kjer prihaja v našo domovino in
njena struga ni urejena. Ker ima Mura že po naravi zelo hiter tok, se je njena
hitrost zavoljo urejene struge na štajerskem ozemlju močno povečala in ker se
je tam nabrala v njej ogromna količina vodé, le ta po prihodu čez mejo v ne-
skončno zaviti strugi ni našlo poti za hiter odtok, pa zato ni le prestopila bre-
gov, marveč je tudi rušila in trgala zrahljana tla, tako da v prvi polovici zad-
njega desetletja ni le stalno spreminjala struge, ni le odnašala celotnega polj-
skega pridelka, marveč je že grozila s popolnim uničenjem obmejni vasi Petanj-
ci.

Ivanocy kot maturant

Izredno veliko poplave leta 1892, mnoga posredovanja in prošnje so končno usmerile sèm skrb zadolženih dejavnikov in ko so se prepričali, da se prebivalci ogroženih Petanjec več ne morejo braniti, je tedanji minister za poljedelstvo, gr. Andor Festetich, dal izglasovati z zakonom 500.000 forintov za ureditev Mure v Železni županiji v taki obliki, da bi od tega zneska v desetih letih uporabili letno do 50.000 forintov za ustrezno urejevalno delo.

Tudi dotlej so marsikaj poskušali za obrambo rečnih bregov in rešitev ogroženih krajev. Čeprav so ti naporu veljali velike žrtve tako županijo kot obrežne posestnike, je bilo dejanskih uspehov zelo malo, ker niso delali pod vodstvom izkušenih strokovnjakov, pa tudi zato, ker za tako velika dela niti županija niti posamezniki ne morejo zbrati potrebnih velikih denarnih sredstev.

Ker ves del Mure v Železni županiji, z manjšimi izjemami, tvori mejo med Avstrijo in našo državo, je bilo načrtovano urejanje mogoče začeti šele po vzajemnem dogovoru obeh držav. Ko so bili po skupni pogodbi izgotovljeni načrti in je bilo moči prvi izglasovani zneseki izplačati, so jeseni 1896 končno začeli z deli, čeprav v majhnem obsegu. Predvsem so ojačali tista obmejna mesta, kjer je bila nevarnost največja in so s silno močnim kamnitnim nasipom in z velikim presekom zaprli ovinek nad gornjim delom vasi Petanjci, ki ji je zelo nevarno grozil.

Delo je v prvih dveh letih kar počasi napredovalo delno zato, ker so ga zelo ovirale pogostne povodnji, delno pa tudi zato, ker še ni bilo dovolj izurjenih delavcev. Čeprav je bilo delo opravljeno le v razdalji dveh kilometrov (ra-

čunajoč oba bregova) v tem času, je bilo zelo pomembno, ker so si voditelji dela pridobili ob tej priliki velike izkušnje glede na svojsko naravo te nenavadne reke in te skušnje so jim bile in so v veliko pomoč pri nadaljnjem delu.

Doslej so v kratkem času od teh del docela gotovi štirje kilometri, razen tega pa so bila nekatera nevarna mesta tako utrjena, kar je docela v skladu z načrtom končnega dela in tako verjetno na teh mestih ne bodo potrebna nova dela.

Nekdanji mlin na Muri »na kumpaj«

Temelje dela tvorijo valji (butare) iz dračja, napolnjeni z murskim velikim kamenjem in močno stisnjeni z žico, težki 10—12 stotov, ki bodo potopljeni v strugo, pravokotno usmerjeni v načrtovano črto rečnega brega vse dotlej, da se bodo dvignili približno za meter nad normalno vodno gladino. Drug ob drugem ležeči valji bodo z močno žico povezani med seboj. Ko bodo le-ti položeni drug ob drugega in pritrjeni, bo prišlo nanje dva metra široko spleteno vrbje, obteženo z murskim kamenjem. To bo prvi del tega dela z namenom, da bi reko stisnili v korito, določeno z regulacijskim načrtom.

Namen drugega dela urejevanja bo ustalitev rečnega korita. Valji (butare) iz dračja se bodo sčasom v vodi razkrojili delno zaradi gnitja, delno zavoljo močnega ledu. Da bi bregovi reke ostali tudi tedaj celi, ko bo dračje že zgnilo in da silno kotalenje ledu ne bi uničilo svežih nasipov iz dračja — bo v vsej dolžini rečnega brega rečno korito opremljeno z ogromnim, močnim zasipom kamenja, na dnu v širini 1—2 metrov, nekoliko ožje pa nad rečno gladino tako visoko, da bodo brežni jezovi iz dračnih valjev docela pokriti.

V ta namen uporabljajo povečini kar največje kose lomljenca, ki se dvigajo drug nad drugim kot kiklopska stena na obeh bregovih reke in jih zaradi njihove velikanske teže voda nikakor ne more premakniti. Tako je nabrežje za dolgo časa zavarovano, dokler kamen ne razpade. Čeprav je sedaj uporabljeni lomljenec bolj rahle vrste, vendarle ob primernem nadzoru zelo dolgo varuje bregove pred vsakršno nevarnostjo. Še velika sreča, da je tak lomljenec moč v veliki množini dobiti v oddaljenosti 3—4 km na sosednjem Štajerskem, zakaj brez tega ali sploh ne bi mogli regulirati Mure, ali pa le s takimi stroški, ki jih tudi od cele države ne bi mogli pričakovati.

Kljub temu, da je butare in lomljenec, torej vse gradivo, mogoče dobiti v bližini, so stroški reguliranja zelo veliki. Neglede na plačilo strokovnega osebja in druge njegove stroške, ki gredo na račun osiješke vodogradbene uprave, stane urejanje enega metra reke poprečno 50—60 forintov in tako stane en kilometer vsaj 50.000 forintov na vsakem bregu.

To se zdijo na prvi pogled ogromni stroški, toda če pogledamo opravljeno delo in posebno, če pazljivo spremljamo urejanje posameznih odsekov od začetka do konca: tedaj se nam ta vsota sploh ne bo zdela previsoka. Videl sem reguliranje Mure tudi na mnogih krajih na sosednjem Štajerskem, toda tega ne moremo niti primerjati z regulacijskimi deli tu pri nas niti glede na trdnost niti na temeljitost in lepoto dela. Veselimo se in ponosni smo, da smo končno tudi na tem področju prekosihi naše dobre sosede, kar tudi oni sami brezpogojno priznavajo.

Ta regulacija je za nas neizmerna dobrota ne le zato, ker veliko ubožnih ljudi stalno dobro zasluži v času, ko nima nikakega drugega dela, marveč predvsem tudi zato, ker je rešilo na zemljo tako zelo navezanemu in pridnemu, varčnemu ljudstvu ob Muri njegove domove pred stalno nevarnostjo, upajmo, da za vedno.

Da bo urejevalno delo tako lepo, temeljito opravljeno na splošno zadovoljstvo, zato ima veliko zaslugo tehnični svetnik Sándor Balogh, načelnik osiješke rečne uprave, ki posveča vse svoje znanje, izkušnje in moči smotrni izvedbi regulacije Mure. Njegova natančna pazljivost mu je omogočila, da je temeljito spoznal muhasto Muro in čeprav so stalno velike težave pri delu, danes ni več take ki je on ne bi zlahka premagal. Kjer ima država sposobne delavce, tam vsi radi izkažemo svojo zahvalo in svoje priznanje, kot smo storili visoki vladi in gospodu tehničnemu svetniku, Sándorju Baloghu.

Zlatomašni soneti — 1986

(z akrostihom)

1

Prejel sem dosti od teologije,
a prav nič manj od matere, očeta.
Tako se v zlatomašni venec vpleta:
ET DEO LAUS ET VIRGINI MARIAE.

Rad zazrl kot deček sem: Pšenica klije,
en klasek sam, a sto nam zrn obeta.
Narava v Strehovcih, kako si sveta:
gorice, sveti Vid, lik domačije.

Ekstatik mlad odšel sem v šole višje.
Lepoto večno pil sem v njenih delih.
Boga mi hvalil makov cvet, modriš je.

Ednök, Vid sveti, v svojih letih zrelih
rad stopil bi še v hram tvoj in zatišje,
tam pil, izpil svoj svečeniški kelih.

2

A vesta, Sveti Križ in Mursko polje?
Veliko sta nam v zgodovini dala,
edinega Slovenca kardinala,
trdnjave, svečenike močne volje.

Iztiha višji klic ti pot razkolje.
Lepota tehnike je božja hvala,
ujeta v križ, čistejša od kristala,
daruje Dar, vse večji kot vesolje.

Vrstijo se duhovniške postaje,
iz Radelj, Maribora tja v gorice,
ker Svētinja izborna vino daje.

Da Lotmerk bi ohranil pristno lice,
učil si spoštovati svete kraje,
hoteč privedi do Boga, Resnice.

3

Alojzij, v Ptujju si končal maturo,
lahko bi vpisal študij medicine,
ozdravljaj bi telesne bolečine,
junaško deloval med Rabo, Muro.

Zaslужil dosti bi z advokaturō,
imetje spravil, lepe pokojnine,
jasniti če bi hotel um mladine,
gotovo bi izbral si profesuro.

A ti zaslišal glas si Učenika,
Besedo večno: »Delavec je malo,
o pridi, čaka žetev te velika!«

Razumno se srce ti je odzvalo,
zato ob zlatem jubileju vzklika:
»Let sprejmi petdeset, Gospod, v zahvalo!«

4

Lep bil je Mojzes še v starosti sivi,
opeval rad je Sinajsko pogorje,
jasnino, biserje, Rdeče morje,
zgladil nasprotja v priliki igrivi.

Elitni cveti — vsi so osipljivi,
termin jim kratek, ozko je obzorje.
Umetnikovo ralo večnost orje,
korale hrani v skrinji netrohljivi.

Oltar, kruh, vino — vrh vse poezije,
zenit Gospodovega delovanja,
ambrózija, ki duša jo užije.

Resnica in globina vsa brezdanja
je pesniku skrivnost evharistije.
Upesni jo, a nikdar ne izsanja.

5

Še pomniš gnečo v cerkvisi Helene,
tesnočo, klas pri klasu kakor njiva,
en gane se in že se vse preriva:
Fant, pazi, skoraj pokajo že stene.

A želje kdaj se spolnijo iskrene?
Nobena doba noče biti kriva.
Tako zidava cerkve se odriva,
račun pa raste, rastejo še cene.

Anali pričajo: Napočil dan je,
talent izrabi in začni zidavo,
na tihem davne uresniči sanje!

Junak, udaril si na struno pravo.
En grob ti dal bo tukaj sladko spanje,
kjer hram ti je v spomin in Bogu v slavo.

6

Lepot, Gospod, nasul si nam v prgišče,
izbranih rož, vrtov, sadov obilo,
podnebje dal pod Lipo si nam milo,
a dar največji — tvoje je svetišče.

Še zmeraj našli v njem smo zatočišče.
Tedaj, ko se nebo je potemnilo,
elizijsko je upanje svetilo,
finale naš: Bog v mašniku nas išče.

Utrip srca ti damo za vezilo
zlató najdražje v zlatomašni venec.
Vsak dan odpiraš Kristusovo žilo,

edini žitka večnega studénc.
Rubin Krvi žari. Naj grešnik upa,
umiva vse ta posvečena kupa.

— rko

Pesmi

DOLGOČASJE

*Ko z dolgočasjem v kuhinji sediiva
in gledava v zrcalu svoj obraz,
ko zunaj sonce se v temo preliva,
zazdi se mi, da nisem jaz več jaz.*

*Tako je čudno kuhinje obličje,
zavesa v soncu komaj še gori
in kot koruze mehko ličje
le tu in tam utrujen dan sušti.*

*Potem utihne zadnja še tišina
in vedno bolj je čuden čas —
in tam na polju pozna njiva,
na njej leži pozabljen klas.*

VEČERNA PESEM

Lahna meglica kot nežna koprena
lega na polja. In v mrak se ogrinja
speča samota in v dalje izginja —
zarja kot roža v noč vene ognjena.

Sence nemirne so vstale iz groba,
tiho ječijo vzdih iz gaja,
koder zalujka se z vetrom napaja —
čša je zvrhana molka do roba.

Rad bi pogledal, kak sreča se smeje,
rad bi pogledal v obličje ji jasno —
toda zdaj pozno je, pozno in kasno,
veter jeseni zdaj v meni že veje.

NAD POLJANO

Nad poljano zrelo
so oblaki razprostrli
svoje žalostne peruti.
Z belimi očmi jasmin
sam pred se strmi.
K tlom povesele roke
na gredi so rizede.
In utihnil je večer
na vrhu spečega kostanja.

V polju kakor čudna žalost
poteptani cvet plavice sanja.
Jaz ga gledam
in poslušam šepetanje
speče trave,
ki globoko diha.

Ves sem miren
in ne zmenim se za žalost
poznega večera.

V GOZDU

Nad mano molk zelen se boči,
ki sam s seboj se pogovarja,
nad njim nebo in prve zvezde
in zdavnaj že zbledela zarja.

In vsepovsod ležijo sence,
na mahu, žametni preprogi
in vse je bolj utišán molk
in nejasni bolj so krošenj krogi.

Nad mano molk zelen se boči —
in nič ne vem, kdaj je ugasnil
in zadnji pramen sonca v vrhu,
kdaj v mah, tišino je usahnil.

NAD NAMI

Nad nami nebo je
daljno, prostrano
in jasno in svetlo
od rose jutranje oprano.

Nad nami oblaki
so beli, sivi in črni —
ko v soncu gorijo,
so čisto srebrni.

In noč je nad nami
in zvezde, ki v dalji žarijo
in gledajo skozi oblake,
kak trave utrujene spijo.

Nad nami je tiha tišina,
ki plava v neskončni vsemir
morda tam duše in misli
si najdejo blaženi mir.

Pesmi

DEČEK Z GRLICO

Dobil jo je
od tete v mestu.

V pleteni košarici
s pokrovom
je z njo bosopetil domov
pod slamnato streho —
sedem ur.

Srce mu je pelo.

Drugi dan je maček
grlico snedel,
krvavo perje
pod oknom raztresel.

Deček ga je obsodil
na smrt.

Potem je jokal
za obema.

GLASOVI IZ DALJE

Krivuljasta snežna gaz
skozi poveznjeno nebo
veže dvoje sosedovih vrat.
S hruške preklinja sestradana vrana.
Stopa votlo kljuva
v pljuskajoče proso
za koline.
Z nātona treska sekira
skozi vse leto nabrane grče.
Veriga na gredi vodnjaka
hreščeče poka
med napajanjem živine.
Svinje loputajo
z lesenimi vekami.
Ročna slamoreznica
se davi s slamo,
ki jo krave odbrskajo.
Burklje zvenkljajo
po črnih komnih.
Vrišč mladosti na saneh.
Kašljajočemu starcu gre na smeh.
Andrejev vrisk se spreletava
v Nežiki.

NOČE ŽE

K svoji dragi
bi nocoj privriskal,
na piščal bi pesem
ji zapiskal.

Tik ob gozdu
za vasjo v dolino,
tam kjer lani pasla
je živino.

Čutil roso
hladno bi po nogah,
splašil speče vrane
v gostih hojah.

Zvezd najlepših
bi za njo natrgal
vzpel se k oknu s križi
in potrkal.

A nocoj bi
okna ne odprla,
saj že včeraj s soncem
je umrla.

S ČASOM NAPREJ

*Kakor bi grobar po krsti plesal,
kakor bi mesar po vampu hobnal,
kakor kmet bi v sod orehe stresal;
takim pesmim zdaj se slava tuli.*

*Pevec v divjih krčih z grivo klati,
ves razpenjen po kitari mlati,
pekel Dantejev je že pred vrati.
mater Zemljo bi s tečajev vrgel.*

OSMRTNICA

*Kadar živeti je le še trpljenje,
ko se utrip v brezupu ustavlja,
smrt je takrat samo odrešenje;
vendar srce pretežko se poslavlja.*

VINOGRADNIŠKI ŠOP

*S pšeničnega strnišča
pobegla
velika kobilica
igra kitaro
na zarumenelem
trsovem listu.
Vsiljivi slak
si prisvaja
grozde;
jagode se krogličijo
v soncu
in zardevajo
kot deklice.
Klopotčeva kladivca
klepljejo
pesem lesa.
Čričkovi
otožni klici
mazilijo
dušo.
Vinogradnik
prosi
za močan curek
v hrastovo kač.*

ORAC

*Pridi, oče zdaj na njivo:
Prvo brazdo bom oral,
vranec bo zaprhal z grivo,
jaz bom pravi kmet postal.*

*Zemlja mi bo vdilj dehtela,
znoj po licu bo polzel,
vrana v razor bo zletela,
sam v žuljih bom gorel.*

*Na ozari bom obrnil,
póčil z bičem v sončen dan,
pótlej brazdo z brazdo strnil,
vabil srečo dan na dan.*

*Ti pa, dedek, tam v grobu
v ustih melješ zemlje slad
in ne veš, da tik ob robu
straši černobilski glad.*

NA TEJ SPOKORNIŠKI POTI

KDO si magdalena
na tem razdrapanem
pregrinjalu sveta
kje si
da nam opereš noge
atomskim popotnikom
trudne počrnele noge
magdalena —

SAMO utvara si
o tistih lepih svetovih
ko sedemkrat vstaneš
kadar šestkrat padeš
utvara
o tistih čudežnih svetovih
ki jih ni moč doseči
ker je kristus
zbežal
iz naše hirošime —

MAGDALENA
četudi se srečamo
tod na neskončni avtocesti
s 150 na uro
četudi prideš
kot jezus dobri pastir
dišeča kot velikonočni kolač
bojim se
da boš prepozno
stopila v ta svet

ki se vrti na glavi —
s srcem brez sanj —

VOTLO
brezbarvno
trudno
kaplja z naših celin
človečnost
ko brodimo
prek ostrih strnišč
meja
iz sebe mimo sebe
in hvalabogu
če še lahko z vero
v tisti lepši svet
četudi sanjski —

ZDAJ vem
kdo si
magdalena —
balzam za otrdele žile sveta
košček resnice
ki jo na divji tekmi
lovimo
srčna sredica
za košček ljubezni —
hostija —
prašnik
ki išče
oploditev —

Milan Mlinarič

NIHAJNI ČAS

Zdrobljeno prgišče ostankov
se na dlaneh ponuja brezsmernju,
ki spočne

Nemir! in ne brevir
ne manifest
ga nista potešila.
Omama ga je razkrojila
v blodnjaku sanj
in utelešenega vina v prezir.

Pa je vršalo v bližini
moje otopele biti, ljudi,
a bil sem sam, v sebi
vedno bolj le še odtis imena,

ki nosi

Blodni venec mojega življenja,
odsev kopičenih zaznav skoz ves ta čas;
visoko v nebo vpijoči,
razprtih kril in zmagoslavnih sanj pijan,
zasajenega koraka v širino medsebojnosti,
klijoče ljubezni na grudih nedorečenih združitev,
sejan v mrtvine brazd. Skoz ves ta čas,
ukradenih peruti in gnilečih ran,
kot Ojdip izlitih oči, pretrganih vezi
sem domoval v pregnanstvu razodetja,

ki rojeva

Nedoklicanost! Besede
plodé se v nenadziranem brezsmernju
kjer zoré zevi. Vse pohlevnejše
odmevale so v dvogovoru s teboj,
o Kristus, in bojevale se s seboj.
V preddverju duše so zadomovale
Sanje, sence vseh hotečih.
Neizprosnost okov vam je vzela
skrivnost bogov. Gole ste! pred menoj
hotnice razgaljene v krik,

ki darujoč

Vse več in več krvi izpija,
da v sebi me je manj in manj,
in v tebi se ne prepoznam.
Nezadoščen v tem, kar tipam
in neotipljiv v tem, kar sem,
blodnik opit sedmine v brezsmernju,
z blaznostjo neodložljivega srečanja
v zadnjih močeh razlijem svoj kes
in bežim iz opustošene dežele.
Ne smrti, razkroja svojega me strah!

ki najde

Nad kraki razpela lebdečo,
prikovano v trpnost mrtvin
sonce, zemljo in kri.
Še napreza moči, da prebudi
v pričujočnosti vsakdanjega kruha,
tisto tiho in nevidno vez,

*ki pritoči v noč, razkrščeno vsega,
milostnih glasov Njegovih ust,
da bi svoje življenje ohranil
in ga na vrsti primeren način nadaljeval!*

Milan Mlinarič

MOJ ČAS

*Moj čas me je ponižal,
ker sem priznal:*

molim.

*Brezobzirno se mi je smejala,
neusmiljeno bičala in cefrala
s svojim lastniškim ponosom
jara svoboda.*

molim,

*ko v hladni večer zazvoni
in zemlja zadiši po počitku,*

molim,

*in ko mi voz ropota
po kolniku za trudnim korakom krav,
se uležem, zrem v nebo in*

molim.

*Kaj je za vso to temo?
Domišljija raztopi oko
v en sam napopisljiv doživljaj
in ko me pograbi strah
nedoumljivosti,*

molim.

*Čeprav imam na nogah posušeni gnoj,
čeprav mi telo po znoju, živini smrdi
in mi prah prekriva bledikavo polt,
smem vstopiti
in sem sprejet kot visoki gost
na skrivnostni razodevanjski shod.*

*Moj čas se je dolgo smejal.
Samopovzdigovalno me je prepóžil
in jaz sem ga priznal,
svoj čas.*

MOLITEV

*Naj se ne izgubim pod babilonskim stolpom, Gospod!
Dotakni se me s svojim duhom, o Bog
in me privedi v razspoznanje.
Kaj je moja širina proti tvojim prostranstvom!
Kot kresnica nad travniki sem,
pa sem poskušal nad svetlobo sonca
poslati svoj sen. Izgubil se je
in z njim sem se izgubil sam.*

*Šel sem na robove in se srečal z njim,
človekom, ki je zavrzel sveto,
s človekom, ki je v siju neonskih luči
klel, ker je prišel,
vpil, ker je,
in se opijal, ker bo v prah te zemlje odšel.*

*Dotakni se moje praznine!
Naj z jasnim korakom stopim v neznano,
odvržem, kar me pripenja na mrtvo ravan,
in začutim, da rastem v smeri tvojih moči!*

Stanislav Koštric

ČAROBNO ISKANJE

*O kje si,
ti daljna skrivnost,
da te objamem?*

*Ko bi lahko umiril
to bolečino,
ki se tako
krčevito upira
drznim željam.*

*»Utihni,
da ti skalim
lastno notranjost!«*

Stanislav Koštric

KRIK

Prvinski krik se izgublja v temo.
Trpka bolečina že od zdavnaj
pretresa pozabljeno dno.
Zaman se plahe oči ozirajo
v medlo luč.
Kot da je smrtonosna groza
zasenčila ves cvetoči travnik.

Nežne bose noge
sredi okrvavljene rose.
Sklonjena senca koprni
v obupu nedoživetega.
Sloni v togem neravnovesju.
Sanja o večno lepem in srečnem.
Krčevito drhti kot zavržen otrok.

Teško pričakovan dotik svežega nasmeha.
Opojnost v nekdanjem spominu.
Živahna bližina neznanca.
Kot veter ji v kostanjeve kodre
kratko prstriženih las
tiho šepeta čarobno besedo:
»MIR!«

Stanislav Koštric

PRED NEVIHTO

Podzavestni trepet
sredi zrelih trav.
Skrivnost,
ki zakrvavi
v tistem očaranju.
Daljni lesk
izgubljenih trenutkov.
Groza
podivjanih oblakov
na obzorju.

Prve dežne kaplje
so se igrivo prilepile
na drobne ustnice.

»Kje si
neznana senca,
da mi obrišeš
solze prikrite bolečine?«

Jože Gerič

TRENUTEK SAMOTE

Ko tvoja beseda
postane nemi krik,
prazna in brez odmeva,
takrat iz pozabe stopi
s pečatom neuničljivega smisla;
takrat se samo tiho razjoči
z deževnimi kapljami,
ki polzijo v noč.

Izgrebi svetli spomin,
ki iz leta v leto tli
v žerjavici tvojih sanj
pod pepelom davnin.

Morda tedaj lažje boš
zadihal v somrak
s slutnjo srečnika,
da nisi več brez nad.

Tvoj nemi krik
in tvoj boleči vzdih,
nikoli nista zaman,
četudi kdaj si strašno sam.

Trezika Luk

ZADNJI POGLED

Kolikokrat še
bodo vrbe pod oknom
bele dlani v mehko zelenja ovile,
v kopreno skrivnostno,
polno sanj in iskanj
ujele prvi nasmeh mladega sonca.
Kolikokrat še
bodo vrbe pod oknom
utrujena lica pod težo bremena klonile
v mlečno belo meglo,
polno jeseni in sonca
razpele zadnji pogled ugaslega upa.
Kolikokrat še o vrbe samotne,
bom z vami jokala tudi jaz
kakor ve, tako sama v svoji samoti,
tudi jaz kakor ve
le drevo ob poti,
nepomembno drevo ob poti
ki spremlja odmev korakov
mnogih glasov odhajajočih senc,
le drevo ob poti, ki trepeta in daje
iz svojih globin vedno novo življenje —
in vendar
le nepomembno drevo ob poti,
ki ne upa
da bi kdorkoli verjel v njegov plamen.

Av gust Pavel

PRESTAVI ME NA DRUGO ZVEZDO!

Jánosu Bárdosiju Némethu
božjemu radijskemu delavcu

*Vedno samo: delo, delo, delo!
V ušesa samo to nam tróbite
in zabijate
z žebli besed v izčrpane možgane.*

*In vsi, pametni in nori,
s škripajočimi rameni
se vprežemo v moreči sužni jarem*

*In ko obdelujemo zdaj preloge neplodne,
kot slepo kljuse vpreženo v sani mlatilne
in cijazimo ta skopi tovor.*

*Kaj ne bo ob čútari nikoli tu odmora?
Naj grmovje ob potoku
s svojimi prihuljenimi podlimi poganjki
neopazno in počasi
vse prerase na cvetlični jasi?*

*Glej, še bi onemogla mi ramena
prenesla naveličano gorjačo,
in odrevenela roka škripajoči voz.*

*Toda pasji gospodar je slep!
Jaz večni, gluhi suženj
bi rad vsaj kdaj-kdaj,
ne zvečer jadjikoval,
ampak vriskal, se smejal,
čeprav se za menoj v temnih urah
vleče dolga senca
obdajajočih me skrbi.*

*Pritožujem se, Gospod!
Kajti tukaj prej in slej požro
požrešne ljudožerske me dolžnosti.*

*Tu ostati nočem!
Zapovej mi kam na drugo zvezdo,
kjer tek vodá ljubkéjši je, bolj zibajoč,
kjer bi lahko tu in tam polegajoč
na sončnem blišču kdaj lenaril,
se pogreznil v misli, se sprostil,
kjer sonce ni samo koristen nebni predmet,*

svoje glavo in osrednje ogrevalo,
ampak tudi še utripajoči sveti žar krvi,
ritem, vrenje, bakla v živcih;
in mesec ni samó zaspana luč,
ki na ramah oblakov dremajoče zeha,
ampak tudi v skrite kamre duše
z očmi srebrnimi posveti.
Kjer tudi najbolj vpreženemu slugi
pripada kdaj-kdaj praznični,
veseli, plesni delopust.

Če imaš kje takšno zvezdo,
me prestavi tja, velíkodušni Gospodar,
preden zmrzne
premražení, brezdušni suženj.

(Iz zbirke *Vak völgy ölen igy zsolozsmázok* prevedel Lojze Kozar)

Av gust Pavel

MIMO MENE JE ŠLA SMRT

Nekega ivnatega ledenorožnatega,
vranječrnega zimskega popoldne
mimo mene je šla Smrt.
Na obrazu čutil sem zatohlo njeno sapo
in njenih netopirjevih peruti baržunasti šelest.

S smešno, svatovsko veselostjo
stopicala je petelinja pajčevnata stara dekla,
in plesniv, škrbinast vinski vrč
ropotal ji je na kose toporišču.

Nihče na svetu je ni videl.
Nagonsko pa so se ji izogibali
vsi človeški pariíci, za medom-kruhom hlastajoči,
so ob razbijanju srca se zgrbili
za vrati, stebri in zidovi.
Pozabili so, da smrt se zmuzne
skoz zaprta vrata in zidove,
nenadno kot trinajsta med nas séde,
ali pa postavi v kot se kot zasmehljiv tiran.
Pozabili so, da zemeljske poti
končajo vse se na pokopališču.

*Tu in tam obstala je, vohljala naokrog,
potem pa s škilastim in zvišenim je spakovanjem
ponudila postano svojo jim pijačo:
srečnemu, nesrečnemu.*

*En sam požirek kisle sluzaste pijače:
in takoj je žrtev stopila iz vrste;
današnje — jutrišnje skrbi, bremena izpustila je iz rok,
in se po sledi krohotajoče se točajke
namenila na megleni drugi breg.*

*Že drveli mnogi so za njo,
slépo se spotikajoč, odrivajoč drug drugega.*

*Nihče na svetu je ni videl.
Samo jaz!
Midva sva se ljubeznivo, sporazumno
drug drugega v oči ujela.*

*O tem in onem rad bi pokramljal z njo:
o skrivnostnih sinjih čudežih na drugem bregu,
o listja kužnem odpadanju,
o obetajoči žetvi in pridelkih
in pokazal bi ji nekaj zgodaj dozorelih,
žalostnih, po njej tožečih brazdah.*

*Toda pomignila mi je, da danes ne utegne
in odrožljala dalje čudno se smehljaje.
Za trenutek je potem obstala
in njena senca je oplázila prestrašen prag.
(Zaropotala znotraj močno je omara stara
in nekdo zavreščál je v znojni grozi.)*

*Že je vegasto nogo postavila na prag,
ko zaklical sem za njo:
»Haló!
Ulica svetega Emerika pet!
Na svidenje, družica stara!«*

*(S takimi prividi sem motovilil nekega vranjega zimskega popoldne prek
Svetega Martina proti domu).*

(Iz zbirke Vak völgý ölen igy zsolozsmázok prevedel Lojze Kozar)

Tako odpevam javorim goslim

Ne ležim v travi pod ogradcem, ampak sem splezal na češnje, prav na vrh, in ves svet, ki ga obkroža nazobčan borov venec, se nenehno premika. Zažene se v eno smer, potem omahne ali pa si v naletu premisli, kakor majhen kuštrav fantek, ki spozna, da hitrejšega fanta pred seboj ne bo mogel uloviti, nato se svet s te mrtve točke zažene v nasprotno smer. Najprej počasi, kakor da okleva, nato pa se z vso močjo zažene, da drvijo mimo mene polja valujočega žita, travniki, drevesa in hiše. Toda to je kakor sanje, sanje pa se razblinijo in spoznam, da se ne premika svet, ampak se premika vrh češnje, na katerem sedim, kakor ga pač zibljejo sunki vetra.

Veter prihaja v kratkih sunkih. Najprej ga zaznam kakor v slutnji, da kuštra krošnje borov na vrhu hriba, nato se spusti po pobočju in sli-
tim, kako butne ob divji oreh, se požene naprej do visoke hruške, se zapo-
di med veje stare lipe in že lahno vztrepečejo listi na moji češnji, zgan-
jo se še vejice in že se zaziblje ves vrh in se priklanja, kakor ministrant
pred oltarjem, ko duhovnik dvigne hostijo. Kako dober je veter! In kaj vse
nosi s seboj! Kakor majhen otrok svoji materi, mi prinaša vse, kar je na
svoji poti odkril. Zdaj mi prinese omamni vonj cvetočega kostanja, zdaj
spet prijetni vonj cvetoče lipe, pomešan s smolnatim vonjem borov, zdaj
spet skoči na njivo in mi prinese vonj zoreče pšenice, pa še stotine drugih,
ki jih niti ne razločim.

Ko sedim na rogovili na vrhu češnje, ko vpijam vase lepoto, ko čutim,
kako so vse stvari dobre, ko se ozrem preko strehe na skednju in vidim
skozi okno naravnost v kuhinjo na štedilnik in mater ob njem, se moje
srce utaplja v sreči. Srečen sem zato, ker po vsem lepem in dobrem pri-
haja vame božja milost. Ta čudež božje dobrote traja večno. Godil se je
tudi takrat, ko je v nizki travi pod ogradcem ležal majhen deček in se je
vsa lepota stvarstva zlivala vanj, da je vzkliknil: Kakšen bogatin sem,
kakšen srečnež! Tako je vzkliknil, čeprav je bil ata v vojni in v neprestani
smrtni nevarnosti, čeprav je bila mati nekje daleč nad sinjino neba v druž-
bi angelov in ga je božala le topla babičina dlan.

Da, topla, božajoča babičina dlan; svilena materina ruta z velikimi
rozami; nekoliko visok, zgloдан prag domače hiše, na katerem je tako
prijetno sedeti in mežikati v opoldansko razžarjeno nebo; pajkova mreža,
na kateri so kakor biseri nanizane kapljice rose, ki se svetlikajo v soncu,
ki se je dvignilo izza hribov; javorove gosli, ki nosijo v sebi vse melodije,
vesele in žalostne, do kraja obupane in prešerno razigrane, prežete z jo-
kom in s smehom; srce, ki je postalo kamen, trd, robat, neusmiljen, in
kamen, ki se ob dobroti, ob potrpežljivosti sojetnika začne spreminjati v
srce. Kaj nam vse to ne govori o neizmerni božji ljubezni? Kaj nam vse
to ne odstira pogleda čez rob tega nagubanega sveta v neki drugi svet, v
svet neskončne dobrote? Kaj nas vse to ne izziva in nagiba k dobroti, k od-
puščanju, k usmiljenju?

Kdo se ne bi sklonil k Pejpu, temu siroččku, ki ga orožnika vlečeta
skozi vas; k temu Pejpu, ki sam sedi in presunljivo joka na pragu bajte, v
kateri leži mrtev stric, Miška, edini človek, ki ga je doslej imel rad; k te-

mu Pejpu, ki ne ve, kako se piše, ki ga otroci lovijo in pretepajo; k temu Pejpu, ki izgubi vse tiste ljudi, ki ga imajo radi, tako financarja Danila, tako dobro in zlato babico! Komu se ne bi zasmilila Francek in Trezika, ki ju mačeha izrine iz sobe nato še iz kuhinje in morata spati v hlevu! Kdo ne bi povedal dobre besede Janošu, staremu, izmučenemu, ki samo še kašlja in njegova žena komaj čaka, da bo stegnil pete! Kdo se ne bi razjokal z Jožekom, dečkom, ki mu je jastreb odnesel goloba Čopkarja in ki potem v obupu pleza na najvišjo smreko, da bi svojega ljubljenca iztrgal iz jastrebovih krempljev! Kdo ne bi odpustil Veroniki, tej deklici z dvema kitama, ki si je tako zaželela sosedovih breskev, pa jih je po materinem ukazu vsa objokana in tresoča se nesla nazaj! Kdo ne bi pritrdil Geti, ki je izruvana s korenino, ker so ji vaški mogočnejši vzeli njeno zemljo, na katero je navezana z vsakim vlaknom svojega srca in ne more kar tako sprejeti tuje, slabše, čeprav v enem kosu! Kdo ne bi posnemal matere, ki je po neprespani noči in obupanem iskanju, pripeljala svojega sina Stan-ka nazaj v njegov razred in zahtevala, da ostane med drugimi, normalnimi otroki, čeprav so ga odgovorni hoteli poslati nazaj v posebno šolo, ker se pač težje uči! Kdo ne bi odrinil vojakov in stisnil k sebi objokano Bin-co, to drobno dekletce, ki jo kruti vojaki boso in v tanki obleki preganjajo v snegu! Komu ne bi seglo do srca umiranje slovenstva v vaseh Porabja, ki so stisnjene v ozek klin in je ljudem zaprta pot v tričetrt sveta, ki so v svobodnem, civiliziranem svetu obdani z bodečo žico! Kdo se ne bi razjokal nad usodo župnika, ki je umrl star, sam in zapuščen v razpadajočem župnišču, ljudje pa so to zvedeli šele čez nekaj dni in se potem še prepirali, kdo in na čigave stroške naj ga pokoplje! Kdo ne bi pokleknil v cekvi sv. Ane z Veroniko, ki se ji srce trga v bolečini, ker zapušča doma-či kraj in odhaja v Francijo, saj doma v vasi pod Srebrnim bregom nima nikogar, razen pijanca, očima Leksija! Kdo ne bi pohitel za Tjašem, ki zmeden in obupan stopa proti Muri, da bi se rešil neznosnega bremena, ki so mu ga v tujini naložili neki skrivnostni ljudje! Kdo ne bi pristopil h Kristini, ki v tujem mestu stoji na peronu in čaka svoj vlak, da se od-pelje domov! Kdo ne bi pristopil k njej in ji odvzel del bremena, del bole-cine!

Kdo ne bi bil dober, ko te pa vse vzpodbuja k temu. Saj so vse stvari dobre, tudi vsi ljudje so dobri, v vsakem človeku je vsaj iskrica dobrote, tudi v grobem in brezobzirnem jetniku Dingu, ki se norčuje iz župnika Zdravka in mu raztrga brevir. Iskrica dobrote je tudi v Voju, ki se na vse mogoče načine maščuje svojemu licenciату Janezu; vsaj iskrica dobrote je tudi v Gizi, ki se za vsako stvar usaja, išče prepira, ki ni zadovoljna ne z možem, ne s pastorkoma Treziko in Francekom, ne s sosedi. Vsaj iskrica dobrote je skrita v vsakem človeku, potrebno jo je le prebuditi k življenju.

Še vedno sedim na vrhu češnje in sem srečen ne le zaradi lepote sve-ta in igrivosti vetra, srečen sem tudi zato, ker je nekdo spoznal, da člo-vek ne živi samo od kruha, ampak od vsake besede, ki prihaja iz božjih ust in nam je začel podarjati besede.

Vesel sem, da imamo v grenko bolečino odete besede triletnega otro-ka, ki z bratcem stoji ob preranem grobu matere; besede malega dečka, ki doživlja veliko noč in je ves presunjen zaradi množice ljudi; besede nero-

jenega otroka, ki zaman sprašuje mater, ki noče biti mati: Kam me neseš, mati? Vesel sem, da imamo besede starega, siromašnega Miška, ki kramlja s Pejpom in mu odpira oči za lepoto sveta ter mu pripoveduje, kako je Bog dober, ker skrbi za vse, tudi za veeverice, saj jim da močne zobe, da lahko načnejo borov storž in se hranijo s semenom. Vesel sem, da imamo besede učitelja Zorana, ki je imel tako zelo rad otroke, ki jim je pripovedoval pravljice in ko je govoril, je postal tako lep in dober, da so otroci nehote lezli bliže in bliže k njemu in vsak se ga je hotel dotikati, če ne drugače, vsaj s čevljem, ki ga je rahlo in obzirno tiščal ob njegovega, da je skrivnostni čar pravličnega sveta prihajal od njegove male poslušalce, ki jim je srce trepetalo v strahu, bolečini in veselju, radovednosti in brezmejni prevzetosti. Vesel sem, da imamo besede župnika, ki je sprejel popotnika na begu, Pejpa, in mu postal oče in mati in brat in sestra. Vesel sem, da imamo besede Janeza Vogrinčiča starejšega in opatovega sla, ki obujata spomine na strašno bitko s Turki pri Monoštru. Vesel sem, da imamo besede kaplana in nato župnika Zdravka, ki se je zavedal, da je tudi on premakljivi svečnik, slabo orodje v božjih rokah, vendar pa je čutil, da ga božja milost vedno spremlja, tudi takrat, ko so ga po vsej župniji razglasili za tatu in goljufa, ki njihov denar spravlja čez mejo; da ga spremlja božja milost, je čutil tudi takrat, ko je sedel pred sodnikom, ki ga je obsodil, da je zaradi malomarnosti kriv smrti Zorice, mladega dekleta, ki se je v planinah ponesrečila. Vesel sem, da imamo besede Veronike, preprostega dekleta, ki s svojo dobroto doseže, da se mati na smrtni postelji in očim med seboj spravita in si odpustita. Vesel sem, da imamo besede, ki so šegave, prešerno razigrane, razposajene, kakor besede muzikaša Draša, ki se s tovariši vrača z gostije ali besede Anuške in treh fantov.

Vse te besede so v meni, ko sedim na vrhu češnje in skušam doumeti, kaj je duhovnik. To je človek, ki ga opisuje prerok Izaija. To je človek, ki ga je Gospod pomazilil in poslal, da dela dobro, da razvezuje vezi in odstranjuje zanke. To je človek, ki je prišel k Janošu, ko je ta ležal na smrtni postelji in ga je z ljubeznivim prigovarjanjem pripravil do tega, da je odpustil svoji ženi Gizi in se je spravljen, z mirnim srcem poslovil s tega sveta in od hiše, za katero so ljudje rekli, da je tam že takšen prag. To je človek, ki je poslan, da tolaži, da dviga padle, da nosi poleg svojega še bremena drugih. To je človek, ki vzklikne: »Kako osamel bi bil brez tebe, moj Bog!« in ker to spozna, bi rad, da tudi drugi ne bi bili sami, nesrečni, izgubljeni in jih zato vodi k izviru prave sreče, k Bogu.

Duhovnik je človek, za katerega Jezus pravi: blagor. Ne samo blagor zalostnim, krotkim, usmiljenim, čistim v srcu, ampak tudi blagor tistim, ki so pregnani iz svoje domovine v tuji Kőrmend ali Hosszúpereszték, kaj tudi zanje bo minila groza velikega petka in bo po štirih dolgih letih končno nastopilo svobodno jutro vstajenja. Blagor vam, kadar vas bodo zaradi mene in gradnje mojega svetišča preganjali in vse grdo o vas lažnivo govorili, vas obsojali in zapirali v ječe; veselite se in vriskajte, ker le vaše plačilo v nebesih veliko. Blagor vam, kadar boste odkrivali stopinje prednikov, sledili njihovemu dobremu zgledu in še sami zapuščali stopinje, ki vodijo k dobremu in plemenitemu.

Še vedno sedim na rogovili, ki jo je nevidna roka tako lepo oblikovala, da lahko udobno počivam na njej. Sedim torej na vrhu češnje in se pridružujem mravljam, ki tekajo po vejah in zadevajo druga ob drugo; pridružujem se jati škorcev, ki obletavajo mojo češnjo; pridružujem se vetru, temu dobremu, neutrudnemu popotniku; pridružujem se ljudem, ki so sklonjeni na njivah ali pa hitijo po belih poteh med travniki, polji in hišami; pridružujem se brezskrbnim otrokom, ki se igrajo na podoknah; pridružujem se vsem novomašnikom, srebrnomašnikom, zlatomašnikom, pridružujem se vsem ljudem, zbranim v osmerokotnem, s Kregarjevimi freskami okrašenem svetišču svete Trojice ter skupaj z vsemi in z vsem počem pesem zahvale Gospodu, svojemu Bogu.

Pójem pesem zahvale, Gospod, za dar, da so moja ušesa nekoč, pred mnogimi leti, rahlo, kakor v sanjah zaznala besede duhovnika: Jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Pójem pesem zahvale, Gospod, za dar, da si nekoč, ne spominjam se več natančno kdaj, prvič potrkal na moje srce in rekel: Hodi za menoj. Pójem pesem zahvale, Gospod, za dar, ki mi je bil podarjen, ko je v cerkvi nastala tišina in je škof položil svoje roke na mojo glavo in so nato ljudje zapeli: Ti si duhovnik vekomaj. Pojem ti pesem zahvale, Gospod, da si bil vedno ob meni, da si me dvigal in reševal, mi dajal poguma, mi dajal milosti. Najlepše pa bi rad zapel pesem zahvale, Gospod, za petdeset srečnih duhovniških let.

Boru s Srečnega brega

V desetem letu našega stoletja,
 ko Martin je blagoslovil novo vino,
 ki je zraslo tam pred hišo,
 nizko, belo, s slamo krito,
 je žarel v soncu Srečni breg.
 Dan jesenski bil bogat je:
 z lučjó neba, ki ga sonce je delilo,
 z listjem rdečerjavozlatim,
 ki se v vetru je lovilo,
 ko z velike divje češnje
 se je z bolečino poslovalo.
 Na hrastovih brunih sredi vasi
 se zvon je boječe oglašil,
 naznanil ljudem, da konec je dneva.
 Pokrižal je oče s tresočo se róko
 še novorojenega sina.

Ni slutil še otrok
 na rokah tetice,
 ki nesle skoz Brezden
 so ga do cerkve siničke,
 kjer po milosti božji kristjan je postal,
 da v srcu bo nosil
 podobo domače dežele,

da sveta postala mu prva bo pot,
da vzljubil bo griče do rabske doline,
besedo slovensko, ki srcu domače zveni.

Jokati še ni znal otrok triletni,
ko stala sta z bratcem
pred svežo gomilo.
ki vzela obema je
najdražje darilo —
mater ljubečo.

Trudni, temni bori za grobovi
so skrivnostno šepetali:
»Majhen deček tam ob grobu
naš prijatelj bo postal.
V zemljo to bo vkoreninjen,
z nami dvigal se v nebo,
vso bridkost bo v sebi zbiral
in prelil v ljubezen jo.
Droben deček tu pod nami
z leti Borič bo postal.
V njegovih vejah pesem bo šumela,
srce presunjujoča, ker deček ob golobe bo,
zasanjano otožna, ko zvenela bo sinjina
in bo otrok čakal le očeta,
ki boril se bo za tujega cesarja.
Pesem kdaj bo res poskočna,
ko pes na gosli bo zabrenkal,
a žalost spet jo bo utopila,
ker pač takšen prag je
pri domovih mnogih,
da razpreda mreže pajek
tudi pri Slovencih onkraj meje.
A vseeno sonce bo sijalo,
vsaka pesem bo zahvala,
pesem hvalnica bo Njemu,
ki mu dal je ruto,
ko odšla je mama.«

Deček pod visokim borom
plašno je zatrepetal,
stisnil je ročico brata:
zvest ti bom vse dni ostal!

Odšel je deček v svet,
prišel je fant v kolarju,
da pel bi novo mašo,
vesel, da oče je ob njem s tetico,
z vero, da iz nebes ga spremlja mama.

a z bridkostjo v srcu,
ker v Strumici otepa brat vojaško hrano.

Zeleneli že so mladi bori
breščec tam za križi,
ko očeta k materi so položili.

Po vihri svetovni
se zvon je v zvoniku kapele oglašil.
Prihajal zdaj župnik je
za božje otroke prerajat nečake.
Ljubezen jim svojo v srca je vcepal,
ljubezen delil jim iz dneva v dan,
poklekal in dvigal je kelih, pateno,
da ne bi zapletli v vezi se in zanke,
ko v svet so hiteli z domačega praga.

Borič naš dragi z leti bor je postal,
borič gorički v ravninsko je drevo pognal.
Korenine v zemlji so ostale,
v grudah ogručeka pod hišo,
ob katerem v travi fantič je ležal,
lepoto stvarstva vase vpiljal,
sanjal in strmel v nebo.

Mnogo let od takrat je minilo!

Veter pa še lahko ziblje
veje bora našega,
sonce še mu greje lice,
dež mu novo daje rast.

Srca vzklikajo molitev:
Hvaljen bodi, dobri Bog,
ki sadiš si,
rast dajal!
Váruj še naprej
srcé to zlato,
vlivaj vanj le sonca žar,
da bo srečno in veselo
mного let med nami pelo:
tebi, Oče, slava, čast.

Lojze Kozar ml.

Jokati bi morala

Jokati bi morala, pa nimam več solz. Že zdavnaj so odtekle s potokom, ki izvira v globeli pod hišo. Odtekle so in zanje ni več vrnitve, kakor zame ni več življenja. Ostalo mi je le umiranje, boleče pričakovanje smrti. Ne pričakujem več korakov, ki so nekoč odmevali po hiši; težkih, odločnih korakov očeta, pa živahnih, razigranih korakov otrok. Zdaj pričakujem le se poslednje korake bele starke.

Zadnje čase niti več ne jočem. Ne zato, ker se je izpraznilo jezero solz, ne jočem več zato, ker ni nikogar, ki bi videl mojo bolečino, ki bi mi obrisal solzo. Naj mi briše solze veter, ki se razigrano podi čez hrib in v svoji prešernosti kuštra igličaste krošnje temnih borov? Naj hrast skloni k meni svoje veje, naj kos, ki gnezdi v bezgovem grmu, s svojim rumenim kljunom popije grenko kapljico solze?

Ostajam sama sredi sten, ki silijo narazen, kakor, da hočejo oditi za Francem, Lovrencem, Lino, Karijem in Marco. Jože ni odšel, njega so odnesli. Odnesli so ga v tistem mrzlem decembrskem popoldnevu v hišo, ki ima ravno tako kakor ta, stene iz zemlje, le da je tista manj prostorna in ima še streho iz zemlje.

Ta moja hiša pa niti strehe nima več. Kakšno leto za tistim, ko so odnesli Jožeta iz hiše, je prišel najstarejši, Franc. Hodil je okrog hiše, splezal pod streho, si ogledal to in ono, toda pogled je ostal hladen, neprizadet. Ko je šel mimo mene, ni niti trenil z očesom, ni vztrepetalo njegovo srce, pa sem mu jaz dajala kruha, toplega, dišečega.

Čez nekaj dni so se s traktorjem pripeljali trije tuji, neznani ljudje. Splezali so na streho, kakor da so prišli domov, kakor da je vse to njihova last. Ječala sem v hudi bolečini, ko so načeli slamnato streho. Zmetali so slamo na kup pri hiši in se lotili ostrešja. Sekali so late, žagali trame in sploh vse, kar je bilo lesenega. Ko je zvečer sonce zašlo, ni bilo več nikjer ne lesa, ne tujih ljudi. Verjetno so tam daleč v bleščečem mestu še bolj siromašni kot tukaj v tej vasi, sicer ne bi prihajali sem po to beračijo, po ta trhli, črvivi les.

Tako je moja hiša ostala brez strehe, ostala je ponižana in oskrunjena, kakor človek, ki so mu vzeli vso obleko. Od takrat dež namaka iz zemlje zbite stene, ki so bile prej tako trdne in lepe, sedaj pa so polne razpok in prask.

Čudno, da mize niso odpeljali. Ostala je sredi kuhinje in ob njej pomljen stol, ki ima sedež spleten iz bledorumenega koruznega ličja. V sobi zraven kuhinje je ostala edino postelja. Še celo slamnjača je na njej. Soba pa je polna rož — vijoličastih cvetov osača, ki raste iz steptane zemlje.

Ždim dneve in noči v kotu kuhinje in nikogar ni, da bi zanetil ogenj, da bi se ogrela in bi se posušila moja obleka. Gledam skozi odprtino v steni, kjer je bilo nekoč okno in skozi odprtino na nasprotni strani, kjer so bila vrata. Povsod vidim življenje, ki se bohoti in vriska v gozdu in na travniku. Zakričala bi, vpila na vso grlo. Le zakaj moram umirati, umirati tako žalostno po tolikih letih dejanja? Zakaj moram umirati sredi tega kipečega življenja? Kričati bi morala, da bi me slišali Franc, Lovrenc, Lina

in vsi ostali, ki so me nekoč imeli radi in so tako radi posedali ob meni. Toda njihova ljubezen se je ohladila in njihovo srce je hladno, kakor sem hladna jaz, ali pa še bolj, zato mojega vpitja niti ne bi slišali. Kričati bi morala, rotiti in opominjati, pa je že preveč takih glasov in veter jih nosi mimo ušes.

Kliče hiša na drugem bregu tik pod široko cesto, ki vabi in pelje v svet. Kliče vse od tistega poletnega večera, ko je majhno kuhinjsko okno ostalo temno, ko so vhodna vrata ostala na pol zaprta, ko so se v dimniku naselili pajki in ko je ozko peščeno stezo, ki vodi do hiše, začela zaraščati trava, ker Šandor ni več hodil po njej, saj so ga odnesli v nov, sveže izkopani dom. Klicala je slamnata streha, ki je čez čas začela kazati rebra, dokler trohnoba ni toliko načela tramov, da se je sčasoma vsa streha sesedla, se zleknila, kakor star, utrujen in mršav pes, ki se mu ne lju-bi niti mahati z repom. Kliče ta podrtija, ki je bila nekoč lepa, prijetna kmečka hiša, ki je nudila zavetje, toplino in je nazadnje ostala sama brez zavetja, brez topline, brez usmiljenja.

Veter nosi mimo mojih ušes tudi klice šole. Ti klici so vse šibkejši in vedno bolj izginjajo, tako kot izginjajo še zadnje opeke z debelih, masivnih zidov. Ta je odpeljal strešno opeko, oni tramove, tretji okenske okvire in tako naprej do poslednje podnice in poslednjega zidaka. In tako je šola umrla. Umrla pa je že davno prej v srcih ljudi, ki so si jo vzeli v posest. Umrla je, ker niso poslušali vetra, ki nosi s seboj žalostno vpitje umirajočih ljudi, ki so v sebi poteptali ljubezen do modrega neba, do vijugastega potočka, do žarka z višave, do sinice, ki skaklja in poje na orehu pred hišo.

Veter mi pravi, da je umrla hiša pod cesto, karavla sredi gozda, šola v zakotni vasi, njiva, ki jo je prerasel gozd, cesta, ki pelje k sosedom. Umrl je Jože, pa Neža, Roza, Franc in mnogi drugi. Umrli so in sonce greje njihove grobove.

Da, sonce! Kljub temu umiranju se sonce vsako jutro prebudi, potuje čez nebo, igrivo pošilja tople žarke, ki se razlivajo na zemljo in prebujajo življenje. Sonce greje tudi mene. Žarkom niti ni težko potrkati na mojo sprano temno zeleno obleko, saj je pred kratkim nekdo odstranil in odpeljal tudi leseni strop. Tako sedaj moje zgarano lice boža toplo sonce, ponoči mi bodo mežikale daljne zvezde, dež me bo svežil in rahljajl moje vezi. Čez čas, morda preživim še to zimo, bo veter ponesel preko valovitega sveta še moj zadnji klic, zadnji še ohranjeni vonj po kruhu, ki sem ga delila, včasih res bolj skopo, a je bil zato toliko bolj dober in je prinašal veselje in nepopisno radost. Opravila sem svojo nalogo, tako kot je svojo nalogo opravila šola, pa hiša in cesta. Sedaj se umikam. Mirno, brez solz, brez obtožb. Saj tako mora biti. Tako hočejo ljudje.

Hrast, ta dobri, močni sosed, pa naj le sklanja veje nad moj grob, rumenokljuni kos naj le gode žalostinko in veter naj le ponese ujetnikom v betonskih kletkah vonj sveže pečenega kruha.

Jokati bi morala, ne več zaradi sebe, ampak zaradi ljudi, ker jim moj zadnji klic ne bo ogrel srca, ker bodo ostali ujetniki betona, hrupa in sarma sebe. Jokati bi morala, jokati! Kdor more, naj joče z menoj in z vetrom, ki bo kmalu ponesel sporočilo o moji smrti: V stari, napol porušeni domačiji ob gozdu na vrhu hriba je umrla zapuščena starka — dobra krušna peč.

Iz nenapisanega dnevnika

Pfersee, junij 1944.

Sam ves malodušen sem vendar uspel, vsaj zdi se mi, mamii in domačim napisati opogumljajoče pismo. Črno seveda. Sedaj, ko so partizani mobilizirali preostalega brata in vse svake, trepečejo doma za štiri več kot doslej. Sestra Justi je kakor angel varuh, ki nam ga je Bog v teh strašnih časih naklonil. Z izrednim pogumom in iznajdljivostjo kljubuje vedno novim udarcem. Skušam domače prepričati, da sem jaz razmeroma najbolj na varnem, ker nisem na fronti.

Še kako varen. Če bi po ne vem kakem spletu okoliščin mi taboriščniki preživeli vse te nevarnosti bombardiranja, lakote, bolezni, nam je vedno znova jasno, da nas bodo skušali pobiti, preden bo konec. Da bodo uničili priče svojih zločinov. V takem primeru bodo nam nenemcem tudi nemški ujetniki nevarni. Med njimi je mnogo zločinov. SS-arji nas pravzaprav samo stražijo, resnično gospodarji in izvršna oblast v taborišču so od njih nastavljeni po večini nemški starešine barak, capoti in drugi nameščenci. In tak Nемеc, četudi v zebrasti obleki dachauskega jetnika, se proti drugim jetnikom čuti člana Herrenvolka, ki ima v smislu Hitlerjeve doktrine druga ljudstva za mrčes, zna biti na moč brutalen, brezvesten, pripravljen za košček kruha ali položaj druge ovajati in likvidirati. Zgodovina Dachaua ve o tem mnogo povedati. Kako želim, da bi se mi posrečilo v miselnem in osebnem odnosu do njih ohraniti svoje notranje dostojanstvo in zaničevati to primitivno prostaštvo.

Zdrav sem in dobro mi gre, začenjamo vedno znova svoja uradna pisma domačim. Da bi jih SS-cenzura ne vrgla v koš. Kako naj potem svet zunaj zve kaj vse se godi za temi bodečimi ograjami? Gotovo tudi tu in tam prodrejo ven bolj resnična poročila. Zdi se mi pa, da je resničnost neprimerno grozovitejša, kakor se da opisati. Če se bom rešil in bo prilika, mislim, da ne bom znal izraziti tiste vsakdanje tuge, nemoči, ponižanja, telesnih tegob, ki so ti za to ograjo vsakdanji spremljevalci. Trpljenje in bolečine se z naštevanjem posameznosti, številkami in statistiko ne da prikazati v vsej resničnosti.

V naši taboriščni bolnici — revir jo imenujemo — so ugotovili prve primere tifusa. Enega fanta smo imeli priliko opazovati: govori in obnaša se popolnoma brezumno. Menda ima hude bolečine v glavi. Od tu jih pošiljajo v Dachau, tam jih imajo pa že tako preveč. Malo upanja. Ušivi smo čedalje bolj. Kako so nas v Dachauu mučili s kontrolo uši. Sedaj, ko bi bila kontrola res potrebna, je ne izvajajo. Sestradani in oslabljeni Rusi in Poljaki uši po večini sploh več ne preganjajo. V Dachauu vlada tifus, ena uš — tvoja smrt, je pisalo po stenah upravnega poslopja v Dachauu. Kaj pa na tisoče uši? V srednjem veku je divjala črna smrt, v Hitlerjevih taboriščih divja tifus.

Nekaj je dobro v mojem primeru. Svoj križev pot sem začel z najhujšo postajo v starem piskru v Celju. Ko sedanje bridkosti vedno znova primerjam s časi, ko me je Wiegele dan za dnem obešal in sta me s pomočnikom z bikovkami tolkla po podplatih, dokler nisem »priznal«, da sem

Tovarna Messerschmitt, oddelek 4aZu, Augsburg

vedel kako bodo partizani napadli Straušneg, pa tega nisem prijavil, mi je jasno, da je tole stanje manj grozotno. Takrat noč in dan zatečene in pekoče noge, strah pred jutrišnjim tepežem in dnem, ko bom stopil na deske in čakal, da prileti kroglica v izmučeno srce. Tukaj bo odvisno od slučaja: bom zbolel ali pa ne, bom shiral od lakote ali pa ne, nas bodo pokopale ruševine ali pa ne, nas bodo, ko pride konec, likvidirali ali pa ne... Torej, korajža velja. In še: ko večina fantov ob ničvredni prehrani še jedva životari, imamo Slovenci še vedno nekaj dodatka iz zavojev od doma. To sicer močno asocialno dejstvo bistveno večja tudi moje upanje.

Alarmi za zračno nevarnost so sedaj že pogosti. Ameriške zračne ladje vedno bolj prevzemajo oblast nad Hitlerjevimi nebom. V tovarni komaj čakamo, da se oglasi sirene. Potem bežimo v naravo in tačas ni treba delati. Druga pesem je, če smo ob alarmu doma v taborišču. Tam nas je strah. V praznem trebuhu te stiska, siva mora gre preko 1200 v enem prostoru stisnjenih ležišč. Skušam moliti: V tvoje roke, Gospod, izročam svojo dušo. Dalje ne pridem, vedno bolj sem topoglav.

Da bi dvigal moralo izvoljenega nemškega ljudstva, prireja radio skoro vsak dan »posebno sporočilo«. Tudi nam v tovarni se oglasi posebna uvodna melodija. Mayer Josef dvigne glavo in napne ušesa v pričakovanju, kaj bo. Bo nekaj velikega, odločilnega? Nato javijo, da so sovražniki potopili toliko in toliko brutoregistrskih ton. Mayer Josef se spet za-
topi v svoje (ne)delo.

V naši delovni skupini je nekaj jetnikov, med njimi moj sodelavec Wagner, ki so doživljali Dachau že v prvih letih Hitlerjeve strahovlade, ko je bilo to taborišče še izrazito taborišče za pobijanje ljudi. (Vernicht-

ungslager). Ti jetniki imajo častitljive nizke taboriščne številke, Wagner na primer pod 10.000, moja pa je že 43.016. Po večini so ti veterani »zele- ni«, se pravi kriminalci. Kot taki so imeli več možnosti preživeti tiste strahote kot »rdeči« — politični. Bili so capoti, starešine barak in podobno. Na račun in preko trupel drugih so preživeli. Čudovito se sedaj v novih razmerah znajdejo, saj so se učili v strahotni šoli. Wagner na primer je izrazito nenadarjen skoro idiotski tip. Sedaj sedi brezzob ob kartoteki, vlačí iz nje kartotečne liste, vpiše vanje došla naročila in jih vlaga nazaj. Podobno njegov kolega Schriewers, izrazito nekulturno bitje. Medtem pa študirani ljudje spodaj v tovarniški dvorani prenašajo pločevino in strežejo strojem.

Avtor Nenapisanega dnevnika ob vhodu v nekdanje jetništvo

Kaj vse pripovedujejo ti stari lageraši o minulih dachauskih časih. Če bil na primer SS-ar, ko je prišel kontrolirat barako, slabe volje, je že našel kak vzrok za prijavo tega ali onega jetnika. Našel je ne dovolj urejeno omarico, ne dobro zlikano posteljo, prašek na stolu, malo petersilja v žepu jetnika, prihajajočega od dela na plantaži. Zdaj je revež ves dan trepetal v smrtni grozi. Včasih je šla prijava v pozabo, drugič pa jih je za tako malenkost po končanem zboru zvečer dobil »fünfundzwanzig«. In kako. Na posebno klop ležečemu so mu križem privezali roke in noge. Potem sta ga dva SS-arja tolkla z bikovkami. Z SS-arjem je moral kaznjeneц glasno šteti udarce do petindvajset. Če se je zmotil, so začeli od kraja. Do šestdeset jih je bilo kak dan na ta način »kaznovanih«. Navadno je že pri prvem udarcu brizgnila kri. (V Celju se je Wiegele deset dni podobno

znašal nad menoj). Strahotna je bila kazen prestavitve v kazensko skupino. Nesrečneži so morali opravljati najtežja dela, na primer ves dan, ob vsakem vremenu, v divjem mrazu ali pekoči vročini nakladati in v teku prevažati pesek ali kamenje v samokolnici. Še hrano so morali pojesti stoji in pri tem na mestu izvajati tek z nogami. Do kosti so imeli ožuljene roke. Kdor je omagal in ni mogel več vstati, je navadno končal pod udarci SS-arja ali capota. Dvakrat na teden so opravljali takozvano »obešenje na drevo.« Do sedemdeset jetnikov so obesili za roke zvezane na hrbtu. Tako so viseli dve ali več ur, pri tem so jih še topli, ščuvali nanje krvoločne pse. Še tedne potem so ti mučenci trpeli neznosne bolečine. Če so tako obešenje uporabili, da bi izsilili kako priznanje, je revež priznal katerikoli nestorjen zločin, samo da se je rešil obešenja in umrl pod krogljo.

Še hujše posamezne primere zna Wagner živo pripovedovati. On sicer ni popolnoma verodostojen človek, pa zakaj mu ne bi verjeli, saj drugi stari lageraši enako poročajo. Marsikaj tega se tu in tam še sedaj zgodi v Dachauu, saj smo na primer zvedeli, da še vedno delajo poskuse z živimi ljudmi. Prepričan sem, da so se celjski gestapovci Niederberger, Wiegeler in Kolmann v Dachauu priučili zaslíševanja.

Zakaj je v letu 1944 nekaj manj strahot v taboriščih? Nemška industrija potrebuje zastojnsko delovno moč. V messerschmittovih tovarnah na primer po vsej Nemčiji delajo v glavnem samo taboriščniki. Iz nas hočejo iztisniti, kar se le da. Pri tem seveda ne štedijo naših življenj, dajejo pa pogoje, da pod pritiskom vendar ustvarjamo precejšen delež za vojno industrijo. Zato na primer v našem taborišču ni več dosti brezmiselnega šikaniranja. Lakota in pretežko delo opravita svoje. In zakaj Dachau sam ni več izrazito taborišče za uničevanje? Verjetno so najbolj zločinski SS-arji iz prejšnjih časov na frontah in taboriščih po osvojenih deželah. Mnogi pa verjetno ne računajo več z zmago in se skušajo izogniti prevelikemu izpostavljanju. Eden izmed SS-arjev, ki spremlja mojo skupino v tovarno 4 a Zu, rad govori z nami, kadar vidi, da je varno. Iz obraza in vedenja se mu vidi, da ni srečen v tej službi in da se mu smilimo. In konca se verjetno bolj boji kot mi.

Pfersee, julij 1944.

Moral bi biti srečen, veselo vznemirjen. Saj so začetki konca na dlani. Po nemškem nebu se nemoteno, vsaj zdi se, sprehajajo ameriške zračne ladje. Invazija v Normandiji prodira, Rusi osvobajajo Baltske države. Marsikje v nemškem rajhu so komunikacije vsled bombardiranja za daljši čas prekinjene. Sestra Justi ne more zavojev za me več oddati na domači pošti v Braslovčah, temveč jih mora z velikimi žrtvami spraviti do Poličan. Tudi pisma od doma prihajajo z zamudo. Vsa nemška znajdenost ne vzdrži več koraka s pritiskom od zgoraj. Z leve in desne. Vse to in še marsikaj drugega so nedvomni pokazatelji vedno bližjega dneva X. Ko sem pred letom dni in že prej v mislih preokupiral ta adventni čas pričakovanja konca, sem bil za trenutek ves v transu. Ko se bo začelo to goditi, vzdignite svoje glave, vaše odrešenje se približuje. Sedaj se to godi, pa ni takega adventnega razpoloženja v meni. Pogosto zalotim samega sebe kako topo strmim pred se, brez misli, brez cilja. Najbolj tužno je zjutraj.

ko se na žvižg zbudim iz sanj. Kdaj bo spet večer? Vmes pa spet nemogoči dan. Kakor brezumna žival stojim v vrsti na zbirnem mestu, korakam tričetrt ure do vlaka, se jezim, ko me v vagonu stiskajo od vseh strani. Saj niso nič krivi, ti ubogi fantje, ki me stiskajo. Delo v tovarni bi mi moglo biti v razvedrilo in moram priznati, da mi je v gotovih časih tudi bilo. Tako hitro je minil dan ob lagodnem delu prekinjenem tu in tam ob razgovoru s civilnimi uslužbenci. Tako sem, tudi to moram priznati, kar pozabil, da s svojim delom nehote nekoliko pomagam nemškemu vojnemu stroju. Zdaj me to delo redkokdaj zadovoljuje. Opravljam ga zlovoljno, moram ga. Vroči poletni dnevi še po svoje prispevajo k tej otopelosti. Oh kako sem kot študent pričakoval poletje in se ga veselil. Julija meseca smo šli vsako leto v planine. Enkrat v Savinjske, drugič v Julijce. Ojstrica, kako ti je v teh letih strašne morije? Grintavec in Skuta in Triglav, me še čakate?

Vtis imam, da se mi tudi Vlado odmika, ker si z mano ne more kaj začeti. On se v prostem času tolaži z zavijanjem tobaka in kajenjem. Sporazumela sva se, da bo spričo negotovosti zavojev treba omejiti in pametno razporejati porabo jedil in tobaka. Od hranil, ki se ne pokvarijo, bova shranila »železno rezervo«, da bo vsaj nekaj za čas, ko bodo zavoji popolnoma prenehali.

Tudi to naše sedanje taborišče Pfersee bo ožigosano s spominom na eksekucijo. Himler, ta pošast, je spet enega od naših obsodil in starešina bloka ga je obesil. Nič sluteč smo prikorakali iz tovarne in že videli ob robu naše kasarne oder, drog in eno zanko. Po vsem životu gre drget kakor da sem že sam na vrsti. Po običajnem prešetju se je zgodilo. Če bi sedajle vsi zakričali v protest? Tisoč in dvesto mladih ljudi. Bi SS-arji postrelili vsakega desetega, ali pa bi brezglavo streljali v množico. Sicer pa je tako razmišljanje povsem utopično. Pokorno stojimo dokler ni končano in dajo povelje za razhod. Saj so nam že pred letom in pol ob prihodu v taborišče dali vedeti: za to ograjo ni prostora za sočutje in usmiljenje. Zverinska podivjanost velja tu za krepost. Sestradanega, opotekajočega, s smrtnimi sragami na obrazu je treba še brcniti, da se pokonča. Resnica tu nima kaj iskati, nikomur se nimaš pritožiti in zahtevati pravico. Če hrano dobiš, je dobro, če je kdaj ne dobiš, ti ni pomoči. Si srečen, da imaš svoje, sicer trdo in umazano ležišče, nič pa ne smeš godrnjati, če boš te trije na enem ležišču. Obleko ti da nemški rajh, ni važno, če so ti hlače četrt metra predolge ali prekratke. Če dobiš poleti obleko, ki je »zimska« in pozimi poletno. Če si enkrat za to ograjo, o tem smo si na jasnem, če imaš pravice do zdravja in življenja. Zaporniki v ječah štejejo mesece, morda leta, kdaj jim kazen poteče in se vrata v svobodo odpro. Tu nam je jasno, da nas ne mislijo nikdar izpustiti. Svoboda za nas pride samo v primeru nemškega poraza v tej grozoviti vojni, če nas ne bo prej pobrala lakota, tifus in če nas ne bodo utegnili prej likvidirati. Kako sem le mogel biti »srečen« takrat, ko smo se iz Maribora odpeljali v Dachau? Takrat, ko so Hitlerjeve vojske še zmagovito prodirale in še ni bilo gotovo, kdo bo v tej vojni zmagovalec in kdo poraženec? Toda takrat je šlo za glavo: v Mariboru je bil nared oder za streljanje talcev in temu sem v Dachau ušel.

Pfersee, 15. avgust 1944.

Danes je spet Velika Gospojnica. V Braslovčah imajo žegnanje. Ta dan Virant tako igra na orgle ob začetku maše, da te vsega prevzame, zdi se ti, da je še božja Mati na oltarju oživelala in poslušala. Potem pojejo:

Zate ti,
zate ti, ki si najlepša
zate ti, ki si najdražja,
pesmi naj donijo ...

Najbrž letos Virant ne igra tako lepo, saj ni primerno tem strašnim časom, peti pa tako slovenski ne smejo. Tudi jaz slabo obhajam ta veliki Marijin dan. Že nekaj časa nisem sposoben za kako pametno razmišljanje, za premišljevanje še celo ne. Včasih za hip pomislim, da bi moral kot duhovnik pastoralno delovati med sotrpini, saj je toliko prilike in najbrž bom dajal poseben odgovor za svoje ponašanje. Tako delovanje je seveda strogo prepovedano in bi prijavi sledila kazenska skupina. Morda bo Gospod zadovoljen, ko skušam biti z bližnjimi prijazen v govorjenju in jim včasih kaj dam. Kak svetnik bi gotovo moj položaj vse drugače uporabil in storil čuda za te uboge duše. V meni Gospod ni našel primernega orodja. Vsakdanja stiska in tegobe me vedno znova povozijo in mi strejo polet. Ko bi imel pri sebi kakega sobrata, da bi drug drugega vzpodbujala, da bi se mogel spet spovedati.

Mesto da bi bil apostol, sem neke vrste borivec z Bogom. Zalotim se v takihle in podobnih mislih. (Če so grešne, naj mi Bog odpusti.) Jezus, vse-mogočni, ki si pretrpel tako strašne muke, da si odrešil vse ljudi in nas — kakor praviš — tako zelo ljubiš, zakaj po vsem tem dopuščáš tako gorje svojim bratom in sestram na svetu? Je to odrešenje? Saj se z ljudmi govodijo podobne reči kakor takrat s teboj. V srednjem veku so menda le pretiravali v prikazovanju tvojih muk kot edinstvenih in enkratnih. Telesno trpinčenje si trpel eno noč in en dan. Tudi to je hudo, če človeka dan za dnem zaslišujejo, ponižujejo, s klofutami zbijajo od stene do stene, te obešenega pretepravajo, v škornje obuti po tebi hodijo, te podhranjenega leta in leta tirajo k težaškemu delu, pobijajo kot mrčes. Mi je pravil star lageraš s častitljivo nizko številko, kako je pobesnel SS-ar v letu, ko so Dachau še gradili, ponovil nad avstrijskim duhovnikom žalostni del rožnega venca. Stalno mu je bil za petami, ko je morjal v poletni vročini razgaljen v težki samokolnici v teku voziti beton. Gredoč ga je brcnil, spodnašal in kamenjal. Kri in pot sta tekla iz od sonca prežganega telesa. Z najstrašnejšimi kletvicami in gromkim smehom ga je zasmehoval podivjani birič. Vzel je bodečo žico, tolkel po njem in kričal: kaj so storili Judje z vašim Kristusom? Bičali so ga in s trnjem kronali. No, kaplan, zdaj zgledaš kakor vaš Kristus, napravi si trnovo krono. Moral je upogniti zarjavelo bodečo žico v krog in si jo dati na glavo. Tudi težki križ je nesel vaš Kristus. Onemogli duhovnik je moral vzdigniti težko bruno in ganešti po taboriščni cesti, prisotni sojetniki pa so morali pljuvati vanj. SS-ar mu je ponudil v skledi vode, ko pa je nastavil žejna usta, jo je s satanskim smehom izlil v peščena tla. (SS-arjem smo rekli: Satans Söhne — satanovi sinovi) Križev pot. Križanja si ta nadčloveški nečlovek ver-darle ni usodil izvesti. Sicer pa je bilo mesece in leta bivanja v taboriščih križev pot in križanje. Sveti Bog, ali si ti na Veliki petek še več trpel?

Pfersee, konec avgusta 1944.

Ko smo se zunaj ob tovarni zbirali za povratek v taborišče, so štirje prinesli iz tovarniške dvorane enega izmed naših fantov. Negiben je in brez kaplje krvi v obrazu. Ne vemo, če je mrtev ali samo v nezavesti. V bodoče bo takih dogodkov vedno več, saj mora srce omahnuti ob tako ničvredni prehrani in tako težkem delu. Nesli so torej tega siromaka, ko smo korakali do vlaka, nemške jetniki pa so peli gredoč:

In der Heide blüht ein kleines Blümelein
und das heisst Erika ...

Lojze Kozar

Trojno slavlje na Gorenjem Seniku

Z veseljem grem, obenem pa me grabi jeza, zakaj ne morem po nedanji stari častitljivi cesti, ki ji pravimo poštija, naravnost na Senik. Samo dobre pol ure je do tja, pa ne z avtom, ampak peš pol ure, saj je na doseg roke; močan mladeč bi lahko kamen zagnal od tod skoraj na cerkveni prag svetega Ivana Krstitelja, ki mu je posvečena senička cerkev. Pa moram daleč naokrog, kakor da sem se podal v samo Budo ali Pešto. Nič ne pomaga zmerjati, kajti med nami in slovenskim Porabjem ni drugega prehoda čez državno mejo, kakor na daljnem Hodošu in namesto treh kilometrov moram narediti šestdeset. Še sreča, da mi ni treba sedeti za volanom, kajti v rokah ga ima moj nečak Lojze, ki je prav tako povabljen na veliko slovesnost v naši edini porabski še slovenski cerkvi na Gorenjem Seniku.

Mene pa žre ta velikanski ovinek in se sprašujem: Le kako se je moglo zgoditi, da so Madžari dobili dva mejna prehoda za svojo manjšino na naši strani, naši odgovorni ljudje pa niso mogli za našo manjšino v Porabju dobiti niti enega? Seveda imamo obljube, da prehod bo, toda od samih obljub Slovenci v Porabju hirajo in bodo odmrli, kakor odmrje prst, ki ga je kdo po nesreči izgubil, če preteče preveč časa, preden bi ga mogli zdravniki priti nazaj na roko. Morda njam pa tega prsta ni mar in si v svoji neprizadeti komodnosti mislimo: saj so nam še štirje ostali? Ta odrezani prst, ti naši slovenski Porabci, morajo prav tako šestdeset kilometrov v eno smer, da pridejo med svoje sorodnike in znanke, s katerimi se lahko pogovorijo v domačem jeziku in se zavedo, da so z nami na tej strani meje ena in ista lepa slovenska skupnost.

Kri iz tega odrezanega prsta počasi odteka, mi pa se tolažimo, da še ni iztekla do zadnje kapljice.

Moje ogorčenje zaradi mejnega prehoda, ki ga ni v Martinju, se nekoliko unese ob novici, da smemo na Madžarsko nesti toliko našega denarja, kolikor ga moramo obvezno menjati (pretirano mnogo) na madžarski strani. Doslej je namreč bilo tako, da smo smeli nesti po naših predpisih manj, zamenjati pa po madžarskih predpisih več, zato smo bili prisiljeni nositi na Madžarsko devize. To pa je bilo povezano z nevšečnostmi, saj si devize moral najprej imeti, (na uho: na črno kupiti), potem jih vlcžiti na devizni bančni račun, nato jih s tega računa dvigniti s potrdilom, da je

vse zakonito. Mislim, da bi bilo pa težko dokazati, da je bilo vse to tudi pametno. V tem pogledu smo torej po dolgem času le nekako prišli k sebi.

Na meji gre vse gladko na naši in madžarski strani, samo da je na madžarski strani treba dalje časa čakati, nekaj zaradi zamenjave denarja, nekaj pa tudi zato, ker ti tam tisti uniformirani uradnik potni list nekam odnese in ga precej časa ni nazaj. Morda pa si na kaki listi sumljivih oseb, kdo ve?

Končno se zapora pred nama odpre in stoenka zdrči po protiprašnem asfaltu skozi obmejno vas Bajansenye. Da je to res obmejna, obrobna vas, se vidi na prvi pogled: obroben je asfalt, obrobni so jarki ob cesti, obrobne so hiše in plotovi ob njih. Vse je skromno, nekako za silo. Saj je tudi na naši strani tako, ker smo tudi mi obrobni: obrobna je cesta od Petrovec skozi Martinje do Kuzme in kadar dežuje je tudi protiprašna, čeprav že teče nič koliko let, ko so z referendumom začeli zbirati denar za asfalt. Pa ni nič iz tega, saj je še krav manj, ki so jo včasih nekoliko poasfaltirale, zdaj pa renčijo na njej traktorji, da cesta ječl in se ruši pod njimi. Zakaž ni z asfaltiranjem nič? Ker ni denarja. To pa gotovo ni res, saj je vsak smrkavec že »stari« milijonar.

Malo sem zašel nazaj na našo stran, pa sva z Lojzetom že v Öriszentpéturu in sva pravkar smuknila mimo visoke opazovalnice, na kateri stoji vojak z brzostrelko v roki. Samo da se ne bi spozabil in kar tako zaregljal za nama, utegnil bi nama preluknjati gume na stoenki. Ti stolpi naju kar lepo spremljajo, saj nisva zavila skozi Čretnik, ampak se drživa bližine doma in se voziva skozi Farkašovce. Ob desni in levi so sami gozdovi, ki so ponekod navadno nizko grmičevje, ker so gozdove posekali, novi nasad pa se še ni utegnil pognati v višino. Po strmem klancu se spustiva v

Župnijska cerkev v Monoštru

Mariaufalu in kmalu imava na levi roki žido in Trošče, ko se že voziva po monoštrski glavni cesti proti mogočni baročni cerkvi.

V Monoštru imam v spominu neko hišo, ki pa je sedaj ne prepoznam, ali pa je ni več, kjer je takoj po vojni leta 1945 bil nekakšen slovenski politični urad, seveda še vedno v trdnem in zmotnem prepričanju, da bo zdaj Porabje končno našlo svojo pot v Jugoslavijo. Naši takrat pač niso vedeli, da »Jugoslavija ni zahtevala nobene spremembe meja, čeprav so tudi naše manjšine strnjene ob meji (zgleden primer so Slovenci v Porabju) (Čačinovič: Poslanstva in poslaništva, str. 117). Mi pa smo takrat upali . . . kaj vse smo upali! In kaj so bolj na tihem ali pa tudi glasneje upali nekateri v Porabju, plačali pa to svoje upanje za časa Rakosijeve strahovlade z izselitvijo. Nekaj tega razočaranja in strahu je še vedno v naših ljudeh in je tudi to močan dejavnik pri raznarodovanju Slovencev v Porabju.

Škoda, da ne utegneva, da bi si ponovno ogledala mogočno cerkev s cudovito fresko, ki predstavlja bitko s Turki leta 1664 v Modincih tik ob Monoštru, saj je samo še en teden do obletnice tistega strašnega pokola na dan prvega avgusta, ko sta se reka Raba in potok Lapinč, vsa razbesnela od silovitega naliva, zajezila s trupli padlih Turkov in kristjanov.

Kapela s križem v spomin padlim v monoštrski bitki

Že imava na svoji levi opekarno v Slovenski vesi, da drugi strani Rabe pa nad vasjo Modinci na hribu kapelo v kockasti obliki in mogočen betonski križ ob njej, spomin padlim v monoštrski bitki, spodaj na ravnini pa ob cesti sameva spominska kapela, kjer so pokopani kristjani in Turki,

ki zdaj drug ob drugem mirno počivajo, čeprav so si bili v življenju smrtni sovražniki. Današnji »humanistični« čas se česa takega le zelo redkokdaj domisli.

V plitvi dolini, kjer se iztekajo naši gorički bregovi, ležijo kakor v zibelki Sakalóvci, čisto slovenska vas, ki je do nedavnega spadala v župnijo Števanovci, pa so jo zdaj prefarali k Dolenjemu Seniku. Morda jim je sem res bliže, toda v Števanovcih je bilo še ne dolgo tega vse bogoslužje v narečnem slovenskem jeziku, na Dolenjem Seniku pa že nekaj desetletij vse v madžarskem. Podobno se je zgodilo s Slovensko vasjo, od Števanovec so jo priključili k Monoštru, kjer ni v cerkvi nobene slovenske besede. Da gre civilna oblast molče mimo tega, je razumljivo, da pa cerkvena oblast ne stori nič, da bi na Dolenjem Seniku in v Monoštru Slovenci imeli bogoslužje v svojem jeziku, pa je krivica, ki jemlje Slovincem del najosnovnejših človečanskih pravic, da bi v cerkvi molili in peli v svojem jeziku. Mislim, da bi se prva morala za odpravo krivic zavzeti naša slovenska Cerkev.

Cerkev in stara hiša v Števanovcih

Tu ob Sakalovcih nama že oddaleč maha vojak z loparčkom, da je treba ustaviti. Ustaviva na cesti, na desni pa se skoraj z roko lahko dotakneva dveh vrst žičnih ovir, med njima pa je zrahljana prodnata zemlja. Nekoč so bile tu položene mine, zdaj jih menda ni več. Ta ograja iz bodeče žice je pravzaprav takoimenovana železna zavesa, saj je tu meja med vzhodnim in zahodnim blokom, med Avstrijo in Madžarsko. Ena teži na zahod, druga na vzhod, med njima pa se v krčevitih ovinkih vije reka Raba in namaka obe strani doline. Vojak pogleda v potni list, dolgo obrača liste, vpraša, kam sva namenjena, potem pa lahko greva.

Na avstrijski strani naju s hriba pozdravlja nad gozdnim zelenjem svetla bela cerkev, naša nekdanja najbližja božja pot Svetica, ali Maria Bild. Vidna je daleč naokrog po vsem Porabju.

Na Dolenjem Seniku vidiva, da je cerkev lepo obnovljena, v notranjost pa ne utegneva pogledati, ker se ura bliža deseti in veva, da bova morala še ustaviti. Res, šele na Gorenjem Seniku, tik pred ciljem, naju čaka stroga kontrola, ko je treba ne samo pokazati, ampak oddati potni list, ki ga stražar odnese v čuvajnico in nekam telefonira, navajajoč podatke iz naših potnih listov. Navadno je še vprašal, h komu greva na obisk, zdaj tega ni storil, gotovo je bil obveščen, da bodo na seničko slovesnost prišli tudi Jugoslovani. Imava z nečakom pametno misel: ko bi na letalih bila tako stroga kontrola, bi bilo gotovo manj ugrabitev.

Dohitevava ljudi, ki gredo peš ali s kolesi proti cerkvi.

Končno sva na cilju. Pozdraviva se z župnikom Janošem Kūharjem, mladostnim biseromašnikom, ki mu nikakor ni mogoče prisoditi njegovih petinosemdeset let, saj je gibčen in bister, kakor kakšen petdesetletnik. Jaz mu vedno pravim, da je prava gorička veverica, tako se suče, teka po stopnicah in je zdaj v pisarni, takoj zatem v cerkvi, na cesti, v kuhinji, na dvorišču, kakor da je zmožen ne samo bi-, ampak multilokacije (=biti istočasno na več mestih). Zahvalim se mu za opozorilo, česar se še sam nisem spomnil, da je v Letopisu Cerkev na Slovenskem 1985, stran 210, napaka, ker piše, da sem rojen v župniji Gornji Petrovci, kar ni res, saj sem rojen v župniji Gorenji Senik.

Glavni slavljenelec danes pa ni Janoš, čeprav se slovesno obhaja tudi njegovo štiridesetletno bivanje in delo v senički župniji, ampak glavna slovesnost danes je srebrna maša Jožefa Zavca, kanonika in ravnatelja škofijske pisarne v Văcu, domačina z Gorenjega Senika. Tretji vzrok za današnjo slovesnost pa je bil ta, da je preteklo dvajset let od takrat, ko je bila tukajšnja cerkev poslikana.

S srebrnomašnikom Jožetom se pristrčno pozdraviva, saj se poznavata že od nekdanj in se z njim rad pogovorim, saj zna ne samo lepo in pristno svoje domače seničko narečje, ampak govori dovolj gladko in lepo tudi knjižno slovenščino. Z njim so prišli iz Văca tudi njegovi kolegi kanoniki, da je bilo kar precej rdeče barve v cerkvi. Zbralo se je tudi nekaj okoliških duhovnikov, nas s »Slavskega« pa je bilo pet: pomožni škof dr. Jože Smej, z njim sta prišla še dva diakona in voznik avta, pred nama z nečakom je prišel tudi najbližji sosed Senika na tej strani meje, Ludvik Varġa, markovski župnik, midva z nečakom pa sva bila povabljeni kot nekdanja senička farana in vsaj zame to dobesedno velja.

Za slovesnost smo se zbrali v zakristiji. Izbrali smo si daljšo pot k oltarju, iz zakristije na prostor pred cerkvijo in skozi glavna vrata med zbranim ljudstvom na svoje prostore. Kljub temu, da je bil delavnik, sobota, se je zbralo veliko ljudi, ki so glavnemu slavljencu ob vhodu zapeli: Srebrnomašnik, bodi pozdravljen! Potem so se začeli pozdravi in najprej je neka deklica srebrnomašnika pozdravila v madžarščini, potem pa so se vrstile dobre želje in čestitke v slovenščini. Posebno pristrčna sta slatčenca pozdravila cerkvena ključarja, prvi v slovenskem, drugi pa v madžarskem jeziku. Slovesno mašo iz našega slovenskega misala je imel srebrnomašnik, pridigal pa je škof dr. Jože Smej, ki je govoril v lepem pre-

*Srebrnomašnik Jožef Zavec v
domači cerkvi*

prostem slovenskem knjižnem jeziku. Po maši sem spraševal ljudi pred cerkvijo, če so škofa razumeli, pa so rekli: Kaj pa nej razmelé, vej so pa ščista po našem goučalé.

Mojemu nečaku Lojzetu so dodelili branje berila, meni pa evangelija. Oboje je bilo v narečju, toda ker sva samo za lučaj kamna odtod doma, se nama je, mislim, branje kar lepo posrečilo. Lojzetov mehki glas se je še bolj omeščal ob mehkem izgovarjanju samoglasnikov porabskega narečja, v katerem i-ji največkrat prehajajo v e-je in e-ji v a-je.

Evangelij sem pel, prvič v cerkvi, kjer sem bil krščen, in mi je bilo čudno mehko in slovesno pri srcu, ko sem poslušal samega sebe, obenem pa v spominu našega nekdanjega župnika Gezo Tulla, ki je z gromkim glasom bral visoko na prižnici: Vu onom vrejmeni pravo je Jezuš vučeni-kom svojim, kakor da sva se oba stopila v eno osebo in njega gledam pred oltarjem, sebe pa kot smrkavega dečka v kotu ob klopi čisto pred oltar-jem nekdanje cerkve, kjer na oboku rabelj seka glavo Janezu — Ivanu Krstitelju in je z mečem že zamahnil, da z grozo v duši čakam, kdaj se bo ta sveta glava z razmršenimi lasmi zakotalila nam ljudem pred noge, saj mora pasti dol, ko jo bo krvnik odsekal. Prav truditi se moram, da sem jaz zopet jaz in imam nalogo, da sveti evangelijom po Janoši odpojem do konca. V mojem spominu in občutju namreč še vedno živi stara cerkev, tesna, temačna z zvezdnim obokom nad prezbiterijem, ki se začne solzi-ti že takoj na začetku maše in vedno ugibam: le kje je toliko vlage v steni in kaj jo zdaj iztiska, da drobni jarki polzijo navzdol in rišejo mokre brazde med zvezdami.

V resnici je zdaj cerkev svetla, lepa, razkošna in vesela s svojimi lepimi umetniškimi freskami odličnega madžarskega umetnika Takácsija in tudi dovolj prostorna za vse seničke farnike, ki jih je čim dalje manj, saj mnogi mladi odhajajo bolj v notranjost Madžarske, v mesta, kjer so obzorja širša in življenje lažje. Vsaj na videz.

Po maši se je srebrnomašnik Jože Zavec lepo zahvalil vsem, ki so mu pripomogli do duhovniškega poklica, predvsem svojemu dragemu župniku Janošu za lep duhovniški zgled in za to, da je ohranil slovenski jezik v tej cerkvi. Omenil je dvajsetletnico slikanja cerkve in napis na loku nad vltarjem. Ko je slikar vprašal župnika, kaj naj napiše na tak lok, si je Janoš izprosil en dan za premislek in čez noč je bila misel rojena: Tu živijo v bratskem sosedstvu trije narodi, slovenski, madžarski in nemški.

Notranjost cerkve na Gorenjem Seniku

Vse tri ima Bog enako rad, zato naj ga vsi hvalijo. In dal je napisati v slovenskem jeziku: HVALITE GOSPODA VSI NARODI! Kanonik Zavec je govoril v domačem narečju in je ljudem polagal na srce, naj veliko molijo za duhovne poklice, predvsem slovenske, da ne bi nikdar in nikdar nastopil čas, ko se v tej cerkvi ne bi glasila slovenska pesem in slovenska molitev, saj resnično molimo lahko samo v svojem materinem jeziku in kdor svoj jezik pozabi, samega sebe osiromaši.

V meni pa je kljuvala misel, kaj bo, ko bo naš dragi Janoš, petinosemdesetletnik, umrl. Kdo bo skrbel za domačo besedo v tej lepi cerkvi, med temi dobrimi, skromnimi ljudmi. Štirideset let že drži slovenstvo v Porabju pokonci ta dobri, po rasti majhen, po duhu in srcu pa veliki človek, ki z živim čutom za stvarnost počasi vodi svoje ljudi od narečja h

knjižnemu jeziku, ker ve, da s silo ni mogoče ničesar doseči, ampak samo s potrpežljivo rastjo. Toliko beremo o slovenski zavesti primorskih duhovnikov in bridko mi je, da se tega samotnega stebra slovenstva v Porabju nikoli nihče ne spomni. Morda hočejo drugi požeti, kar je on v trudu in znoju štirideset let sejal? Ali pa morda čakamo, da umrje in mu bomo šele mrtvemu priznali njegove zasluge za to, da sta vsaj dve župniji: Gorenji Senik in Števanovci še ostali slovenski, medtem ko je Dolenji Senik to nehal biti nekaj let po tistem, ko je v cerkvi zamrla slovenska beseda. Zdaj je zamrla tudi v števanovski cerkvi in če se kmalu kaj ne spremeni, bo tudi med ljudstvom slovenski jezik samo še folklor.

Ljudstvo je stare pesmi pelo v narečju, novejše pa v knjižni slovenščini iz naših pesmaric na tej strani meje.

Po maši sem se za trenutek ustavil pri krstnem kamnu, pri katerem sem pred tolikimi leti postal kristjan, saj je še vedno v cerkvi ohranjen kot nekaj, kar naj podedujejo še prihajajoči rodovi.

Zunaj so nas »Slave« začeli oblegati znanci in pogovor bi lahko tekel tudi do večera, toda gostitelj nas je povabil na slavnostno kosilo v Monošter in morali smo se odpeljati. Spotoma smo se ustavili na srebrnomašnikovem domu, kjer je po očetu brat prevzel gostilno, da smo si z mrzlim pivom pripravili tek za kosilo, pri katerem se nas je zbralo okrog sto ljudi. Največ je bilo seveda Zavicovih sorodnikov.

Monošter se mi je zdel zopet za spoznanje manj dvojezičen, saj so na veliki trgovini in glavnem trgu izginili slovenski napisi, ki sem jih še pred nekaj leti videl. Je to žalosten simbol umiranja slovenstva v Porabju?

Kolikor vem iz časnikov, se mladi slovenski izobraženci v Porabju veliko trudijo, da bi se slovenstvo ohranilo, toda zdi se, kakor da so pri tem brez moči. Njihovo prizadevanje velja sestankom, zborovanjem, kakšni skromni prireditvi s petjem in plesom, med ljudmi pa vse to nima pravega odmeva. Med ljudmi bi več veljala dosledna slovenska govorica z vsakim slovenskim človekom, predvsem pa z mladino. Drugo vprašanje pa je, kje so nastavljeni mladi slovenski izobraženci, ki so se šolali v Sloveniji? Kakor so štirje porabski duhovniki daleč od Porabja, tako so daleč od njega tudi mnogi mladi izobraženci.

Poslovimo se. Težko od srebrnomašnika, še težje od biseromašnika, saj je v letih, ko lahko človeka vsaka jesenska sapica odpihne.

Ludvik nama v Čretniku pokaže lepo novo moderno cerkev. Od glavne ceste je nekoliko vstran in je sama ne bi našla. Stoji ob robu vasi na prostranem polju z lepo urejenim okoljem.

Ustavimo se še samo pri Ōriszentpéturu tik ob jugoslovanski meji, kjer je stara cerkev, čisto podobna cerkvi v Domanjševcih, saj sta obe približno iz istega časa. Cerkev je na nizki vzpetini, okrog nje se še prav lepo pozna jarek, ki je služil kot obramba pred Turki. Pred kratkim so cerkev temeljito onbovili znotraj in zunaj. Znotraj so odkrili dele zelo starih fresk, pa tudi preslikave, ko so cerkev imeli v lasti protestanti. Župnik je prijazen in gostoljuben, toda dva med nami tremi vozita, zato mu nismo naredili dosti škode, ko je mizo obložil z litri in kozarci.

Na meji ni zdaj nobenega zastoja, samo prtljažnik je treba odpreti, če se morda le ne bi kdo v njem skrival. Ko smo na naši strani, se nekako oddahnemo, kajti čutimo, da smo doma. In doma je kljub vsemu najlepše. Toda ali nismo tudi v Porabju doma?

L. K.

ZA ŠALO

Sonetni venec

(Šala stara kakor Zemlja)

Učitelj France se je na vso moč trudil, da bi svojim učencem zabil v glavo vsaj to, da bi vedeli, kdo je napisal Sonetni venec, »te najlepše, najveličastnejše verze, kar jih premore naša slovenska poezija,« je imel navado reči, ko je pri vsaki uri vsaj petkrat omenil našega največjega pesnika Franceta Prešerna.

Ko je svoje učence srečno pripeljal in spravil prek vseh ovir od prvega do osmega razreda, je na koncu leta vprašal svojega najboljšega učenca, tako je vsaj on, učitelj, mislil:

»Darko, hitro povej, kdo je napisal Sonetni venec?«

Darko je postal rdeč, planil je kvišku, pogledal okrog sebe in ogorčeno odgovoril:

»Tovariš učitelj, jaz ga nisem.«

Učitelju se je stemnilo pred očmi, da je moral iz tesnega zatohlega razreda takoj na zrak. Ko si je nekoliko opomogel in se je vračal v razred, ga je srečal ravnatelj šole.

»Bled si kot stena, kolega. Ti je slabo, kolega?«

»Kako mi ne bi bilo! Doživel sem nekaj zelo hudega. Darka Počepnika v osmem razredu sem vprašal, če ve, kdo je napisal Sonetni venec, pa mi je to nesramno budalo reklo, da ga on ni napisal. To presega vse meje, kolega ravnatelj!«

»Na tvojem mestu, kolega, bi bil jaz nekoliko previdnejši in ga ne bi preveč trdo prijemal. Morda ga pa zares ni on napisal.«

Učitelj France se je prijel za steno in odtaval nazaj v razred. Darka pa ni niti okregal, kaj šele, da bi mu dal slabšo oceno iz slovenščine.

Zvečer je ravnatelj sedel v gostilni, kjer sta s policijskim načelnikom žulila vsak svoj brizganec. Ravnatelj je bil redkobeseden, da ga je načelnik nekaj časa opazoval, potem pa rekel:

»Nekaj te tišči, tovariš ravnatelj? Je doma kaj narobe? Sta se sporekla z ženo?«

»Kaj še! Nekaj veliko hujšega je. Neki brezobraznež, neki huligan ali kako naj mu rečem, je bil tako predrzen in je napisal Sonetni venec. Pomisli, tovariš načelnik!«

Načelnik se je stegnil prek mize in pogledal naokrog, potem pa šepetaje vprašal:

»Ali koga sumite? Veš kaj bolj podrobnega o krivcu?«

»Ne, nič gotovega. Učitelj France je sicer mislil, da je krivec njegov učenec iz osmega razreda, toda vse kaže, da se je ušel, kakor že večkrat, ko je kaj spraševal.«

»V redu, tovariš ravnatelj. Ne bodi v skrbeh! Odslej je stvar v naših, se reče mojih rokah. Ti samo čakaj.«

Naslednji večer sta zopet sedla k isti mizi in še preden sta naročila svoj brizganec, je načelnik ves sijoč od uspeha rekel:

»Imamo ga.«

»Koga imate?«

»Koga. No tistega, ki je napisal Sonetni venec.«

»In kdo je ta predrznež?«

»Neki potepuh in pijanček. Saj veš, pač tak tip. Ponoči smo ga prijeli. Seveda je od začetka vse tajil, da ni in ni, da se zna komaj podpisati in tako naprej, ko pa smo ga začeli prijemati malo bolj trdo, pa je takoj priznal, da je on napisal Sonetni venec.«

X X X

Mati je privedla malega dečka k rabinu. Ta je bistrega dečka pogledal in mu rekel:

»Mali, dam ti zlatnik, če mi poveš, kje prebiva Bog.«

Mali nekoliko pomisli in pravi:

»Jaz vam dam dva zlatnika, če mi poveste, kje Bog ne prebiva.«

X X X

TINEK IN TUNEK NA NOGOMETNI TEKMI (Sodobna šala)

Tinek in Tunek sedita na trdi deski ob nogometnem igrišču in se nadvse dobro zabavata. Kričita, navijata, pa zopet mirno obsedita in čakata, kdaj bodo drugi planili s sedežev, da bosta planila tudi onadva in vpila; kakor vpijejo drugi. Ko ob neki priliki manjšina zopet plane s sedežev in zavpije GOOOOL!! se zažene kvišku tudi Tunek in prevpije vse druge: Gool, gool, gool!

Potem ga pa nekdo tako lopne s pestjo po glavi, da se sesede kakor prazna vreča. Nekaj časa se niti ne gane, potem pa pravi Tineku:

»Ti, zakaj pa me je nekdo tako treščil?«

»Zakaj, ker je bil gol!«

»Zato sem pa tudi vpil. Toda zakaj me je ta bedak treščil?«

»Seveda je bil gol, toda nismo ga mi dali, ampak smo ga dobili. Ti pa vpiješ, kakor da smo zadeli na tomboli glavni dobitek.«

»Doslej je bilo vedno tako, da je bolje dobiti kakor dati. Je zdaj drugače?«

»Ah Tunek, Tunek. Glavo maš, pameti pa prav malo.«

Ker je imel malo pameti, Tunek na to ni vedel kaj reči. Sedel je in gledal. Čez nekaj časa pa ni več zdržal:

»Ti, Tinek, kaj pa ti naši dečki pravzaprav delajo tam na igrišču?«

»Kako, kaj delajo? Saj vendar vidiš. Igrajo nogomet.«

»To vem, saj sem zato prišel semkaj. Toda rad bi vedel, kaj pravzaprav delajo? Me razumeš? Kaj hočejo? Glej, vsi letajo za žogo, tako da jim jeziki do pasu iz ust visijo kakor našemu Hektorju, ko po dvorišču lovi sosedovo kokoš. Iz tega sklepam, da bi vsi radi prišli do žoge. Radi bi imeli žogo?«

»Seveda, v tem je igra, ker hočejo dobiti žogo.«

»Ti, Tinek, pa ne bi bilo manj truda, če bi malo bolj štedili in bi si žogo kupili v trgovini, če bi jo tako radi imeli.«

»Saj pravim, da nimaš pameti. Saj pa ne letajo zato za žogo, ker bi jo radi v rokah nosili.«

»Zakaj pa?«

»No zakaj, da bi jo dobili na nogo, ne?«

»Vidiš, prav tega ne razumem. Po eni strani bi radi imeli žogo, to se vidi že iz tega, da tako neumno tekajo za njo, na drugi strani pa se zopet zdi, da žoge ne marajo. Samo poglej, kako jo vsak, ki ji pride blizu, tako brčne od sebe, kakor najbolj ničvredno stvar. Zato mi zdaj povej kratko in jasno: ali ti naši dečki hočejo žogo ali je nočejo? Če jo hočejo, zakaj pa jo potem brcajo od sebe proč? Če pa je nočejo, zakaj pa potem dve uri tekajo zanjo, kakor da je ne vem kaj? Ha?«

»Moj Bog,« je rekel Tinek »ali je še kje kak večji bedak na svetu, kakor si ti, Tunek?«

»Ne vem, jaz ga nisem srečal. Morda pa le. Glej, jaz znam vsaj spraševati, če že ne vem odgovarjati, ti pa niti spraševati ne znaš. Mogoče si pa ti tisti ta večji bedak?«

VLV

Po zemlji domači

ali od Mure do skrajnih mej Goričkega bi mogli nasloviti naše letošnje enodnevno popotovanje, katerega namen je bilo tako spoznavanje novega, kot oživljanje poznanja in doživetja starega — po desetletjih ali mnogih letih. Kdo pozna pri nas Petišóvsko jezero z redkimi rastlinami, o čemer beremo v Matjaža Puca knjižici o naravnih lepotah na Slovenskem? Iskali

Nagrobnik Jožefa Klekla st. v Soboti

smo ga ob strugi Mure in mrtvic (njenih mrtvih rokavih), dokler ga nismo našli. Peljali smo se skozi tri Bistrice, ki so nekaj posebnega pri nas, saj imamo Bistrico kot vas in potok na Slovaškem (Madžari so jo spremenili v Beszterce!) in na Romunskem in še kje. Ko smo si ogledali v gozdnem zavetju leseno hišo, ki si jo po starem (samo z lesenimi klini spojena brvna!) gradi mlad borec za življenje naše Mure in pokrajine ob njej, smo se podali čez Muro in se skozi Križevce peljali proti Bučkovcem, v katerih smo prepoznali nekdanjo **Mało Nédeljo!** Tako se menda nikjer v Evropi niso po zadnji vojni osmešili kot v Sloveniji, kjer so nasilni in neuki ljudje preimenovali premnoge kraje, ki so stoletja nosili svoja zgodovinsko utemeljena imena! Nédela je naglašena na prvem zlogu, da se (kot Sóbota!) razlikuje od običnega imena nedelja, dneva v tednu. Tako se imenujejo kraji, v katerih je cerkev posvečena sv. Trojici, ki jo slavimo posebej v nedeljo. . .

K obisku Male Nédelje nas je nagnila vest, da so prejšnjo nedeljo tu »obnovili«
nagrobnik Antona Krempla, o katerem so pisale lanske Stopinje in ki je tu župnikoval ter umrl. Toda bili smo razočarani, da nismo našli obnovljenega prvotnega nagrobnika — mogoče je res po slovenski nemarnosti že docela propadel? — marveč pusto sodobno ploščo, kakršne mrgolijo dandanes na naših pokopališčih. Če so že hoteli postaviti nov spomenik, bi bili morali naprositi kakega arhitekta, da bi narisal skico za nekaj spodobnega za velikega zgodovinarja, ki ima sicer star spomenik na trgu ob cerkvi. Spomnili pa smo se ob pogledu na nagrobnik z imenom Murkovič, da se je v tem kraju rodil Janez Murkovič, ki je zelo uspešno deloval kot učitelj v Beltincih, ustanovil v fari godbe (od njih deluje še Kociprova).

Cerkev na Cankovi

Primeril abecednik v slovenskem črkopisu (1872) in vcepljal slovensko zavest svojim učencem.

Mudilo se nam je skozi Radence, kjer smo si ogledali novo cerkev, ki jo še zidajo, pa staro zdravilišče s parkom, kamor so se hodili zdraviti nekdanji redki naši predniki. Slatino pa smo pili petanjsko! Toda hitimo nazaj čez Muro, skozi slavno Krajno, ki nam je dala pred skoraj tristo leti prvega prekmurskega pisatelja, Franca Temlina, pred stodesetimi leti pa dva Jožefa Klekla, ki sta skoraj pol stoletja v slovenskem tisku naše krajine poučevala, vzgajala in budila slovensko zavest. — In prišli smo na Cankovo, ki je bila glavni cilj današnjega romanja. Počastili smo spomin tu pred stoletni rojenega pesnika, jezikoslovca, narodoslovca in kulturnega organizatorja v Sombotelu — dr. Avgusta Pavla. V lanskih Stopinjah smo o njem več spregovorili in objavili nekaj prevodov njegovih madžarskih pesmi. Za stoletnico, ki jo bodo na Madžarskem slavili z izdajo njegovih prevodov in drugih del, z znanstvenim sestankom o njegovem delu — pri nas ne bodo izdali niti skromne knjižice prevodov njegovih pesmi, niti kakega drugega njegovega izvirnega dela, niti kake razprave o njem.

Obiskali smo župnišče, ki so ga pravkar obnovili, v katerem je živel stiriideset let župnik Jožef Borovnjak (Ivanocyjev rojak iz Ivanovec, 1829 do 1909), zelo slovenski čuteč narodnjak v tistih ogrskih časih, ki je dopisoval pred sto leti celo v ljubljanske liste, ki so ga obiskovali slovenski izobraženci (Božidar Raič, Anton Trstenjak st. in drugi) iz Ljubljane, Celovca in Maribora, ki je prirejal nove izdaje knjig Mikloša Kúzmiča... On je dajal prve slovenske knjige v roke tudi Avgustu Pavlu in njegovi družini. Naš profesor ga je imel do konca v hvaležnem spominu.

Notranjost cankovske cerkve

Skromna cankovska cerkev je danes lepo obnovljena, saj krasi njeno svetišče freska slikarja Staneta Kregarja, nov je tudi oltar, nove svetilke. Na steni kora pa izviren križev pot, eno prvih del slikarja Štefana Hauka iz Sodišinec.

Potovanje od Cankove (ki jo danes nekateri po krivici postavljajo na Goričko!) proti Pertoči nas vodi ob prijetnem pogledu na gričevje z njivami, travniki in gozdovi. Od glavne ceste se je treba nekoliko dvigniti v hrib, da pridemo v vas in peš se povzpemo mimo pokopališča do cerkve, ki so jo v zadnjih treh desetletjih temeljito prenovili in povečali, tako da

Dom Avgusta Pavla v Sombotelu s spominsko ploščo iz leta 1956

učinkuje sodobno in ugodno. Namesto nekdanjih tesnih, zadehlih, mračnih cerkvic imamo danes povsod svetle, prostorne in s sodobnimi umetniškimi predmeti okrašene božje hiše. To najmočneje doživimo, če v enem dnevu ali kar v pol dneva obiščemo vrsto naših cerkv.

Od Pertoče ali Jelene (cerkev sv. Helene), kakor jo je ljudstvo od nekdaj imenovalo, je blizu do Sv. Jurija pri Rogašovcih, kjer na vidnem robu kraja stoji cerkev, katere stari gotski del je ohranjen in združen z novo stavbo, ki je danes stara že okoli šestdeset let. Po tem, da je načrte zanjo naredil graški arhitekt, se razlikuje od drugih novejših prekmur-skih cerkv, ki so jih načrtovali domači ljudje. Toda tudi v jurjanski cerkvi je zamislil lestenec arh. Ivan Pengov. Plečnikov učenec. V župnišču, kjer jo zlatomašnik Gabor dočakal štirideset let bivanja in delovanja, se spominjamo njegovih prednikov. Na ohranjeni stari fotografiji vidimo nekda-

župnik J. Čarič in kaplan Ivan Baša pri Sv. Juriju 1901 — 1902

njega župnika Jožefa Čariča in ob njem kaplana Ivana Bašo, ki je tu deloval na začetku stoletja in so ga 1902 zaradi sodelovanja z dr. Ivanocyjem ter slovenskega poučevanja verouka premestili med gradiščanske Nemce.

Prihodnji cilj je Kuzma, staro Kúzdoblanje, kjer se v cerkvi spominjamo projektantke Majde Nežimove in slikarja Lojzeta Perka, ki je cerkev okrasil. In že hitimo v spominih na Mikloša Kúzmiča proti Gradu, nekdanji Gornji Lendavi, kjer si ogledamo vpis krsta našega prvega katoliškega pisatelja v krstni matici. Posebej pa nas privlači lepa gotška cerkev, kjer si osvežimo poznanstvo s Plečnikovim stropom (glej v članku o Plečnikovih delih), ki je nekaj posebnega na Slovenskem; veselimo se Bitenčevega oltarja in Kregarjeve slike. Obžalujemo pa, da so že v prvem letu madžarske zasedbe 1941 odpeljali v Budimpešto trojni relief krilnega oltarja, kar se nam dozdeva prava tatvina. Po vojski so si sicer prizadevali, da bi umetnino vrnili, toda leto 1948 je to preprečilo, pozneje pa naši nismo bili dovolj odločni, da bi dosegli njeno vrnitev.

Razpadajočega gradu »pri Gradu« (gluhi kar naprej pišejo in govorijo: »v Gradu« (si niti nismo šli ogledat, saj je zelo žalosten dokaz naše nekulturnosti. Raje se razgledujemo po lepi gorički pokrajini in mislimo na kraje, ki jih od daleč vidimo ali le slutimo in ki jih želimo še kdaj obiskati.

Nisem imel časa?

Dobro se spominjam. Bilo je zvečer in ves nebogljjen sem ždel v svoji sobi v rojstni vasi. Preživljal sem večmesečni bolezenski dopust, po več letih ječe v Budimpešti. Kdor je bil v ječi med vojno, ko so Nemci še napredovali v Rusiji, mi bo rad verjel, da sem dopust nujno potreboval. Saj smo dobesedno stradali in le dvakrat na teden so testenine iz najslabše moke vsaj za silo napolnile naše želodce. Večerje nismo dobili. Šele ko sva s sotrpinom Miškom postala jetniška knjižničarja, tedaj sva dobivala tudi večerjo. Boljši del jetniške hrane so pripravili kuharji. Hrana sama bi bila dovolj izdatna, če brezvestni kuharji — jetniki ne bi dobršen del masti določene za našo hrano, pod ceno prodajali jetniškim paznikom, ti pa z dobičkom na »črni borzi«. Tako sem torej zares oslavljen preživljal zaslužen dopust.

Tisti večer so me nenadoma prišli prosit, naj grem sprevidet bolnika. Seveda sem jih v smislu cerkvenih predpisov napotil k domačemu župniku, ki je stanoval v naši vasi. Župnik jih je ponovno poslal k meni. Ko sem potem šel k bolnici, je bilo prepozno: čez mero debelo starejšo ženo je zadel kap. Le pogojno maziljenje sem ji lahko podelil. Vest mi ni dala miru: drugo jutro sem za pokoj njene duše opravil sv. mašo in trdno sklenil, da bom k bolniku šel takoj, ko me bodo klicali, četudi bo ženska, za katero boja lahko nekoliko odlašaj.

Glede telesno zdravih grešnikov dozda nisem imel posebnih sklepov. Redno sem jih spovedoval ob določenih časih, pred mašo, po maši z manjšo gorečnostjo, in kadar je bilo oznanjeno spovedovanje. Izven tega časa me niti niso prosili za spoved. Vsaj ne morem se spomniti takega slučaja. In vendar!?

Možak je bil nekdaž zaupnik klerikalne stranke. Tako vneto je delal za »našo stranko«, da so mu dali priimek »kleklbáči«. Na ta pridevek je bil zelo ponosen.

Po vojni se je mož zelo spremenil. Organiziral je posebno skupino, ki je — kradla. Ne bi rekel, da je to delal iz posebne dobičkaželjnosti. Morda je bil to zanj le nov način uveljavljanja. Seveda se mu je končno ponesrečilo in prišel je v zaslužno ječo. Zaradi starosti in bolehnosti so ga pred potekom kazni izpustili. Zdaj je bil bolj umirjen, le od konja se ni mogel ločiti. Rad je vozaril, čeprav ni bilo nujno potrebno in ga je nepreračunljivi konj nekajkrat vrgel z voza.

Tisti večer je peljal moko iz mlina v oddaljeni vasi. Bilo je mračno in deževno vreme. Ko je bil že blizu domače vasi, je privozil naproti kolesar, ki je na kratki razdalji pred vozom prižgal žepno svetilko. Morda je istočasno tudi zajec prečkal cesto in je iz bližnjega grma prhutnila preplašena ptica. Zgodilo se je tisto usodno: konj je nenadoma zavozil v jarek. Voz se je prevrnil in mož je obležal v jarku z zlomljenim tilnikom. Njegove zadnje besede so bile: »Hi, ho!« Tako je izjavil prej omenjeni kolesar.

Hčerka pokojnega mi je prišla naznaniti to žalostno smrt.

»Kdaj pa je bil oče zadnjič pri spovedi?«

»Pred poroko!«

»Pa ga niste skušali nagovoriti, naj gre k spovedi, ko se je vrnil iz ječe?«
»O, pač! Ravno pri vas se je hotel spovedati, pa ste mu rekli, da nimate časa.«

Pretrleslo me je. Res se ne spominjam, da bi me ta posebnež kdaj prosil za spoved. Morda se je ženi in hčerki zlagal, da bi ga pustili pri miru.

Valter Dermota

Vonj po muškatu

Dušno pastirstvo ima mnogokaj skupnega z vinogradništvom. Ne pravi zaman Gospod Jezus Kristus: »Moj oče je vinogradnik«.

Duhovni svetnik Franc Štuhéc, župnik pri Sv. Juriju ob Ščavnici, je bil dušni pastir in vinogradnik. Lahko bi rekli, da je bil dušni pastir kot vinogradnik ali je skušal duše pasti z nauki, ki mu jih je dajalo vinogradništvo.

Gre za neke vrste duhovni vonj in duhovni okus. Ne, kar se z očmi vidi ali z ušesi sliši, je važno, pač pa je pomembno tisto, kar smo mogli z nosom zavohati in z jezikom okusiti.

Seveda se duhovno vonjanje in duhovno okušanje podaljšuje v življenje vere, kjer dušni pastir zna razlikovati duhove in ločiti tisto, kar je krščansko, od tistega, kar samo nosi videz krščanstva ali je celo potvara krščanstva.

Toliko o Francu Štuhécu, župniku pri Sv. Juriju ob Ščavnici, kot duhovnem vodji in prepoznavalcu duhov. Sedaj pa o njegovem vonju ali nosu v službi vinogradništva.

Sredi visoke pomladi, ko se pomlad nagiba v poletje, cvete vinska trta. To je nekaj posebnega. Zlasti če pomislimo na Rožički vrh, kjer je jurjevška župnija imela enega izmed svojih vinogradov. Rožički vrh je naselje v hribovitem svetu. Ne bom ga imenoval vas, ker mu manjka povezanost prebivalcev v skupnost. Če vzamemo na primer Biserjane, so Biserjanci med seboj tesno povezani in so ponosni, da so doma v Biserjanah. Pri Rožičkem vrhu je to drugače. Ne moreš reči, jaz sem »rožičkivrčan«, ne zato, ker je beseda nerodna, temveč zato, ker takih ljudi, ki bi se čutili kot vaščani povezani med seboj, ni.

Rožički vrh ima na najbolj prisojnih legah vinograde. Ker dajejo ustrezna zemlja, dobra lega, zlasti pa še toplo sonce pogoje za rast vinske trte, so ti trije dejavniki združeni na istem kraju. Rožički vrh ima najboljše vinograde v Jurjevški župniji, posebno še zaradi toplega sonca in močnih južnih vetrov. Ti nekako vinsko trto medtem, ko jo grejejo, tudi božajo in prav to božanje ustvarja v času, ko cvete vinska trta, pravo simfonijo vonjav.

Vsak dober vernik dobro pozna vonjave. Najbolj značilen je vonj po kadilu iz slovesne službe v cerkvi. Tudi vrtnice, vijolice in nageljni ter glog dentijo vsak na svoj način. Meseca maja, ko so okrašene Marijine slike in razkošno postavljen majniški oltar, dobro izurjen nos takoj ugotovi, ali tisti dan šmarnice, vrtnice ali glog krasijo Marijino podobo. Če je cvetja mnogo in je različne vrste, te v božjem hramu sprejme cela sinfonija du-

hov. Kdor ima smisel za to, gre v cerkev v majniku ne samo zaradi lepo okrašenih slik, temveč tudi zaradi preobilice vonjav, ki so zlasti pomešane z vonjem po kadilu pravi nebeški užitek.

Župnik Štuhéc je kot rojen vinogradnik imel smisel za vonjave. Vendar ne toliko za vonj cvetlic in kadila, temveč za vonj vinske trte v cvetenju. To je nekaj posebnega. Kakor ima vsaka vrsta grozdja svoj okus vina, tako ima vsaka vrsta vinske trte svoj vonj ko cvete.

Cvetlice z značilnimi vonji imajo tudi izrazito oblikovane cvetove in so odete v žive barve. Vonj po vrtnici ti prikličje rdečo, belo, rumeno in rožnato barvo. Prav tako je značilna oblika nageljna v vsej razkošnosti barv. Lilije imajo naravnost vsiljiv vonj, ki hoče nekako zakriti samo belo barvo in izraziti svoj pomen.

Pri vinski trti je to drugače. Zdi se, kot da bi se vinska trta zavedala, da je njen glavni doprinos grozd ali sadež s sladkim in bogatim okusom, ki ga lepo cveteče cvetlice nikdar ne morejo spraviti skupaj. Zato ne polaga toliko važnosti na cvet. Ta je zares skromen, da ne rečemo neznamen. Toda zato pride mnogo bolj do izraza vonj.

V času cvetenja vinske trte v Rožičkem vrhu je župnik Štuhéc hodil vsak dan na ogled. Rekel je sicer, da ima različne opravke, bodisi da je obiskoval bolnike, ali moral urediti pri kakem obrtniku, kako delo v cerkvi, ali se pogovoriti s sodelavci o kakem dušnopastirskem načrtu. Toda resnica je bila vendar čisto nekaj drugega: župnik Štuhéc je hodil v Rožički vrh zato, da je duhal vonjave vinske trte, ki je cvetela v visoki pomladi.

Pri tem opravilu moraš najprej določiti smer vetra. Rekli smo že, da v Rožičkem vrhu pihajo južni vetrovi. To je zopet nekaj posebnega. Eno je, da ti vonj ranine prinese jug ali sever, vzhodnik ali zahodnik ali če vsi drug čez drugega pihajo sem in tja. Duh po ranini, ki ga prinaša jug, je mehek in te nekako gladi po obrazu. Duh po ranini iz roke severa je še vedno prijeten, toda nekam čudno te navda z občutjem hlada. Če prineseta sporočilo o ranini vzhodnik, je to podobno, kot bi videl obenem sinje nebo, če je pa zahodnik, pa se ti zdi, da je nebo rdeče.

Tudi rizling, poščip in silvanec imajo svoje vonjave. Ne sicer tako značilne kot ranina, vendar vsak na svoj način izpričuje bogastvo, ki ga bo prinesel v jesen vinogradniku.

Toda čisto nekaj posebnega je muškata. Ne bi mogel reči, ali je župnik Štuhéc v Rožičkem vrhu imel toliko muškata zato, ker mu je ugajalo njegovo vino ali zato, ker mu je prijal vonj, ko je cvetel v visoki pomladi. Muškata, pa naj bo začimba ali cvet vinske trte, je nekaj posebnega. Če ga hočeš doživeti v vsej polnosti, se moraš podati v vinograd kake pol ure potem, ko je vzšlo sonce ali nekako uro pred sončnim zatonom. Ta vmesni čas med počitkom in delovnim obdobjem daje muškatu dvojno razpoloženje: zjutraj hoče opozoriti nase, tako čebele kakor druge žuželke, pa tudi ljudi, da je pač tudi on tukaj, zvečer pa se vsem zahvaliti za lep dan in obilen obisk malih prijateljev, ki so ga oplodili s cvetnim prahom. Od tega je namreč odvisen plod v jeseni. Tudi sončna svetloba je pri tem važna in ima svoj pomen, verjetno zaradi smeri sončnih žarkov, ki urejajo delovanje vonja. Vsekakor si je treba izbrati tisto mesto med grabami, ki nekako usmerja enovit tok zraka od muškatove trte do obiskovalca. Vse to je župnik dobro poznal. In kakor gobarji dobro vedo, na katerem mestu v gozdu

rastejo jurčki, tako je tudi on dobro vedel, kje je mogoče na najbolj učinkovit način vohati muškato trto.

Župnik Štuhec je dobro poznal razna mesta v vinogradu v Rožičkem vrhu: kje je mogoče najbolje vohati muškato, kje rizling, kje silvanec in kje traminec. Vedel je tudi za mesta, kjer je lahko kombiniral silvanec s tramincem ali rizling s poščipom, ali kje je lahko v eni sapi dojel mešanico vseh teh zlahtnih vonjav.

Kako bogat je Bog in kako bogati smo mi, če znamo božje bogastvo razbrati iz njegovega stvarstva! V tem primeru vonje vinske trte, ki poleg vonjav cvetja in poljske trave napolnjuje naše ozračje, pa se vsega tega le redki zavedajo.

Župnik Štuhec je imel smisel za vse to bogastvo, zato je bil tudi bogat, ne z denarjem, temveč z življenjskimi občutki in izkušnjami.

Kar je doživljal na vinski trti, cvetlicah in poljski travi, vse to je »vohal«² tudi v razlikovanju svojih vernikov. Vsak krščanski vernik raste v svoje božje bogastvo in vsak dehti na svoj način. Treba je samo znati duhovno vohati.

Ivan Zver

Pojóči odmevi

Dan se je že nagibal k zatonu, ko nas je domovina sprejela v svoj topli objem. Sanje so se naenkrat dotaknile neba in nepopisna sreča je napolnila naša srca. S poljubom smo se ji zahvalili za njen materinski sprejem in bili veseli, da bomo zopet lahko za nekaj časa uživali toplo sonce in sveži zrak domovine. Saj bi v takih trenutkih sreče človek najraje ustavil kolesje časa, cel svet objel in svojo srečo z vsemi delil. Navda te občutek, da si se naenkrat znašel na sončni livadi na katero je Stvarnik širokosrčno razsipal svoje najlepše dari. In sama od sebe ti privre hvalnica iz srca:

Bodi pozdravljena, domovina, mati naša. Prihajamo k tebi, da te znova potrdimo v veri in v upanju in tudi v naši ljubezni, ker vemo, da nas boš znova materinsko stisnila na svoje ljubeče srce. Nobeno obilje na tujem ne odtehta tvoje ljubezni in še tako velika razdalja je zmeraj le prijetna romarska pot. Ob tej uri naše radosti, te prosimo, mati, odpri svoje srce tudi onim od tvojih otrok, ki so razkropljeni širom sveta in se še vedno s ponosom nazivajo tvoja deca, pa se tujina bogati z bistrino njihovih glav. Poveži nas vse, brate in sestre, v dobrotno strpnost in prijateljsko sožitje, da rane z davnine ne bodo več krvavele. Da bo mladi rod imel uprt svoj pogled le k svetlim obzorjem in postal soustvarjalec tvojih še lepših dni.

Še bi se ob tem obilju sreče, s katero nas je dobra mati ob sprejemu nagradila, nežila naša srca, pa se je naenkrat začela odpirati pred nami širna panonska ravan v vsej svoji lepoti in rodnosti. Pšenica je dozorevala, krompir in koruza sta družno kljubovala žgočemu žaru zahajajočega sonca, maku pa se tudi še ni mudilo k odcvetu.

Sobota, Beltinci, Odranci, Gomilice, Nedelica, je motor truden odbrenkaval poslednje kilometre in se ustavil pred domom, koder je pred davnimi, davnimi leti tekla moja zibelka. Ves je bil v cvetju ta novi lep dom, kot

da bi se pripravil za svatovski dan. Okitile so ga pridne roke, ljubeča srca pa so ga na stežaj odprla. Radost je znova napolnila naša srca, da so nam naenkrat začele zmanjkovati besede. Toplina molka jih je nadomestila. O, ti blaženi večer, kot da bi biseri začeli kapljati iz naših trudnih oči, kot da bi se v srcih začele oglašati strune. In temu ganljivemu pirovanju ni hotelu biti konca.

Noč je bila jasna, spokojna in zvezde so nas spremile k počitku. Prilegel se nam je po tako dolgi poti, čeprav je v srcih gorel še plamen.

Tam izza lendavskih goric se je že dvigalo sonce in obetalo lep sončen dan, ko nas je zdramil zvon iz vaških lin. Pohitel je z jutranjim pozdravom, ker se je začel nov delovni dan. Številni tovornjaki, traktorji in avtomobili so se naenkrat pojavili na cesti. Kot da bi se jih lotevala tekmovalna strast, so začeli drug drugega prehitevati in si mimogrede še kakšno vrgli v pozdrav. Vsak je bil že vprežen v svoj delovni program in je z vnemo hitel svojemu cilju naproti.

Prevzel me je ta smeli utrip novega časa. Tovornjaki, traktorji, avtomobili, mlatilnice. Pa se mi je naenkrat prikradla v glavo nagajiva misel. Spomnil sem se naše tulpe in liske, ki sta nam nekoč mukoma prevažali našo revščino po prašnih vaških kolnikih. Kaj bi zdaj počeli, siroti, na tej gosposki asfaltirani cesti. Čudovito. In kako bi ob vsem tem bogastvu moglo v mojem srcu biti kaj drugega kot ljubezen, ena, edina, brezkrainna.

Da, tam čez Muro bo zmeraj moj topel pristan, tja se bom vračal do konca svojih dni. V ta moj mali svet med svetovi. V urah tegob je svetilnik, je sonce nad oblaki. Od tod tudi vsi moji napor, ki sem si jih naložil z delom za pokojnino naših dedekov in mamic, ki so pred vojno garali po francoskih farmah. Mnogi se mi v ganljivih besedah zahvaljujejo za mojo pomoč. Eden mi piše, da so zdaj kupili traktor, drugi mi pošlje sliko obnovljene hiše s cvetjem na oknih, tretji pa mi razlaga načrte kam bo vložil milijone. V prijetno zadoščenje mi je, da sem tudi jaz nekaj pripomogel k lepšim dnevom teh mojih dobrih ljudi.

Dobra mamica tam izpod Srebrnega brega pa mi je poslala ganljivo pismo, ki ga vedno znova prebiram, zlasti še v poznih nočnih urah, ko mi že trudna glava omaguje pod težo dela.

Tako je brenkala na svoje srčne strune:

»Dragi ljubeni gospod! Nemam rečti s šterimi bi se vam mogla primerno zahvaliti za vašo dobroto in pomoč. Jezerokrat naj vam dobri Bog povrne vaše trude štere ste imeli z menov. In je še nadaljevala. Dajem vam na znanje, da sem pred par dnevi dobila pokojnino iz Francije. Solze so mi privrele v oči, ko mi je poštar sporočil veselo novico. Mamica, milijoni so prišli, je kriknil že s ceste. Nisem mogla verjeti, da je to o čemer ste me tudi vi že prej obvestili sedaj resnica. Saj smo nekoč ob milijonih mislili le na grofa, sedaj sem pa tudi jaz, sirota, po vaši zaslugi postala milijonarka. Deci sem nekaj razdelila, nekaj bom pa šparala za maše. Za sproti bo pa itak vsake tri mesece prišlo. Priznati vam moram, dragi gospod, da sem sedaj znova dobila voljo in veselje do življenja, čeprav se mi dnevi že iztekajo. Naj vam samo to povem, da mi je bilo prejšnjo nedeljo, ko je bilo pri nas proščenje, milo pri srcu, ker sem lahko »našoj maloj dečici« kupila »šifrce pa ešče nikše mašineke« za katere so me jokaje prosili. Malo sem se upirala za tiste njihove »mašineke«, potem sem jim pa le kupila. Jezus

dragi, kako bi mogla tudi odreči teh nekaj malenkosti, toj miloj dečici, ko pa tako lepo Boga molijo in me tudi ubogajo.

Gospod, pa mi ne zamerite, da vam vse to pišem. Še nikoli nisem bila tako srečna kot sem sedaj. Pa vem, da me boste razumeli, ker ste naš rojak. Če vas ne bi bilo, bi sirota v revščini umrla. Tako si pa sedaj na stare dni lahko privoščim tudi beli kruh. Saj smo vsepovsod poskusili, pa se ni premaknilo z mrtve točke. Potem so me pa naš gospod k vam napotili. In vi ste me tako lepo potolažili, da naj ne obupam, da je nad oblaki vedno sončno nebo in da bo morebiti tudi za mene še prišparani kak topel žarek. Še sedaj mi pridejo solze v oči, ko se spomnim na vaše tolažilne besede. Rivala vam, tisočkrat hvala. Sonce je res poslalo topel žarek.

Še nekaj vam moram sporočiti. Tudi Irma mi je rekla, da je včeraj dobila prvi tromesečni obrok in se veseli srečanja z vami. Klaro pa je Zavarovalni zavod obvestil, da je postopek pri kraju in da bo v kratkem došla Odločbo. Bila je srečna, ko je čitala v njihovem pismu vaše ime.

Končala bom moje »siromaško« pisanje. Le to bi vam še rada na kraju zaupala, da vam v nočeh brez spanja pripravljam pot za nebesa in da vas nikdar, nikdar ne bom pozabila.

Tako so se končali njeni poslednji srčni izlivi. Zložil sem pismo in ga spravil v predal svoje delovne mize. Nisem pozabil poslati bratskega pozdrava in svoje zahvale tej blagi ženi, temu svetilniku in steburu naše nekdanje prekmurske skromnosti in dobrote. Pripravlja mi pot za nebesa, mi na koncu prišepetnila. Zlata duša. In vsakokrat, ko sredi noči prisluhnem tem njenim pojočim strunam, mi naenkrat zastane dih, ker

besede se pno kot mostovi

čez val noči do srca. . .

Vračam se v razkošje našega počitniškega jutra doma. Prijelo me je, da bi videl kakšna je že debelina hrastov v Črešnjevicah, tam na koncu dolgih njiv, koder sem v mladosti često pasel krave. Že leta in leta vneto zasledujem njihovo rast. Pred davnimi leti sva jih z očetom skupaj zasadila. Oče jih je prinesel z »gospockega«, ker jih je bilo tam na pretek. Po ozkem osredku, ki je ločil dve njivi sem previdno stopical k cilju. Videl sem, da me z desne in leve pozdravljajo skrbno obdelana polja in da se pred mano bohotno vzpenja proti nebu hrastov gozd. Nisem niti opazil škrljančka, ki me je spremljal in prepeval na ves glas. Postal sem za hip, da bi se napil vseh teh prelesti božjega stvarstva, ko zaslišim, da me nekdo kliče. Prišli so ena mamica, ki bi radi z menoj govorili. Načrt se mi je tako izjalovil, a upam, da mi moji hrasti tega ne bodo šтели za zlo.

Vrnil sem se, pa sem kar obstal sredi dvorišča. Nisem mogel verjeti svojim očem. Naproti mi je že prihajala dobra mamica tam izpod Srebrnega brega. Objela me je in me poljubila kot sestra svojega brata. Tudi jaz sem ji vrnil poljub in bila sva srečna.

Počasi je začela odpirati svoje srce. Ko je zvedela, da sem doma, ni mogla več spati. Želela me je osebno spoznati in se mi še enkrat ustno zahvaliti za mojo pomoč. Sin jo je pripeljal, ker je tudi on na dopustu. Prijateljsko smo kramljali in obujali spomine v senci domače brajde, ko mi je dobra žena na koncu zaupala, da jo še nekaj teži. Svojim nekdanjim delodajalcem tam v daljni Normandiji bi se tudi rada preko mene zahvalila za vse, kar so nekoč dobrega storili za njo. Nj sicer vedela, če gospod in gospa,

kot jih je spoštljivo nazivala, še živita, spominja pa se, da sta imela dva otroka: Jérôme-a in Marie-Claire, ki bi jih rada povabila na obisk. Tudi bi jim zelo rada poslala kakšno darilo, kak spominček, ali vsaj kilo medu, da se bodo malo posladkali. Bili so vedno pozorni do nje in je tudi z delom niso preobremenjevali. Molzla je krave in oskrbovala kuhinjo in hleve. Pozneje je tudi pospravljala njihove sobe in hodila po nakupih. V nedeljo pa je šla z njimi k maši. Poleg gospe je sedela v avtomobilu, pa ji je bilo vedno malo nerodno. Bog naj jih živi, je končala kar je imela na srcu.

Kot da bi čital zgodbe iz Tisoč in ene noči. Eno izmed najlepših. Spočeto nekoč v strahu in negotovosti in kronano sedaj s srečo preskrbljenih dni. Sonce se je že približalo zenitu, ko smo se poslovili.

Želel sem z njeno zgodbo ovekovečiti njen spomin. Spomin na blago ženo, prekmursko mamico, ki je od rane mladosti do svojih poznih dni dihala z zemljo, jo ljubila in ji služila. Doma in na tujem. Sedaj bi rada s srcem poravnala zadnje račune z vsemi, ki so bili kdaj dobri z no. Tudi z onimi izpred petdesetih let. Kilo medu bi jim rada poslala, da bi čutili kako hvaležno je ostalo njeno srce.

Ostani zdrava, anima pia, z zlatimi črkami sem te vpisal v knjigo mojega življenja, ostala mi boš kažipot za preostanek mojih dni. Ob misli na te, bom vedno oživiljal nepozabne spomine, ko sem pred leti s prijatelji kolovratil po prelepem Goričkem, bil pod tvojim Srebrnim bregom in pri Sv. Ani in s tužnim srcem zrl v izgubljeni porabski raj.

Naj se ob tem prijateljskem srečanju in slovesu z eno od stoterih mamic, ki so se obrnile na mene za pomoč, konča niz mojih doživetij tam v mojem rodnem Prekmurju. Čeprav ni vse zlato, kar se sveti, vendar sonce odtehta temo. Postave ni mogoče nadomestiti s še tako drznimi poskusi za njen izogib. So pa nadomestna sredstva, stranske poti, ki vodijo k istemu cilju. Treba se jih je le poslužiti, nekaj žrtvovati in ne le naivno čakati, da se zgodi čudež. Po strmi poti do zmage, ko niso bili dani pogoji za gladko pot. A nikoli izgubiti upanja. Nad oblaki je vedno sončno nebo. . .

Stanislav Koštric

Krvavi utrinek

Z drhtečo roko je vzela pismo iz nabiralnika in odhitela po stopnicah v majhno stanovanje v tretjem nadstropju. V njej je plala čudna skrivnost. Razposajeni pomladni vetrovi so vršali na njenem dnu in cvetoča jablana se je košato razraščala v višino lastne nedosegljivosti. Toda svežina majskih večerov je izhlapela sredi julijske vročine, ko je odprla njegovo pismo. Na navadnem pisemskem papirju je nekaj v naglici napisanih vrstic kot ne pričakovano sporočilo butnilo v njo:

»Andreja, ko boš brala te vrstice bom že delal na nekem gradbišču v Iraku!«

Prebledela je. Pisemski papir ji je šelestel med prsti in se usul kot v jeseni porumenelo listje na preprogo. Zdaj ji je postalo jasno njegovo oklevanje in nasilnost hkrati. Že ko sta se prvič srečala, je čutila, da ji nekaj neopredeljenega prikriva. Tisti njegov smeh jo je vznemirjal. Na skrivaj je

lepil svoje poglede na njej. Nazadnje se je izgubil v preveliki zahtevi, ko bi rad v trenutku odstrl najskrivnejše teme sobivanja.

Sredi tega njenega soočenja jo je zmotila mati. Zaskrbljeno jo je pogledala in se začudila:

»Kaj je s teboj, Andreja?«

S hladno kretnjo ji je hči izročila pismo in tiho ukazala:

»Preberi!«

Mati je v hipu preletela vrstice in olajšano pripomnila:

»Vsaj mir boš imela pred njim!«

Hči je nadaljevala:

»Preveč je zahteval. V utrinku bi rad použil vso lepoto tihega zblizanja. Gorel je v krvavi strasti, da bi nasilno posegel v mojo globino. Strah me je bilo njegove zaprtosti na skupnih sprehodih ob reki, vendar me je neka skrivnostna sila v njem krčevito privlačevala. To je dobro vedel, zato me je s svojim molkom spretno priklenil nase. V svoji veliki igri je čakal samo načrtovani konec, ko si vzame svoj delež in mi pusti nepričakovano sled. Toda v globokem zanosu se je krepko zmotil. V tistem majskega večeru, ko je njegova pohotnost neukročeno vzklopela, sem se mu odločno uprla. Divje razočaran se je umaknil. Ni me več hotel poznati, kakor da so bila najina skupna iskanja le prijetno ljubimkanje v preganjanju dolgotrasja.«

Andreja je utihnila, kot da je v krhkem olajšanju izpovedala vso prikrito bolečino. Ostro se je zagledala v mater in pričakovala njeno sodbo.

Mati se ji je toplo nasmehnila. Pričela je mirno pripovedovati:

»O tvojem očetu, Andreja, sem ti že veliko povedala. V največji stiski me je zapustil. Strahopetec! Bal se je odgovornosti. Kar je zmogel, je bil podel nasvet, naj naredim splav. Tega seveda nisem hotela. Sama sem prevzela breme neprevidne igre, ko sva kot mnogi zaljubljeni mislila, da se svet vrti samo okoli naju in je pač vse dovoljeno. Tudi drugi najblažji so mi okrenili hrbet. Starši se niso nikakor sprijaznili z domnevno sramoto, ki naj bi legla na domačo hišo. Lasten ponos in čast sta jim pomenila več kakor pa njihova zapeljama hčerka. Pred vsemi sem bežala z usodo zapuščene, mlade, nezakonske matere. Kljub nenehnemu ponižanju mi ni žal, da sem takrat vztrajala v svoji naravnosti, ker sedaj jasno vidim, da si ti pogumnejša, kakor sem bila jaz v svojih pomladnih dnevih.«

»Grem skuhat kavo!« je Andreja skoraj nasilno pretrgala materino odkrito izpoved.

Mati je gledala za njo. Ni mogla prikriti rahlega občudovanja. Tolikokrat skrito trpljenje na dnu je utonilo v preteklosti, ker se je nekoč krhko životarjenje njenega otroka spremenilo v trdno zasidranost.

Hči se je vrnila s skodelicama kave. Močno je zadišalo po bogati aromi sladke omame. Vroč julijski popoldan je slonel v svežem pričakovanju in ima na lahno odstiral lepšo prihodnost.

Kako blizu je lahko smrt

Mineval je že šestnajsti dan, kar so ga hudo poškodovanega pripeljali v bolnišnico in ga namestili v »šok sobo«. Njegovo zdravstveno stanje se je tam še poslabšalo, prešlo je že v kritično dobo. Še vedno je bil v globoki nezavesti.

»Srce pa ima močno!« je zavzdihnil specialist Nikola in si obrisal znoj s čela. Počasi je izgubljal še zadnje upanje, da bo bolnik prebolel težko pljučnico. Pred dvema dnevoma so ga za kratek čas preselili v otroško sobo, da so lahko preuredili »šok sobo«. Komaj so ga zopet spravili na njegovo ležišče, že so s strahom ugotovili, da se mu zvišuje telesna temperatura.

»Oh!« so zavzdihnile sestre. Dobro so vedele, da nocoj ne bo več miru.

Nikola je takoj zavrtel telefon in poklical v lekarno. Naročil je nekaj steklenic 30% alkohola in kose ledu. Sestram je naročil, naj si priskrbijo ventilatorje.

Bolnika so že priključili na respirator, ko so opazili, da je njegovo dihanje vse redkejše. Pljuča so bila sicer razpeta, predihana, a slišni so bili posamezni vlažni hropci. Ni še umiral, a bali so se, da gre z njim že proti koncu. Toplomer je kaza! že 40° C. V tem času se je pojavila tudi ohromelost desne roke in obeh nog. Še bolj jih je zazeblo.

»Ali je to že začetek popolne ohromitve?« so se polglasno spraševali. Nikola je poklical v župnišče.

»Tu župnišče,« se je slišalo z druge strani.

»Si ti, Pišta? Jaz sem, Nikola. Kličem iz bolnišnice. Stanje kolega Vilija se je zelo poslabšalo. Če bo to noč preživel, ne bo nikoli umrl,« je skušal bití vsaj malo šaljiv.

»Oh!« zastoka Pišta. Kakor da se mu je nekaj sesulo. Nekaj v njem samem. Kot da sam bojuje smrtni boj, agonijo.

»Poskusili bomo vse, kar vemo, da bi ga rešili. Upajmo, da bo uspelo. Pokliči zjutraj!« je odvrnil in spustil slušalko.

Župnik nima več moči, da bi sploh kaj mislil, še kaj hotel. Iz globokega dna duše se izvije malo že ne krik: Bog, reši ga! Pomagaj mu!

Spomni se. Pokliče gostilno Pod gradom. Nekdo hitro dvigne slušalko in spregovori: »Tu gostilna Bežan. Želite?«

Že po glasu spozna, da je pri telefonu Hullova gospa, botra Vilmoševa očeta.

»Gospa, tu Recek. Dober večer,« pozdravi in nadaljuje. »Pravkar so mi iz bolnišnice sporočili, da je Vilmoševo zdravstveno stanje kritično in je le malo možnosti, da ostane pri življenju.«

»Moj Bog!« zastoka botra in onemi.

»Botra! Moliva zanj, za njegovo dušo. Jaz bom dolgo. Naj se, če je to božja volja, reši tega trpljenja in se spočije pri njem. Naj mu bo milostljiv!« je še zavzdihnil in počasi odložil slušalko. Vsaj malo mu je odleglo. V sebi je goreče molil. Molil, kakor da prosi za lastnega sina. Šele sedaj je občutil, da mu je bil pravi prijatelj, že skorajda njegova kri in kost.

V pečarovski cerkvi se zbirajo ljudje. Praznik Lurske Matere je. Vedno je bila navada, da so priredili procesijo s svečami okrog cerkve in peli Litanijske Matere božje.

»Le kaj se je zgodilo?« ugibajo ljudje, ko stopi pred oltar župnik, ves potrt in žalosten. Napeto tišino razbije župnikov glas, ki za spoznanje podhrteva.

»Zbrali smo se, da bi prosili Marijo, naj nam pomaga v naših vsakdanjih križih in težavah. Molil bomo tudi za Kovača, ki ga vsi dobro poznate. V bolnišnici je in bije smrtni boj,« je še jecljal.

Vsi so zavzdihnili. Kako ga ne bi poznali. Velikokrat je bil v tej cerkvi. Tu je imel ponovitev nove maše, tu je imel »toplo proško«.

Župnik je začel peti: Gospod, usmili se! Vsi so enodušno ponovili za njim. Najbrž še nikoli niso iz vsega srca peli in molili, da bi bil Bog dober z njim, da bi mu vrnil zdravje, da bi zopet mogel priti med nje. Bil je zmeraj tako domač, tako njihov. O marsičem so se lahko z njim pogovorili. Vedno je bil pripravljen pomagati. Vzdihovali so, kakor da umira pred njihovimi očmi.

V »šok sobi« se je začelo obsedno stanje. Vsi so se zbrali okrog njegove postelje. Bil je gol. Na prsi so mu namestili nekakšno plenico in na njo naložili ledene kocke, ki so jih pripeljali iz lekarne. Zelo so se trudili, da bi znižali notranjo telesno temperaturo v normalno. Polivali so ga z 30% alkohonom in ga hladili z ventilatorji. Dodajali so tudi litični koktejl. Z ohlajevanjem organizma so mukoma uspeli zmanjšati telesno temperaturo na 37° C.

Vsi so bili potni. Znoj je curkoma lil z obrazov. Ura pa je tekla. Ne dolgo in začelo se je svitati. Oddahnili so si. Vedeli so, da je najhujše že mimo. Kar razgovorili so se. Pozneje so v šali dejali, da so že rezali perutke angelom, ki so letali nad njim. Tako blizu smrti je bil.

Zdaniilo se je. Počasi so se razšli. Ostali so samo tisti, ki so bili v službi. Zazvonil je telefon. Evgen je dvignil slušalko in zaspano dejal: »Šok soba, želite!«

»Tu Recek!« se oglasi po žici.

»Oh! Zdravo!« se vzdrami Evgen.

»Kako je z Vilijem?« takoj s strahom v glasu povpraša in pričakuje najhujše.

»Še je živ,« ga razvedri Evgen. »Uspeli smo mu zbiti temperaturo pod 38° C. Mislim, da je že zunaj smrtne nevarnosti,« ga še bolj pomiri.

»Bogu hvala!« reče Pišta kar v telefonsko slušalko. »Bom čez dan prišel pogledat.«

»Kar pridi!« ga povabi Evgen. »Vsi bomo tukaj. Danes ne bomo šli domov. Šele ko se bo stanje popolnoma normaliziralo, si lahko zares oddahnemo. Ajd, zdravo!« sklene Evgen razgovor in spusti slušalko.

Gasilec Martin

Na jesensko Krizovo je bilo f Čerensovcaj fsigdar velko proščenje pa drugi den velko senje. Štacunarje, lectarje, cukrašje so se zbirali od ranoga jutra i ništérni tudi počakali senje na drugi den, bližánji pa so šli po proščénji domó in prišli drugi den nazáj. Lectar s Čakovca je tržo šifrice pa točo gvirc, sobočki Celec pa šifrice pa lejpa srca, štera so mela prikelnjeno glendalo, ocpodi pa napis: »Fsigdar tvoje« eli pa »Ne pozabi me«, eli šče pa kaj bole lúbeznivoga.

Deca so strejlala s štuplini i delali proščénjsko raspoloženje. Ceste so bile za té den lepó pometene. Cimpranim izan so napravili lejpi žuti pojás, stene pa namazali z vápnom. Tudi koprive po grabaj so bile pokóšene pa jarki spucani. Prijeten dúj je prepájao vés po pečenij vrtankaj. Razpoloženje je biló svetešnje. Šterci so si podávali kvako za kvako, za njimi pa so se paščile ciganice.

Plivánoš Čácič so edno nedelo prlé oznanoli, ka de prišestno nedelo velki svétek Krizovo. Predgali bodo bedenički plivánoš Faflek, tak ka se svet malo strnsne. Faflek so bili strašen predgar. Predgali so rejsan tak od svetoga križa pa od Boga odtújene mladine, od neprijátelov svetoga križa i nazadnje od bojne. Meli so predgo tak lepó nabrano, ka je v istini šou škráp po rpti fsakšemi, što je poslušao.

Oštarjášje so meli té den dosta dela pa tudi dosta šefta. Nej samo f Čerensofcaj, liki fsakšoj vési tan okóli so meli veselico. Največ je tržo židof Kobi polek cerkvi. Tudi med mešof in ostrof Faflekovov predgov je točo, samo igrali so nej. Po meši pa, kak je prvi stopo s cerkvi, je Kociprova banda vrezala tak, ka živoga Boga nebi več čúo. Negda so radi plesali sotiš, šamarjanko pa šimširit.

F Trnji pri Lebreki je tudi bijla muzika. Igrali so Lebrek sami pa eden drugi mužíkaš je kontrao. V Žiškaj je nej biló práve oštarije samo nekši pinteš. Meli so pa gasilci veselico pri Čurči. Igrala je Vilmošova banda s Kavašon. Na Bistrici pri Saboji so tudi igrali. Na méjhe je vlekeo nekši Nečmurec s Šafarskoga. Igralo pa plesalo se je tak, ka so fsi pozabili na ostro Faflekovo predgo.

Den je šou proti večeri. Botrina i druga rodbina so šli domo polagat. V ropčekaj so nesli makove pa kisilákové rétaše tistin, ki so ostali doma. Tudi v oštarijaj i na veselici so že bili precí segretí. Dečki so bili vse prešvicani, dekle pa rdeče i rosate od plésanja. Fse se je pripravlalo g bitji. V Žiškaj je bila čúti breka pa lármanje. Gasilci so delali red, ka se ne bi zosmicaíi, kak je to bila stara návađa eli pa bi cilo koga bujli. Dečke so mirili, njim dopovidávali, njim grozili pa je bilo fse zabáďaf.

Med najbolje lagoje so se vmešali gasilci. Dva Trnjárčara Matók pa Bolti sta pobegnola fižo i zaklenola dveri. Okno pa je bilo odpreto. Eden od čerensofskij dečkof je skočo za njima. Móo je v roki bikovnico. Ar je pa nej mogeo notri, je skočo pod oknon na coklin, se zgrabo za štok, ka bi se skos okno notri potegno. F tiston megnjeni pa njemi je Matók zgrabó glavo pa jo težo na štok, Bolti pa je zgrabó na peči valék za rezance delati pa ga tak mláto po rpti, ka je Čerensofčar, gda njemi je Matók púšto glavo, dol spadno kak prešvicana vnúča.

Druga banda, pet pijanij pa košavij dečkov, se je zasukala f klopkó. Nekšega Liplančara so dol vdarili. Njegov pajdaš, ki je stao dele fkrej, pa je moó seof britvo, je ednomi naráji potegno po napnjenoj ritosnici pa njemi je cejlo láčnico po dugon gor vrezao.

F to bando se je vmejšao túdi gasilec Martin, ka napravi red. Bio je bole maloga zrása eli nágeo pa korážen. Moó je dobro volo napraviti red. Pa je gor pláćao. Eden od tej, ka so se mleli, pa túdi njega prevrgli, njemi je skočo na červó. Búo je Čerensofčar. Moó je leseno nogó pa njemi je predro červó do krvajic. Nastanola je velka breka. Vilmoš je pijno na trpóto znák za nesrečo, naj se gasilci friško zberéjo.

Fse je letelo fkúper, neštérni pa so odbežžali, ka ne bi bili kaj krivi. Gasilci so skočili v »dvojne rédove« Samo Martina nej bilo. Fsi so fčasí niti nej znali, ka se je zgodilo. Martin pa je brećao kak ranjeni tigriš. Spilakova Bára je skočila po štivánčovga dedeka, ka naj friško fprežéjo kobilo, ka do Martina pelali f špitáo. Dedek so bókali. Meli so koleslin »drnckaš«. Da ne bi bilo prekesno, so fukso malo prtisnoli, tak ka je večkrat šla kalóp. Martin je brećao na koleslini. Mislo je, ka njemi droba vó stepéjo.

Biló je že kesno večer, gda so pridrcnali f Soboto. Stari Zrim je že prižigao karbitne lampaše i vesó po soháj. Fuksa se je toga tak strašila, ka so jo dedek po Soboti mogli za vúzdo gnati, pa je li samo po zadnjij nogaj odila, pred špitálon pa je názdrt šla. Vukof Kalman, ki je sprevájao Martina i držao s pütrov vodo, ka njemi je na glavo cupkala, ka ne bi ómedlo, je zgrabo bič pa s poriščon dvakrat tak fčasno kobilo, ka so dečki prišle skuže. Skoro bi rud potrli.

Dobro znani doktor Škrilec f sobočkon špitáli je že ležao na kanapeji pa kadio. Sprijao ga je vertar Pišta bači i sestra Hildegárda, ki je doktori v roke davala šker, gda je koga gor rezao. Najprle so se vsi trije čemerili. Gda so pa vidili, ka má Martin červó predrejtó, so obtújnoli. Škrilec si je natekno očalje, gledao rano pa zmřćao: »Ti Marko, te pa li vrák mant-rao ka si rávno gnjes mogeo mak jesti. Vidiš ka ti fsako zrno maka moren z nožon dol s krvajic dregnoti, prle kak ti fkúp zašijem krvavice in blek.«

Martin je nikaj nej gućao. Samo zdihávao je, pa od časa do časa tak brekno, ka bi skoro doktori noš zrok spadno. Samo ka je Škrilec bio siguren doktor. Gda je Martin ži vó zreda brećao, je doktor skočo k njegovoj glavi pa se njemi z nožon protio: »Či ne boš túo, te bujen.« Pa ga je nej bujo, či je rávno Martin brećao naprej, kak je najbolje mogeo.

Dva tjedna je Martin ležao f špitáli. Fsi gasilci so ga pohodili. Tudi Čerensovski dečko, šteri njemi je na červó skočo. Žao njemi je bilo. Pa Martin njemi je fse odpústo.

Gasilsko društvo v Žiškaj je predlagalo gasilskoj zvezi, naj Martina odlikúje za hrabrost s kakšov mitáljof, kak ži tou gasilci na prsaj nosijo. Ne so njem poslali, zato ka se je to nej zgodilo pri gašenji ognja. Te so plivanoš pisali na púšpekijo i razložili, ka fse je Martin reskerao. Novi kvant, kapo i ciló življenje je postavó v nevarnost za volo réda i méra. Púšpek so fčasí razmili Martinove velke zasluge. Poslali so njemi mitáljo s podobof svetoga Forjána. Okoli pa je bilo napisano: »Za hrabrost in mér.« Martin je bio jako veseli. Takše mitálje je niti eden gasilec ne meo. Samo za tej Slavov jo je nej smeo nositi na prsaj, ár je bila gor podoba svéca.

Gda je Martin ozdravo, je bio dele gasilec. Nikdar se je nej več mešao med pijane i divje dečke. Makove reteše je do smrti rad jo. Davno je že mro. Tudi Lebreka nega več, pa nej Vilmoša, pa nej Kobja, pa nej Štivančovga dedeka, pa nej veselic, zdaj so samo mitingi.

Rezką

„Zemlja, zemljica, mati“

Rano spomladansko jutro je razširilo svoja svetla krila. Prvi sončni žarki boječe kukajo izza oblakov in obilna rosa se lesketa na travi kot najlepši nizi biserov.

Po ozki poti med njivami prihaja v jutranjo svetlobo odet star kmet. Upognjen hrbet pripoveduje o sedmih težkih križih, naloženih na njegova pleča. Bela krona las na njegovi glavi v lahni sapici trepeta kot »vilini lasje«, s katerimi smo krasili božične jelke. Oči se mu radostno in praznično bleščijo, bose noge pa so že umite v sveži rosi.

Ob koncu svoje njive se kmet usede na mejo, ki njegovo njivo deli od sosedove, vzame v roke grudo zemlje in jo dolgo, dolgo drži v sklenjenih rokah kot duhovnik pri povzdigovanju sveto hostijo. Srce se mu nenadoma odpre in utrga se plaz besed, da še ptice prekinejo svoje jutranje šebetanje in prisluhnejo.

»Zemlja, o ti dobra in draga zemlja! Kdo bi mogel o tebi povedati vse tisto, kar pomeniš meni in mnogim okrog mene! Kakor ženin skriva v sebi najlepše misli o svoji nevesti in jih nikdar nikomur ne zaupa — tudi njej sami ne! —, tako jaz nosim v sebi najlepšo pesem o tebi, toda nikoli je ne bom zapel pred drugimi. Samo v tem tihem času, ko ljudje še spijo, prihajam k tebi in ti pojem hvalnice.

Zemlja! Prvič sva se spoznala, ko me je mati kot nekajmesečnega otroka prinesla s seboj na njivo in me posadila na mejo, da bi se igral, dokler bo ona okopavala krompir. Namesto da bi spal ali se igral s cunjasto lutko, sem se prevrnil s svojega mesta, se tesno pritisnil k tebi, zemlja, s svojimi rokami sem začel drobiti grude in sem jih nosil v usta. Glej čudo! Tako dobra se mi je zdela zemlja, da bi jo še in še jedel, če me ne bi opazilo skrbno materino oko.

Ko sem bil še fant, sem bil presrečen, ko sem prvič prijel za plug in s pomočjo naše Šeke in Lise zoral prvo brazdo! Do predlanskega leta, ko je sin kupil traktor, mi je bilo oranje najlepše delo. Stopaš počasi, svečano za kravami, v rokah čvrsto držiš plug in gledaš, kako se pred teboj dobrotno odpira črno, kipeče jedro zemlje, kakor da širi svoje roke in mi govori s smehljajem neveste: Tukaj sem, vzemi me, obdelaj me, da bom rodila!

Eh, bilo je včasih tudi težko, boleče... Ko mi je tisti Pramkač preoral dve brazdi k svoji njivi, je v meni zavrela kri. Kar je naredil, se mi je zdelo tako strašno, kakor da bi mi bil vzel ženo. Mojo zemljo, mojo njivo je ukradel, odtrgal del cvetočega telesa in si ga prisvojil, kakor da je zemlja jabolko in ne zemlja! Del mojega srca je odšel s tistima brazdama. Zaman sem se mučil, da bi tistemu gosposkemu sodniku dokazal, kako velika

krivica se mi je zgodila. Sodnik je bil mestni človek, in kaj tak gospodek ve, kaj pomeni, če mi kdo vzame brazdo, ki jo je rosil moj znoj, orala in gladila moja roka, ki so jo celo orosile kaplje moje krvi. Tisto pravdo sem izgubil, sodnik pa se je čudil, kako žalosten sem odhajal s sodišča. On pač nikoli ni imel svoje njive.

Še nekaj ti bom povedal, zemljica, nekaj, kar mi je že večkrat prišlo na misel: naš novi kaplan — tudi mladi ljudje znajo kaj pametnega poruntati — je povabil vernike, naj na zahvalno nedeljo prinesejo pred oltar najlepše poljske pridelke v zahvalo Bogu za vse dobro v tem letu. Meni pa je prišlo na misel, da bi vzel grudo te svoje domače zemlje in jo v zlatem kelihu v svečani procesiji prinesel pred oltar. Ne, nisem tega storil, tudi nisem nikomur odkril te misli, smejali bi se mi in sram bi me bilo kaplanu kaj takega predlagati. Sem pač samo kmet, brez visokih šol, tudi nisem globok vernik in ne razumem vseh besed, izgovorjenih v cerkvi. Toda ta misel mi še danes ne da miru. Celó sanjal sem ponoči, kako nosim grudo zemlje po sredini cerkve in jo polagam na veliki oltar, in videl sem samega sebe, kako jo držim v rokah in jo dajem poljubljati vernikom, kakor poljubljajo sveti križ na veliki petek.

Včasih se čudim in ne morem razumeti ne svojega sina ne drugih mladih kmetov. Tako hitro opravijo vse delo na njivi. En sam dan je dovolj za oranje in sejanje, en sam dan je dovolj za žetev, dovolj, da se vsi pridelki zvožijo domov. Potem pa ti mladi kmetje v soboto in nedeljo gredo na dopust, na sestanke, veselice, na potovanja. Nobeden se pa ne spomni, da bi šel v nedeljo gledat njive, da bi užival ob pogledu na ravne brazde ali pa na klasje, ki se lesketa v soncu. Čudim se temu in me večkrat zaboli tako močno pri srcu, da se kar ustrašim. Kajti zdi se mi, da zemlja joka, joka pod težkimi kolesi traktorjev, joka pod neusmiljenim kombajnom, posebno pa joka v nedeljo, ker ni nikogar, ki bi prišel k njej na prijateljski obisk. Kako bi me mladi začudeno gledali, če bi jim kaj takega povedal. Prav gotovo bi mislili, da sem se že čisto pootročil, toda jaz dobro vem, da zemlja joka, ker nima občudovalcev, ampak samo izkoriščevalce.

Nekaj pa me vseeno tolazi. Srečen sem, da je naše pokopališče med njivami. Tako bom lahko tudi v grobu poslušal, kako dihajó zorane brazde, kako šelesti zoreče klasje pšenice in kako šumijo listi zrele koruze. Srečen sem, da bom sanjal svoj zadnji sen tukaj, kjer sem se rodil, da me bodo dali v zemljo, od katere sem živel. Blagoslovljena, mati zemlja!

Ko včasih premišljam o nebesih, se vedno spomnim besed iz svetega pisma, ki govorijo o novih nebesih in o novi zemlji. Da to je resnica, to mora biti res, v to trdno verujem! Tudi zemlja se bo obnovila, tudi ona bo z menoj čakala tistega velikonočnega jutra, ko bomo vsi vstali od mrtvih in zaživelí novo življenje. Tudi zemlja se bo prenovila skupaj z nami v »novo zemljo« in skupaj bomo bivali brez konca.

+ + +

Ko je sonce že bilo visoko na nebu, so otroci, ki so iskali dedka, naši starega kmeta mrtvega na njegovi njivi. In niso mogli razumeti, zakaj so mrtev tako čvrsto stiska v rokah grudo zorane zemlje.

Na sončni strani mesta

I. Prodajalna z omejenim blagom

Bolj ko se je bližal prvi dan pouka, bolj je naraščala tesnobna napetost, kakšno neki bo srečanje z novo šolo. Pri tem nas je navdajal strah, da doseganja šola — mojih »odsluženih« pet razredov osnovne — ne bo štela, da bo kratko in malo odpisana kot podlaga za naprej. Zadnja spravevala v čisti madžarščini so zgovorno pričala o tem.

»Misliš, da bomo v šoli uživali vsaj pol toliko materinščine, kot je imamo v zavodu?« — sem strahoma vprašal Vaneka ob strani. »Bi kar dvomil o tem«, je odmajal z glavo, »pa čeprav nam obljublajo naše domače profesorje. Sicer bomo pa kmalu videli.«

Naslednji dan je prinesel spet nekaj novega. Naš dobrodušno razposajeni prefekt je razglasil »dispenzo«. Bila je to nekakšna stacuna v malem starejši so pravili, da je še »iz Jugoslavije«: nakupovanje drobnih potrebščin, ponajveč šolskih. Naš hudomušni prefekt je, ne bodi len, tudi iz tega naredil predmet zabave, ali vsaj prizorišče smeha, in to kljub omejeni izbiri blaga, če ne morda prav zaradi nje. Dobil si lahko le zvezke ene vrste, ovijalni papir samo v eni barvi itn. Višješolci so zbadljivo spraševali, če bo poslej uniformirana tudi šolska oprema, nekdo je vrgel »prodajalcu«, naj gre raje domov v Filovce po vrče in pütre, bo več iztržil. Dispensa pa je delovala obojestransko: vključevala je tudi naročila dijakov in tako je prefektov svinčnik za ušesom le prišel do veljave. Zlasti višješolci so naročali čuda stvari, da si je ubogi prefekt komaj lahko sproti brisal potno golobučno glavo.

»Želja je veliko, a le malo tega bo dosegljivo« je v svetopisemskem slogu zaokrožil prodajalec, s tenkim posluhom za nabave v vojnem času. Zastran šolskih knjig pa je bilo izrecno povedano, da jih bomo lahko naročali šele, ko se šola že dobro začne. Pribor za osebno higieno, kolikor ga je bilo še od prej, so dijaki kar razgrabili. Sam sem med potrebščinami zunaj šole najbolj pogrešal citre, ko jih od doma nisem vzel, presneto nazaj, zato je treba naročiti nove. Kdo bi si mislil, da bo naš štacunar tudi iz tega naredil predmet smeha:

»Ste ga videli, brtalanaj, citre hoče, da si bo igral na poti v šolo! Kaj ne bi hotel še medveda, da bo plesal zraven? Ali imaš raje osliča? Tega imamo, kar našemu hlapcu Korelnu se priporoči.« Ob plazu smeha se mi je zdelo odveč bezati še vanj in razlagati, da bi rabil to glasbilce izključno v prostem času. V mislih sem imel trenutke sproščenosti ob večerih, ko bi se kazalo pridružiti pevcem z orglicami in trenutke, že tako lepe, še dodatno popestriti. Za vedrino prizadevni gospod bi utegnil nehote osmešiti še najlepši del našega bivanja tukaj, tihe urice večernih shajanj na dvorišču in sproščenega petja. Sploh pa mi disciplinsko budni nadasistent, Madžar, verjetno niti ne bi pustil igrati na citre znotraj zavoda. Potlačiti sem torej komaj izraženo željo in na samem skoraj zahtel ob misli, kakšno veselje sem imel doma s tem glasbilcem, saj je v mojih ustih že zdavnaj preseglo raven otroške igračke...

Eden od nižješolcev je nagajivo povprašal, če bi se dalo kupiti kaj slovenskih knjig, onih, ki so odromala na podstrešje.

»Da bi jih obvaroval moljev, ne? Kóldiš ušivi, lej ga, kako je kulturnen! Se ves zelen, pa že kulturnen, ti brtalan ti! A živeti morajo tudi molji, tudi ti so Bogu po volji. Sploh pa če je že kaj tam gori, drži zavod roko nad tem, brtalan moj dragi! Zavodova knjižnica, da veš. Ravnatelja pa le pobaraj, če ti da naposodo kakšno buklo. To je zdravo. Prebereš jo, cvenk ti pa ostane v žepu, juhuhu!«

In potem je naš prefekt poskrbel za presenečenje. Pokril se je z barvno bližnjega dijaka, zacingljal in kot kak komedijant sneh tančico s posebne škatle, v kateri so se zalesketali nalivniki vseh barv in oblik.

»Predvojna roba, brtalani moji: zdaj pa le po njih!«

Oči so nam zasijale, hkrati je seglo v škatlo desetero rok, kot da so odkrile zaklad.

»Kaj pa cena? Tudi predvojna?« je hotel vedeti drugošolec.

»Figo, cena je povojna — pardon, vojna...« se je popraskal za ušesi rdečelični prodajalec, »pa bomo vseeno zglihali, po božji štalti in stari slovenski navadi«.

Ogledovanja, preizkušanja, kupčevanja ni bilo konca ne kraja. Tudi mi prvenčki smo si jih kupili, bolj preproste sicer, a že to je bilo za nas odkritje. Končno sem imel svoje »penkalo« in zdelo se mi je nadvse imenitno, da premorem pisalo, s kakršnim se ponašajo samo gospodje...

Moja pobitost spričo nemožnosti dispenze, da ustreže najglasnejšim željam mojega srca, je s tem splahnela in dal sem si opravka z novim pisalom. Pri priči sem kupil še pisma, sedel za pult in začel pisati. Eno očetu in materi, da jima razložim, kako umno znam trošiti podarjeno mi žepnino, drugo teti, za katero sem vedel, kako vesela bo mojega napredka. Slednjič sem »oblekel« svoj mali hramek učenosti, pult, ki pa je bil žal v ti modri preobleki turoben ko krsta. Pazljivo sem zlagal vanj zvezke in zvezčice iz osnovne šole, ki sem jih bil ponesel s seboj, da jih izpišem do kraja, po umnem nasvetu svojih skrbnih staršev. Enako tistih nekaj knjig, slovenskih, ki so mi bile posebno pri srcu in sem jih moral vzeti s seboj. Tučas seve še zdaleč nisem slutil, kakšen vihar bodo dvignile, še preden se dodobra uležejo pod navlako nove, tuje učenosti.

2 Prvi koraki »ljubljenki« naproti

Zadnji konec tedna je ravnatelj Gundek v dogovoru z ostalimi vzgojitelji smotrno uporabil za krajše izlete v okolico Martinišča, da dijaki »zajamejo sapo« pred težavnim začetkom pouka, kakor tudi zato, da se bolje seznanijo med seboj. Poglavitna naloga vzgojiteljev je namreč bila, da osnujejo čimprej zavodno družino, čvrsto dovolj, da bo kos nemirnim čarom vojne.

Gojence je razpodelil Gundek v toliko skupin, kolikor je bilo na vojni slovenskih asistentov in ostalih duhovnikov pomočnikov. Vsaki skupini je začrtal svojo pot, tako gospod nadasistent ni mogel biti povsod pričujoč. Nas prvenčke je vodil gospod Telnar. Peljal nas je pogledat našo novo šolo, gimnazijo, nekoč tako ljubljeno, da nas je odtrgala od doma in

primamila sem. »Kar pelji jih, da ne bodo imeli revčki strah pred njo na prvi šolski dan«, mu je očetovsko svetoval sam gospod ravnatelj.

Žolto zelenkasta stavba s tremi nadzidki v konico je že sama po sebi vzbujala strahospoštovanje. Delavci so ravno pospravljali odre s hodnikov, ki so jih nanovo prebelili. G. Telnar nam je orisal zgodovino te skrivnostne stavbe visoko donečega imena, kako je bila to sprva soboška meščanska šola in šele čez čas prerasla v gimnazijo, postopoma.

Pocukal sem gospoda kateheta: kaj ko bi obiskali te naše gospode profesorje, dokler so še čili in spočiti. Mogoče pa ne bodo hudi, ko bodo videli nas male, ki se prihajamo šolat k njim. In še poprosimo jih, naj nas ja učijo po slovensko. Madžarsko se bomo že učili potlej, ko malo odrasemo... Sošolci so me v en glas podprli, razen enega sevč, Madžara, ki ni šel z nami.

»Ja, Jožkec moj dragi, to pa ne bo šlo. Saj ne stanujejo v šoli. Profesorji sploh ne prebivajo v tej stavbi, temveč v mestu. Vsak stanuje zase, bogve kod. Nisi vedel?«

Odmajal sem z glavo, odnehal pa ne. Povedal sem, da smo slišali za več naših gospodov, na primer za g. Navčeca, potem sta tu še gospoda Lovak in Vrtenko. V šoli bodo že vedeli za njihove naslove.

Spet zaman, češ, to bi lahko storili le z vednostjo in s posebnim priporočilom g. ravnatelja. Sploh pa da so zdajle po vsej verjetnosti gospodje zdoma, v Čakovcu imajo Madžari tečaj zanje, da se bolj priuče jezika. To je bilo novo, obenem pa kaj slaba tolažba za slovenski pouk, ki ga je bil tako zagotovo napovedal sam gospod ravnatelj.

Sploh pa mi je ta naša »ljubljenska« začela presedati, bolj ko sem jo gledal. Tedaj še nisem vedel določno, zakaj, a zelenkasto žolta barva fasade in grobozrnatost njenega ometa sta nekako bila v oči. Spominjala sta na nekaj, dasi še nisem bil načisto, na kaj; vsekakor na nekaj odvratnega. Mojbog, in kolikokrat jo bom še gledal!...

Po ogledu gimnazije smo zavili še v mesto in nekaj ulic naprej obstali pred še večjo zgradbo, ki pa še ni bila dokončana.

»Nova gimnazija!« se je šušljalo od ust do ust, ki da so jo pozidali že za Jugoslavije, dasiravno je ostala v surovem stanju. To pa je že bila stavba in pol! Velika, razsežna zidina z mogočnimi stebri spodaj in s tremi, štirimi nadstropji. Bržkone najvišja stavba v Soboti. Prepirali smo se, ali bo nova stavba imela streho ali ne. Pištek in Jožko sta trdila da ne, češ da je predvidena ravna streha, večina pa nas je nejeverno zmajala z glavami. Gospod katehet se nam je samo smehljaj, ko je nekaj korakov stran bral svoj brevir. Šele skupina višješolcev, ki smo jih našli za telovadnico, je razvozlala zadevo, Pišteku in Jožku v prid. Ravna streha na hiši, nezaslišano!

»To bo šele pravšnja šola za nas!« je vzkliknil neki višješolec navdušeno, drugi pa so si upali glasno dvomiti o tem: kdo ve, ali jo bodo sploh dodelali še pravi čas, da bi sami še hodili vanjo.

»Za vas maščke bo morda že še nared« nas je potroštal gospod Vranke, vodja njihove skupine. učen gospod malce sklonjene glave in ne prav zdravega videza.

»Ne samo zanje«, ga je zavrnil živahen fant zagorele polti in iskrivih oči, šestošolec morda, če ne sedmošolec, »vsi bomo še trgali hlače v njej.

če ne prej, ko bo vojne konec.« Ozrl se je po družini in sproščeno dodal: »Morebiti že v novi Jugoslaviji...« Zdaj šele se je zavedel, da smo zraven tudi mi mali, neznaní, in previdno položil prst na usta.

Kot nekaj čarobnega je zaplaval zadnji stavek nad nami, odmaknjen v bogve kakšne dalje, saj so Nemci prodirali na vse strani, njihovi prodori na ruski fronti so bili prav pošastni. In Madžari so se jim pridružili, Bolgari menda tudi. Vsakdo hoče imeti svoj delež pri bogatem plenu.

Krenili smo še v bližnji park, da si ogledamo soboški grad. Čeprav sem ga nekoč že videl — bilo je ob obisku Benkove tovarne mesnih izdelkov v 3. razredu osnovne šole —, se mi je zdel zdaj čisto spremenjen. Oblepljen z zmagovitimi parolami povratka k »tisočletni rodni domovini« in z nataknjeno zastavo z rdeče-belo-zelenim poljem je kazal že od daleč, da domujejo v njem novi gospodarji. Nismo se kaj dosti mudili ob njem. Zamikal nas je le levi vogal ogromne stavbe, na njem je bil napis MCZI. Vrteli smo ga po ustih lep čas, dokler nam ni predstojnik povedal, da je to kino. Lej si no, spet znamo besedo več! Ne da bi ob tem vedeli natanko, kaj kino sploh je. Večina je bolj slutila kot vedela, kaj začuda je to. Sam sem se brž potrudil z razlago, da so to gibajoče se slike; to vem iz pripovedovanja moje starejše sestre Anke, ki je bila pred vojno na tako imenovanem Evharističnem kongresu v Ljubljani in takrat vsa iz sebe pripovedovala, kako so v nekem kinu gledali film z naslovom Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa. Gospod katehet mi je ves razvnet posegel v besedo in hitel praviti, kako je bil tam tudi sam in občudoval zadevni film, pravcati čudež moderne tehnike. Škoda, da ga ne kažejo tu, smo potarnali, obenem pa zijali v velike slike v zasteklenih omaricah, bojda iz filma, ki ga tačas prikazujejo. Ta pa že ni kaj prida, je še dodal naš katehet, češ da je zaljubljene vsebine. Obljubil nam pa je, da bomo šli mor-da gledat film o Don Boscú, salezijanskem vzorniku, če se bomo sevé lepo vedli in napredovali v šoli.

Po cesti je marširala četa madžarske vojske v čeladah. Korakali so strumno in komaj kaj slabše, kot po zavzetju Prekmurja Nemci. Naš Oto, Madžar po rodu, ki se je naknadno pridružil, je povedal, da je to »diszmenet«. Poskušali smo posnemati vojake, ko sošolec ni vedel slovenskega imena, a nam je vodnik koj zažugal, da tega ne smemo. Zavili smo stran od »diszmeneta«, v notranjost parka in obstali ob razdrtem stebru.

»Vite, fantje«, je kazal z neprikrito prizadetostjo naš vodnik, »tu je stal spomenik pisateljem naše Slovenske Krajine, pa so ga Madžari razdrli. Porušili ne glede na to, da so ga Nemci, osvajalci, pustili na miru.« Izrazili smo svojo iskreno sožalje, že zato, ker so spet odstranili nekaj našega in to celo takega, kar smo se že bili nekoč naučili. Posedli smo po bližnjih klopih in g. Telnar nam je, vedoč da nimamo še izčiščene predstave o pomenu takega spomenika, nadrobno pojasnjeval, kdo vse je bil vklesan na spomeniku in kaj je naredil za naš narod. Čez čas je prišla k spomeniku, oziroma k ruševini skupina asistenta Rusteca s petošolci. To je bila najštevilnejša skupina, in tudi najbolj glasna. Že od daleč je bilo slišati srdito zabavljanje, ko pa so prišli zraven, so komaj dali duška svojemu gnevu.

»Vandali, basszama!«

»Tega so zmožni samo nekulturni Ogrí!«

Prvi dve srditi besedi, nam čisto neznan, je zavljal eden od orjakov, ki sem ga poznal po močnih šusih z igrišča. Zabijal je žogo s tako silo, da je skoraj ni bilo moč prestreči. Pritrjevanja in pridušanja njegovih tovarišev tokrat ni bilo konca ne kraja. In velezanimivo, predstojnik Rustec jih niti ni miril, nasprotno, še podžigal jih je. Naš gospod se je strahoma oziral, če ni kje blizu kak žandar, zloglasni policist s kupolastim klobukom in petelinjim perjem. Razgreti duhovi razjarjenih petošolcev so dajali skrunilem najnižkotnejše pridevke. Gospod katehet nas je brž potegnul stran. Ko si je dodobra oddahnil, nam je polagal na srce, naj si vtisnemo v spomin vse, kar smo slišali tod, le madžarsko »básszama« in druge izraze hudoovanja (slovenske) naj potlačimo v pozabo. Zgodilo se je prav nasprotno, saj nam je Oto, navihan kot je, že spotoma skrivaj prišepnil, kaj beseda po naše pomeni.

Vrnili smo se šele navečer, a dneva še ni bilo konec. Po večerji in večernih molitvah smo na izrecno prošnjo klerikov smeli nadaljevati medsebojno seznanjanje. Pomaknili smo se čisto na konec dvorišča, tja v bližino gospodarskega poslopja, kjer smo si lahko dali duška. Pridružilo se nam je celo nekaj gospodov, naših slovenskih, seve. In potem je živela samo še pesem, neizpeta slovenska pesem, v vsem svojem polnozvočju. Pridružil se nam je še ta in oni madžarski gojenec, poizkušajoč se tu in tam v našem mnogoglasju. Zanj je bilo to seveda španska vas. Odpeli smo že precej pesmi, ko je prišel zraven tudi sam gospod ravnatelj. Glas se mu je tresel od ganjenosti, na vso moč je hvalil petje in dodal, da ga poslej pač ne bo več skrbelo za pevce v zavodni kapeli. Blagohotno kot je znal le on, je še opozoril klerike, naj spoštujemo »horo legalis« in se nikar ne zadržujemo zunaj čez 9. uro.

»Dobro za začetek, ne?« si je mel roke klerik Tine in potlej so se fantje kar opajali ob misli, kaj vse si bodo še prizadeli za kar se da popolno »restavracijo slovenstva«. Le za Rustecov predlog se niso vneli vsi, oziroma so ga sprejeli le z rezervo. Saj je bil tudi drzen, da bogpomagaj! Navzočim je kar sapo vzelo: ob prvi priliki naj bi premazali madžarski napis na pročelju hiše in zapisali izvirno slovensko ime zavoda: Martinišče. V ta namen naj bi se povezali s slugo Korelnom in po potrebi še s kom od osebja v gospodarskem delu poslopja. Ker je zavod takorekoč zunaj mesta, bi vsaj zastran policije bila stvar izvedljiva. Klerik Vranko pa je odločno odsvetoval vsak poizkus v tej smeri, češ da »si s tem sami odžagamo vejo, na kateri sedimo«. Reakcije madžarskih oblasti bodo prekrute: najprej bodo uresničili že nekajkrat izraženo grožnjo — zamenjali bodo slovensko vodstvo zavoda z madžarskim in to v celoti. Jasno pa je kot beli dan, da pod madžarskim vodstvom ne bo več moč delovati. S tako akcijo bi si le naškodili in to za vedno. Oba Martina pa se kljub dovolj tehtnemu argumentu nista dala scela odvrniti in sta na tihem razpredala nori načrt še dolgo potem, ko so drugi odšli že spat. Slej ko prej sta se zedinila v misli, da bi kazalo prestrihati vsaj potujčeno ime Martineum. S tem bi nedvomno pokazali Madžarom, da s slovenskimi dijaki ne bodo pometali po mili volji in jim vsilili karkoli. Treba je le pridobiti še nekaj ljudi in priskrbeti material.

3. V družbi veteranov

Nedeljska osrednja služba, božja je veljala začetku šolskega leta, zato je bilo samo po sebi umevno, da jo obhajamo skupaj z mestno mladino, to je z oratorijanci. Nadasistentu Reményu pa to ni bilo všeč in je vztrajal na tem, da se za gojence in vzgojno osebje opravi posebna maša. Končno ga je gospod Gundek vendarle prepričal, da je »smoter skupen in je potemtakem lahko skupna še streha«. Sicer pa da ni moč mimo oznanil. Svoje stališče je podprl s podukom, da je slovenski obredni jezik izrecno dovolil sam gospod Ontal, salezijanski inšpektor, pod katerega jurisdikcijo Martinišče spada. Dovolil ga pa je po svetopisemskem načelu »naj hvalijo Gospoda vsi narodi« in v duhu Kristusovega naročila »Pojdite in učite vse narode« ...

Maša je bila potem v celem slovenska. Sicer precej prostorna kapela danes ni bila kos navalu; ljudje so stali še na hodniku. Ob somaševanju več duhovnikov in mogočnem ljudskem petju si se nehote spomnil nekdanjih romanj in romarskih razpoloženj, ki so jih znali salezijanci še posebej popestriti bodisi tu, bodisi v veržejskem Marijanišču. Harmonij na sprednji desni strani je bilo slišati ob množstvu glasov domača kot orglice, čeprav je gospod Tinče izvajal večino skladb kar forte in fortissimo. Gantje je bilo toliko večje, ker je bilo »domača tako kot v svobodni domovini« in ker so se zavedali vsaj starejši, da poslej ne bo več tako.

Vsaj za zdaj pa je na tej strani mesta še sijalo sonce domoljubja. Kot že vrsto let nazaj, so gospodje tudi tokrat popeljali svoje gojence na nedeljski izlet. Sproščeno, po skupinah, so šli kakšne tri, štiri kilometre daleč, tja na kroške travnike, ali malo dalje, v bližino Murinih rokavov. In tu na kroškem travniku smo občutili novi gojenci pravo eksplozijo pristnih domoljubnih čustev. Starejši gojenci, »predvojni« ali bolje rečeno veterani so namreč ne glede na spremembo razmer težili k nadaljevanju predvojnih navad in ponašanja. Ko so se ovedli, da tako ne bo šlo več naprej, so svojo dejavnost v prejšnjem slogu še stopnjevali, dokler se je le dalo. Bile so to vsakovrstne igre, gegi, dovtipi, komedije lahkih nravi in bogve kaj še vse. Na tem koncu si slišal skandirajočo vižo

Kato — Plato — Cicero — sumus Aristoteles
ex profundo nato ...

Na drugem so se z značilnim stopnjevanjem tempa glasile »dijaške litanije«, dokler niso izzvenele v veličastnem

OVENERABILISBARBAKAPUCINORUM

Ta ne vem kakšen »bakapucinatorum«, med zlogovanjem »litanij« smešen kot šment, je zazvenel zdaj ob sklepu kakor himna, stopnjevana v nekaj zaporednih višajih.

Razigranost na kroškem travniku je dosegla skorajda raven predvojnih primicij, le da je manjkala tokrat pomembna komponenta — odmevnost publike. Vsaj v malem smo jo nadomeščali mi prvenčki z nižješolci, z aplavzom, kolikor so ga zmogle naše še šibke dlani.

Hitro, vse prehitro je bilo popoldneva konec. Pri povratku v zavod smo se mi mali kar najtesneje oklepali martiniških veteranov. Le zakaj nisem šel v šole že lani, ko je živela še naša domovina?! Spomin mi je za-

plaval v večere pred dobrim letom dni, ko me je učitelj Miki skupaj s prijateljem Vanekom pripravljaj na sprejemni izpit za gimnazijo, pa kljub temeljiti pripravi nisem zbral dovolj korajže... Lahko bi vsaj leto dni užival šolanje v materinščini in bi bil zdaj že med »starimi« dijaki... Ko smo ostali sami v svojem koncu spalnice, se nam navdušenje nad današnjim doživljajem še dolgo ni poleglo. In ko je kleknila »hora legalis«, je mali Pištek naredil še zadnji poskok ob pogradu z nenadnim vzklikom »Dečki, paščimo se rasti!«

Predstojniki so imeli vtis, da smo se nemara ta teden »pogreli dovolj« za spoprijem z novo šolo in neizbežnimi pretresi v zvezi z njo. To pa je bil tudi namen predčasnega klicanja v zavod.

Nas malčke je sonce s kroških trat res grelo še dokaj nadaljnjih dni in noči. Bilo je, kakor pohranjena gorkota v stari krušni peči. Slej ko prej smo bili prepričani, da sonce na tej, južni strani mesta greje bolj kot drugod in to nam je v znatni meri omililo težo ločitve od doma, na trenutke še hudo skelečo.

Tisto noč sta »neukrotljiva Tinčka« dobila novega zaveznika za svoj vročični načrt, ki ga bodo izvedli v »strogi konspiraciji.«

Na drugi strani pa je bila v teku tudi že protiigra: nekdo se je na vso moč trudil zabeležiti vse, kar je bilo izrečeno v zavodu v teh predšolskih dneh, znotraj in zunaj njega. Nič ni ostalo nezapaženo.

Štrkov Jožek

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

Nemër v klóštri — kaštiga toga svejta

Dragi mi mali braček (i familija)!

F.b.J.K., s ten presvetin imenon se nanízin v tvoje novo domovanje i zaželen mer i srečo tebi pa tvojoj familiji. Či ži nemren v svoj rojstni kraj, bar po pismi malo poklepčen z vami, čiravno ste mi vsi nikak zamúknoli; komaj sákše kvátre dobin pismo tanodnet, eli šče bole porejci. No, nésmin preveč zandirati, ato san dobila pismo od sestre pa malo prle túdi od našij. Tak bi rada túdi tebe podežgála k pisanji, ká ti pero ne zarjávi.

Ob drúgin ti pišen zavolo skrbij, štera mi ne dá mēra noč pa den odstijmáo, kak so Verunin tést nevarno zbetežáli pa se ne dajo spovedati nej prečestiti. Eli kak preštímlen z obej písen, so sirmák šče bole bétežni na dúhi kak v tejlí, pa si ne iščejo edinoga vrácva, ka ga té svejt premore. Tak je viditi, ka túdi v betēgi ostanúvlejo trdokorni pa se resno bojín, ka bi ge znali mrejtí neprípravne smrti. Oni svojín čútenjon prévelko slobóščino dájó. Znábíti prelágajo spóvid na zádneje, gda do ži samij čútili približávanje smrti. Se ne zmislíjo sirmák, ka pride vrēmen, gda se člove-

ki pamet zbūnta, vūha oglūhnejo, jezik zanejmi, pa je glava ne več zmožna pobiditi požalūvanja svojij ničamūrnij grehov. Nede to nezarenska škoda svojo nemrtelno dūšo navek pogibiti?!

Kakštē me moja starejša sestra trošta, ka to vse samo njūv špajs pa šengārenje — viš, šče njo so prevūjali na svojo stran — jes vidin v ton činejni delo hūdoga dūhā, šatanovo seme. Bogmoj, či je to nej cilo tista strašna grehota, štera se ne odpistij ne na ton nej na ovon svejti: grej proti svētomi Dūhi? Šakramentum svēte pokore glijati s tāsūnjenin gnōjon, to je nikaj drūgo nej kak očlīvesno špōtanje (Jezuš, smilūj se ij). Strsnola san se, gda san to prečtēja, kak tūdi od pokāpania obej gomilskij mrtvecov. Kakpa odzvūna je viditi takša prekšena prilika, či pa človik malo bole glōboko premisli, je pa to samo adno norcadelanie od štīrij posledniii rejči. Bogmōj, ve do pa živi v pēkeo leteli, či ij smrt nanagloma zadobīša! Kā misliš, kā štīmaš brāček moj, odket maio takšo natūro. Ve pa znan nimajo kakše slabe kor-tešije, ka praviš? Doma samo dobro pēldo majo. Misliš tūdi ti, ka ij sinova vōrska gorēčnost tira v to dūšno skažlīvost i pohūisanje? Mī piše Veruna tūdi od pobirania dohōdka pa od svāje med niūvin drūgin sōsīdon pa plīvānošon, ie rejsan tak bilou? Berčova ie ornesla glas, ka tan ži praj cejla čūpora lūdi, šteri būrđijo proti pobiraniū cerkvenoga dohōdka, pa cilou naravnōc proti plīvānošon, šteri velkīn kmeton zemlou sprāvļajo, mēši pa te brezi njē ostānejo.

Je rejsan tak eli to samo kakši štreberje šerijo tē glase, ka bi pā kakšo prekucio delali? Je istina tūdi to (ve me Berčova vse zosāgala), ka māte zdaj tan ži sakefēle drūge novine, nej samo Kleklinove, cilo praj nikše erdēce, štere šuntaio lūdij na reberijo. Te pa ponōvno ide ta kaštiga na vās, kakšo smo meli za caita Béle Kuna, pa kak zdaj lēkaj tūdi na Španiolskon vmāria telko nedužnij lūdi? Štīmaš, ka je tē novi krivī návuk zapēlao tūdi Veruinoga tēsta? Idi denok kaj kniin pa zimlāvli žnij, ve boš te vido pa boš znao nāiti vrācvō za to, misliš ka nej? Či je rejsan tak, de ij mogeo znan cejli šereg spreobračati, eden iij nōde mogeo, cilo pa stāroga človeka. Ve se mi čūdno vidi, ka je to bole po varašāj tā nevōrvanost pa protipostāvlanie svēckin i cerkvēnin ravnitelon, zdaj pa vidin, ka ide tē pēkeo tūdi na vesnice. Je zaistino tak? Ti boš to bole znao, ti bole štēs novine kak naš Pišta, nej zamān ka maš tūdi več časa.

Tūdi pri nas je nej več takši mēr, kak je dūga lejta būo, vse se nikaj čūdno grōža. Furt māmo kakša zvūnska pohājanja v klōster od peštanskij vlāsti (állami és egyházi), s šterimi smo prle nej meli skoro nikšega posla. So nas posebi dolspisali, štere smo nej z Vogrskoga, cilo nas, štere smo se narōdile tan, ge so zdaj slāvske države. Tak so tūdi nāj z Berčovov prišli vōspitāvat, gda svi se odselili sē, pa či ne bi šli rāj nazāj tā, odket svi prišli, v kakši jugoslāvski kloster. Svi povedali, ka svi ži dūga lejta tū, tū svi ohlūbe dōldjāli, tū māvī poznane pa zaidnōk, ne bi radivl šli inan. San jīva opītala, gospōda, prle kak sta šla, či to zato, ka se bojna rēdi pa nas ščējo razseliti vō z varašōv, pa je kimao ka nej to zrok, drūgi je pa ovādo, ka to zatou, ka zdaj s Slāvskoga velki bolševizmuš ide čerez svejt pa se njeni morejo protipostaviti. No, te ga k nan rejsan nej trbej ođiti iskat, san njima zabrūsila. To je tak, kak da bi šou kmet prekapat njivo z motikov, štero je prle ži s plūgon gorzōrao. Tūdi adna bečka nūna prednica so velko rabuko zagnali, kak san ži pisala Pišti, so šteli pregučati naše vodstvo, ka bi nas raspūstili po svejti, naj bi rekši šle v misijōne, nej pa ka se zapērāmo

v té visike kloštrske zidine, ge nēmremo nikoga spreobračati. Naše prējdnje sestře so se pa nej dalē dolpotrejtī. Naša Mater Ecclesia je trda Vogrica, ona si ne dā ravnati od nemškij nūn — to frētanje je praj zato, ka se gibij vōra v moč molitve. Kak ti právin, skoro cejla rabūka je vōvdārila. Z Nemškoga ide glas, ka Hitler šče vse kloštre razegnāti, kak nigda svejta naš cāsar Jožef II. Pa vsefelē drūgo, to ti nemren vse znapisati, liki eti je zdaj prišeo vō paranc, ka moremo v notesaj za naše nōvendēke (kak se to po naše právi?) notrivpelati razdējlek »társadalmi-politikai magatartás« (ti boš znān razmo pa vašin razložī) za deco pa njūve stariše i hranitele. Ne je to norija, ka práviš?

Bogznā kak de z nami nadēle, či rejsan pá bojna vōvdāri, kak se čūje, ve tūdi vse na to ide, či žī v kloštre politiko notripšējo pa nas ne nahājo na mēri. Politika je drūgo nikaj nej, kak adna velka kaštiga toga svejta, štero šatan spelāvle sebi na vāo, kak bi cejli svejt zmejšao pa preoblādao. Tak viš je prišeo tē šent tūdi na naš Rózsadomb, lejko poven, ka je būo právi vihēr, nej zamān ka smo rávno v vulici Zivatar (po naše vihēr). Kā je vān na vēsi v mēri bōžen, ge vas nišče ne zimlāvle, kakšega mišlenja ste! Naš mēr pa lēkaj ide zbōgon. Nikaj drūgo ne pomāga, kak pravijo naša Mater Ecclesia, moliti moremo zānjega, šče bole kak dosēgamāo, či s ten stāvimo srd bōži, ka se ne sūne na nas. To priporāčan tūdi van doma vsen poprējk, stārin i mladīn, bogatīn pa sirmákon, ka nōmo vsi velki sirmāčeki, či Bog dopistij pá svetovno klanje.

Kak pa kaj vūva z nevestov pa vājni odvējtek? (vas je zdaj žī pa več?) Bog daj, ka bi bilij vsi zdravi pa bogaboječī, kak je Bógi povóli. Vūpan, ka odgājata svojo dēčico v právoj apoštolskoj vōri i ka je máta noč pa dēn pod pázkov. Lejko bi štera vājna diklíčka mejla voló iti za menov, eli šteri vājni dičák v škole? Ka bi se šenta vsi ženili, ve žī tak preveč lūdi na svejtī, ka strādajo pa se kōlejo. Kak pišēš se Nacek preci dobro vōij, lejko de žī zdaj zadosta močen za mešno knigo prenašati? Ve je znān nej tak máli, kak Jožek Štrkov, ka se njemi jánka zaplejče pri meši ve to nej takša nevolā)? Naj samo ide kaj k njemi pa v šegeštijo ga ženi, ka do bi voló za to angelsko slūžbo, sletkar pa dēle z bōžov pomočjōv.

Ka te nun duže odteguvala od kmečkoga dela, dokunčan to svoje smeteneno písanje, se van šče ednók poklōnin i vōščin vse dobro na dūši i na tejli, tak tūdi našin zróci pozdrave, gda boš šou na gomilske njive.

Zbogon stante

(Či se ti vnōža pisati, napravi tak kak naš Pišta: vsako nedēlo malo načebrkaj, te pa vkūppoči pa pošli.)

Zvūnškolske naloge 3. tao — obnōvlēna izička i naš gorički svétek

Naj se po dugon cajtī, draga tetica, pá jes potōčin v vaš klošterski mēr, ka van ga malo zbūrkan. Ste žī znān želni kakšega blāgoga vōtreca, ka malo razfuda mrtvečko tišino vaše spozaprējte zidine. Bār ne ven, kak ste kaj razpolōženi, samo si mislin v svojoj dičinjoj glāvi, ka van malo rabuke včasī praf pride.

Tak bi jes nadalūvao s svojov zvūnškolskov nálogov; čiglij njoj šče ne vidin konca, jo zato seadno malo dēle sūnen, pa bi to rad včino prle kak de trbelo pá klajbas špičiti za školske naloge.

Skoro ži ne pomlin, ge san henjao ge naj, tak se mi vidi ka pri štercay. šteri burdijo po našoj vesi. Zaj bi se šikalo, ka priden na gospodo, štero pot prpela v našo ves, ciló pa v našo izo (ge se je največ obrné, to lejko poven brezi sakše gizde). Eli draga tetica, kakšté bi van rad spuno to srčno želó, van je pri najboušoj voli nemren: jes san šče znáte pregingavi, moje spoznanje preslabo, ka bi lejko vso to visikoškolano gospodo vozostundějrao pa van jo na paper djáo. Prle kak se mi to posreči, bon mogeo šče dosta zganikov pojesti (si gučijo naš oča), pa precí lač po škólaaj rastrgati. Zdaj van ráj znapišen malo od sagdanešnjega dela, šteroga smo zágnji čas meli, pa šče kaj kćój za ocvérek.

V preminóčen tjedni smo meli adno velko delo, nej adno, dvoje: naj-prle *mlatidev s cipni*. To van je takše delo, ka precí larme zdigne eli bole povejdano ropóta. Cipé šče gvušno sami pomlite, samo neven, či ste gda svejta túdi mlátiti žnjimi. Najjakše je poslušati, gda mlátijo štirje, sakši na adnon kráji, kak se pa fajñ čuje z gúmla: pika poka — pika pok. Čuje se déleč, tén do Vrćakove trate, v Dolnjen kráji ciló do konca vési. Sakša nástava se mláti po dvakrát, te se obrné, pa ponóvno po dvakrát. Gda se omláti, se slama pretepe (jes najraj pobiran stvárce v zrnji pa je devlen v kaštúlico špičnato), te se pa jemlé tak po šópaj, dene pod pazijo pa češe na takšen vélkon lisenon glavnikí s precí rejdkimi zobci; pravijo njemi grebén. Češe se zato, ka se slama skíti, ka je nej smétena, pa ka samo močna ostáne notri. Gda je to delo opravleno, moren jes nahati svoj špil pa hápiti pucati té vélki glavnik, poudrgi meter šórki. Dedek so mi veléli, naj ga li fajñ spucan, ka de se Oči nebeskomi račilo priti dol z nébe pa se počesati žnjín. Oča naš so pa kak po navadi včasí drégnoli svojega očó, naj ne vlačijo bóžega iména po nemarnon v svojij vústaj. Dedek so se pa nej dáli potrejtí, rekši: pústi nan denok to naše lúdsko vórvanje, ve je samo na hásek lidén. Oča pa ka nej pa nej. to je praj prázna vóra eli kak gda što koga zvórci eli njemi šúše šté. Dedek pa sagúrno nazaj: to je ravno takša istina, kak gda »se Bogec krejgajo«, to je, gda grmij pa treska. Potrebna je lidén, ka zadobijo straj bóži. Túdi boža doga tomí zvišenomi namejni služi. Vsi znamo, so pléli déle dedek svojo lúdsko modróst, ka jo pošle Bog po veikon deždžóvji za známenje, ka se po bóžen smilénji ne sprevrže več v vesolni potop. No, valálo, je zdaj so jii oča nahali na méri, jes san pa bole vórvao dedeki.

Gda je česanje slame opravleno, česec ošépi z rokami svojo šopo pa poklekne nanjó (to delo je znán Bogi jako dopadljivo), drúgi pa šče z navadnimi gráblami češe vó hitvano slamo. Vosčesana slama ide v locén pa včasí za nastiu, ova pa, ka je klečéčemi ostála v rokaj pod kolénom se pa polaga na adno močno povréjslo pa kíti vkúper z drúgimi ži sprečesanimi šópami. Ta odebrána slama se te poveže vkúper v eden velikánski snop, trikrát vékši kak navaden žitni snop. Eli to van je zdaj nej več snop, liki ritovina. San pozábo povedati, ka more biti sakša šópa fajñ namočéna, kak se za ritovino šika. Odket shája imé tomí košnátomi snopi trdo skičéne slame, s trejmi povrésli prevézane, to znán samij vgunite, či se malo zamíslite. Čiglij ka je note znán nigdar núcali, naj van šče poven, ka se nákonci s prevézane ritovine cmúli slama vó, štera šče po prvom kitenji vólúka, te njoj pa šče s prtjáčov potépkaš pa poravnaš odspodánji táo. Nazadnje jo postaviš vujska pa z vsov močjóv tréšneš dóli, ka se ona do kra-

ja skiti pa je te tak, kak da bi bila z britvov odrejzana. Jo je veselje glédati, potépkano pa okroglo. Gda ritovine skladéjo na kúp, mámo deca véľko veselje, ka plajsamo pa skačemo pónjij. Naj bo zadosta od toga predmeta (dedek pravijo, ka je predmet po vogrski tǎrgy) nej rávno spodóbno-ga iména, šteri je pa lúštvu na véľki hasek i núc. To van naj posvidóči drúgo naše délo toga tjédna.

Gda so se one ži vsejnole, so óča naklali ritovine na rebrnice, z máterjov sta je móčno sprevezala, te smo je pa pelali gorican. Tan smo pogódili adnoga pokrivača vancara, šteri je delao na strehi, dolzmetao staro slamo, te sta njemi pa óča pa vúček podávala ritovine, nove novérne, ka je s svojín znanjon pa škerjov preoblekeo našo goričko streho. Natenci van toga nun spisávaeo doli, ka mi že paper pomáli ódi, pa je túdi to meštrija, štera se ne dá tak lejko popisati adnoma dičareci. San niti nej móo zadosta časa glédati, kak jemlé šope, je pše adno k drúgoj, kiti, sprevezávae, tak njemi šlo od rok ka nej fórma, s sestranov Micov sva komaj zadoléla vodó nositi kcoj. Tak sva pri ton véľkon deli túdi múva mela svóy tǎo. Kak sva pa švicala! Ve so si vsi gučali, ka je vózreda frišek pokrivač, da bi vidili, kak je plésao po préčkaj, zvršávaeo šope, je glado pa tépkao pa tiste klúke zapikávaeo na sléme! Najbole zamudno je bilo na kikláj! té je mešter tak cifrasto vónapravo, ka jákše nej mogeo — šope se tak lipó zakróženo gizdijo adna nad drúgov, kak kakše stúbe, štere vodijo od zástrža pa do vríja. (Gda bon véľki, te ižo znarišen dol eli jo dán sliknoti pa van pošlen kejp od njé.) Ve si ne mislite, ka je streha napravljena preveč na splaj zavolo friškoga déla, ka bi jo vóter friško náčno. Dedek (Cimeštrov, naš nejdejo več gorican, čiglij so ži malo bouši) so jo furt bašlali, či je zadosta gósta pa nádebéli, gda so meštri nosili piti. So pravili, ka je človik niti nej dostá púo, gvúšno se bójao, ka doldúne pa se raspelisne.

Naša nanóvo prekrita gorička iža je zdaj tak fajn žúta, kak da bi pa li s krápcov streho mejla. Odspódi pod strehov je pa bejla kak snéha. Mati pa vúna sta jo »pokrpali« sešéron, ge je stéjna zdréjta bila, pa céjlo pre-mazali. Múva s sestranov Ánov sva pa méjsila blato. Plésala sva pónjen, samo nama vrajze slábo šlo, ilovica keleča bila kak kécmeč, pa sva komaj lapala. Eli múva šče kamata, malo so noge bolele, vékšivi siróti sta biléj mati pa vúna: gda sta namazali vse stiné, so roké krváve bilé. Nazádnje sta okinčali ižo z žerjavov partov nad podstínjon.

No, tá naša pomlájena nevésta z bejlin šláron pa žútov pokrívkov se prebidíla gnes v svetlo nedéľsko jútro. Od ránij máo se ži splavávae prek goríc tenki glas zvoná od Svete Trojice i naznanja vsen lidén i stvarén, ka je gnes véľki gorički svetek: *angéľska nedéľa*. Prošćenje v goricaj. To van je dén, gda ide grozdki k méši. Méša se slúži tú samo dvakrat na leto: na dén svete Trojice (v junijuši) pa na Angéľsko nedéľo. Gda san šče méši búo, so mi vancarka Vika pravili, ka na té dén pridejo angelje k meši, zato san silo móo, ka iden túdi jes k toj našoj cerkvici goričkoj, ka bon je vído. Óča naš, pobožna dúša, so potrdili vórvanje stare Vike: ángelje so réjsan tan, samo jij človik nemre viditi. Edino na Betlehémskoj gomajni so se dáli viditi pastéron v božičnoj nóči. No, čiglij ne vídimo ángelov, pridemo k meši skoro vsi goričanci, tak ka je cejli brejg nápuní pun lúdi. K toj »búm-bici« goričkoj ségne moj prvi spomin: v tisnóči, ge so lidjé stópali eden na drúgoga, so me mati varvali (čirávno san ži léjko san stáo), me zdigávae

gor pa dol. Šče zdaj vidin, kak njin vroče bilo, nej so si mogli spróti zbrí-sati čela. Mešnik je spejvao v adnon čudnon jeziki, meni nespoznátnon. Tak je pa li spejvao lipou pa na mladou, ka je bilou čúti, kak bi se glás pretá-kao po ángelskon grli. Gvúšen san búo, ka spejvle san angeo z nebés, zato san šče bóle silo materi v náročke pa zdigavao glavou. Sirota máti so skoro vkúpspádnoli od vročine. Tě san óprvin spóznao, kélko se máti z ditěton mantra pa kak ga rada má. Zdaj kak se san včín to ángelsko slúžbo, mi je naprěj prišeo tisti gorěči »sursum corda« z mójij dičinij lejť.

Gda smo si naranili dušice, je túdi tejlo prišlo na red. I to v dúplíškoj meri. Naše ženske so nan pripravile právi proščenski obid z dósta mesov-já pa vsefelé drúgij dobrót. Tú bi se van skoro mogeo malo spovédati, san nej póznao práve mēre. Eli šče bóle mi žao, ka san se dāo materi pregúčati pa san súno po bráskon šče kúretino v sosi. Zdaj se smijějo za stólon, ka so zmágali, jes pa stunjan tú na pódstinji od obtěrsenoga želódcá. Mogeo san si lečti na senou. Máti pregádajo v izi, kak san ov tjěden dikana spravo v smeji s ten, ka san se bráno jesti piceka. »Kak si pa li špájsen, ve je pa picek nájbouše mesou!« Naš knap pa: »naj bo, meni ga nej trběj.« Izda so njemi nej dáli mēra, mogeo je nájti močnejši zrok: »Piceka nēščen zatou, ka san túdi san picek. — (to so si máti lipou zmislili, ka bi se óvi bole hr-záli) Mamca naša mi nigdar ne právijo ináčí kak picek moj máli! Kak pa te naj picek piceka jej?« (to san rejsan blěknol). — No, zdaj san te rejsan nej več picek, ka te znali. Oblěžao san s stárimí vrěd, ka so se mi sestráne smijále. Ve so se mi túdi lějko! Samo so me seadno nej nahale dugo na mēri. Mogeo san se iti žnjimi vgánjat. Ve san je rázmo: trběj ponúcati pri-liko, gnes nas nahájo stári namēri, lějko se špilamo po miloj vóli. Klěnc-kamo, rástvece obráčamo, gledamo »bejlo Lendavo« pa šče vsefelé drúgo. Eden čas na našen dvóri, te pa odletimo na Vikinin škégen. Ve meni nej bilou lějko samomi dičáki vrěd štirin 'kobilan', tren mójin sestránan pa šče Mártika Vikina se špilala z nami. Ona je sigdár rada prišla knan, óvak je sama bila. Samo ka smo meli dostakrát nevólo ž njenímí dūgímí vlasá-mi, so se radi smēli. Od tóga več drgóc, gda van znápíšen naše dičinje igre (špilanje).

No, naš oča so seadno nej meli mēra pa pridejo samo ednók k Viki-nin po meně. Mi se špilamo na trati, na pódstinji pa sidijo stára Vika pa nas glédajo. Gda so pa várali našega óčo pa jij zarázmili, ka ščejo, so pa zrávna povzdignolí glás: »Pústi denok mále pri meni, naj si odpočinějo mo-je trúdne očij.« Oča jij pa pitajo, či so bili gnes pri meši. »Kak pa naj iden s tejmí šajtravímí nogámí otěčenímí? Hodi v mēri, Števan, jes san zadobila světe mēše táo — viš, to so moji ángeli varúvájče!« so pokazali sagúrno na nas deco. »Či nóte kak oni, ne pridete v králestvo nebésko« so šče zažugali očí našemí. Je valálo, oča so si samo zmúvili: »Toti tak«, pa se obrnolí prtí dómi.

Nej samo mi deca, právoga počínka nimájo na to nedělo túdi děčki pa děkle. Vsi so na petáj: děčki se shájajo v čúpore pa ódijo spejvat okóli, děkle pa se zadržavlejo po ížaj eli na dvóri pa vódiyo svóje pritišáne guče. Eli pa se obóji sertavlejo pri adnon edinon stúrenci v Čerhějgi, zové se Vi-dakut. To van je gromozansko glóboki stúrenec, skoro tak kak je brejg vi-siki. So ga túdi obnóvili, novi vrtěo má, gater i strěho. Na gnešnji dēn pa v brátvo je tú cějla proščija lúdi z vrčami, vejdrí pa škáfci. Vsi čakájo na

réd s krávami vréd. Tudi gnes smo se zagnáli deca tá za mójima sestrama, gda smo se ži navolili špilati. Gnes so tudi klancóvje níkši mējki, kóraki pa lejki kak da bi plávali po lufti (što šče malo bóle v kúpico pogledno, tistomi pa cilóu!) V Vidakuti je bilo kaj viditi: nédlički Kolárek je igrao na ramúnike, eden drúgi pa na gitáro, déčki okóli njiva so pa spējvali kočj. Déčki pa dékle bi gvúšno plésali, či ne bi bilo okóli stúrenca vélko bláto.

Večer se čúje pésen z vsej brgóv pa dolóv, kričanje, jufkanje, sméja neskunčni tekáj. Tak je pa li vse živo, ka pobožne mámce na svójij stóčekaj zmétno odvrtijo svoja čísla. Na té den si počínejo edino staréjsi, oni so tudi nájbóle trúdni. Skrbij pa nevéle so na té den zbrisane z nagrbanij čel vértov pa vertinj. Kak tudi nej, ve so pa gnes vse grozdne jagode, šté-re se ži fárbajo v zrelost, zadóbile svój žégen. Mójivi vrli sestri pa spleteta véncék z róž pa ga obéjsita angeli varuhi pod kejp. Grileki po goricaj se trúdiyo kesno v noč: radi bi notri prinéslí, ka so zamúdili cejli večer, zosa-gani od človeče lárme. Naj ségne njúv glás tudi do vás, draga tetica, naj van prinése náš proščénski

pozdrav — Jožek

Jožko Vinkovič

Teološki tečaj v Soboti - vrednote -

Minula dolga in ostra zima se nikakor ni hotela umakniti bližajoči se pomladi. Končno! Kakor prihajajoča pomlad, ki nas je ogrela, tako smo pričakali tudi »prekmursko« ponovitev ljubljanskega teološkega tečaja za »versko poglobitev«. Že naslov sam je bil dovolj privlačen.

Mnogi gospodarstveniki se sprašujejo: »Kaj se spleča?« Podobno vprašanje si v našem zbeganem času postavljamo tudi v moralnem smislu. Kaj se spleča in ali se sploh spleča.

Je vredno živeti? Predavateljica prvega večera, Vanja Kržan si je odgovor na zastavljeno vprašanje izbrala za naslov predavanja, Življenje je sveto. Življenje samo po sebi ima neskončno vrednost. Biti človek, skratka živeti, je božji dar. Bolje je kakor koli biti, kakor nikoli ne biti, je zapisal Tomaž Akvinski že pred davnimi stoletji.

Največji indijski pesnik Rabindranath Tagore, ki je poznal krščanstvo in se navduševal zanj, je ta božji dar takole opisal:

Ustvaril si me neskončnega,
tako ti je bilo všeč.

Spet in spet prazniš
to krhko posodo
in jo venomer polniš z novim življenjem.

To piščalko iz trsja
si nosil čez hribe in doline
in igral nanjo večno nove napeve.

Ob nesmrtnem dotiku tvojih rok
mi drobno srce prekipeva v veselju
in jeclja neizrekljivo besedo.

Tvoje brezmejne darove prestrezam
samo s temi drobnimi dlanmi.
Tisočletja minevajo,
vendar mi še zmeraj nalivaš
in še zmeraj niso polna.

Iz besed predavateljice je bilo jasno, da se življenje v telesnem smislu čudovito prepleta z duhovnim. Telesnost in duhovnost sta stebra človekove harmonije. Nič na našem telesu torej samo po sebi ni grdo. Šele v odnosu do duha in naših namenov postane dobro ali slabo.

Ob predavanju Janeza Grila, Vzgoja za vrednote, so mnogi starejši pomislili, da se to njih ne tiče. Otroci so jim polnoletni in zase sami odgovarjajo. Pripombe dveh mladih poslušalcev so jih vendarle morale vznemiriti. Odločno sta v imenu mladih povedala, da od starejše generacije današnja mladina ni prejela pravih vrednot ali lestvice vrednot. »Kaj ste nam dali? Nič! Še sami dostikrat ne veste, kaj bi radi v svojem življenju. Lovite se v zbeganosti, podobno kot mi mladi.« Medtem, ko obsojamo mlade, bi se morali vprašati, kakšne vrednote so danes potrebne, uresničljive in sprejemljive! Za kar smo se navduševali pred desetletjem ali dvema, danes več nima svoje vrednosti. Je že zastarelo. Nekaj, kar je bilo prej sveto in samo po sebi umevno, dandanes več ni na prvem mestu. Preveč pa so se spremenili tisti, ki jih je življenje razočaralo. Vrednote, kot pogum, volja, zaupanje so pokopali in zdaj tudi nimajo kaj dati mladim.

Vzgoja za vrednote se torej mora začeti pri temeljih, takorekoč pri vzgojiteljih, starših in seveda pri mladih, ki imajo več prožnosti in možnosti oblikovanja, ker še pač odraščajo, se oblikujejo.

Zakonca Janko in Nada ter njun prijatelj Janko so nam orisali okvir našega vsakdanjega življenja. Razbitost družine, krut poseg televizije v naše družine, mesto in vloga vrtca v življenju družine... V vseh težavah pa je bila njihova beseda jasna, saj so ključ za rešitev težav našli v trdni zakonski ljubezni. Naj nas ne zbegajo številke, da je v ZDA in SZ polovica zakonov ločenih, in da so ponekod zvesti zakonci in trdne družine že skoraj izjeme. »Trdno stojmo! Če je v ospredju ljubezen in če je osnova zakona ljubezen, resnična ljubezen, potem je prava in cilj jasen!«

Anton Stres, filozof se je vrednot lotil po poti nekakšnega znanstvenega pristopa. Kaj pravi znanost o vrednotah? Malo. Ne pove, kaj je dobro, ali kaj slabo. Dokaže le, da vrednote so. Človek sam pa svobodno išče pot v množici različnih vrednot. Vsak čas in obdobje poudarja svoje vrednote. Krščanstvo je prav posebej uresničilo vrednoto ceniti posameznika, osebo, človeka. »Pastir pusti devetindevetdeset ovc in gre iskati izgubljeno ovco.« Škoda bi jo bilo prepustiti volku.

Če moremo sestaviti lestvico vrednot, potem dajmo prednost na telesnim ampak duhovnim, še bolj pa moralnim vrednotam. Kar pospešuje ljubezen, to je prava vrednota.

Bog! Za nekoga vrednota, za drugega kamen spotike. Jurij Bizjak, dober poznavalec Sv. pisma, je prav z božjo besedo utemeljil mesto Boga. Pripada mu prvenstvo. »Jaz, Gospod, tvoj Bog, sem ljubosumen Bog, ki pokorim krivdo očetov na sinovih do tretjega in četrtega rodu tistih, ki me sovražijo, izkazujem pa milost do tisočerega rodu tistih, ki me ljubijo in moje zapovedi spolnjujejo.« Takšne besede pripisuje pisec stare zaveze Bogu. Nič bolj ni popustljiv Kristus v novi zavezi: »Kdor ima očeta ali mater rajši kakor mene, ni mene vreden.«

Vsaka vrednota je nekaj, kar moraš vedno znova sprejemati, utemeljevati, s svojo življenjsko prakso sprejeti ali pa zavreči. To še posebej velja za najvišjo vrednoto Boga, saj nosi vsak vernik v sebi tudi del nevernika. Še posebej ob preizkušnjah se vera utemeljuje.

Rabinska poučna zgodbica pripoveduje, da je kralj David nekoč vprašal Boga: »Zakaj ljudje govorijo 'Abrahamov Bog, Izakov Bog, Jakobov Bog', ne rečejo pa Davidov Bog?« Bog naj bi mu odgovoril: »Ker so oni bili preskušani, ti pa ne!« Z drugimi besedami: dokazali so svojo vdanost, David pa ne.

Predavatelj je primerjal vernega z nevernim. Prvemu je Bog vrednota, drugemu ni. Neverni se mu je zdel nad življenjem in svetom razočaran. verni pa od življanja očaran.

Za sklep in spodbudo nam je prebral odlomek iz pisma Diognetu, ki je bilo napisano v 2. stol. po Kr. »Kristjani živijo v telesu, a ne živijo po telesu. Mudijo se na zemlji, a njihova domovina je v nebesih. Pokorni so zakonitim postavam, a s svojim življenjem prekašajo postave. Ljubijo vse, a vsi jih preganjajo. Ne poznajo jih in vendar jih obsojajo. Moré jih in jih s tem oživljajo. Ubogi so in bogate mnoge. Vse jim manjka in imajo vsega v izobilju. Jemljejo jim čast, a oni v nečasti žanjejo slavo. Obrekujejo jih, a oni se izkazujejo pravične. Sramotijo jih, a oni blagoslavljujejo. Ponižujejo jih, oni pa izkazujejo čast. Delajo dobro, a kaznujejo jih kakor hudodelce. Celo smrtne kazni se veselijo, kot da vstajajo v novo življenje. Judje jih napadajo kot krivoverce. Grki jih preganjajo. Sovražniki pa ne vedo povedati, zakaj jih sovražijo. Da na kratko povem: kar je v telesu duša, to so na svetu kristjani.«

Še globlje pa je v skrivnost Boga prodr! Anton Štrukelj. Bilo je, kakor da poslušamo srednjeveškega mistika. Vse mu je jasno, vse sveto in tudi vse dosegljivo. Na koncu skoraj ni bilo vprašanj. Kaj vprašati? Cilj je jasen, pot pa težka. Bile so nepozabne besede. Uresničiti te besede, je težko delo.

Toda, če je storjen vsaj en sam korak naprej v osebni življenju poslušalcev in sodelavcev tečaja, je tečaj opravičil svoj namen.

Sklep Metodovega leta v Rimu

Leto 1985 — tisočletnico Metodove smrti — so številni narodi, zlasti slovanski, obhajali kot Metodovo leto. Zaključne slovesnosti so bile v Rimu 13. oktobra 1985. Posebno številno smo bili zastopani Slovenci in Hrvati. Iz Slovenije smo prišli romarji v Rim s sedmimi avtobusi in še dva iz zamejstva. Med slovenskimi romarji sta bila tudi nadškof Alojzij Šuštar in Alojzij Turk, ter škofje Franc Kramberger, Jože Smej, Stanislav Lenič in Metod Pirih.

Naš avtobus št. 2 je odpeljal v petek zgodaj zjutraj, 11. oktobra, izpred mariborskega bogoslovja prek Ljubljane proti Italiji. Mejo smo prestopili pri Vrtojbi. Ob lepem jesenskem vremenu smo hiteli mimo Benetk v prostranstvo Padske nizine. Po čudoviti »Sončni cesti« smo obvozili Padovo, šinili čez reko Adižo, gledali napise za mesto Rovigo, bili v nekaj sekundah čez mogočno reko Pad, bili kmalu mimo Ferrare in pri Bologni se je cesta začela dvigati v Apenine. Prevozili smo veliko število krajših pa tudi zelo dolgih predorov in nadvozov, ko nas je naš voditelj romanja prof. Stanko Lipovšek opozoril na Firenze. Od daleč smo videli ogromno kupolo tamkajšnje cerkve. Od tod je šla pot lahko navzdol. Od blizu smo občudovali slovito trdnjavo Orvieto, ki je sedež škofije. V Rim smo prispe-li že v temi. Le počasi smo napredovali po rimskih ulicah, razsvetljenih z živobarvnimi reklamnimi napisi, v prometu, ki se v večernih urah vali kakor ogromen veletok. To je treba videti in doživeti. Okrog 8. ure smo se ustavili na dvorišču hotela »Domus pacis«, ki ga vodijo laiki Katoliške akcije. Po maševanju (v tem hotelu sta na voljo dve kapeli!) in po večerji smo utrujeni legli k počitku.

V soboto, 12. oktobra, smo imeli slovenski romarji slovesnost v baziliki Marije Snežne (Marije Velike). Somaševanje je vodil in pridigal nadškof Alojzij Šuštar ob ubranem petju pevskega zbora iz Št. Vida nad Ljubljano. Nadškof je naglasil pomen te veličastne cerkve tudi za slovanske narode, saj sta sveta brata Ciril in Metod prav tam položila na oltar bogoslužne knjige v slovanskem jeziku. Istočasno so imeli bratje Hrvati svojo slovesnost v lateranski baziliki. Moram naglasiti, da je bila hrvaška romarska skupina izredno številna. Somaševanje je vodil zagrebški nadškof kardinal Franjo Kuharić. Zaključni del njihove slovesnosti nam je še uspelo »ujeti«. Ko smo prihajali iz lateranske cerkve, so nas zunaj na ploščadi obkrožili hrvaško govoreči Romi, največ otroci. Čudili smo se, kako so uspeli priti tako daleč.

V soboto zvečer je bila v veliki dvorani Pavla VI. svečana akademija, ki je bila za nas vse izredno doživetje. Žal marsičesa nismo razumeli, čeprav smo imeli v rokah spremno besedilo. Na akademiji so sodelovali umetniki grške narodnosti, glagoljaši, Bolgari, Angleži in Italijani. Uvodni nagovor ob navzočnosti svetega očeta je imel v italijanskem jeziku kardinal Tonko, po rodu Slovak. Po umetniškem delu akademije je spregovoril papež Janez Pavel II. Poslušil se je najprej francoskega in nato angleškega jezika. Kot običajno, je tudi ob tej priliki nagovoril razne skupine romarjev v njihovih jezikih: Grke, Bolgare, Hrvate, Slovence, Čehe, Slova-ke, Ruse, Ukrajince, Beloruse, Lužičke Srbe in na koncu Poljake, katerim je

namenil kratek nagovor. Nam Slovencem je dejal: »Dragi slovenski romarji, ostanite zvesti dediščini svetih bratov in svoji veri. Naj vas vse Slovence spremlja moj apostolski blagoslov! Hvaljen Jezus!« Po končanih nagovorih se je sveti oče najprej rokoval z navzočimi kardinali, nadškofi in škofi. Posebno živahno pa je postalo v dvorani, ko se je papež napotil po dvorani in se rokoval z ostalimi romarji. Vsakdo je seveda želel ujeti njegovo roko, pa žal vsi nismo bili tako srečni. Pred začetkom akademije smo peli izmenoma Slovenci in Hrvati Marijine pesmi.

Vsakdanji prizor pred baziliko sv. Petra

Višek našega romanja smo doživeli v nedeljo, 13. oktobra, ob slovesnem somaševanju s svetim očetom. Somaševalo nas je kakih 300 duhovnikov. Seveda smo morali imeti posebne dovolilnice, ki jih je izdal urad za ceremonijal. Razume se, da smo imeli tudi posebne vstopnice za vstop v baziliko sv. Petra. Slovesnost se je pričela ob 10. uri. Že dobro uro prej se je pomikala množica romarjev skozi več kordonov policistov. Sleherni romar je šel skozi kontrolo. Policisti so imeli v rokah poseben aparat za odkrivanje kovinskih predmetov. Če je aparat dal signal, so moške romarje otipali moški policisti, ženske romarice pa policistke. Taki ukrepi so seveda razumljivi po tistem žalostnem dogodku 18. 5. 1981. Zunaj so bili uniformirani možje postave, v cerkvi pa cela vrsta varnostnikov v civilu. Naj omenim še to zanimivost: Ko je šel sveti oče obhajati romarje, so se pomešali varnostniki mednje in budno opazovali dolgo vrsto čakajočih na obhajilo.

Sveta maša je bila v latinskem jeziku. Prvo berilo je bral mlad študent rimskih zavodov v grščini, drugo mlad duhovnik v starocerkvenoslovenskem jeziku, evangelij pa v latinščini. Med prošnjami smo slišali tudi slovensko: »Da bi po ljubezni, ki jo je oznanil Kristus, naš Učitelj in Gospod, prenehala vsaka razdeljenost. Združeni smo v eno telo in naj bomo goreči delavci za mir in odpuščanje, tako potrebni vrednoti med ljudmi«. V kratkem nagovoru je sveti oče spet obravnaval glavno temo zadnjih bogoslužnih srečanj v čast slovanskima apostoloma Cirilu in Metodu. Slovesnost je snemala RAI za evrovizijsko mrežo. Po maši smo si ogledali grobove papežev, ki so pod baziliko. V nedeljo popoldne smo številni romarji iz vsega sveta (vseh barv in različnih jezikov) še enkrat obiskali baziliko sv. Petra in se povzpeli tudi na kupolo. Ni treba posebej poudarjati, da je to enkratno doživetje, pa tudi naporna hoja. Čudovit je seveda razgled po Rimu in njegovi okolici, skoraj tja do Tirenskega morja.

Proti večeru smo obiskali Kalistove katakombe. Zopet izredno doživetje! Česa vsega je bila zmožna močna vera kristjanov v tistih časih hudih stisk!

V ponedeljek, 14. oktobra, se je naše romanje izteklo in sicer s slovesnim somaševanjem v baziliki sv. Pavla zunaj Rima. Somaševanje je vodil beograjski nadškof msgr. Alojzij Turk, pridigal pa je pomožni škof Stanislav Lenič. Prepeval je zopet zbor iz št. Vida nad Ljubljano. Posebnost te mogočne cerkve so mozaiki vseh dosedanjih papežev.

V Rimu smo si ogledali še številne druge znamenitosti kot npr. Pantheon, Kolosej, itd.

Črensovška romarska skupina v Rimu

Našo romarsko skupino je vzorno vodil, nam marsikaj zanimivega povedal in razkazal nekdanji rimski študent, prof. Stanko Lipovšek. Samo enkrat smo doživeli neprijetnost. Z avtobusom smo zašli v neko enosmerno ulico, pa nas je iz nje pod stražo odpravil neki neprijazni policist. Z našo skupino je potoval tudi pom. škof. dr. Smej. Občudovali smo njegovo znanje svetega pisma.

Pot v domovino smo nastopili v ponedeljek kmalu popoldne. V Padovi smo se ustavili v motelu, kjer smo nakupili še razne spominke. Pozno zvečer smo nadaljevali našo pot domov. Okrog polnoči smo prestopili mejo pri Fernetičih.

V torek, 15. oktobra, ob 3. uri zjutraj, smo bili črensovski »rimski romarji« zopet veseli doma. Ali ne pravi naš pregovor: »Ljubo doma, kdor ga ima«?!

Naj bo še povedano, da je bila naša (črensovska) romarska skupina, če odmislimo pevski zbor iz Št. Vida nad Ljubljano, najštevilčnejša. Vseh nas je bilo enajst in sicer: Marija Čizmazija, zakonca Matija in Marija Donko, Rozalija Gerič, Terezija Gjura, Štefan Godina, Olga Jaklin, Terezija Nudl, Anton Ternar, Agata Vučko in podpisani.

Mihael Kuzmič

Vesti iz starih krajev v časniku „Amerikanski Szlovencov glász“

Ena od osnovnih nalog vsakega časnika je, da svoje bralce seznanja z novicami in vestmi o tem, kaj se dogaja okrog njih, pa tudi o tem, kaj se dogaja daleč vstran. Skratka piše o tem, kar jih zanima iz poslovnih, pustolovskih, domačijskih ali kakršnihkoli drugih nagibov in želj.

Tako je bilo tudi z našimi prekmurskimi rojaki v Ameriki in drugih deželah sveta, kamor so se izselili na začetku našega stoletja in tudi pozneje in so brali »Amerikanski Slovencov glás« (dalje v tekstu ASG; opozoriti želim na to, da je časopis izhajal ves čas v madžarskem črkopisu, navedke v pričujočem članku pa zaradi lažjega branja navajam v našem), ki je tedensko izhajal ob petkih v pensilvanskem mestu Betlehem v ZDA od leta 1921 do 1954. Še danes je za nas zanimivo, kaj so tedanji bralci v časniku iskali in našli; kaj jih je privlačilo med vestmi v njihovi okolici in iz drugih krajev sveta; kaj pomembnega so lahko zvedeli iz domačih krajev, na katere je predvsem prvi, delno pa tudi drugi rod še močno vezalo rodbinsko, narodnostno in versko čustvo? Na takšna vprašanja bom skušal odgovoriti v tem članku z nekaterimi značilnimi primeri iz ASG.

Vesti, ki v ASG niso bile objavljene samo v posameznih oddelkih, ampak v obliki krajših in daljših člankov na vseh štirih straneh časnika, ob določenih pomembnih dogodkih ali praznikih (volitve, božič) tudi na povečanem obsegu, lahko razdelimo v štiri skupine:

1. Vesti iz Betlehema in neposredne okolice, kjer je živela najštevilnejša prekmurska naselbina v Ameriki. Zanimivo je, da so bolj znanim in podjetnim osebam posvečali veliko pozornost in so tudi manj pomembne stvari iz njihovega življenja opisovali v obliki člankov, objavljenih največkrat na prvi strani. Kot skupnost so bili ponosni na svoje člane, ki so uspevali na raznih področjih življenja, kar je razumljivo, če upoštevamo, da je ogromna večina naših rojakov začela življenje v Ameriki pri najnižjih in najbolj garaških opravilih v rudnikih in železarnah. Za vzorec vzemimo ASG št. 29 z dne 16. julija 1943; takoj na prvi strani je članek »Ignác Gerlec so po težkom betégi umrli«, v katerem je opisano pokojnikovo življenje, delo, družina in ker je časnik izšel pred pogrebom, tudi predvideni pogreb. Pokojnik je bil član katoliške župnije sv. Jožefa in dobrodelnega društva »Prvoga slovenskoga bratovščine pomagajočega društva«. Na prvi strani je tudi posebna rubrika o cerkvenih bogoslužjih, kjer so objavljena verska opravila in obredi; »Svetoga Ivana slovenske evanđeličanske gmajne glasi«. Isti način obveščanja najdemo tudi v drugih številkah ASG: kdo se je ponesrečil doma ali v službi, šel v bolnico ali se iz nje vrnil, se poročil, dobil otroka, otroci so napredovali v šoli ali na delovnem mestu, itd.

2. Vesti iz drugih ameriških mest, posebno tistih, kjer je imel ASG svoje poverjenike. 10. januarja 1930, št. 2, so na strani 3 naštetá mesta in poverjeniki, ki so v njih živeli:

BETHLEHEM, PA. (Janoš Cug, Janoš Jošar, Istvan Kutoš), PITTSBURGH, PA. (Istvan Markoš), NEWARK, N. J., (Istvan Počič), BRIDGEPORT, CONN. (Anton Tivadar), ALLENTOWN, PA. (Jožef Kozel), CHICAGO, ILL. (Istvan Hozian), PALMERTON, PA. (Jožef Dončec), STEELTON, PA. (Istvan Grabar), CLEVELAND, O. (Antal Črnko), ELIZABETH, N. J. (Janoš Počič).

Ti »zavūpanicke« so imeli pravico v vseh pogledih zastopati časnik, sprejemati naročnino in izdajati potrdila. Nekateri med njimi so bili tudi redni dopisovalci in so imeli na 3. strani ASG svoj koticék. Nekaj se jih je ne samo dopisniško, ampak tudi literarno poskušalo, npr. Matjaš Flisar, Jožef Novak, Joseph Bojnec. Vesti iz naštetih krajev so bile vsebinsko zelo podobne tistim iz Betlehema, različni so bili le kraji in osebe, obravnavane v člankih (rojstva, poroke, bolezni, smrti, cerkveni dogodki, obiski, itd.). Kakor so z leti nekatere prekmurske naselbine usihale ali se občutno krčile, tako se je manjšalo tudi število mest, kjer je imel ASG svoje »zavūpanike«; pa tudi ti so se včasih menjali, navadno takrat, ko zaradi starosti ali bolezni niso mogli obiskovati naročnikov in v primeru smrti.

3. Vesti z določenih področij ali za krajši čas.

- a) Občasno so priobčevali članke o tem, kako živijo prekmurski izseljenci v Južni Ameriki, Franciji, Nemčiji in drugod.
- b) Na začetku tridesetih let je bila na 1. strani ASG stalna rubrika »Ka se zgája po svejti?«, kjer so v nekaj vrsticah objavili zanimivosti z vsega sveta in različnih področij življenja, ki se praviloma niso nanašale na naše prekmurske rojake.
- c) V času druge svetovne vojne je imel ASG na tretji strani posebno rubriko »Road to Victory« (Pot k zmagi), v kateri so natančno seznanjali bralce z odhajanjem naših rojakov v ameriško vojsko, kraji, kjer so

služili. Opisana so njihova junaštva, napredovanja, odhikovanja. Razumljivo je, da so tudi ostale strani ASG bile polne člankov z vojno vsebino. Ta rubrika nam kaže, da je bil prispevek naših ameriških rojakov k zlomu nacizma zelo velik in bi bil vreden posebne obdelave. Čeprav je bil naslov rubrike v angleščini, so bili vsi prispevki v njej, kakor nasploh v ASG, napisani v prekmurščini.

4. Vesti iz »starih krajev«, iz Prekmurja, so bile seveda najbolj brane in pričakovane. Njim se bomo malo več tudi posvetili. Ne moremo pa v tem članku naštevati vseh vesti, zato bom izpustil takšne, kjer so sicer z vsemi imeni vasi, mest, oseb in drugih navedb opisane razne nesreče na poljih, pri strojih, tatvine, umori, naravne neviščnosti, itd. Navedel bom pa nekaj primerov vesti, katere imajo še danes svoj pomen in privlačnost.

Na začetku tridesetih let je imel ASG na 3. strani posebno rubriko »Ka novoga vu starom kraji?« Trije dopisniki so redno pošiljali vest: in so bili tudi imensko navedeni: Janez Titan, Šandor Čahuk in Jožef Novak. V 1. številki ASG z dne 3. januarja 1930 je Janez Titan poročal o vrnitvi Jožefa Novaka z ženo iz Amerike v letu 1929 in je iz razgovora z njim zapisal:

»SLOBOUD OD AMERIKE: Vaš dopisnik je meo priliko pred kratkim gučati z g. Jožef Novakom i ženov, šteriva sta pred kratkim zapustila Ameriko i se nazaj povrnola v svojo lejpo i idilično domovino. G. Novak so napravili na Vašega dopisnika jako lejpi i globoki vtisk s svojim elegantnim nastopom i velikov prijaznostjov. Oni so mouž velke energije, šurki pogledov i predvsem mouž velke lübezni do domovine. Z njimi ste zgubili, dragi rojaki, človeka, ki se je v punoj meri zavedao svoje zvišene domovinske misije, štere bi se morao vsakši Slovenec zavedati. Informirali so tüdi Vašega dopisnika od Vašega kulturnoga položaja v Ameriki. Po njuvom mišljenji obstoji v Ameriki jako velka nevarnost za vse naše kulturno delo, ar so naši lüdje preveč brezbrizni (nebrigajouči). Gouvor je naneso tüdi na naše novine (Am. Slov. Glas), od šteri so pravli, ka so edine, štere stojijo kak zvezda na slovenskoj nébi v Ameriki. Povedali so pa tüdi slabo stran njegovi čtitelov i Slovincov spoj, ar se za svoje novine premalo brigajo. Lehko bi prej dávali več podpore, s pomočjov štere bi se té edine slovenske novine reorganizeljrale i povékšale, pa prej niti naprejplačila ništerna ne plačüjejo i dosta bi ji raj kšenki štelo novine. V splošnom so se najbole tužno izražali od brezbriznosti naši lüjdi vu Ameriki. Ponovno pa so se tüdi spomínali svoji vnogi prijatelov, šteri njim ostanejo v neizbrisnom spomini. Nazadnje pa so ešče pripovedávali od svoje voznje po morji, štero so povedali na kratki. (Od toga smo že pisali kak so nam Novak samij spísali Redit.) — Domá se čütijo preveč dobro, samio ka so se že malo navadili na ameriški konfort i tou njim zdaj malo idou dene. Ovači so pa jako zadovolni.«

Med vojnama je Jožef Novak objavljaj svoje pesmi, zgodbe in članke v evangeličanskih tiskih in v koledarju »Dober pajdaš«, po letu 1933 pa se je popolnoma posvetil delovanju na verskem področju in velja za pionirja Kristusove binškošne Cerkve v Sloveniji.

17. januarja 1930 je izšla 3. številka ASG, v kateri je na 3. strani zanimiva vest (med ostalimi): »RADOSTI GLAS. 22-toga decembra 1929 je do-

končala svoje doktorsko včenje Šiftar Kamilla, hči bodonskoga farara i je bila v Budimpešti promovirana za doktora vsega zdravništva. Z etim smo Slovenci v stárom kraji dobili prvo doktorco.»

Teden dni pozneje, 31. januarja 1930, str. 3, št. 4, je v isti rubriki »Ka nývoga vu stárom kraji?« obvestilo o vrnitvi katoliškega duhovnika Verena, ki spada med posebno zaslu¿ne duhovnike katoliške ¿upnije v Betlehemu: »PLEVANOŠ VEREN DOMÁ. G. Plevanuš Veren so pred ednim kednom povrnoli v svojo domovino, štere so ¿e preci dugo nej vidli. Na pouti so se počútili preci dobro. Zdaj nahitroma morejo itdi v Rim, od šterec so dobili prošnjo, ka bi šli v Betlehem, ka so túdi vóinoli. Za tistim pa name-nijo itdi na svojo faro v Slavoniji. Na Vašega dopisnika so napravili vtisk silno močnoga karaktera i človeka visike izobrazbe i inteligence. Večkrat so se spominali túdi z- svoji vórnikov i vsej Slovincov, šteri tam ¿ivejo i njuvi kulturni i gospodarski nastaj. Na dopisnikovo pitanje, ali se mislijo eš¿e povrnouti med svoje ovce, so odločno zamikali pač pa so oblúbili, ka bodo stáli vsigdar na roko našim Slovincem tam i njuvim kulturnim pri-likam.«

Urednik ASG je z velikim navdušenjem pozdravil stik z nekaterimi prekmurskimi študenti, ki so se zanimali za življenje in delo ameriških rojakov. Na prvi strani 10. številke ASG z dne 7. marca 1930 najdemo pod naslovom SLOBOUD njegovo dobrodošlico: »Pod etov titulov prišestni keden prinesemo edno novello, krátko pripovest vu naši novinaj, štera je preminouči keden prišla z stároga kraja od ednoga našega mládoga slovenskoga brata, Vili Nováka, univerzitetnoga študenta. Vsákomi pismi se veselimo, štero z naše stáre domovine od naši bratov dobimo, ali pri etoj priliki smo zvónrêda veselí bilí, gda smo od g. Novák Vilija dobili písmo z ednov jáko povidne vsebine, lepou napisano novellov vred, štere zgodba je z- slovenskoga živlejnja zajeta. Takše písmo je eden oáziš vu našoj pústi-ni, z-šteroga eden tao se etak glási:

»Spoznao sam Vaše i naši ameriškanski bratov novine, pa sam se od-ločo, da bom po svojoj mouči podpérao Vaš štamp, ár je naša du¿nost, da skrbímo za naše lústvo v-novoj Domovini!. Zató si dovolim, g. reditel, se Vam predstaviti i Vam ponúdití svojo malo pomoč. Ja sam visikošolec v Ljubljani, doma iz Bogojine. Gimnazijo sam z vekšega vu Soboti opravo. Posebno se za naš starinski jezik i literaturo zaniman. Vu tom ide vse moje delo. . . Eš¿e edno želó mam: eti nas jeste dosta visikošolcov iz našega kraja, vu svojem klubu smo. Trnok radi bi mí meli Vaše novine, či bi nam je lejko brezplačno pošilali. Zahválni vam bodemo i se Vam ¿e naprej zahválimo!«

Gda se naši visikošolci, naša prišestna inteligencia v takšoj lejpoj formi interesira za naš starinski jezik i literaturo, te se nemremo bojati, ka bi té jezik mógouče bilo vóprepraviti. Jáko smo zahválni Vili Nováki i vsem ovim študentom, ka nezavržejo našega materskoga jezika, kakda ga mí túdi po vsákøj težavi probamo občuvati eti daleč v tuhini. Njuvo podpera-nje nam jáko dobro spadne, štero nam ponúdíjo, za šteri trúd njim mí túdi po mógoučnosti na službo stojímo i pošlemo njim naš srčen pozdrav!«

Urednik je v naslednji številki ASG, 11., z dne 14. marca 1930 izpolnil svojo obljubo in na 2. strani objavil Novakovo črtico SLOVO, ki govori o poti fanta v mesto v šole. Slovo, posebno od matere, je žalostno in po

poti iz rodne vasi v mesto ga spremljajo spreminjajoči se občutki. V črtici bi lahko iskali delček piščeve preteklosti.

Dopisniki niso zanemarili šolskega okolja. 6. novembra 1931 beremo v 45. številki na 3. strani vest o mladeničih, ki so se odločili za duhovniški stan. »NOVI KATOLIČANSKI BOGOSLOVCI. Letos je stopilo iz Slovenske krajine precì novi bogoslovcov v mariborsko bogoslovje. Tež mladenci so z večšega tala završili svoje študije (srednješolske) v Ljubljani, nekaj ji je pa tudi dokončalo v Maribori. Vstopili so nanovo sledèci gospodje: Gabor Alojzij iz Petanjec, ki je skončao gimnázijo v Ljubljani; Gregor Janez iz Satahovec, ki je skončao gimnázijo rávno tak v Ljubljani; Gomboc Franc iz Pertoče, ki je delal gimnázijo privatno v Maribori; Holzedl Anton iz Fúkšinec, ki je skončao gimnázijo v Ljubljani; Kolenc Ivan iz Gomilic, ki je skončao gimnázijo v Maribori (to je brat znanoga sobočkoga kaplana i urednika Novin Franca Kolenca) i Škafar Ivan iz Bratonec, ki je dovršo gimnázijo rávno tak v Ljubljani. Boug dáj vsem tem mladencom právo pamet, ka bi mogli svoj žmeten poklic Bogi vdáno i národí na hasek vódo-prinesti.«

Tež nekaj vesti nam kaže, da so bralci ASG poleg svojega dela, dela za lasten gmotni obstanek in za napredek svojih družin kazali zanimanje tudi za duhovne vrednote in široko kulturno obzorje, ki jim ga je časnik po svojih močeh skušal ohranjati.

Lojze Ratnik

Gradili smo kapelo

Veliki teolog Karl Rahner je ob neki priliki zapisal misel: »Graditev cerkve ali obnova cerkve, lahko pomeni za neko cerkveno občestvo kar en sam misijon. Takrat se predramijo srca vseh, ki pripadajo Kristusovi Cerkvi.« Ta »veliki misijon«, sem nekako doživljal v vasi Lipa, ko nas je vse člane vaše skupnosti povezovala kapela Marijinega obiskovanja.

V življenju slehernega človeka se nabere na poteh življenja mnogo takega, kar bi radi, ko gledamo nazaj, da se ne bi bilo zgodilo. Toliko bolj se to lahko zgodi v širši skupnosti kot je vas. Bolela me je vsaka rana spora in sem skušal biti vsem pravičen. Zaupal sem v obljubo Jezusovega Srca, da bo dal mir tistim hišam in sosedstvu, kjer bodo to Srce — njegovo prebodeno in križano ljubezen — čistili.

In tako smo se začeli zbirati ob prvih petkih že od jeseni 1980. leta z eno samo veliko prošnjo: za mir v srcu, v družinah, v sosedstvu, v vasi.

Kapela, stara točno 100 let, je kmalu postala pretesna, saj je bilo število obhajil 80—100 vsak prvi petek.

Toda še naprej se je od časa do časa odpirala stara rana mržnje. Vedno znova je prihajal kdo, ki je razplamteval čustva ljudi in odpiral še nezaceljene brazgotine. Upam zapisati, da tak človek ne pozna besede odpušćanja, sprave in miru. Kapela je bila že zdavnaj pretesna, saj je dobra polovica otrok in odraslih tudi pozimi v snegu in dežju potrpežljivo tudi dve uri ob prvih petkih vztrajala zunaj. Tudi člani rož rožnega venca so se v

Blagoslovitev kapele pod Lipo

oktobru in vsako nedeljo zbirali k rožnemu vencu in pesmi pri Mariji. V mesecu maju pa so se pridružili še otroci in mladina. Končno je zbiranje občestva narekovalo in vodilo v obnovo in povečavo kapele.

Načrte za kapelo je izdelal ing. arh. Šmidlehner, vsa soglasja smo dobili v nekaj mesecih in novembra 1985 zavihali rokave, ojačali temelje staremu delu kapele in zvoniku, decembra začeli z novim delom, ki se širi v obliki štirikotnega šotora. Sredi januarja 1986 pa je bila mala cerkvička pokrita. Bogoslužni prostor brez sedežev sprejme 320 ljudi. Kakor hitro je minila zima, smo z deli nadaljevali. In pri kapeži smo znova gradili in popravljali svetišča naših src. Ob misli na Marijino svetišče, ob delu, ob skupnem naporu, da bi se uresničevalo srečanje med Marijo in Elizabeto, kakor da bi se slišal Elizabetin pozdrav, kakor da bi odmeval Marijin hvalospjev — v srcih vseh. In vsi smo bili srečni. Pa je minilo komaj dober mesec, kar je pom. škof dr. Jožef Smej blagoslovil kapelo in posvetil oltar in že se je nekdo iz tujega sveta čutil poklicanega; kakor da je mir v sosodstvu in vasi nevaren, kakor da manjka kost, ki bi jo bilo dobro glodati in razplamtel je znova ogenj strasti. In takrat sem se zgrozil v duši. Zaječal sem in zajokal. Gospod, zakaj je znova potrebna ta stiska. Ali se ne odpira tvoje Srce — ali ne krvavi v vseh, ki kakorkoli trpijo.

»Dal bom mir tistim, ki bodo to Srce častili.« Postavili smo nov kip tvojega presvetega Srca in obljublamo, da te bomo naprej častili zavedajoč se svoje človeške majhnosti. »Če Gospod ne zida hiše, se zaman trudijo zidarji.«

Množica ob blagoslovitvi kapele pod Lipo

Zahvala in spomin vsem vernikom Lipe, ki so v enem letu pod vodstvom cehmeštra Franca Čička žrtvovali in vgradili skoraj eno staro milijardo gotovine, pa še zraven žrtvovali 600 udarniških dni, 80 prevozov. Zahvala tudi vsem tistim, ki ste s sklenjenimi rokami podpirali skupno prizadevanje. Verujem, da bo samo od sklenjenih rok odvisen mir in sprava.

Ivan Štuhec

Zlatomašnik in osemdesetletnik Ludvik Duh

Šestega julija 1986 je v Ljutomeru praznoval svojo petdesetletnico duhovništva in osemdesetletnico življenja Ludvik Duh, ljutomerski župnik v pokoju. Zlatomašnik se je rodil 1906. leta v Ključarovcih, župnija Križevci pri Ljutomeru. Prva leta osnovne šole je obiskoval v domačem kraju, potem pa, po preselitvi staršev, na Dunaju, kjer je končal nižjo realko. Dunajska leta so ga zaznamovala z dvema tragičnima dogodkoma v njegovem življenju: umrla mu je draga mama in kot otrok je doživljal krutosti prve svetovne vojne v takrat razpadajočem središču stare monarhije. Po vojni je nadaljeval šolanje na mariborski realki. Vso mladost je bil tesno povezan s sorodniki svoje pokojne mame, še posebej z babico v Borecih, ki mu je vsaj malo nadomeščala prezgodaj izgubljeno mamo. Učenik ga je vodil

po samosvoji poti do poklica. Za seboj je imel že štiri leta gradbenega od-
delka na Tehniški fakulteti v Ljubljani, ko sta se s prijateljem odločila za
bogoslavlje.

Po duhovno bogatih in veselih letih v ljubljanskem bogoslovju je 5. ju-
lija 1938 bil posvečen v duhovnika v mariborski stolnici. Kot kaplan je de-
loval v Radljah ob Dravi, pri Sv. Magdaleni, Rešnjem Telesu v Mariboru
in Radvanju. Tik pred začetkom druge svetovne vojne je zaradi pritiska
mariborskih nemškutarjev bil prestavljen za kaplana v Gornjo Radgono.
Od tod pa je bil skupaj z mnogimi štajerskimi duhovniki izseljen na Hrva-
ško. Čas vojne je preživel kot dobri pastir na župnijah zagrebške škofije.

Po drugi svetovni vojni se je vrnil za kratek čas v Radvanje pri Ma-
riboru, odkoder je 1. decembra 1947 prišel za župnika na Svetinje. Po dva-
najstih letih pastirovanja v božjem in svetinjskem vinogradu je leta 1959
prišel za župnika v Ljutomer. Naslediti gospoda Lovreca ni bilo lahko. Ka-
kor so prednika spoštovali ljudje, tako ga je visoko cenil njegov naslednik.

Velika župnija je zahtevala veliko katehetskega dela in gospodarskih
skrbí, saj se je po šestdesetem letu pričelo ustvarjati ugodnejše ozračje za
obnovo cerkva in drugih popravil, ki so jih zahtevale še posledice vojne
in »mrtvi« čas po njej. Vesoljno Cerkev je v tem obdobju razgibal in raz-
veselil drugi Vatikanski koncil, ki ga je zlatomašnik spremljal z velikim
navdušenjem, še posebej zaradi liturgične reforme, za katero se je ogreval
že kot bogoslovec pred vojno. Pokoncilski čas je, močno razgibal župnijsko
življenje in tako je marsikateri trud župnika in kaplana v Ljutomeru bil
nagrajen s številnimi novimi mašami v sedemdesetih letih. Kot takratni
srednješolec se dobro spomnim, kako so na župnikovo povabilo prihajali
v Ljutomer številni znani slovenski duhovniki in redovniki, ki so nam ob
duhovnih obnovah in misijonih znali spregovoriti z besedo vere. Do novih
metod je prihajalo tudi v katehezi, med katerimi naj omenim, da so gim-
nazijci imeli posebna srečanja in da je zlatomašnik sam dolga leta imel
posebni verouk za otroke s prilagojenim učnim programom.

S posebno skrbjo in čutom za usklajevanje med staro lepoto božjega hrama in novimi liturgičnimi potrebami, se je lotil obnove prezbitarija ljutomerske cerkve skupaj z arhitektom Valentinčičem. Lepota božje hiše je sploh bila vedno ena izmed glavnih skrbi njegovega kaplanovanja in župnikovanja: od gradnje nove cerkve pri Rešnjem Telesu v Mariboru, skupaj z Dragom Obržanom do vseh kasnejših obnov. Ta zunanja skrb za cerkev pa je imela v zlatomašnikovem ozadju resen in odgovoren odnos do zakramentalnega življenja in do vseh svetih stvari. Zato smo mu na dan zlate maše lahko rekli z apostolom Pavlom, ker ste bili mož oltarja, zato ste poklekali pred edinim Gospodarjem življenja, ki prebiva v tabernaklju in zato vaša »pridiga ni bila iz nečednih nagibov ali zvižahnosti... ne, kakor bi hoteli ugajati ljudem, ampak Bogu, ki preskuša naša srca.« (1 Tes 2, 3-4). Res je tudi njegovo srce bilo nemalokrat preizkušano, morda še posebej v zadnjih letih župnikovanja, ko je doživljal nerazumevanje in nespoštovanje. Ko naenkrat v imenu pokoncilске prenove stari župniki niso bili več cenjeni. To, da so prav oni ohranili vero v neljubem času, se je pozabilo. Gledalo se je predvsem na napake, ki so bile velikokrat vidne prav zaradi teže napornega obdobja, ki so ga imeli za seboj. Ko danes gledamo na ta čas, lahko mirno rečemo, da brez zvestih in požrtvovalnih duhovnikov tudi narod ne bi ohranil vere in zvestobe Kristusu in Cerkvi.

Da je tudi svetna stran znala ceniti župnikovo pripravljenost za sodelovanje pri stvareh skupnega pomena, je sama izrazila ob njegovi upokojitvi z javnim priznanjem. Še prej pa v zadnjih dvajsetih letih s praktičnim dialogom, ki je za ljutomersko občino brez dvoma pozitivna stran zgodovine. Spomniti se velja samo ene od neobičajnih stvari, da se je vstajenjska procesija vse do danes smela odvijati po ljutomerskih ulicah.

Vse bogate izkušnje so gotovo bile v ozadju zlatomašnikove drže v pokoncilskem času, ko se je za nas mlade nestrpneže marsikaj spreminjalo prepočasi, za tiste pa, ki so izšli iz predvojnega obdobja, je to dejansko bila velika duhovna revolucija, pred katero so se nekateri zaprli v svoj stari svet, drugi so zbežljali v neizkušena tveganja, kdor pa je ohranil pravo mero v odnosu do tradicije in prenove, lahko danes na to svoje obdobje gleda z mirom in zadovoljstvom.

V duhu hvaležnosti in spoštovanja se je ljutomersko župnijsko občestvo, sedaj pod vodstvom župnika Izidorja Veleberija, zbralo okrog svojega nekdanjega župnika na nedeljo slovanskih apostolov sv. bratov Cirila in Metoda, ki ju je gospod zlatomašnik srčno častil, da so se tako z njim zahvalili za petdeset let tega duhovništva z Marijinimi besedami: »Moja duša povečuje Gospoda, moje srce se raduje v Bogu, mojem zveličarju; velike reči mi je storil Vsemogočni, njegovo ime je sveto.« (Lk 1, 46; 48.) Hkrati pa so se pridružili željam škofa ordinarija dr. Franca Krambergerja in pomožnega škofa Jožefa Smeja, ki sta jubilanu zaželela: »Ko vam podpisana iz srca čestitava k vašemu zlatomašnemu jubileju, prosiva Boga, da bi bila vaša življenjska jesen zlata, polna sadov in zadovoljstva.«

Spomin na dva prijatelja

Drugi bodo pisali o njunem znanstvenem delu in pomenu za raziskovanje naše krajine, koristno pa bo za prihodnost ohraniti tudi kake osebne spomine, ki označujejo oba naša znanstvenika in mnogim prijatelja. Kako radi bi mi dandanes kaj več vedeli o življenju in značaju naših davnih pomembnih prednikov, Kūzmičev, Košiča, Borovnjaka, pa tudi Ivanocyja in njegovih!

Prvi je po abecedi in odhodu od nas Ivan Škafar, ki se je narodil pravtako v Beltincih kot jaz, čeprav sem tudi sam dolgo mislil, da v Bratonicih, kjer je s starši živel in je tudi pokopan. Najini materi sta bili sošolki in prijateljici v mladih letih, ne pomnim pa, kdaj sem se z Vanekom seznanil. Verjetno že v času višjega študija, sodelovati pa sva začela v Mariboru, ko je bil tam v bogoslovju, sam pa sem bil že profesor na gimnaziji. Tudi Ivan je hodil v študijsko knjižnico in iskal spise o naši preteklosti. Pri-tegnila ga je znamenita Martjanska pesmarica, sestavljena iz več rokopisov. Začel jo je kar prepisovati v šolski zvezek in ko mi je zvezek pokazal, sva se menila o njeni starosti in njenem jeziku. Najbrž sva se posvetovala tudi z ravnateljem knjižnice Jankom Glazerjem, naktar sem zvezek poslal v Zagreb Janku Barletu, kanoniku slovenskega rodu, uredniku glasbenega časopisa Sveta Cecilija in ga vprašal za mnenje. On je zvezek izročil slavistu akademiku Franju Fancevu, ki je z velikim veseljem razglasil martjansko pesmarico za kajkavsko-hrvatsko in prebral težko čitljivo letnico kot: 1493. Ko je prišel kmalu nato v Maribor in si ogledal ves rokopis ter pisal o njem, je sicer že podvomil o njegovi starosti, vendar pa jo je imenoval najstarejše hrvatske pesmi sploh, kar so slovstvene zgodovine na veliko razglašale. Pa več o tem sem pisal drugod.

Ivan Škafar se je k cerkvenim rokopisnim pesmaricam povrnil pozneje, jih mnogo zbral in s tem rešil ter sestavil njih seznam v svoji Bibliografiji prekmurskih tiskov. Nameraval je, da bi midva izdala najstarejše med njimi s študijo o izviru pesmi in njih jezikovnem značaju. Toda do tega ni prišlo in videti je, da tudi ne bo prišlo, ker se tisti, ki bi se morali za to zavzeti (na Slov. akademiji znanosti) ne brigajo za to, sam pa tudi vsega ne zmorem.

S Škafarjem sva začela tesneje sodelovati po vojni, ko je postal župnijski upravitelj na Keblu na Pohorju. Tam sem ga večkrat obiskal, cele dneve — tudi med sušenjem sena — sva govorila o znanstvenih načrtih, o raziskovanju prekmurske slovstvene in cerkvene zgodovine, ki se ji je vse bolj posvečal. Prihajal je tudi v Ljubljano in delal v Narodni in univerzitetni knjižnici, mnogo pa sva si tudi dopisovala, o vseh teh vprašanih, pošiljal mi je svoje rokopise v pregled in posredovanje za objavo. To lepo delo, ki ga je Vanek z vnemo opravljal ob vsem duhovniškem in gospodar-skem delu, je prekinil nepravilni večletni zapor, ki ga je prenesla le njegova trdna narava. Toda zapustil je v njegovem zdravju uničujoče posledice. Tudi njegovo razmerje do ljudi je bilo bolešno omajano.

Prišel je za župnika in dekana v Radlje ob Dravi, kjer je nadaljeval z delom. Razprava je sledila razpravi, zbiral je sezname naših starih knjig in naredil tisto, česar strokovno šolani niso zmogli. Z nočnim delom si je

načenjal zdravje, vendar je vzdržal. Rad je imel svoje hribe in njihove ljudi, ki so imeli tudi radi njegovo prijaznost. Prijetno je bilo z njim iti k podružnicam k sv. Janžu, v Pernice in zapisniki ali posnetki najinih razgovorov bi bili zelo zanimivi. Leto za letom sem ga obiskoval, tudi moji otroci. Koliko je žrtvoval za znanstveno delo: dopisoval si je s strokovnjaki na Madžarskem, v Avstriji, v Zagrebu in po vsej Sloveniji, da je zbiral gradivo za svoje spise. Vse te dopise je tudi lepo uredil po dopisnikih v posebnih ovitkih. Tudi potoval je večkrat v tujino in domača središča.

Poudariti je treba tudi, da se je Škafar vživel v delovno metodo slovstvene in splošne, posebno cerkvene zgodovine, saj teh predmetov ni študiral na univerzi in je pisal strokovno tako pravilno, kot pravi strokovnjaki, ki so njegovo delo tudi cenili.

Delo Ivana Škafarja je bilo najmanj poznano prav njegovim šolanim rojakom, tako duhovnikom kot drugim — in to ga je posebno bolelo. Iz tega so izvirali nespোরazumi in zagrenjenost, posebno v zadnjih letih.

Vsa Slovenija ni imela med duhovniki zunaj teološke fakultete takih znastvenikov, kot sta bila vaška župnika Ivan Škafar in Ivan Zelko, ki sta se iz veselja do raziskovanja preteklosti Prekmurja žrtvovala in poleg svo-

Ivan Zelko (levi) in Vilko Novak pred kakimi 30 leti v Špitaliču

jega poklicnega dela, daleč od kulturnih središč, posvečala zgodovinski znanosti ter ustvarila neminljiva dela. Z Ivanom Zelkom me je vezalo pravitako zgodnje prijateljstvo iz študijskih let. Kot bogoslovec je prišel k meni med počitnicami v Beltince in pripovedoval, da zbira stare prekmurske knjige. Prvi najlepši sad tega zbiranja je bila razstava prekmurskega tiska, ki sva jo skupaj pripravila v telovadnici soboške gimnazije poleti

1932, pri kateri sem govoril o naših pisateljih (gl. Novine 1932, št. 44). Ko smo ustanovili v tistih letih Prekmursko muzejsko društvo, je Zelko bil v njegovem odboru knjižničar in knjige, ki jih je zbral predvsem on, so bile sedaj last tega društva (gl. moj članek: Prekmurska knjižnica, Slovenec 1933, št. 233). Med madžarsko zasedbo je dr. Avgust Pavel reševal to knjižnico, ki so jo madžarski odločujoči hoteli prenesti v Sombotel. Ostala je v Soboti in je delno danes v tamkajšnji študijski knjižnici.

Zelko se je ob tem zbiranju poglobljal predvsem v slovstveno delo Mikloša Küzmiča in napisal o njem več člankov ter sestavil natančno bibliografijo njegovih spisov v razpravi, ki sva jo skupaj objavila z mojim Ivanocyjem v 1. in edinem zvezku Prekmurske knjižnice 1937.

Zelko je začel že zelo zgodaj bolehati na pljučih, že pred vojsko se je moral zdraviti v sanatoriju na Vurbergu in na Golniku. Na srečo je vojni čas delno mirno preživel pri prijatelju, župniku Bakanu na Cankovi, študiral madžarske zgodovinske in jezikoslovne knjige ter si zbral ogromno gradiva za poznejše razprave o zgodovini Prekmurja. V tem času sva se bolj redko videvala; takoj po osvoboditvi, ko je kmalu prišel v Špitalič pri Konjicah, pa so postali najini stiki stalni in živahni. Dolga leta sem hodil poleti k njemu za teden ali več, pa tudi dva naša sinova sta mnogo delala na tamkajšnjih njivah in travnikih. Razgovorov o njegovem delu in raznih vprašanjih prekmurske zgodovine ni bilo ne konca ne kraja. Prihajal je tudi mnogo v Ljubljano, kjer sem ga uvajal pri slavistih na filozofski fakulteti, saj se je Ivan Zelko (v gimnaziji sošolec jezikoslovca Franceta Bezlaja, o katerega Vodnih imenih na Slovenskem je napisal za Slavistično revijo oceno glede na Prekmurje in nekdanjo slovensko Kocljevo Panonijo) zelo vživel v slovansko jezikoslovje, kolikor ga je potreboval pri razlaganju madžarskih krajevnih in osebnih imen, nastalih iz slovanskih.

Pozneje sem Zelka uvedel na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, kjer mu je bil zelo naklonjen profesor Milko Kos in podpiral njegova številna potovanja v Budimpešto, kjer je v državnem arhivu prepisoval in dal filmati mnoge vire za prekmursko zgodovino. Saj je SAZU izdala njegovo knjigo Prekmurje do 1500 in v Razpravah njegovo doktorsko disertacijo o gospodarski in družbeni zgodovini turniške prazupnije.

Oba rajna prijatelja sta se razlikovala po tem, da je bil Škafar bolj temperamenten, Zelko pa bolj umirjen, čeprav je v mlajših letih bil tudi on živahen, posebno če se je razgovoril o znanstvenih vprašanjih. Zelka je ovirala vse življenje bolezen in pravo čudo je, da je doživel tako visoko starost, saj je bil še pred leti operiran in smo se bali za njegovo življenje. Toda njegovo redno življenje v hriboviti okolici in dobra domača postrežba ga je ohranila delovnega in živega. Šele v zadnjih letih je njegova duševna svežina in delovna sposobnost začela popuščati, zato ni mogel dokončati večjega dela o slovenstvu v Kocljevi Panoniji. Ostalo pa bo zaslužno njegovo odkrivanje najstarejše prekmurske zgodovine, ki nam je brez nje ne bi odkrila nobena univerza. Želim le, da bi oba naša znanstvenika posnemali vsaj nekoliko nekateri naši mlajši sedanji in prihodnji izobraženci — drugi pa bi naj to delo temeljito spoznavali, k čemur naj pripomore čimprej izdaja njunih raztresenih razprav v raznih revijah in zbornikih.

Ob zlati maši Alojzija Gaborja pri Sv. Juriju in Štefana Tratnjeka na Pertoči

Zlatomašnik Alojzij Gabor

Prekmurje, pa tudi cela mariborska škofija v letu 1986 ni doživela nobene novomašne slovesnosti. Pač pa so se zvrstile mnoge zlate maše po škofiji. Tudi dekanija Murska Sobota je v letu 1986 doživela dve zlati maši.

13. julija 1986 je obhajal svoj zlatomašni jubilej župnik Alojz Gabor pri Sv. Juriju v Prekmurju. Cerkev svetega Jurija je bila za to slovesnost okrašena kakor nevesta za svojega ženina. Tisoči cvetov in slavoloki, ki jih znajo napraviti take samo na Goričkem, so prispevali k prazničnemu vzdušju. Več tisočglava množica je s pesmijo in molitvijo dala hvalo Bogu za duhovnika, ki že več kot 40 let dela v njihovi župniji.

Slovesni pridigar je bil pom. škof dr. Jožef Smej. Domači dekan je na koncu daritve prebral čestitke obeh mariborskih škofov, obenem pa dodal tudi čestitke v imenu dekanijskih duhovnikov. Med drugim je povedal naslednje: V evangeliju beremo, da je Jezus takrat, ko je postavil apostola Petra za poglavarja svoje Cerkve, zastavil prvaku apostolov pomenljivo vprašanje: Simon, ali me ljubiš? Trikrat ponovi božji Učenik iste besede in na trojno vprašanje odgovarja Peter z vso ljubeznijo: Gospod ti vse veš, ti veš, da te ljubim.

Tak prizor, ki se je pred dva tisoč leti odigral na obali Genezareškega jezera, se je pred približno 55 leti odigral tudi v Vašem življenju, dragi g. zlatomašnik. V skrivnostni tišini Vašega srca, je Jezus tudi Vas vprašal: Ali me ljubiš? In Vi ste z vsem mladostnim navdušenjem odgovorili kakor nekoč Peter: Gospod, ti vse veš, ti veš, da te ljubim. In po tej izpovedi ljubezni Vas je Gospod poklical kakor nekoč apostole: Hodi za menoj!

Odločilno je bilo vprašanje ali me ljubiš, kajti kdor hoče postati Jezusov duhovnik, mora imeti ljubezen do svojega Učenika. Ko ste bili pred 50 leti posvečeni, ste se s celim srcem odločili, da boste apostol božje ljubezni.

Vsak dan znova, ko ste stopali pred božji oltar vseh petdeset let, je Gospod stopal pred Vas in Vam zastavljal vprašanje, ali me ljubiš. Duhovnik je zaznamovan s posebnim Kristusovim prijateljstvom. Kristusov klic je bilo za Vas povabilo, da bi šli za Njim v služanju bratom in sestram. Ni Vam obljubljal zemeljske blaginje, ne zemeljske sreče, ne ugleda in uspeha, pač pa Vam je obljubil veselje, ko boste izpolnili svojo največjo življenjsko nalogo: biti človek za druge, živeti za druge, pomagati jim pri uresničevanju človeške podobe, delati za boljši svet, in ohranjati človeštvu luč vere, upati kljub neuspehom in kljub črnogledim napovedim v zmago dobrega, sejati zrna ljubezni. Dr. Trstenjak pravi, da mora biti duhovnik kakor legendarni Parsifal, vitez svetega Grala, čuvar in glasnik božjega življenja sredi sveta, mora vsak dan priklicati Njegovo navzočnost v človeško sredino in njegovo stisko, mora biti ne samo nekaj vidni zakrament ali vidno znamenje, marveč tudi jamstvo, da Bog človeka ni zapustil, da je še vedno z nami — Emanuel, ki nas oživlja in krepi s svojim skrivnostnim življenjem.

In vse to ste bili 50 let tudi Vi, od tega več kot 40 let v župniji svetega Jurija v soboški dekaniji. Bili ste vedno nasmehjan in vesel duhovnik. Tudi petdeset let duhovništva Vam ni vzelo veselega optimizma in sreče. Globoko v duši nosite Boga, zato ste vedno veseli in srečni. Ta veseli optimizem čutijo Vaši farani pri Sv. Juriju, zlasti še otroci in mladina. Ste odličen katehet in s toplo ljubečo duhovniško besedo znate približati otrokom Boga in jih navdušiti.

Ta veseli optimizem in sproščenost, ste vedno prinašali tudi med nas duhovnike, ko smo se z Vami srečevali na naših srečanjih in proščenjih.

Z veliko ljubeznijo skrbite za lepoto Vaše cerkve, ki že od daleč kaže svojo lepo prenovljeno podobo.

Ob Vašem zlatem jubileju Vam v imenu soboške dekanije iskreno čestitamo, se Bogu zahvaljujemo in ga obenem prosimo: Naj Vam nakloni še mnogo let zdravja, da boste mogli tukaj na skrajnem severu naše domovine in škofije biti še naprej z veselim srcem glasnik božje dobrote in ljubezni.

Teden dni kasneje, 20. 7. 1986 se je podobna slovesnost ponovila na hribu svete Helene na Pertoči, kjer je obhajal svoj zlati jubilej župnik in častni konzistorijalni svetovalec Štefan Tratnjek. Lic. pedagog Marija Sraka je skupaj z mladimi in farani pripravila svojemu stricu zlatomašniku nepozabno doživetje. Lepa nova barvna okna in prelepi slavoloki in cvetje so dali slovesnosti svojevrstno pečat.

V vezani in nevezani besedi so mladi razmišljali o poklicu duhovnika in izražali svojo hvaležnost dolgoletnemu dušnemu pastirju župnije svete Helene.

Slovesno pridigo je tudi na Pertoči imel pom. škof dr. Jožef Smej. Ob koncu maše je v imenu dekanije spregovoril dekan soboške dekanije in med drugim dejal: »V svojem evangeliju je evangelist Luka zapisal pretresljivi dogodek. Ob nenavadni uri reče Jezus Simonu Petru: Odrini na globoko in vrzite mreže na lov! Peter ugovarja: Učenik, vso noč smo se trudili, pa nismo nič ujeli. Toda na tvojo besedo bom vrgel mrežo. In zajeli so veliko množino rib, da se je mreža trgala. Napolnili so dva čolna, da sta se skoraj potapljala. Ko Peter to vidi, reče: Pojdi od mene, Gospod, ker sem grešen človek. In Jezus reče Petru: Ne boj se, odslej boš ljudi lovil. In evangelist

Zlatomašnik Štefan Trajnec

zelo pomenljivo pripomni: Pustili so vse in šli za njim. Prej niso stalno z njim hodili. Izkušene ribiče je obilni ribji lov ob nenavadni uri tako prevzel, da so ob tem doživeli Boga, božjo bližino, pustili vse in šli za njim.

Če bi kdo do potankosti raziskal zgodovino Vašega poklica, dragi g. zlatomašnik, bi gotovo odkril nekaj podobnega, kot je bilo pri odločitvi apostolov. Nekje v svoji mladosti, ko ste si izbirali svoj življenjski poklic, ste doživeli Boga, njegovo bližino. Morda je bilo to v domači družini ob dobrih vernih starših. Kakor Peter ste tudi vi odgovorili svojemu Učeniku: Gospod ti vse veš, ti veš, da te ljubim. Brez intimnega srečanja s Kristusom, brez globokega doživetja božje bližine nihče ne more biti duhovnik. Apostoli so vse pustili in šli za Gospodom, tako tudi vi. Odrekli ste se radostim človeške družine, da ste mogli postati oče večji družini in ravno malim in zapuščenim oznanjati blagovest odrešenja. Ze petdeset let hodite za Kristusom. S svetim Pavlom bi mogli tudi Vi vzklikniti: Življenje je meni Kristus!

Jezus je nekoč rekel: Prišel sem, da ogenj vržem na svet. In kaj želim: da bi se vnel! Jezus je hotel reči, svet potrebuje navdušenih pričevalcev, ki bodo evangelij zaživeli in pokazali tako živo in s takim navdušenjem, da bodo svet prepričali.

In če bi hoteli z enim samim stavkom označiti Vaše duhovniško delo v petdesetih letih, bi morali reči: Bili ste ne samo zvest pričevalec, ampak navdušen apostol, poln božjega ognja in gorečnosti za zveličanje duš.

Tudi takrat, ko ste se odločili za veliko in težko delo graditve nove cerkve in prenove župnišča, Vas je pri tem razjedala gorečnost za božjo hišo. Niste si postavljali spomenika. Vaša želja je bila, da bi Vaša cerkev postala svetišče, kjer bi se utrujeni in razočarani človek dobro počutil, srečaval z Bogom in v njem našel svoj mir in duhovno tolažbo. Človek se sprašuje, kje ste jemali moč, da ste kijub rahlemu zdravju toliko let na tej terensko tako težki župniji vztrajali in delali. S svetim Pavlom bi lahko rekli:

Vse premorem v njem, ki mi daje moč. Z njim združeni ste zmogli vse to. Za nas vse je to lep dokaz, kaj premore človek, če se z vsem navdušenjem in ognjem vrže na delo, kaj zmore človek, ki nosi globoko v srcu Boga in ljubezen do duš.

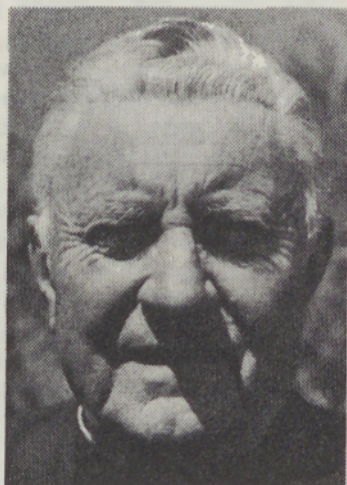
Kljub težkemu delu v župniji ste vedno našli tudi čas za delo v dekaniji. Že desetletja ste dekanijski liturgični referent. Vedno ste bili na tekočem in nas seznanjali z novostmi v bogoslužju. Ko so bile pri maši uvedene prošnje ljudstva, ste bili pravi pionir. Za Pomursko pastoralno področje ste sestavili prošnje ljudstva za vse nedelje triletnega ciklusa, pa tudi za vse različne priložnosti cerkvenega leta. Vse te prošnje imajo pred seboj našega človeka in njegove potrebe. Še danes jih s pridom uporabljamo, ker so naše in domače. Nikoli niste odpovedali, če smo Vas duhovniki prosili, naj pripravite meditacijo ob rekolekciji. Kdo bi mogel naštetih vse deklaracije, ki ste jih sestavili za birmo in druge slovesnosti. Noben duhovniški jubilej ni šel mimo, da se ga ne bi spomnili s pesmico. Česar polno je srce, o tem pa usta govore, pravi pregovor. Bili ste polni duhovnega bogastva in ste vse to dajali ne samo svojim vernikom, ampak tudi duhovnikom soboške dekanije.

Polni globoke hvaležnosti Vam v imenu dekanije čestitamo ob zlatem jubileju Vašega duhovništva. Želimo, da bi bili polni božjega ognja še naprej in tako priča Kristusove ljubezni v tej župniji in naši dekaniji.

Franc Tement

Štefan Zver - zlatomašnik

Pred 50. leti — 5. julija 1936 — je v mariborski stolnici doživel srečni dan mašniškega posvečenja.

Rodil se je 14. 7. 1912 v ugledni družini v Lipi, župnija Turnišče. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju, gimnazijo pa v Murski Soboti in Mariboru. Po maturi se je odločil za duhovniški poklic, čeprav bi mogel

postati kaj drugega. Bil je bister fant in tudi sredstva so bila na voljo. Toda slišal je božji klic in je šel za svojim Pastirjem.

Po novi maši v domači župniji so se vrstile službene postojanke: najprej služba semeniškega duhovnika, nato Slovenske Konjice, Črensovci, Gornji Petrovci, Sv. Martin pri Vurberku, Sarvár, Janosháza, Zalaegerszeg, Lendava, Hotiza, Maribor. »Kdo bi danes mogel prešteti vsa zrna božje besede«, pravita v lepem pismu slavljenca nadpastirja dr. Franc Kramberger in Jože Smej, »ki ste jih kot zlata semena sejali v devetih župnijah! Kdo bi mogel prešteti, kolikokrat ste dvignili svojo posvečeno roko in nad skesanimi srci izgovarjali Kristusove besede: 'Odvežem te grehov!' S krstom ste včlanjali ljudi v božje ljudstvo, z bolniškim maziljenjem lajšali trpljenje bolnikom, ko ste jim prinašali kruh večnega življenja za popotnico v večnost. Kdo bi mogel prešteti vse sv. maše, ki ste jih darovali Bogu za župljane, za stiskane, in predvsem v zahvalo in čast troedinemu Bogu!« Zahvalno in pozdravno pismo zaključujeta nadpastirja z besedami: »Ko vam k vašemu zlatomašnemu jubileju iz srca čestitava, prosiva Gospoda, naj vas ohrani pri zdravju, da bi s sveto daritvijo in svojimi molitvami še naprej klicali božji blagoslov na župnijo in vso škofijo«.

V rojstni turniški župniji je jubilan opravil zlatomašno slovesnost v nedeljo, 6. julija, ob priliki blagoslovitve povečane kapele pri Lipi.

Glavna jubilejna slovesnost pa je bila v Lendavi, 20. julija 1988 ob 17. uri, torej v župniji, kjer je slavljenec vodil dušno pastirstvo 37 let. Zlatomašno slovesnost je povzdignila navzočnost pom. škofa dr. Jožefa Smeja, ki je jubilantu tudi pridigal v slovenskem in madžarskem jeziku. Zlatomašniku je prinesel pozdrave in dobre želje škofa ordinarija. Slovesnosti se je poleg številnih sobratov iz lendavske dekanije udeležil še mariborski stolni kanonik prof. dr. Stanko Lipovšek. Slovesnost so lepo pripravili domači duhovniki. Vrstile so se številne deklamacije in pozdravni govori. Jubilan je prejel celo vrsto lepih, zlasti simbolično pomembnih darov: kruh, vino, sveto pismo, kelih, svečo, dežnik (delo človeških rok!).

Slavljenec je kot novomašnik dal napisati na novomašno podobico besede psalmista (Ps 23, 23), ki jih povzema sv. Pavel (Heb 2, 12): »TVOJE IME BOM OZANJAL SVOJIM BRATOM«. Te besede so bile res vodilo slavljenčevega duhovniškega delovanja v Konjicah, na Madžarskem, v Lendavi in povsod drugod. Dostojanstveno je opravljal duhovniško službo. Med verniki madžarske narodnosti je deloval nad 40 let. Čeprav mu niso bili bratje po krvi, pa so mu bili vedno bratje v Kristusu. Gradil je mostove med verniki različnih narodnostnih skupin. Ko bi delal povsod na svetu tako, ne bi bilo nikjer mesta ne za apartheid ne za narodnostno in versko nestrpnost. Potrebno je seveda uresničevati Jezusov zgled ljubezni.

Skoraj štirinajst let je jubilan opravljal dolžnost prodekana v lendavski dekaniji. Nikoli ni gledal zgolj na črko, ampak vedno na duha. V službi je bil vesten, natančen in zelo dobrohoten. Nikoli se ni branil prevzeti kake obveznosti v dekaniji. Takega smo slavljenca poznali in tak je ostal do danes.

Pred dobrim letom je zlatomašnik Štefan iz zdravstvenih razlogov stopil v zasluženi pokoj in se naselil v mariborskem semenišču. Ob tej priliki bi mogel govoriti sam pri sebi s svetim Pavlom: »Dober boj sem izbojeval, tek dokončal...« in zato bom sedaj popolnoma izpregel. Toda ne! Še vedno

pomaga sobratom v spovednici in na prižnici, kjer koli ga prosijo. In daj Bog, da bi mogel še dolgo delati v Gospodovem vinogradu. Kdor je naučen delati, ne more z delom prenehati. Prav zato ga imamo vsi znanci in prijatelji radi. Veseli smo, kadarkoli se srečujemo z njim v sredini, v kateri je slavljenec preživel največ službenih let, da ne omenjam let njegove mladosti, saj je sin prekmurske ravnice.

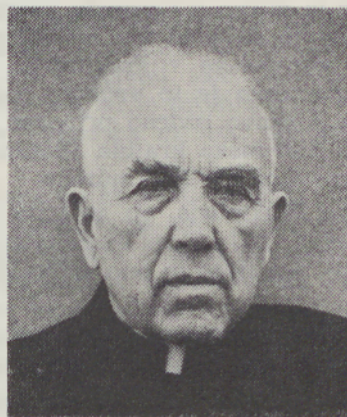
Vsi prijatelji, znanci in njegovi nekdanji verniki mu ob zlati maši želimo ŠE MNOGO SREČNIH DUHOVNIŠKIH LET! Ko bo pa nekoč končal zvesto službo svojemu VELIKEMU PASTIRJU, želimo in Jezusa prosimo, naj ga nagradi z večnim zrenjem BOŽJE LJUBEZNI!

Franc Tement

V enem letu so umrli trije črensovski duhovniki

Število duhovnikov, rojakov iz črensovske župnije, se je letos vidno zmanjšalo. Sredi januarja je umrl biseromašnik JOŽEF GODINA iz Dolnje Bistrice, marca je odšel po hudi bolezni IVAN KOLENKO iz Črenovec in malo pred Veliko mašo še dr. IVAN ZELKO.

† JOŽEF GODINA

Dne 18. januarja 1986 je umrl v Pliberku na Koroškem biseromašnik Jožef Godina. Rodil se je 12. marca 1898 na Dolnji Bistrici staršema Marku in Mariji. Čeprav je v mladosti obiskoval madžarske šole, je ostal vedno zaveden Slovenec. Važno vlogo je odigral mladi Jožef Godina za priključitev Prekmurja k Jugoslaviji. Madžari so ga zato obsodili celo na smrt, a mu je uspelo pobegniti iz zapora. Po vojni in po maturi je postal član Misijonske družbe lazaristov. Bogoslovje je študiral v Ljubljani in 29. 6. 1925 ga je škof Jeglič posvetil v duhovnika. Nekaj časa je vodil tiskarno v Grobljah, nato pa je nastopil službo kaplana na Jesenicah, kjer se je dobro obnesel kot dušni pastir med delavci. Med vojno se je umaknil v Rim in pozneje je odšel v Ameriko. Tam je pomagal v dušnem pastirstvu v Clevelandu, zlasti med Madžari, ker je pač obvladal njihov jezik.

Še posebej po svoji upokojitvi je zbiral gradivo za Baragov proces. Leta 1969 se je preselil na Koroško. Pri šolskih sestrah v Pliberku je bil skrben duhovnik. Rad je pomagal tudi na slovenskih župnijah. Zadnje mesece pred smrtjo je prišlo dovoljenje, da se sme vrniti v Slovenijo, kar pa mu je bolezen preprečila. Pokopan je bil v Pliberku v torek, 21. januarja, na tamkajšnjem pokopališču. Pogrebno mašo je vodil ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič. Z izbranimi besedami je orisal življenjsko pot pokojnega duhovnika, ki je vse svoje moči in umske sposobnosti posvetil Bogu in bližnjemu. V imenu sorodnikov in duhovnikov črensovske župnije se je od njega poslovil dr. Karel Bedernjak. Vse pogrebne slovesnosti so bile v slovenskem jeziku. Domači župnik je povedal nekaj besed tudi v nemščini in tamkajšnji pevski zbor je zapel eno pesem na grobu še v nemškem jeziku. Koroški duhovniki so skozi Pliberk, v sprevedu na pokopališče, zelo glasno molili rožni venec v slovenskem jeziku. Vseh navzočih duhovnikov je bilo 33, od teh 7 iz matične domovine.

Pokojnik je bil zelo izobražen, vedno zvest Bogu in svojemu slovenskemu narodu, čeprav je dober del duhovniških let preživel v tujini oziroma zunaj matične Slovenije.

V začetku svojega bivanja na Koroškem je nekajkrat obiskal svoje Prekmurje in dvakrat se je zglasil tudi v črensovski cerkvi in v župnišču. Lani 29. junija je v kapeli Doma v Pliberku obhajal biserno mašo. Tudi ob tej priliki mu je govoril rojak in sorodnik dr. Bedernjak. Zadnje tedne je bil v graški bolnici, kjer je mirno v Gospodu zaspal.

Ob tej priliki objavljamo današnjemu rodu docela neznano zgodbo o prihodu prve jugoslovanske vojske v Prekmurje, pri čemer je sodeloval tudi pokojni Jožef Godina. Sam je to večkrat popisal, tu pa objavljamo delno posnetek, delno pa njegovo izvirno pripoved, kakor jo je objavil dr. Matija Slavič v zborniku Slovenska krajina (Beltinci 1935, str. 61 — 68) v razpravi: Narodnost in osvoboditev Prekmurcev.

Po shodu (za zasedbo Prekmurja, op. ur.) pa je imel general Maister s prekmurskimi prostovoljci, z Jeričem in drugimi, zaupno posvetovanje, pri katerem jim je naročil, naj še to in ono pripravijo za zasedbo Prekmurja do Rabe.

Ko so bile te zasedbene priprave v najlepšem teku, pa nas iznenadijo dogodki v južnem Prekmurju, ki meji na Medmurje. (Te stvari je popisal bolj natančno Josip Godina v Spomenici za generala Maistra in v »Slovincu«, kar tu uporabljam.)

Kakih deset kilometrov od Ljutomera je na levem bregu Mure na prekmurski strani kraj Dolnja Bistrica. Tej Bistrici nasproti pa je na desnem bregu Mure malo bolj oddaljen kraj Razkrižje, ki spada že v Medmurje. Hrvati so šele koncem decembra 1918 zasedli vojaško Medmurje. V Dolnji Bistrici je bil na božičnih počitnicah na svojem rojstnem domu gimnazijski sedmošolec Josip Godina, ob koncu vojne podporočnik, ki je po svetovni vojni nadaljeval svoje gimnazijske studije v Ljubljani. Dne 24. decembra 1918 se je čulo v Bistrici močno streljanje od Mure pri Razkrižju. Madžarska posadka v Dolnji Bistrici je hitela v prazne struge Mure in odgovarjala z ravno tako močnim streljanjem. Godina je v svojem jugoslovanskem navdušenju upal, da je zdaj prišlo tudi za Prekmurje jugoslovansko vstajenje. Odhitil k poveljniku madžarske posadke in mu pove, da so

Jugoslovani blizu, ki ga lahko vsak čas dobe v roke. Poveljnik zapove umik in njegovi vojaki zbeže kar čez polje.

Nato hiti Godina k Muri, kjer je bilo vse mirno. Ker pa je kot vojak vedel, da so Jugoslovani zavarovano skriti, dvigne klobuk in prične klicati »Živela Jugoslavija!« Takoj pri drugem klicu zaori od nasprotne strani iz mnogih grl odgovor: »Živela!« in klic, naj jih prepelje. Ker se je brodarmlinar bal, odpne sam brod in vesla proti desnemu bregu Mure. Sredi Mure pa opazi, da sta iz mlinarske kočee stopila dva madžarska vojaka. Cela jugoslovanska posadka je imela takoj puške k licu in naravnane na nju. Tako je bil Godina sredi Mure med dvema ognjema. V tem trenutku zakliče madžarskima vojakoma v madžarskem jeziku, naj dvigneta roke, Jugoslovanom pa z roko brani, naj ne streljajo. Madžara dvigneta roke in spustita puške na tla, od jugoslovanske strani pa že počii nekaj strellov. Zadet ni bil nobeden. En madžarski vojak v tem zbeži brez puške v gozd, dobi sicer več jugoslovanskih krogel za seboj, a ni bil zadet. Medtem dospje Godina s svojim brodom na jugoslovansko stran. Poveljnik jugoslovanske posadke zapove za vsak slučaj iz previdnosti pred Madžari in pred nepoznanim Godino polovici posadke, naj imajo puške pripravljene za strel. Po medsebojnem pozdravu pa dobe Jugoslovani zaupanje do Godine. Ena polovica se jih prepelje takoj z Godino na prekmursko stran, kjer razorože čakajočega madžarskega vojaka, drugo polovico pa prepelje brodar — mlinar.

Tako je spravil prekmurski Slovenec Josip Godina prvi jugoslovanske vojake na prekmurska tla. Poveljnik teh vojakov ga je prosil, naj pomaga njegovemu nasledniku z nasveti, sam pa je odrinil z nekaterimi vojaki nazaj čez Muro h glavni četi, ki je prodirala od Razkrižja proti Murskemu Središču v Medmurju. Godini pa ni znal nič drugega povedati, kakor da zasedajo Medmurje.

Pozneje se je zvedelo, da so 24. decembra 1918 jugoslovanske čete, pri katerih je bilo največ Hrvatov, pa tudi nekaj slovenskih dobrovoljcev, zasedle Čakovec in vse Medmurje. Glavni poveljnik je bil polkovnik Kvaternik, eden izmed poveljnikov pa podpolkovnik Perko, »Varaždinec, domovine sin«, ki je pozneje bil poveljnik v Dolnji Lendavi, po svoji upokojitvi pa nekaj časa narodni poslanec. Glavno junaštvo teh čet je bil nagel prehod čez Dravo med Varaždinom in Čakovcem.

Pri tem je omembe vredno, da so Slovenci pri zasedbi Medmurja pomagali zavzeti Štrigovo, v katero župnijo spada tudi Razkrižje. O tem je pisal v »Jugoslaviji« 31. dec. 1918 podpisani »B. B—o« (to je Božidar Boriko, publicist in urednik »Jutra« v Ljubljani, doma pri Sv. Bolfenku pri Središču): »Zanimivo je, da so zgornji del, Medmurske vinograde, zasedli najbližji sosedje: stotnija mariborskih strelcev št. 26, sestavljena iz moštva obmejne župnije Sv. Bolfenk, katera je pod poveljstvom g. poročnika Košarja že za časa madžarske strahovlade v Medmurju krepko čuvala biveše štajersko-ogrske meje. Zavzetje trga Štrigove je bilo nekoliko težavneje, ker je bila tamošnja madžarska posadka dobro oborožena; vendar so naši fantje, pod poveljstvom poročnika Košarja in prostovoljca-narednika Schönwetterja spretno obkolili in po kratkem boju s strojnicami, zajeli madžarsko posadko v Štrigovi. Moštvo iz Sv. Bolfenka vzdržuje sedaj jugoslovansko posadko v Štrigovi.« V tem smislu treba popraviti Bjelovuči-

Se posebej po svoji upokojitvi je zbiral gradivo za Baragov proces. Leta 1969 se je preselil na Koroško. Pri šolskih sestrah v Pliberku je bil skrben duhovnik. Rad je pomagal tudi na slovenskih župnijah. Zadnje mesece pred smrtjo je prišlo dovoljenje, da se sme vrniti v Slovenijo, kar pa mu je bolezen preprečila. Pokopan je bil v Pliberku v torek, 21. januarja, na tamkajšnjem pokopališču. Pogrebno mašo je vodil ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič. Z izbranimi besedami je orisal življenjsko pot pokojnega duhovnika, ki je vse svoje moči in umske sposobnosti posvetil Bogu in bližnjemu. V imenu sorodnikov in duhovnikov črensovske župnije se je od njega poslovil dr. Karel Bedernjak. Vse pogrebne slovesnosti so bile v slovenskem jeziku. Domači župnik je povedal nekaj besed tudi v nemščini in tamkajšnji pevski zbor je zapel eno pesem na grobu še v nemškem jeziku. Koroški duhovniki so skozi Pliberk, v sprevedu na pokopališče, zelo glasno molili rožni venec v slovenskem jeziku. Vseh navzočih duhovnikov je bilo 33, od teh 7 iz matične domovine.

Pokojnik je bil zelo izobražen, vedno zvest Bogu in svojemu slovenskemu narodu, čeprav je dober del duhovniških let preživel v tujini oziroma zunaj matične Slovenije.

V začetku svojega bivanja na Koroškem je nekajkrat obiskal svoje Prekmurje in dvakrat se je zglasil tudi v črensovski cerkvi in v župnišču. Lani 29. junija je v kapeli Doma v Pliberku obhajal biserno mašo. Tudi ob tej priliki mu je govoril rojak in sorodnik dr. Bedernjak. Zadnje tedne je bil v graški bolnici, kjer je mirno v Gospodu zaspal.

Ob tej priliki objavljamo današnjemu rodu docela neznano zgodbo o prihodu prve jugoslovanske vojske v Prekmurje, pri čemer je sodeloval tudi pokojni Jožef Godina. Sam je to večkrat popisal, tu pa objavljamo delno posnetek, delno pa njegovo izvirno pripoved, kakor jo je objavil dr. Matija Slavič v zborniku Slovenska krajina (Beltinci 1935, str. 61 — 68) v razpravi: Narodnost in osvoboditev Prekmurcev.

Po shodu (za zasedbo Prekmurja, op. ur.) pa je imel general Maister s prekmurškimi prostovoljci, z Jeričem in drugimi, zaupno posvetovanje, pri katerem jim je naročil, naj še to in ono pripravijo za zasedbo Prekmurja do Rabe.

Ko so bile te zasedbene priprave v najlepšem teku, pa nas iznenadijo dogodki v južnem Prekmurju, ki meji na Medmurje. (Te stvari je popisal bolj natančno Josip Godina v Spomenici za generala Maistra in v »Slovincu«, kar tu uporabljam.)

Kakih deset kilometrov od Ljutomera je na levem bregu Mure na prekmurški strani kraj Dolnja Bistrica. Tej Bistrici nasproti pa je na desnem bregu Mure malo bolj oddaljen kraj Razkrižje, ki spada že v Medmurje. Hrvati so šele koncem decembra 1918 zasedli vojaško Medmurje. V Dolnji Bistrici je bil na božičnih počitnicah na svojem rojstnem domu gimnazijski sedmošolec Josip Godina, ob koncu vojne podporočnik, ki je po svetovni vojni nadaljeval svoje gimnazijske studije v Ljubljani. Dne 24. decembra 1918 se je čulo v Bistrici močno streljanje od Mure pri Razkrižju. Madžarska posadka v Dolnji Bistrici je hitela v prazne struge Mure in odgovarjala z ravno tako močnim streljanjem. Godina je v svojem jugoslovanskem navdušenju upal, da je zdaj prišlo tudi za Prekmurje jugoslovansko vstajenje. Odhiti k poveljniku madžarske posadke in mu pove, da so

Jugoslovani blizu, ki ga lahko vsak čas dobe v roke. Poveljnik zapove umik in njegovi vojaki zbeže kar čez polje.

Nato hiti Godina k Muri, kjer je bilo vse mirno. Ker pa je kot vojak vedel, da so Jugoslovani zavarovano skriti, dvigne klobuk in prične klicati »Živela Jugoslavija!« Takoj pri drugem klicu zaori od nasprotne strani iz mnogih grl odgovor: »Živela!« in klic, naj jih prepelje. Ker se je brodarmlinar bal, odpne sam brod in vesla proti desnemu bregu Mure. Sredi Mure pa opazi, da sta iz mlinarske kočee stopila dva madžarska vojaka. Cela jugoslovanska posadka je imela takoj puške k licu in naravnane na nju. Tako je bil Godina sredi Mure med dvema ognjema. V tem trenutku zakliče madžarskima vojakoma v madžarskem jeziku, naj dvigneta roke, Jugoslovanom pa z roko brani, naj ne streljajo. Madžara dvigneta roke in spustita puške na tla, od jugoslovanske strani pa že poče nekaj strelav. Zadet ni bil nobeden. En madžarski vojak v tem zbeži brez puške v gozd, dobi sicer več jugoslovanskih krogel za seboj, a ni bil zadet. Medtem dospje Godina s svojim brodom na jugoslovansko stran. Poveljnik jugoslovanske posadke zapove za vsak slučaj iz previdnosti pred Madžari in pred nepoznanim Godino polovici posadke, naj imajo puške pripravljene za strel. Po medsebojnem pozdravu pa dobe Jugoslovani zaupanje do Godine. Ena polovica se jih prepelje takoj z Godino na prekmursko stran, kjer razorože čakajočega madžarskega vojaka, drugo polovico pa prepelje brodar — mlinar.

Tako je spravil prekmurski Slovenec Josip Godina prvi jugoslovanske vojake na prekmurska tla. Poveljnik teh vojakov ga je prosil, naj pomaga njegovemu nasledniku z nasveti, sam pa je odrinil z nekaterimi vojaki nazaj čez Muro h glavni četi, ki je prodirala od Razkrižja proti Murskemu Središču v Medmurju. Godini pa ni znal nič drugega povedati, kakor da zasedajo Medmurje.

Pozneje se je zvedelo, da so 24. decembra 1918 jugoslovanske čete, pri katerih je bilo največ Hrvatov, pa tudi nekaj slovenskih dobrovoljcev, zasedle Čakovec in vse Medmurje. Glavni poveljnik je bil polkovnik Kvaternik, eden izmed poveljnikov pa podpolkovnik Perko, »Varaždinec, domovine sin«, ki je pozneje bil poveljnik v Dolnji Lendavi, po svoji upokojitvi pa nekaj časa narodni poslanec. Glavno junaštvo teh čet je bil nagel prehod čez Dravo med Varaždinom in Čakovcem.

Pri tem je omembe vredno, da so Slovenci pri zasedbi Medmurja pomagali zavzeti Štrigovo, v katero župnijo spada tudi Razkrižje. O tem je pisal v »Jugoslaviji« 31. dec. 1918 podpisani »B. B—o« (to je Božidar Boriko, publicist in urednik »Jutra« v Ljubljani, doma pri Sv. Bolfenku pri Središču): »Zanimivo je, da so zgornji del, Medmurske vinograde, zasedli najbližji sosedje: stotnija mariborskih strelcev št. 26, sestavljena iz moštva obmejne župnije Sv. Bolfenk, katera je pod poveljstvom g. poročnika Košarja že za časa madžarske strahovlade v Medmurju krepko čuvala bivše štajtersko-ogrske meje. Zavzetje trga Štrigove je bilo nekoliko težavnejše, ker je bila tamošnja madžarska posadka dobro oborožena; vendar so naši fantje, pod poveljstvom poročnika Košarja in prostovoljca-narednika Schönwetterja spretno obkolili in po kratkem boju s strojnicami, zajeli madžarsko posadko v Štrigovi. Moštvo iz Sv. Bolfenka vzdržuje sedaj jugoslovansko posadko v Štrigovi.« V tem smislu treba popraviti Bjelovuči-

čev že citiran tekst, da so hrvatski dobrovoljci, med njimi zlasti Jurišić iz splitskih Kaštelov, Medin iz Budve, Dimović iz Dubrovnika s hrvatsko sokolsko legijo osvobodili Medmurje.

Godina je torej 24. decembra osvobodil z jugoslovanskimi vojaki svojo rojstno vas. Z njimi je zasledoval madžarske vojake preko glavne ceste, ki gre iz Murske Sobote v Doljno Lendavo, pri Črensovcih, pretrgal brzovavno zvezo ob tej cesti ter se vrnil v Doljno Bistrico. Ker se mu je zdela zasedba brez pomena, ako ne bi v najkrajšem času z zadostnim vojaštvom hoteli zasesti celega Prekmurja, je še ta večer šel z dvema vojakoma v Štrigovo, k najbližji jugoslovanski posadki, prosit za pomoč. Ker pa ti niso imeli od svojega višjega poveljnika nobenega navodila, ne naloge, da bi Prekmurje zasedli, mu niso ničesar dali.

Na Božič, 25. decembra 1918, je šel Godina z narednikom Šobanom v Črensovec in Srednjo Bistrico k županom uradno naznanjat, da so občine od Jugoslovanov zasedene. Popoldne pa je sklical shod v Doljno Bistrico, kjer je pojasnil ljudstvu položaj, ki je z veseljem in navdušeno klicalo: »Živela Jugoslavija!« Prihodnji dan, na Štefanovo, 26. decembra, je naprošen prevzel vodstvo jugoslovanske posadke in uredil preskrbo vojaštva s hrano, ki so jo ljudje zastonj radi dajali. Začelo ga je pa skrbeti, ker ni mogel zvedeti ničesar od glavne jugoslovanske posadke, ki je takrat že morala biti v Murskem Središču. Bil je popolnoma odrezan, nihče se ni več brigal za njegovo jugoslovansko posadko. Zato je šel ta večer z vozom v Ljutomer po informacije in pomoč. Orožniški kapetan Sagadin, ki je od tega časa dalje veliko žrtvoval za Prekmurje, je takoj naložil na njegov voz eno strojnico in dodal potrebno moštvo. Po nesreči, da se jim je voz prevrnil in konji ušli, so vendar le pripeljali nepoškodovano strojnico v Doljno Bistrico, le Sagadinov četovodja si je nekoliko pokvaril roko.

Dne 27. decembra je poslal kapetan Sagadin iz Ljutomera Godini še voz orožja in streliva ter nekaj žandarmerijskega moštva. Nenadoma pa pridrvi Godinova patrolja na kmečkem vozu s poročilom: »Močna ogrska četa s štirimi strojnicami prodira od Murske Sobote. Sedaj so že na Melincih!« Ko bi Godina imel zvezo z jugoslovanskimi medmurskimi četami in vedel za njihove načrte, bi imel lahko nalogo v tem kritičnem položaju. Tako pa se je moral bati še madžarskega pritiska od dolnjelendavske strani, od koder bi lahko pričakoval pomoči, ko bi vedel, da je tako blizu.

V tej stiski je poklical domače fante, naj pristopijo. Prišlo jih je kakih dvajset, med njimi njegov brat Marko Godina, Štefan Balažic, Ignacij Kreslin, Ivan Donko, Matija Djura itd. Tem je razdelil orožje, vse razstavil na oddelke, postavil strojnico in naročil radi pomanjkanja streliva le na gotovo streljati. Bilo je strahovito streljanje. Oddelek ob brodu ni mogel vzdržati velike madžarske premoči. Večina se je umaknila na jugoslovanski breg Mure z bistriškim brodom, Prekmurci so se umikali ob Muri navzdol. Narednika Šobana so Madžari ujeli, potem na nečloveški način ustrelili in vrgli pod breg Mure. Prekmurca Djuro, ki je bil v boju zadet v roko, so ujeli in vlekli s seboj. Nato so šli Madžari v Doljno Bistrico ropat. Izropali so zlasti Godinovo hišo, zasramovali mater, očeta pa vzeli s seboj, privezanega na vozu z Balažicem in ranjeno Djuro.

Medtem se je zgodilo za Godino kako uro prepozno, kar nihče ni sporočil njemu, ne generalu Maistru. Dne 24. decembra je bilo Medmurje za-

sedeno. Dne 28. decembra se je general Maister po shodu v Radgoni, ki se je začel ob 10. uri dopoldne, kakor že omenjeno, pripravljaj za zasedbo celega Prekmurja. Ravno ta dan pa prekorači kapetan Jurišič s prostovoljci in mornarji iz Murskega Središča v Medmurju most čez Muro in zasede Dolno Lendavo. (Bjelovučić piše, da se je to zgodilo že na Božič, 25. decembra, kar ni pravilno). Na čigavo pobudo se je to zgodilo, ni dognano. Pač pa je Jurišič to storil na lastno pest in odgovornost, kakor je jugoslovansko vojaško poveljstvo izjavilo, kar bo pozneje citirano.

V Dolnji Lendavi se je izvršila zasedba precej mirno. Sredi mesta so postavili strojnico in zaplenili nekaj vojnega materiala. Drugi dan, 27. decembra, so nadaljevali pot po glavni cesti proti Murski Soboti. Na Hotizi so slišali streljanje Godinovega boja v Dolnji Bistrici, ne da bi vedeli, za kaj je šlo. Kako lahko bi izostale Godinove žrtve, ko bi Jurišič imel z njim zvezo!

Madžarski vojaki v Dolnji Bistrici so po ropanju in surovostih, ki so jih tam izvršili, opazili prihod Jurišičeve čete proti Črensovcem. Takoj spustijo Godinovega očeta in druge ujetnike ter se spuste v beg. Hoteli so preko Črensovec. Pa so se bali, da bi jih Jugoslovani na glavni cesti prehiteli. Zato so jo udarili po krajši poti preko Srednje in Gornje Bistrice, vedno v nevarni distanci pred Jugoslovani. Jurišič se je ta dan ustavil v Beltincih. Tja je prišlo iz Murske Sobote madžarsko vojaško odposlanstvo pogajat se radi umika. Jurišič je odločno nastopal. Končno je dovolil, da se madžarske čete umaknejo iz Murske Sobote na ta način, da drugo jutro defilirajo pred njim in njegovo posadko. Vsemu so privolili.

Dne 28. decembra je nadaljeval prodiranje proti Murski Soboti. Vozič se je v kočiji, ob kočiji so jahali štirje jezdec, kakih sto metrov pred vozom pa prvi dva jezdeca. Ko pride do mesta, mu pride nasproti mestno zastopstvo. Jurišič stopi iz voza, z njim pobočnik, poročnik Dolšek. Oba imata v rokah ročne granate, Dolšek tudi za pasom. Zastopstvo ga pozdravi, ga prosi, naj bi vzdrževal mir v mestu, in naznani, da je madžarska posadka že prejšnji dan zapustila mesto. Sprejeli so ga gostoljubno in se v mestni hiši dogovorili z njim glede preskrbe posadke. Jurišič sam se je nastanil v gradu pri grafu Szapariju, ki ga je gostoljubno sprejel. Tako je Jurišič zasedel v treh dneh štiri prekmurske župnije, ki se dotikajo Mure: Dolno Lendavo, Črensovec, Beltince in Mursko Soboto, potem pa ostal v Murski Soboti.

Šele prihodnji dan se je zvedelo o Jurišičevem pohodu v Mursko Soboto izven Prekmurja. General Maister, ki ga je ta pohod iznenadil, je poslal vojaško pomoč, zlasti slovensko konjenico, dasi mu ni bilo všeč, da je Jurišič prekrizal njegov načrt.

Ko je slišal o zasedbi Murske Sobote mlad štajerskoslovenski borec Božidar Sever, je zapustil svoj dom na Humu pri Ormožu ter odšel v Mursko Soboto, da bi pomagal pri narodni organizaciji. Res je ustanovil Narodni svet za Prekmurje ter se mu kot predsednik postavil na čelo.

Josip Godina je bil po svojem boju z Madžari doma v Ljutomeru; svojo posadko, kolikor je še imel, pa je poslal k Jurišičevi glavni četi. Ustreljenega svojega narednika Šobana, iz hrvatske legije, je dal prepeljati v Ljutomer, kjer je bil pokopan. V Ljutomeru pa se je dne 31. decembra 1918 sestal z že imenovanim Miškom Kúharjem iz Bratonec v Prekmurju (zopet v dolnjelendavskem srezu, iz zaslužne slovenskonarodne rodovine Kú-

harjev), ki je bil ves čas najbolj vztrajen in požrtvovalen borec za osvoboditev Prekmurja. Sporočil je Godini, da pride ta dan od generala Maistra orožje, da oborožijo za vsak slučaj prekmurske prostovoljce. Ker orožja ni bilo z napovedanim vlakom, se odpelje Godina v jugoslovanski častniški uniformi z večernim vlakom v Radgono, če bi ga morda tam izložili. Pa ga tudi tam ni bilo. Na postaji se Godina seznani z nadporočnikom Zeilhoferjem, že imenovanim hrabrim braniteljem Radgone. Tam pa se mu predstavi tudi Božidar Sever in ga povabi, naj gre z njim v Mursko Soboto, ker ga za Narodni svet zelo potrebuje. Polna narodnega navdušenja se odpeljeta s kočijo, ki jo je imel Sever s seboj, in prideta v Mursko Soboto, kjer dobi Godina stanovanje v hotelu »Dobray« v zadnji sobi v I. nadstropju. V bližnji sobi je stanoval tudi Sever.

V Murski Soboti se seznani Godina s poročnikom Dolškom, ki je nadomestoval Jurišiča, ko je bil ta en dan v Medmurju. Godina obiše v bolnici svojega prostovoljca Djuro iz Dolnje Bistrice, ki je celil svojo prestreljeno roko, potem pa opazuje novo življenje v Murski Soboti. V občinskem uradu se je uradovalo slovenski, na pošti so bili aparati s silo potrti, vojaki so hodili veseli po mestu z jugoslovanskimi trobojnicami. Iz Murske Sobote ni smel nihče brez vojaškega dovoljenja odpotovati z vlakom proti Madžarski. Cele vrste ljudi so čakale na tako dovoljenje. Godina se je čudil, da je vlak sploh vozil. Tisti, ki je hotel iti na Madžarsko kaj pravit, je lahko namesto v Murski Soboti vstopil na prihodnji postaji, ki je Jurišičeve čete niso zasedle. Odšli so dne 2. januarja v negotovosti k počitku v Murski Soboti.

V nočnih jutranjih urah v petek, dne 3. januarja 1919, pa se pripeljejo iz Madžarske z vlakom madžarski vojniki do prve postaje pred Mursko Soboto, z imenom Puconci. Od tam gredo peš v Mursko Soboto, kjer premagajo okoli 5. ure zjutraj straže in nato ujamejo osem jugoslovanskih častnikov v gradu in dveh hotelih, pri Dobrayu in Benku, ki so jih iznenadili še v spanju, in dvajset vojakov; moštvo je bilo večinoma nastanjeno v sedanjih gimnaziji.

V tej nočni bitki so padli dr. Dimović, poročnik iz Dubrovnika, Ciril Cerovac iz Pazina, Pergar Rudolf iz Varaždina in dva nepoznana vojaka. Kapetanu Jurišiču so prestrelili eno roko in ga pustili potem v bolnici. Drugo jugoslovansko vojaštvo se je umaknilo deloma na takrat jugoslovanska tla v Radgoni, deloma pa skozi Beltince v Medmurje. V Beltincih so si pri navdušenem Slovencu in Jugoslovancu župniku Štefanu Kúharju izposodil kočijo in konje, kar so potem iz Medmurja v redu vrnili.

Veliko so imeli trpeti ujeti Jugoslovani. O tem Godina (v »Slovcu« 28. oktobra 1928) takole pripoveduje: »Moralo je biti okrog pol 6. zjutraj (3. januarja). Na vrata močni udarci. Kakor klopotanje puškinih kopit. Rezko govorjenje — v madžarščini. Po hotelu vrvenje. Zunaj strelji, posamezni in zopet kakor bi se prehitevali. Vmes pok ročne granate in vpitje. Zopet se hujski udarci na vrata in madžarsko preklinjanje. »Odpri!« — Dvignem se v postelji. Ali skozi okno? — Je previsoko in spodaj so vojaki. Ali naj streljam skozi vrata in potem ustrelim sebe? — Za samomor nisem bil vzgojen. Streljati in potem se udati, bi se reklo, dovoliti, da me skalpirajo. — Udarci na vrata in šklepet z bajoneti! Vstanem. »V belini« stopim k vratom in odklenem. Pokažeta se dva bajoneta, dvoje puškinih cevi, tretji bajonet, dva, trije, štirje vojaki in mlad častnik z madžarskimi in rde-

čimi trakovi. Častnik stoji z revolverjem pred menoj. »Kje imate orožje?« vpraša v slabi nemščini. Pokažem revolver in meč, ki sta visela na obešalniku. »Ujeti ste!« — »Kdo me je ujel?« — »Redno madžarsko vojaštvo« ... »Oblecite se!« — Dvema vojakoma zapove, naj me pri oblačenju stražita ... Oblečenega me ženeta na hodnik. Tu se je naš častniški namestnik Polak (Slovenec) glasno prepiral z madžarskim častnikom ... Dragonski praporščak, mladi Stanko Perpar (Slovenec) iz Ljubljane, je mirno zrl daleč na drugo stran hodnika ... G. B. Sever, edini civilist med nami, si je v sosednji sobi pri odprtih vratih z vso umevno nervoznostjo natikal manšete ... Za tem nas patrolja žene po temnih ulicah do neke hiše ... Zaklenejo nas v popolnoma temno celico soboške ječe ... V kotu celice sežgem vse listine, kjer je bilo označeno moje ime ... »Kdo je prav za prav kriv poraza?« »Kako je z Jurišičem, ki se je sinoči pozno vrnil v Mursko Soboto?« »Kako da nismo bili v hotelu obveščeni o napadu?« »Mesto je bilo ponoči premalo zavarovano.« »Sploh nas je premalo, smešno malo.« »Sedaj ima Jurišič svojo baharijo, da se upa z dvema mornarjema (večji del posadke so tvorili bivši dalmatinski mornarji) zasesti celo Ogrsko!« ...

V ključavnici glasno zarožljajo veliki ključi ... Pridemo na ulico ... Pridružijo nam še vrsto ujetih mornarjev z obupanimi obrazi in potem se prične ves spreved pomikati proti katoliški cerkvi ... Iz množice sem ujel madžarski razgovor: »Kam jih peljejo?« — »Za cerkvijo jih bodo ustrelili!« ... Ko smo prišli do cerkvi, smo opazili duhovnika, katerega pa niso pustili k nam ... Za cerkvijo nas ustavijo. Prepirali so se, kdo bo streljal ... Med tem prideta dva podčastnika. Naznanita, da je mnogo ujetih in da nas ne smejo ustreliti, ampak naj nas peljejo na železniško postajo v Puconce.«

Tako so za enkrat ostali živi. Osem madžarskih vojakov jih je gnalo ob progi. Zadeli so ob glavnega poveljnika, madžarskega stotnika, ki jim je dal odvzeti iz žepov vse, kar so imeli. V gozdu, kraj proge, so počivali. Tu jim pridružijo nadporočnika Osterca (Slovenca), ki je bil onkraj na štajerski strani Mure doma na dopustu in je prišel samo iz narodnega navdušenja obiskat zasedeno Mursko Soboto, pa so ga tudi uveli v Benkovem hotelu. Prišli so v Puconce in so jih zaprli v čakalnico, kamor pa naenkrat vstopijo nadaljni ujetniki: kapetan Rakuša (Slovenec) v jugoslovanski paradni uniformi, Jurišičev pobočnik poročnik Dolček (Hrvat), topničar kadet Rajner (Hrvat) in cela vrsta mornarjev. Bilo jih je vseh skupaj 28 : 20 mož in 8 častnikov (civilista Severja so šteli k častnikom).

Medtem je prišel vlak iz Murske Sobote. Vseh 28 ujetnikov so dali v en voz. Zvečer so se pripeljali v Sobotišče, Sombotelj. Tam so dali ujetnikom, ki ves dan niso ničesar jedli, večerjo. Ko so za častnike prišle na mizo palačinke, so stražniki začeli godrnjati: »Roparji bodo jedli palačinke iz madžarske pšenice?« Dr. Obal, nadžupan Železne županije, ki je bil zraven, jih ni mogel pomiriti in se je pri naših ujetnikih oprostil. Morali so jed pustiti na krožnikih in oditi.

Peljali so jih najprej v neke barake, potem v huzarsko vojašnico; ker jih tam niso hoteli imeti, so morali nazaj v barake. Med potjo jih je vojaštvo zasramovalo, suvalo in teplo; Sever si več dni ni mogel obleči suknje radi obtolčene roke. V baraki so stoji čakali jutra. Potem so jih dali vendarle v vojašnico, najprej v vlažne prostore, potem v nekoliko boljše v prvem nadstropju.

Pri zasliševanju, pri katerem je bil zraven tudi dr. Obal, so jih spraševali tudi, ali so Jugoslovani res pretepali ljudi, ali so vozili pšenico čez Muro, ali so rekvirirali, ali so vislice postavili, kar seve ni bilo res. Čez nekaj časa so odpeljali Severa v civilno ječo. Siromak bi nekoč že skoraj umrl, nadporočnik Osterc mu je napisal testament.

O polnoči med 5. in 6. februarjem pa je ta častniška sedmorica ušla iz zapore po rjuhah, ki so si jih splekli v vrvi, kakor to popisuje Godina v »Slovincu« 6. februarja 1929. Vseh sedem je prišlo na določenem prostoru izven vojašnice skupaj. Potem so se ločili v dve skupini. Osterc, Polak in Godina so šli po eni poti, drugi štirje, Rakuša, Perpar, Dolček in Rajner, po drugi. Na križišču okoli 15 kilometrov daleč bi se počakali. Rakuša je namreč imel v suknji skrit zemljevid, ki so si ga prerisali, da so znali hoditi. Druga skupina ob določenem času ni prišla na križišče. Zato so prvi trije sami odšli, prišli srečno čez mejo na Štajersko, z vlakom v Gradec in v Maribor h generalu Maistru. Ostali štirje so imeli nesrečo. Dolček je zbolel in so jih ujeli. Rešeni so bili šele spomladi. Tudi vojaki so bili sčasoma izmenjani in izpuščeni.

Najslabše pa se je godilo Božidarju Severu, ki je kot predsednik Narodnega sveta za Prekmurje prišel pred civilno sodišče v Győr (Raab), kjer je bil po sedemmesečnem zaporu nazadnje od boljševiskega sodišča 28. julija 1919 radi veleizdaje in zločina zoper integriteto ogrske ljudske (pozneje se je glasila obtožnica sovjetske) republike obsojen na smrt. Po dveh dnevih, 30. julija, se mu je posrečilo ob priliki neke ženske vstaje blizu državnih zaporov, uiti iz zapore ter priti preko Slovaške, Češke in Avstrije v domovino.

† IVAN KOLENKO

Po hudi bolezni se je dne 7. marca, zgodaj zjutraj, preselil v večnost. Odšel je po plačilo k Njemu, ki Mu je skoraj 46 let zvesto služil. Rodil se je 28. marca 1913 v znani družini Kolenkovih v Črensovcih št. 159, kjer

sedaj gospodari njegov brat Franc, črensovski organist. Pokojnemu Ivanu je bil pri krstu boter Jožef Klekl st., ki je prav gotovo vplival na mladega dijaka, da se je odločil za duhovniški poklic. Po opravljeni maturi je stopil v mariborsko bogoslovje in bil 7. julija 1940 posvečen v mašnika. Ves čas vojne in še do 1. septembra 1949 je služboval v Selnici ob Muri. Po vrnitvi v mariborsko škofijo je bil najprej kaplan v Lendavi, po dveh letih pa najprej kaplan in nato župnik v izredno obsežni in težki župniji Brestanici. Tam je ostal do leta 1975. Zaradi srčnega infarkta in bolezni nog se je preselil v manjšo župnijo Črešnjevce, kjer je ostal 8 let, do leta 1983, do upokojitve. Črešnjevsko cerkev je prenovil znotraj in zunaj.

Približno 3 mesece po upokojitvi je bival na svojem rojstnem domu v Črensovcih in je imel v črensovski župnijski cerkvi vsako nedeljo peto sveto mašo ob 10. uri. Marsikatero lepo besedo, ki je pokojnemu Ivanu privrela iz srca, so si zapomnili naši verniki. Imel je lep glas in čudovit dar za petje. Od tod se je preselil v Slovenske Konjice, kjer je zavzeto pomagal v dušnem pastirstvu vse do težke operacije na želodcu. Po operaciji je vidno hiral. Pogumno je prenašal trpljenje in večkrat povedal: »Kakor bo božja volja« in božja volja se je izpolnila na prvi petek.

Pogreb je vodil 9. marca 1986 škof dr. Franc Kramberger ob asistenci najmanj 50 duhovnikov. Pokojniku se je z izbranimi besedami zahvalil za zvesto služenje Bogu in Cerkvi. Podčrtal je, da je bil pokojnik srečen duhovnik, kar se je odražalo tudi v njegovem lepem duhovniškem značaju. Med drugimi sta se poslovila še župnik arhidiakon Ivan Pajk in brestaniški župnik Jože Špes. Pokojni Ivan počiva ob vhodu v pokopališko cerkev na Konjiškem pokopališču. Naj se spočije v Gospodu in še naprej prosi Gospoda žetve, da pošlje novih delavcev na svojo žetev!

† IVAN dr. ZELKO

Dr. Ivan Zelko ob portalu špitalske cerkve

V sredo, 13. avgusta 1986, je v Gospodu zaspal zaslužni duhovnik, zlatomašnik, dolgoletni župnik v Špitaliču in večletni predavatelj cerkvene zgodovine na Teološki fakulteti v Mariboru, dr. Ivan Zelko. Rodil se je 14. maja 1912 v Črensovcih staršema Martinu in Katarini r. Kolenko. Dva dni pozneje ga je krstil znani narodni buditelj in verski novinar Jožef Klekl. Po končani gimnaziji se je odločil za bogoslovje in bil v Mariboru 7. 7. 1935 posvečen v duhovnika. Duhovniška pot ga je vodila prek

Novomašnik Ivan Zelko in domači

Gor. Radgone in Cankove v Špitalič, kjer je služboval polnih 40 let. Že kot bogoslovca ga je pritegnila zgodovina, še posebej zgodovina rodnega Prekmurja. Sčasoma je postal izvedenec za zgodovino Prekmurja in žičkega samostana. Napisal je več samostojnih knjig s področja zgodovine. Doktoriral je razmeroma pozno z disertacijo »Gospodarska in družbena struktura turniške pražupnije po letu 1381«. Nekaj časa je predaval cerkveno zgodovino bogoslovcem. Njegovo znanje zgodovine je bilo ogromno. Razni zgodovinski inštituti so ga vabili za predavatelja. Dostop je imel do številnih zgodovinskih arhivov doma in v tujini.

Lani 7. julija 1985 je obhajal svoj zlatomašni jubilej najprej v Špitaliču, 21. julija pa še v rojstni župniji Črensovci. Bil je učen, toda skromen. Ves čas svojega duhovniškega službovanja je ostal na majhni, odmaknjeni župniji. Bil je srečen med svojimi župljani. In prav tu je mogel razviti in izkoristiti podarjene talente.

Konec lanskega leta ga je zadela možganska kap, da je s težavo govoril, vendar je do zadnjega samostojno hodil. Še 9. julija letos je obiskal dom, domačo cerkev v Črensovcih, župnišče in pokopališče. Ko smo šli mi-

Pokojnik na domačem dvorišču v Črensovcih

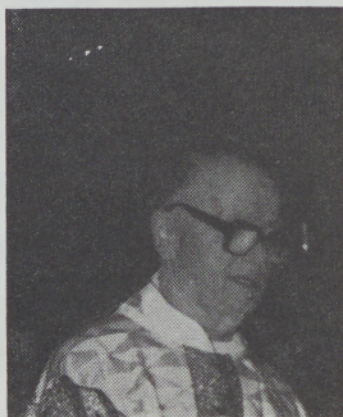
mo duhovniških grobov, je pokazal prazno mesto in želel povedati: »Tu bom pokopan«. Navzoči nismo slutili, da se bo njegova želja tako kmašu izpolnila.

Dne 13. avgusta se je dopolnil čas njegovega bivanja na zemlji. Gospod je poklical zvestega služabnika k sebi, da še natančneje spozna zgodovino božjega kraljestva. Naslednji dan ob 5. uri popoldne so se v špitalski cerkvi poslovili od njega duhovniki konjiške dekanije in še nekateri drugi sobratje. Okrog poldneva 18. avgusta je bil prepeljan v črensovsko cerkev in ob 3. uri popoldne istega dne je bil pogreb tega zaslužnega duhovnika. Pogreb je vodil škof dr. Franc Kramberger ob udeležbi še kakih 60 duhovnikov. Z lepimi besedami je orisal pokojnikove zasluge za Cerkev in za znanost, saj je bil vedno in na prvem mestu zvest Gospodov služabnik. Pokojnikovo osebno slovo je prebral njegov naslednik, župnik Nežič. V imenu sošolcev se je poslovil sošolec, župnik Štefan Kušar. Besede zahvale so mu še izrekli domači župnik in dva zastopnika špitalske župnije. V slovo sta mu zapela pevski zbor iz Špitaliča in Črensovec. Domači pevci so mu ob grobu zapeli »Glejte, že sončè zahaja«.

Zašlo je sonce — biser tukajšnje župnije —, da še lepše sije pri izviru vsega lepega in dobrega. Naj počiva v miru na črensovskem pokopališču v družbi številnih sobratov duhovnikov. Pokojni profesor dr. Ivan Zelko je bil sodelavec »Stopinj« od njihovega začetka. Prispeval je številne tehtne zgodovinske članke in razprave. Verjetno pa bodo »Stopinje« še dolgo zajemale iz njegove bogate dediščine.

† Franc Križan

V soboto, 9. avgusta 1986, ob 10. uri, smo se duhovniki Pomurskega pastoralnega področja poslovili od upokojenega duhovnika Franca Križana. Somaševanje v beltinski cerkvi je vodil dekan Alfonz Korbun ob asistenci nad 30 duhovnikov. V slovo mu je spregovoril domači dekan.

Zlatomašnik Franc Križan je zagledal luč življenja na god sv. Frančiška Asiškega 4. oktobra 1907 v župniji Sv. Lovrenc na Dravskem polju. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju. Po maturi v gimnaziji na Ptuju je stopil v mariborsko bogoslovje in bil 9. julija 1933 posvečen v duhovnika. Služboval je v raznih krajih mariborske škofije. Nazadnje je bil župnik v Ločah pri Poljčanah. Ker mu je vse bolj pešal vid, je pred nekaj leti stopil v pokoj in se naselil v Duhovniškem domu v Beltincih. Dokler so mu dopuščale moči in zdravje, je rad pomagal spovedovati v Beltincih. Pred tremi leti je doživel slovesnost zlate maše, ki jo je skromno obhajal v beltinski cerkvi. Obiskovale so ga razne preskušnje, med vsemi najbolj bridka pa je bila tista, da zadnjih nekaj let ni več videl. Kot mož molitve je sprejel tudi to breme s krščansko vedrostjo. Zaradi pljučnice, ki se ga je lotila nekaj dni pred smrtjo, so ga prepeljali v soboško bolnišnico, kjer je, previden, umrl 7. avgusta. Na željo sorodnikov je bil pokojni zlatomašnik prepeljan v rojstno župnijo Sv. Lovrenc na Dravskem polju. Še isti dan ob 3. uri popoldne je bil pokopan. Pogreb je vodil škof dr. Franc Kramberger.

Pokojnemu zlatomašniku je bila izrečena zahvala tudi za vse molitve in žrtve v lendavski dekaniji, kjer je prebival zadnja leta. Rjad bi bil prihajal na naša dekanijska srečanja, pa je na vabila vljudno odgovarjal: »Zelo rad bi prišel med vas duhovnike, pa nič več ne vidim.« Prepričani smo, da vidi sedaj v večnosti bolje, kot kdajkoli v zemeljskem življenju. Kristus ga ni ožaril samo pri svetem krstu, ampak še posebej pri mašniškem posvečenju in pri številnih daritvah svete maše. Zaključil je zemelj-

ski del potovanja in doživel — tako upamo — veliko srečanje s Soncem-Kristusom. Kristusov križ je postal zanj večna zarja odrešenja in luči. Več let je bridko pogrešal zemeljsko luč, naj mu sveti večna LUČ!

Knjige naših ljudi in o nas

Nova knjiga Lojzeta Kozarja

Zadnja leta so za pisateljsko ustvarjanje Lojzeta Kozarja izredno plovovita, saj je v letu 1985 prišla v dveh izdajah na svetlo njegova povest Premakljivi svečnik (potem ko je 1984 bila objavljena v Družini), v letu 1986 pa smo dobili zopet njegovo novo knjigo. Tisti, ki so čitali njegovo povest Materina ruta (Družba sv. Mohorja v Celovcu 1971 in Ognjišče v Kopru 1973), bodo v novi povesti Topla babičina dlan (Ognjišče v Kopru, 344 strani, spremno besedo napisal Vilko Novak, opremil in ilustriral Branko Drekonja) takoj spoznali njenega junaka — malega in odraščajočega Pejpa. V Materini ruti (kdor je ni bral, jo bo skušal zdaj najti) je opisano življenje prvih let nezakonske sirote Pejpa, ki ga odreja in vzgaja stari, osameli Miško, katerega življenjsko zgodbo tudi spoznamo v povesti. V tisti knjigi nam pisatelj tudi pripoveduje o vaškem življenju na severnem Goričkem med prvo svetovno vojsko in v mesecih po njej, predvsem pa nam živo prikazuje, kako se zapuščeni in od vaškega reveža vzgajani otrok seznanja s svetom okoli sebe.

V novi Kozarjevi povesti pa srečamo Pejpa v novi družini v Martinju, ki ga je sprejela, ko je njegov rednik Miška umrl. Gospodar mu sicer ni naklonjen, tudi domači otroci ne najdejo prijateljskega stika z njim, zato pa ga nadvse ljubi stara babica, ki mu nadomešča starše in družino. Vzgaja ga in uči brati, uči ga potrpljenja in s svojo toplo dlanjo mu vliva moč, da vztraja v težkih razmerah ter odrašča v pametnega dečka. Pejp in njegovi vrstniki gredo v slovensko šolo, ki jo je začel v Martinju šele spomladi 1922 (skoro tri leta po osvoboditvi!) primorski rojak Zoran, ki sicer ni imel učiteljske usposobljenosti, pač pa je ljubil otroke. V tem so se mu pridružili obmejni stražarji. Pisatelj nam razgibano pripoveduje o nedelskem proščanju in gospodarjevem nelepem ravnanju, o Pejpovem srečanju z beračem, o prihodu mednarodne razmejitvene komisije v Trdkovo, o čemer pri nas nihče več ne ve, kakor tudi ne o tedanjih razmerah. O katerih pisatelj govori tudi v poglavju o sestanku duhovnikov pri Sv. Benediktu v Kančovcih. Tako je Kozar tudi v tej povesti postavil njeno dogajanje v zgodovinski okvir, o katerem nas neprisiljeno poučuje, kar je le koristno.

Ob šolarju Pejpu spoznavamo razgibano, v šoli, doma, na paši se odvijajoče življenje otrok, njihove nagajivosti, podjetnosti in razmerja do starejših. V pripovedovanju o tem je Kozar pravi mojster, ki mu pri nas ni para. Ob tem pa zvemo marsikaj tudi o dogajanju med odraslimi, npr. o učiteljevi ženitvi pri luteranki, o težavah, ki jih je povzročila nova državna meja farnikom, da niso mogli več neovirano v svojo župnijsko cerkev na Gorenjem Seniku, o tihotapstvu v Avstrijo, o žganjekuhi. In kakor je pisatelj uvedel marsikatero zgodovinsko osebo kar s pravim imenom, ta-

ko je vpletel nekatere brez njihovega imena, vendar jih starejši bravci spoznamo! Med njimi je za Pejpovo življenje najpomembnejši tedanji nédelski župnik, ki sprejme dečka v svoj dom, ga poučuje in končno odpelje v soboško gimnazijo ter v Martinišče. Tu se zgodba Pejpa, zdaj že Jožeka tudi konča in iz njegove nadarjenosti ter delovne vneme sklepamo, da bo dosegel svoj življenjski namen.

Kakor v drugih svojih knjigah, tudi v tej opisuje pisatelj našo goričko zemljo, njeno lepoto, njene letne čase, njene hribe in doline in gozdove, polja. Pisatelj stvarno prikazuje goričke ljudi z njihovimi dobrimi in slabimi lastnostmi, z njihovimi težavami. Razgibano dogajanje z množico ljudi v različnih življenjskih položajih dela — z vsem drugim, kar smo le delno omenili — tudi to sedmo Kozarjevo knjigo ne le za napeto branje, marveč uvršča kot celota našega pisatelja na častno mesto v našem sodobnem pripovedništvu, čeprav v naših časnikih in časopisih ne najdemo ničesar o njem, kar ni le kriviča, marveč nezrelost dirigentov našega takomenovanega kulturnega življenja. Desettisoči bravcev pa uživajo kakovost Kozarjevih del in odločajo o njihovem pomenu.

Vilko Novak

Vilko Novak: RAZISKOVALCI SLOVENSKEGA ŽIVLJENJA, Cankarjeva založba v Ljubljani 1986, 370 strani.

Našega rojaka dr. Vilka Novaka poznamo kot velikega ljubitelja ljudskega življenja in kulture. Ves je zrasel iz ljudstva in se kot znanstvenik etnolog z vsakim svojim delom vedno bolj vrašča v ljudstvo, da so z leti korenine, ki so pognale v našo slovensko zemljo in njenega človeka ob njegovem ujcu Ivanu Baši, postale kakor močne neuničljive vezi med njim in vsem, kar je v preteklosti ustvarilo naše ljudstvo vrednega. V domači in tuji: madžarski, nemški, francoski strokovni literaturi je objavljenih veliko njegovih razprav, dal nam je pa tudi obširnejša dela, ki jih bomo navedli v Stopinjah prihodnjega leta, tu omenimo samo njegovo največje delo: Slovenska ljudska kultura, ki je izšlo leta 1960. Spomnimo se še, s kako skrbjo in ljubeznijo je zbral naše stare molitve, ki so izšle 1983, lansko leto pa smo poročali o Slovarju beltinskega narečnega govora. Sedaj pa je pred nami nova obširna knjiga Raziskovalci slovenskega življenja, v kateri »so zbrani in obdelani portreti naših mož, ki so, bodisi zgolj iz ljubezni, bodisi iz znanstvenih namenov ustvarjali zgodovino naše etnologije« (s 4. strani ovitka).

O naših znanstvenikih etnologih je Novak že prej veliko pisal v Slovenskem etnografu in v reviji Traditiones, sedaj je vse to zaokrožil, dodal nova poglavja in tako je pred nami knjiga, ki nam predstavlja vse pomembne raziskovalce naše slovenske ljudske kulture od letošnjega slavljenca Primoža Trubarja in Janeza Vajkarda Valvasorja, prek razsvetljenčev Linharta in Hacqueta, romantikov Urbana Jarnika, našega rojaka Jožefa Košiča in Stanka Vraza ter Emila Korytka. Nato navaja še druge etnologe iz prve polovice 19. stoletja, podrobneje obdela sedemdeseta in osemdeseta leta prejšnjega stoletja in navaja tudi delo drugih Slovanov na etnografskem področju.

V novejši dobi se etnologija vse bolj razrašča in razvija in avtor navaja veliko imen v prvih dveh desetletjih 20. stoletja, posebej pa predstavi delo Franceta Kotnika in našega rojaka na Madžarskem, Avgusta Pavla, pa tudi Števana Kuharja iz Bratonec.

Poglavje Od dvajsetih let do 1945 obsega delo Nika Županiča, Ivana Grafenauerja, Stanka Vurnika, Franja Baša, Borisa Orla, Rajka Ložarja, Nika Kureta in Milka Matičetovega.

Ob koncu knjige je še kratko poglavje Dosežki in razgledi, zelo strnjen pregled razvoja naše etnologije do leta 1945 in možnosti njenega razvoja v prihodnje ob dveh neobhodno potrebnih ustanovah: Etnološkem inštitutu in Etnološkem muzeju v Ljubljani.

Knjiga Raziskovalci slovenskega življenja je strokovno delo, vendar je spisana brez nepotrebne znanstvene navlake, v lepem razumljivem jeziku, ki kaže, da pisatelj snov suvereno obvlada in se mu ni treba košatiti s pavjim perjem nerazumljive slovenščine.

Želimo, naj bi knjigo poznali vsaj srednješolci, da bi se tudi ob njej zavedli svojih slovenskih in ljudskih korenin.

Lojze Kozar

Rudi Čacinovič: POSLANSTVA IN POSLANIŠTVA, Od Rakičana do Madrida in nazaj. Založba Obzorja (Pomurska založba 1985, strani 552.)

Pisatelj zajetne knjige Poslanstva in poslaništva si je v času svojega 40 letnega poklicnega dela kot poslanik na Madžarskem, v Južni Ameriki, Švici, Nemčiji in Španiji nabral, ne samo političnih, ampak tudi čisto človeških izkušenj glede medsebojnih odnosov posameznikov in držav.

Knjiga nas takoj na začetku pritegne z Maupassantovimi verzji:

Zelo rad imam to okolico, ljubim jo,
kajti od tukaj so moje korenine,
tukaj so zasidrane globoke, nežne korenine, ...

saj ob njih zaslutimo hrepenenje našega človeka po domačiji, pa naj mu bo še tako lepo in udobno v velikem svetu. Podobno se je tožilo tudi Avgustu Pavlu, ki je pel: V mestu, /v objemu kámenja zdaj hira moj razcvet./ Jaz pa sem do zadnjih lasnih korenin /vraščen tam zunaj/ na kadúljastih prélogih/ in v kukavičjih, čizkovih dolinah.

Avtor knjige v uvodu pravi, da ni nameraval pisati spominov, tudi ne navadnega zapisa ali dnevnika, prav tako se ni lotil pisanja te knjige z namenom, da bi koga vznemiril z objavljanjem kakih skrivnosti naše ali drugih držav. V knjigi se hoče avtor samo še enkrat ozreti na prehojeno pot, ki ga je vodila od doma na Madžarsko, od tam v Južno Ameriko, Švico, Nemčijo in v Španijo. Pahljača doživetij in spoznanj je razgrnjena do skrajnosti in avtor nam o vsem obširno in podrobno spregovori, vedno sledeč tudi drugemu cilju knjige, o katerem avtor pravi: Knjiga hoče obuditi pereča razmerja naše države z državami, kjer sem delal. Hotel sem vsaj predstaviti pomembnejše procese tudi v teh deželah.

Knjiga je vsebinsko bogata in veliko zvemo iz nje, čeprav razumemo, da avtorja, Rudija Čacinoviča, veže poslaniška etika političnega zastopnika naše države v neki drugi državi in ne more povedati vsega, kar in kakor bi rad. Kar pa je napisal, je napisal po resnici.

Čačinovičeva knjiga je pisana tekoče in se lepo bere, da je ni lahko odložiti. Opremljena je tudi z mnogimi fotografijami avtorjevih srečanj s pomembnimi osebnostmi. Ob koncu posameznih avtorjevih službovanj, so še kratki podatki o osebah, ki so v knjigi omenjene.

Lojze Kozar

SLOVENSKI KOLEDAR, Koledar za slovensko narodnost na Madžarskem. Izdala demokratična zveza južnih Slovanov na Madžarskem in Uredništvo ljudskega lista. Strani 120.

Slovenci v Porabju so končno dobili svoj čisto slovenski koledar. Na naslovni strani ovitka sta fant in dekle v porabski ljudski noši, na zadnji strani pa je barvni posnetek lončarja iz Verice, Karla Dončeca, pogovor z njim je v Koledarju priobčila Marija Kozar.

Na začetku Koledarja je koledarski del z godovi svetnikov in mesečevimi menami. Poleg mednarodnih imen mesecev je tudi staro domače ime. Na desni strani mesecev pa so slike, večinoma prizori iz porabskih šol.

Uredniški odbor sestavljajo Marija Bajzek Lukač, Katarina Hirnök, Karel Krajcar, Francek Mukič, Irena Pavlič (urednik), Géza Rimbauer (tehn. urednik), Marija Sukič in Franc Toth.

Vsi člani uredniškega odbora, razen K. Krajcarja, so v Koledar prispevali razne članke, poleg njih pa so še sodelovali: M. Bajzek, V. Feleki, J. Ternar, T. Standor in drugi.

Prvi del je posvečen važnejšim političnim dogodkom, drugi del pa bolj teži k domačim tlem in njihovim dogodkom, vendar se nam zdi, da je v koledarju tega odločno premalo. Predvsem bi v Slovenskem koledarju radi videli pravo sliko, kako slovensko ljudstvo v Porabju resnično živi in diha, kaj ga teži, koliko ljudje, predvsem mladi, še govorijo in čutijo slovensko. Nekaj člankov je napisanih v lepem domačem porabskem narečju in ti so za bralca zares poslastica. Nekaj posrečenih risb je prispevala Marija Kozar.

Katarina Hirnök takole piše o kolinah v Sakalovcih in iz njenega podrobnega opisa navedemo samo kratek odstavek:

Zazranka rano so sousadja pa žlata prišli k iži, dej ja bilau zabadanja. Vertinja ja njim ponújdila palinko pa tjújano vijno. Da so sa malo sagrejlji, so šli v glejv. Pujcka so s klejšči na dvour potegnili. Največkrat ga je vert zabadno. Najmlajši pojap svinjau muora držati za rep, drudji sa pa z njijega smadjejo. Ena ženska tó muora biti paulak, una krř guorazema f sklejco, krř muora grauzati, naj sa na segna. Dučas mouštji vanej delajo, ženstja krř brž spačejo f tjúnji.

Zapis je zvest porabskemu govoru in iz teh nekaj stavkov že lahko spoznamo, kako pojoča je porabska govornica.

Lojze Kozar

András Bertalan Székely, Francek Mukič: ZVESTI SIN DVEH NARODOV. Pogovori o Avgustu Pavlu, Državna knjižnica Gorkega. Budimpešta — Szombathely 1986

Z rotacijskim tiskom tiskana knjiga o Avgustu Pavlu je dvojezična, pisana v slovenščini in madžarščini. Od ene strani jo beremo v slovenskem, od druge strani pa v madžarskem jeziku. Dvojezični tekst je obr-

njen na glavo, da nima prednosti ne ta ne oni jezik in je odvisno od tega, kako knjigo primeš v roke.

Knjiga vsebuje urednikov predgovor, v katerem urednik prikaže namen knjige: »... da bi čim podrobneje prikazali delovanje Avgusta Pavla na najpomembnejših področjih, kot so — slavistika, knjižničarstvo, etnološko-muzejsko, pedagoško in mnogostransko javno delo, ter seveda pesniško in prevajalsko dejavnost.«

Z ljudmi, ki so bili Avgustu Pavlu najbližji in so ga najbolje poznali, sta se pogovarjala A. B. Székely in Francek Mukič. Prvi se je pogovarjal s hčerko Avgusta Pavla Judito, ki živi v Sombotelu in s Sándorjem Weöressem, madžarskim pesnikom, dramatikom in prevajalcem, ki je v svojih dijaških letih stanoval pri družini Avgusta Pavla in je prav Pavel odkril Weöresevo veliko pesniško nadarjenost. Profesor in dijak sta postala prijatelja za vse življenje.

Francek Mukič se je pogovarjal z izredno dobrim poznavalcem Pavlovega življenja in dela, z dr. Vilkom Novakom, ki edini kritično gleda na dogajanje v Porabju in na veliki razmik med besedami in dejanji, ko gre za ohranitev slovenstva v tem zaprtem kotu, da se je uredniku zdelo potrebno pripomniti sledeče: »Ne da bi dvomili v upravičenost zaskrbljenosti profesorja Novaka v poznejšem delu knjige, nekatera dejstva vseeno moramo poudariti.« In našteje nekaj stvari, ki so se zgodile v zadnjih letih v prid Slovincem v Porabju. Pogovarjal se je tudi s Ferencem Horvathom, z Miklošem Takácsem, Erzsiko Gazdag in Gyulo Kissem.

Na koncu je Francek Mukič še sam dodal svoja srečanja s Pavlovim delom in njegovo osebnostjo pod naslovom: Sem ti sorodnik?

Slovenski tekst v madžarščino in madžarskega v slovenščino je prevedla Marija Kozar — Mukič.

Lojze Kozar

Miško Kranjec: MED ZEMLJO IN NEBOM. Izbral in uredil Franc Zadravec, Pomurska založba 1985.

Kranjčeva knjiga Med zemljo in nebom je izšla že prejšnje leto, pa smo šli nekako mimo nje. Morda zato, ker je v našem časopisju niso dosti omenjali, morda pa tudi zato ne, ker knjiga predstavlja izbor že prej tiskanih Kranjčevih tekstov, ponatisi pa ne zbudijo toliko pozornosti kakor nove stvaritve.

V uvodu Franc Zadravec, ki je zbirko uredil in jo povezal v celoto, pravi, da je že Kranjec sam imel namen izdati knjigo tistih svojih novel in odlomkov iz svojih romanov, v katerih govori o veri in vernikih. Sam do tega ni prišel, a njegov namen pa je sedaj uresničil on, ki je izbral le najbolj tipična dela, saj vsega Kranjčevega leposlovja, v katerem nastopa kristjan, vernik, ni mogoč spraviti v en sam zvezek.

V knjigi zbrani odlomki in novele pa nam kažeta Miška Kranjca kot »humanista in prosvetljenca, ki je v duhovnem spopadu dvajsetega stoletja svojega bralca usmerjal k znanstvenemu, materialističnemu pogledu na človeka, družbo in svet, ko mu je razgrinjal duhovne in etične vrednosti, krize in zmaličenosti, ki jih verovanje vreže v ljudi« (F. Zadravec).

Zares, v tej knjigi opisani verniki so v resnici zmaličeni, kajti to sploh niso verniki, to so karikature vernikov in čeprav Zadržavec v uvodu pravi, da je Kranjec podobe vernikov napravil po »živih modelih«, ni pa jih namenoma naslikal take iz ponarejene, izmišljene snovi, lahko to trdi nekdo, ki prav tako ne pozna sodobnega človeka ali človeka iz bližnje preteklosti, kajti le kako bi mogla obstati vera, ki bi bila tako popolnoma brez temelja, tako brezmejno otročja, ne otroška, kakor jo razodevajo Kranjčevi verniki.

Ni vera zmaličila človeka, ampak je Kranjec v svoji umetniški svobodi zmaličil vernega človeka. Svoje otročje pojmovanje o veri v onstranstvo, ki ga morda kljub domačemu vernemu okolju in vzgoji v Marijanišču v Ljubljani, nikoli ni prerasel in poglobil, podtika v svojih spisih svojim junakom in junakinjam, ki zato o resnični vernosti nimajo najmanjšega pojma in so glede odnosa do Boga nižje od afriških animistov.

Če smo že omenili animiste, naj povemo še to, da se danes noben resen znanstvenik ali umetnik ne norčuje iz njihove vernosti, pa naj bo še tako prvotna in za naše gledanje »nazadnjaška«, ker bi se z norčevanjem iz njihove vernosti norčeval iz njih samih in sebe ošabno postavljaj nad nje kot večvreden, naprednejši. Je tako prezirljivo obravnavanje ljudstev in ljudstva res tisti »napredek«, h kateremu teži vse prizadevanje človeštva?

Kakor da smo zadeli na odmev preteklih časov, beremo v uvodu knjige, da je Kranjec »nehal verovati v krščansko mitologijo« in malo naprej, da je »religijo spremljal in umeval kot izraz globokih premikov v družbeni zavesti.« Večina znanstvenikov na svetu obravnava krščanstvo kot religijo, za manjšino pa je morda res še vedno samo mit.

Miško Kranjec je napisal tudi veliko lepega. Mu ne bi bolj ustregli in več prispevali k njegovemu umetniškemu liku, ko bi zbrali in ponatisnili lepe lirične opise naše pokrajine, kakor da ponatiskujemo stvari, v katerih je neresničen in zato krivičen?

Lojze Kozar

Štefan Steiner, PESMI

»Pet let po smrti najmlajšega dekana Teološke fakultete in njenega profesorja dr. Štefana Steinerja izdajamo izbor njegovih pesmi,« je v predgovoru Steinerjevim pesmim, ki jih je izdala Teološko fakulteta v Ljubljani, zapisal dekan France Rozman. Spremno besedo je dodala Zdenka Serajnik, ki je tudi pripravila izbor pesmi. Knjigo pa je z risbami okrasil Ciril Jerič.

Bravcem Stopinj je pesnik Steiner poznan, saj je v njih objavil precej pesmi, ki so natisnjene tudi v tej knjižni izdaji.

Kaj poje v Steinerjevih pesmih? »Domača panonska zemlja. Rod, ki zajema rast iz dela sv. Cirila in Metoda. Mladostne sanje. Srečanje z grozo in s krivicami vojne. Odločitev, da z vsem življenjem služi ljudem kot Kristusov duhovnik. Bolečina ob spoznanju, kako si nasprotujeta svetel polet plemenitega duha in trda resničnost. Notranja razklanost globokega človeka, ki čuti tudi tuje trpljenje. Zakoreninjena, lahko bi rekli, otroško

zaupna vernost človeka v slovenskem prostoru. Očiščujoče trpljenje, ki se uravnoveša in osrečujoče konča v Bogu.« Tako je zdenka Serajnik v spremni besedi označila njegove pesmi.

Pesmi so razdeljene v sedem tematskih krogov, ki jim je pesnik sam dal slikovite naslove: Nekje se je pesem sprostila, Zatemnjeno sonce, Vri-skajoči kres, Pot med vami, Kriki, Večni mostovi, Slovo.

Steiner ni bil samo bister teolog, mislec in pedagog, bil je tudi tenkočutna pesniška duša, ki je znal v besede ujeti pesem, ki se je nekje sprostila, nekje med topoli sredi pomurske ravani, ob vrbah pri Muri, pa ob poti, ki vodi med nami. Pesem se je žlahtnila ob večni Lepoti in je gradila večne mostove, preko katerih se je pesnik bližal Bogu in po teh mostovih se je vanj izlivala reka božje ljubezni.

L. K. ml.

Važnejši dogodki župnij pomurskega pastoralnega področja

BAKOVCI — V letu 1986 je mlada župnija Bakovci obhajala peto obletnico ustanovitve in cerkev novo obletnico posvetitve.

Pet let v življenju župnije ni visok jubilej, vendar zelo pomemben. V prvih petih letih so bili položeni duhovni in materialni temelji nove župnije. V tem času se je tudi oblikovalo farno občestvo in so nastajale razne strukture, ki so potrebne v življenju vsake župnije. Župnija je v petih letih doživela vse slovesnosti, ki so običajne v župniji. Praznovanje praz-

Nova oprema v bakovski cerkvi

nikov in druge slovesnosti postajajo že del tradicije. Župnija je sedaj v velikem pričakovanju prve nove maše v župniji, ki bo če Bog da, prihodnje leto, in čez nekaj let še ena.

Gradbena dela v novi cerkvi so v glavnem končana. Oprema v cerkvi je bila v letu 1986 zaključena. Nove klopi v cerkvi, tapcirani sedeži in ureditev zakristije z novo omaro, so zadnja dopolnitev opreme v cerkvi.

Hvala Bogu, vsem dobrim vernikom, domačim in tistim od drugod, zlasti pa arhitektu Jožetu Kregarju, za vso njihovo ljubezen, s katero so ta velika dela podprli in uresničili. Župnija je bila 10 let v gradnji; od novega župnišča do obnovljene cerkve. Koliko dela in darov je bilo za to potrebnih, ve samo Bog.

Zato naj bo On vsem bogat plačnik!

BELTINCI — Mineva leto, ko je bila ravnina ob Muri razgreta ne le od vročega poletnega sonca, ampak tudi od razburjenja zaradi predvidene gradnje elektrarn na Muri, kar bi globoko poseglo v življenje vsaj dveh vasi naše župnije. Mnogi, ki ljubijo in spoštujejo naravo, so svojo okolico opozarjali z okroglo značko z napisom: »Rešimo Muro«. Verniki in pastoralni delavci pa smo se trudili, da bi rešili in ohranili vero na tem ravninskem koščku Slovenije — moje dežele. Kako smo reševali, utrjevali in ohranjali vero v beltinski župniji?

Ob delitvi zakramenta sv. krsta je okrog 80 družin okrepilo svojo vero, ravno tako botri krščencev.

Predšolski otroci so, tako kot prejšnja leta, redno in z veseljem obiskovali predšolski verouk. Na svoj praznik, na god sv. Nikolaja, ko jih je obiskal in obdaroval Miklavž, so lepo sodelovali pri sv. maši.

Šoloobvezni otroci so utrjevali svojo vero pri verouku, pri nedeljskih mašah, mnogi z družinsko molitvijo, z udeležbo pri šmarnicah in še na druge načine. Otroci 6. in 7. razreda so se vse šolsko leto pripravljali na prejem zakramenta sv. birme, katerega jim je podelil škof ordinarij Franc Kramberger 22. junija. Večina birmancev je opravila 9 prvih petkov, prihajali pa so tudi k neposredni pripravi, k devetdnevnici. Za božič so otroci pripravili v župnijskem domu razstavo adventnih vencev, risb z božično vsebino in božičnih čestitk.

Svojo vero so, predvsem mladi, krepili tudi na duhovnih vajah. Dve skupini mladih sta opravljali duhovne vaje pozimi na Rdečem bregu, meseca julija pa na Koprivni na Koroškem. Nekaj mladih se je udeležilo tudi duhovnih vaj za mladino iz Pomurja, ki so bile avgusta v Beltincih. V župnijskem domu so bile še duhovne vaje za invalide iz Pomurja in za ministrante iz naše župnije. Te zadnje je vodil ravnatelj malega semenišča iz Maribora Milan Gosak.

Tudi romanja niso izostala. Bolniki so romali na Brezje in v Turnišče. Mladina je trikrat romala s kolesi: v Selo na Goričkem, na Ptujsko goro in v Turnišče. Skupaj z mladimi iz drugih župnij pa so mladi romali v Stično. Mladi so tudi radi prihajali na molitveno uro prekmurske mladine, ki je vsako zadnjo nedeljo v mesecu v župnijskem domu.

Mnogi odrasli so ohranjali svojo vero tudi z molitvijo, saj je v župniji okrog 1400 molivcev in molivk, članov rož živega rožnega venca. Sebe in vso župnijo pa so s svojim trpljenjem posvečevali bolniki.

V preteklem šolskem letu je bil klicar vere tudi bogoslovec šestega letnika, diakon Stanko Krajnc. Na praznik apostolov Petra in Pavla pa je župnija dobila dva domača diakona. Škof Jože Smej je namreč posvetil pet prekmurskih bogoslovcev v diakone in med temi sta tudi dva iz naše župnije: Janez Maučec in Stanislav Koštric. Slovesnosti posvetitve diakonov, ki je bila prvič v naši cerkvi, se je udeležilo veliko število vernikov.

Posvetitev diakonov v Beltincih

Za sadike vere na njivi beltinske župnije je kar 41 let skrbel župnik Janko Škraban. Zaradi boleznih oči je letos stopil v pokoj in se naselil v domu za upokojene duhovnike v Beltincih. Za njegovo delo se mu je v imenu vse župnije zahvalil član župnijskega sveta in ga prosil, naj sedaj, ko je svoje mlade moči pustil v beltinski župniji, tudi na jesen življenja ostane med svojimi verniki. Novi župnik pa je postal Jože Hozjan, doma iz Odranec. Bil je kaplan na Tišini, nato nadžupnik v Hočah pri Mariboru. Naj Bog blagoslavlja njegovo delo!

7. avgusta je umrl duhovnik Franc Križan, ki je stanoval v domu za upokojene duhovnike v Beltincih.

Tako mineva leto, tako se v večnost pretakajo ure veselja in trpljenja, uspehov in porazov.

BOGOJINA — Po 40 letih župnikovanja v Bogojini je odšel v pokoj župnik Jožef Gjuran. Naselil se je na svojem domu v Gomilicah. V njegovem času je bilo 8 novih maš, 4 zlate maše in ena biserna. Umrlo pa je

8 duhovnikov. Župnija se je v teh štiridesetih letih zmanjšala skoraj za tisoč ljudi. Za njim je župnijo prevzel Stanislav Zver, doma iz Gomilic, ki je bil spirital v mariborskem semenišču.

Letos je obhajal zlatomašniški jubilej p. Engelbert Bojnc, kapucin, doma iz Strehovec. Pripravili smo mu lep sprejem. V spremstvu svojih sobratov kapucinov in duhovnikov iz domače župnije smo ga iz župnišča, med množico ljudi, pospremili v lepo okrašeno cerkev. Tu so ga pozdravili pranečaki in drugi.

Po vročem julijskem dnevu, ko so temni oblaki kazali na možnost toče, so začeli streljati iz sosednjih postaj, da bi preprečili točo. Ena izmed raket, ki ni eksplodirala v zraku, je padla v Bogojini na gospodarsko poslopje. V trenutku je bilo vse v ognju.

Letos smo prebelili znotraj vso cerkev. Po 60 letih je bil tudi leseni strop potreben zaščite pred trohno. Prepojili smo ga s sadolinom, notranje stene pa prebelili z apnom. Čeprav je stalo veliko, smo zmogli prenoviti tudi župnišče. Upamo, da bo nekaj desetletij držalo.

Letos nas je 123 romalo na Brezje. Čeprav smo že bili večkrat tam, nas Marijina božja pot znova pritegne. Obiskali so v teh letih že vse znane in pomembne cerkve po Sloveniji in delno tudi po Hrvaškem.

Mladinski verouk je obiskovalo 30 do 35 mladincev.

Prvo sv. obhajilo imamo vedno prvo nedeljo v juniju. Letos je bilo 14 prvoobhajancev. Po slovesnem vhodu iz župnišča v cerkev so jih pozdravili starejši šolarji. Po končanem bogoslužju v cerkvi je bila pogostitev na župnišču.

Slovo osmošolcev je tudi slovesno kakor prvo obhajilo, le ločitev je težja. Letos se je poslovilo od verouka 15 osmošolcev. Malo jih je ostalo doma, večina jih nadaljuje pouk na drugih šolah.

Prenovili smo tudi kapelo sv. Vida v Strehovcih in kapelo na Ivancih. Tri občestna znamenja: eno v Filovcih in dve v Bogojini smo na novo prebelili in poslikali.

CANKOVA — Za začetek nekaj statistike: Na ozemlju župnije svetega Jožefa na Cankovi je okrog 3.430 prebivalcev, od tega pa 1.810 katoličanov. V katoliškem župnijskem občestvu je bilo v letu 1985 krščenih 34 otrok (leto 1984 — 21), poročenih 8 parov (leta 1984 — 8), umrlo in bilo cerkveno pokopanih pa je 26 oseb (l. 1984 — 22), svetih obhajil je bilo razdeljenih 13.281 (204 manj, kot v l. 1984). V šolskem in veroučnem letu 1985/86 so šolarji imeli izredno bogato duhovno življenje in versko udejstvovanje. Mlajši — 2. razred in nekateri iz višjih razredov — so se pripravljali na prvo sveto obhajilo (posebej lepo v evharističnem letu); starejši pa na sveto birmo. Pripravniki na sveto birmo so opravljali devet prvih petkov in posebne molitve po domovih s starši, pred sveto birmo pa devetdnevno v čast Svetemu Duhu. Razen sestankov so se starši in botri letošnjih birmancev udeleževali posebnih postnih govorov s skupnim naslovom: Naš birmanec, družina in Evharistija. Tri dni pred sveto mašo je bilo srečanje birmancev, botrov in staršev (pa tudi drugih) s škofom — birmovalcem dr. Krambergerjem. Srečanje se je začelo s sveto mašo, nato je mladina pripravila recital in potem je bil škofov pogovor z birmanci. Gospod škof

Pogovor dekanijskih duhovnikov s svojim škofom

s tajnikom je obiskal tudi kapelo v Lemerju, kjer se je pripravljalo na sveto birmo 35 otrok. Popoldne pa je bilo srečanje s člani župnijskega pastoralnega sveta, ki so škofa seznanili z duhovnim in drugim delom v župniji. Vse to je pripomoglo, da je bila župnija, posebno birmanci, duhovno pripravljena na sveto birmo, ki je bila 6. julija, ko Cerkev na Slovenskem praznuje god svetih bratov Cirila in Metoda. O njenem delovanju, o Eucharistiji in miru je med birmsko sveto mašo govoril gospod škof. Cela župnija, posebno pa starši in botri naj v mladih ljudeh utrjujejo te vrednote. Pri izredno lepi okrasitvi župnijske cerkve je sodelovala cela župnija; po dobroti Jožeka Lovenjaka iz Cankove smo dobili veliko cvetja iz Agrarie v Brežicah. Verniki iz Korovec so postavili slavalok; veliko se je trudila zvonarica Marija Bernat, cerkveni pevski zbor in drugi. Vsem smo župljani hvaležni. Svoje so prispevali tudi gostinci in Gasilsko društvo, ki ima vsako leto vrtno veselico na nedeljo okrog 4. julija.

Duhovniki naše dekanije so se dogovorili, da bodo v evharističnem letu ob priliki svojih mesečnih duhovnih obnov imeli tudi somaševanje, pri katerem naj sodelujejo verniki župnije, kjer imajo duhovno obnovo. V naši župniji je to bilo 20. novembra 1985, zelo lepo in doživeto.

V zimskem času je bil tečaj za fante in dekleta o pripravi na sveti zakon. Mladi so rekli, da so jim predavatelji veliko dali za življenje in da je duhovna škoda, če se ta ali oni tečaja ne udeleži in če nekatere župnije takšnih tečajev ne prirejajo. Imeli smo tudi izpoved vere osmošolcev in se udeleževali verskih slovesnosti in srečanj v dekaniji in področju. Za farni praznik je imel glavno slovesnost domačin, Jože Jug, sedaj kaplan v Rušah.

Birma na Cankovi

Mladina je romala v Stično; drugi, med njimi so bili tudi mladi, pa dvakrat v najznamenitejše Marijino svetišče Srednje Evrope ter duhovno in versko središče katoliških narodov Podonavja — Mariazell (Marijino Celje) v Avstriji. Za to božjepotno cerkev smo se letos odločili, ker je to leto »leto miru«; vhodna vrata bazilike v Mariazell-u pa so svetovno znana kot »Vrata miru«. Med potjo in pri sveti maši v baziliki smo veliko molili za mir v dušah, družinah in med narodi. Tako smo tudi hoteli nekoliko prispevati k delu za mir.

Za razumevanje in mir v družini in sosedih lahko pripomorejo tudi čisto preprosta dela, če jih opravljajo skupaj. Tako so se preteklo zimo odločile nekatere žene in družine s Cankove, da bodo skupaj »česali« perje. Pravijo, da je bilo zelo prijetno. Za prijetno razpoloženje pa je bila »glavna« Pepca Kuzma.

Župnijska cerkev je v tem letu dobila tri nove lepe lestence. Darovali so jih: Ana Gergek s Cankove, Družina Karla Kočarja, Cankova 40 in Rojkova Pepca s Cankove, sedaj poročena v Avstriji.

Župnišče in sicer pritličje je bilo zgrajeno 1754. leta, nadstropje pa 1800. Zidovi so sicer zelo debeli, vendar pa so bili brez izolacije. Zato je razumljivo, da so po 230 letih postali zelo vlažni. Tako je pred tremi leti bilo sklenjeno na seji ŽS, da se z župniščem nekaj mora zgoditi. Nekateri župljani so bili za gradnjo novega župnišča, zopet drugi, naj se staro popravi. Poklicali smo strokovnjaka — arhitekta Jožefa Požauka iz Maribora. Arhitekt je prišel v spremstvu škofijskega izvedenca, ki je ugotovil, da je v našem župnišču »pasja vlaga«. (Tako sedaj vemo, kaj je pasja vlaga!)

Požauko nas je pregovoril, naj starega župnišča ne porušimo, ampak ga popolnoma obnovimo, ker bo še boljše, kot če bi gradili novega. Sam je tudi — ob pomoči svojega sina duhovnika Petra — naredil načrte. Ustrezni organi na občini v Murski Soboti so si župnišče tudi ogledali in ko so videli, v kakšnem stanju je, so takoj dali pristanek na pripravljene načrte. Najprej smo izolirali vse zunanje stene. To delo je vodil Ernest Bagola, zidar pri gradbenem podjetju »Temelj« na Cankovi. 5. junija 1985 pa smo začeli z rušenjem stropov in notranjih sten. (Župnijski urad in osebje se je preselilo v veroučno učilnico). To delo je trajalo dva meseca. Potem pa smo začeli zidati in za »molbo« 25. 10., ki jo je vodil Friderik Gumilar iz Pečarovec, smo že bili v »novem« župnišču. Res je, da smo trenutno šele v pritličju, vendar pa je bilo ogromno narejenega. Za to delo moramo biti najprej hvaležni Bogu in farnemu zavetniku — sv. Jožefu; hvaležni moramo biti članom Župnijskega pastoralnega sveta, ki so si veliko prizadevali, da so dobivali delavce po vaseh; tako nam skoraj noben dan ni manjkalo delavcev, ki so delali samo za »božji lon«. Nekateri zidarji (Pergar, Fuks, Šinko iz Domajinec, Flisar, Ščančar iz Skakovec, Flisar iz Cankove, Markovič in drugi iz Gornjih Črncev; pa tudi drugi) so žrtvovali po več dni. Hvaležni moramo biti vodstvu gradbenega podjetja »Temelj«, katerega je vodil Janez Rojko, za vso pomoč in razumevanje. Celotna dela je vodil Temeljev zidar Jožef Gomboc iz Cankove, ki je z vso potrpežljivostjo in ljubeznijo z različnimi delavci rušil in zidal. Ne smemo pozabiti vodovodarjev, toplovodarjev, mizarjev, kleparjev, skladiščnika in drugih, ki so zaposleni pri »Temelju«. Po Požaukovem načrtu je okna naredil Avgust Šnurer iz Murske Sobotice s svojimi pomočniki. Neki obiskovalec iz sosednje

Franc Šnurer SDB (v sredini) pri Bračkovih v Radencih

Avstrije jih je zelo občudoval in dejal, da še ni videl tako lepih oken. Denarna sredstva so največ prispevali farani sami; nekaj so dali tudi rojaki iz tujine. Tako je Benkova iz Domajinec, ki je sedaj v Kanadi, prinesla 500 kanadskih dolarjev. Pripovedovala je, da so rojaki pripravili »piknik« in čisti dobiček namenili za nekatere cerkve v Sloveniji. Na sliki je z rojakinjo iz Polane ob pripravi jedate in pijače. Ob priliki svete birme je dal za župnišče 200 kanadskih dolarjev tudi Anton Šinko iz Skakovec, sedaj v Kanadi. Vsem naj bo Bog bogat plačnik! Tako bo cankovsko župnišče zelo močno in sodobno urejeno.

Naj omenim še to, da je 28. julija 1986 v Čilu v Južni Ameriki umrl salezijanski duhovnik Franc Šnurer. Bil je naš rojak, rojen 1913. v Toplovcih.

CEZANJEVCI — Slovesnost farnega zavetnika sv. Roka smo letos praznovali na lepo sončno nedeljo 17. avgusta. Slovesnost je vodil Štefan Vinkovič, kaplan v Križevcih pri Ljutomeru. Pri pozni maši smo imeli prijetno srečanje ostarelih, bolnih in invalidov. Okrepljeni po božji besedi in sv. zakramentih so veseli odhajali na svoje domove.

Obnavljanje stolpa župnijske cerkve v Cezanjevcih

V nedeljo 25. maja smo blagoslovili obnovljeni križ pri hiši Frančiške Slana v Branoslavcih. K blagoslovu se je zbralo lepo število vaščanov. Po blagoslovu smo se v molitvi spomnili pokojnega gospodarja Franca Slane in pokojnih sorodnikov.

Zadnjo nedeljo v avgustu smo se udeležili dekanijskega romanja na Ptujsko goro. S Ptujске gore smo poromali še na Goro Oljko v Savinjski dolini. Duhovno okrepljeni in polni lepih vtisov smo se vrnili na svoje domove.

Zadnji teden v avgustu smo začeli z obnovitvenimi deli cerkvenega zvonika. Streha zvonika bo dobila novo rdečo barvo. Obnovitvena dela bo opravil mojster Milan Kodba s svojimi sodelavci.

ČRENDOVCI — Od 18. 1. do 2. 2. 1988 smo imeli v Črensovcih ob sobotah in nedeljah predzakonski tečaj, ki se ga je udeleževalo 33 mladink in mladincev. Predavali so pastoralni delavci pomurskega pastoralnega področja pod vodstvom zaslužnega referenta Antona Fakina. Po petih letih smo imeli v naši župniji zopet sveto birmo. Na binkoštno nedeljo črensovska cerkev že dolgo ni bila tako polna. Pom. škof. dr. Jože Smej je 251-krat izrekel nad šolarji 5., 6., 7. in 8. razreda posvetilne besede: **PREJMI POTRDITEV — DAR SVETEGA DUHA**. Z lepimi besedami je v svoji pridigi spodbujal birmance, njihove botre in starše k apostolatu krščanskega življenja. Birmska slovesnost je trajala od 9. do 12. ure. Verniki so cerkev lepo okrasili. Nekatere družine so bile še posebej požrtvovalne. Pevski zbor je dobro pripravljen ubrano prepeval.

Dne 28. junija 1988 se je zbralo v tukajšnji župnijski cerkvi okrog 150 ministrantov. Prihiteli so s svojimi dušnimi pastirji skoraj iz vseh župnij lendavske dekanije. Duhovno obnovo za ministrante je pripravil in vodil lendavski kaplan Štefan Hodnik. Po končanem sporedu v cerkvi so imeli mladi strežniki športno rekreacijo in »kviz«, ki se ga mladi vsako leto posebej veselijo. Prvo nagrado so si delili ministranti Bogojine, Odranec, Turnišča in Velike Polane.

Slovenski duhovniki posvečeni leta 1952

Prvega julija je bilo tukaj »letniško srečanje« vseh še živih duhovnikov iz Slovenije, ki so bili posvečeni leta 1952 v Mariboru in Ljubljani. Duhovni del srečanja je vodil nadškofijski kanonik in kancler iz Ljubljane msgr. Franc Vrhunc. V svojem lepem nagovoru je toplo priporočal molitev za duhovne poklice. K tej slovesnosti se je zbralo lepo število vernikov, čeprav so imeli doma obilo dela. Popoldne so si sošolci ogledali cerkve v Turnišču, Bogojini, Beltincih in Odrancih. Obiskali so še grob pokojnega sošolca, dekana Teološke fakultete, dr. Štefana Steinerja, ki počiva na beltinskem pokopališču. Predpoldne so si ogledali tudi novo cerkev sv. Antona na Gornji Bistrici.

Vsako leto imamo farno romanje. Letos smo se odločili za Sladko goro, Olimje in Svete gore ob Sotli. Na Sladki gori smo opravili spoved in imeli romarsko sveto mašo, Pomagala sta dekan in kaplan iz sosednje župnije Šmarje pri Jelšah. V Olimju smo si ogledali tamkajšnjo cerkev, ki je nekoč pripadala očetom Pavlincem. Vodič nam je razkazal tudi nekdanjo lekarno in Slomškovo razstavo v zgornjih prostorih nekdanjega samostana. Na Svetih gorah smo imeli večernice in nekoliko več odmora. Spotoma smo še obiskali Kumrovec in Podlehnik. Peljali smo se s tremi avtobusi.

To leto so bila končana obnovitvena dela kapel na Gornji in Dolnji Bistrici, ki so se pričela že prejšnje leto.

Na zunanje stene kapele na Gornji Bistrici je naslikal ljudski slikar Martin Mertuk iz Beltincev sv. Janeza Nepomuka, sv. Florijana in Brezmadežno, znotraj kapele pa še Srce Jezusovo in Srce Marijino. Slike na zunanjih stenah je naročila in v celoti poravnala družina magistre Angele Bratina. Imenovana je sestra prezgodaj umrlega izseljenskega duhovnika Ivana Ifka z Gornje Bistrice. Slike so lep spomin na tega dobrotnika mnogih izseljencev in tudi dobrotnika cerkve na Gornji Bistrici. Tudi vaško kapelo na Dolnji Bistrici so pričeli obnavljati že leto poprej. Letos so za-

Obnovljena kapela na Gornji Bistrici

Obnovljena kapela na Dolnji Bistrici

menjali streho, jo prepleskali in nabavili še nekatere potrebne stvari. Kleparska dela je prevzel A. Žibrat, tesarska I. Ščernjavič, pleskarska J. Sonc, mizarska A. Horvat, kipe v kapeli je obnovil M. Mertük, ki je naslikal še pet slik na zunanjih stenah kapele (sv. Terezijo Deteta Jezusa, A. M. Slomška, Križ, Marijo Pomočnico in slovanska brata Cirila in Metoda). Kapelskim odbornikom pa gre še posebej priznanje za vso skrb pri obnovi obeh kapel in Magdičevega križa na Gornji Bistrici. Zidarska dela na tem križu je opravil zastoj zid. mojster A. Zakoječ, slikarska pa M. Mertük.

Vsi obnovljeni sakralni objekti niso samo dokaz vernosti tamkajšnjih vaščanov, ampak tudi okras vasi.

DOBROVNIK — Od 31. januarja do 15. februarja smo ob petkih in sobotah imeli tečaj za predzakonce, katerega se je redno udeleževalo okrog 40 mladincev (fantov in deklet). To pa še zdaleč ni vse za zrelo zakonsko življenje mladih!

13., 14. in 15. marca letos smo imeli tridnevno pred celodnevni čiščenjem (16. marca), saj smo v evharističnem letu. Združili smo obenem 850. obletnico ustanovitve župnije in 190. obletnico župnijske cerkve. Zunanje slovesnosti nismo imeli, razen omenjanja častitljivih obletic v homilijah in ob letošnji birmi, ki je bila 8. junija. Zunanjo slovesnost, na katero se bomo pripravili tudi duhovno z misijonom, bomo praznovali leta 1996, ko bo 660. obletnica župnije in 200. obletnica župnijske cerkve.

V cerkvi smo namestili nove klopi in preuredili na električni pogon vse štiri zvonove. Sedaj urejujemo cerkveni župnijski okoliš z novimi okrasnimi nasadi in z ureditvijo vrta.

25. julija, na dan župnijskega zavetnika svetega Jakoba, smo imeli redko, vendar častitljivo slovesnost ponovitve zlatih maš. Slavljenjci so bili:

Od desne na levo Ivan Zver, jurist, Lojze Kozar, Ivan Camplin, Štefan Zver, Franc Halas

naš bivši župnik Ivan Camplin (ki je tudi pridigal), odranski župnik Lojze Kozar in bivši lendavski župnik (sedaj v pokoju) Štefan Zver. Udeležilo se je veliko število vernikov naše župnije pa tudi od drugod.

Naj se še na koncu zahvalim vsem župljanom za finančno pomoč ob lepšanju božje hiše v Dobrovniku. Bog jim naj povrne z večnimi darovi!

GORNJA RADGONA — V oktobru 1985 se je nekaj naših mladih udeležilo srečanja mladine iz dekanije Radkersburg v Halbenreinu. Srečanje se je vršilo pod geslom: mladina premaguje meje. Naši so bili zelo pristrčno sprejeti. Najbrž se je prvič zgodilo, da so v tem predelu ves program tolmačili v slovenščini in da je bilo tudi med sveto mašo nekaj slovenskega besedila.

Ker je bil božič delovni in šoloobvezni dan, smo ves dan slavili božje službe, da se je mogla vsaka večja skupina učencev verouka udeležiti svete maše takoj po pouku. »Tako lepega božiča na župniji še nisem doživel,« je izjavil duhovnik, ki nam je pomagal.

V zimskih sobotah smo katehetje nadaljevali z obiski družin naših učencev. Tudi v mestu so nas zelo lepo sprejemali.

Jubilanta dr. Trstenjaka, našega dragega in slavnega rojaka, smo se v tem letu ob njegovi 80-letnici mnogo spominjali in mu voščili zdravja in še novih uspehov. — Primer, kako se jubileji na starost grmadijo, je naš župnik, ki to leto objaha: 70 let življenja, 50 let mature, 45 let mašništva, 40 let župnikovanja v naši župniji.

Na birmo smo se pripravljali posebej od šmarnic v letu 1985. V drugem semestru smo imeli posebne ure priprave ob sobotah. Kljub temu, da je skoraj vsako soboto snežilo, so polnoštevilno sodelovali. Starši in botri so se tudi večkrat srečali ob predavanjih in skupnem obhajanju zakra-

menta sprave. Na belo nedeljo 6. aprila pa je bilo sončno in toplo, ko je škof Kramberger birmal 195 fantov in deklet. Odslej bomo imeli birmovanje vsako drugo leto, da bodo birmanci le iz sedmega in osmega razreda.

V maju so naši skupno z župljani iz Šentilja z avtobusom veselo romali v Rim.

V veliki župniji je mnogo verskih znamenj. Vsako leto jih nekaj obnovimo. Zelo lepo so kapelo obnovili Edšidovi na Ptujski cesti in Hamlerjevi v Orehovcih. S steklenimi vrati smo zaprli kapelo v Stavešinskem vrhu, kjer je predšolski verouk. Tudi v zakristiji smo namestili nova dvojna vrata.

Po štirih letih delovanja v naši župniji nas je zapustil kaplan Tonko Žužek in odšel za župnika v Trst, k nam pa je prišel Jože Kornik, kateremu voščimo obilje božjega blagoslova in srečnega življenja med nami.

GRAD — Evharistično leto pod geslom: Evharistija — kruh življenja in vir edinosti nas nenehno vabi k poglobljanju v evharistično duhovnost. Jezusova stalna navzočnost po naših cerkvah je krščanski duši stalen izziv za obisk, češčenje sv. Rešnjega telesa in ureditev sakralnih prostorov. Vse to so bile naše želje, ki jih je že ob »molbi« poudarjal p. Stanko Cvetko, minorit od Sv. Trojice v Halozah, ko je nudil duhovno pomoč. Tudi šolarji, ki so oblikovali sv. mašo na zahvalno nedeljo, so nas ob vstopu, darovanju in po obhajilu s pesmijo in recitacijo vodili k zahvalni pesmi, ki je privrela iz srca.

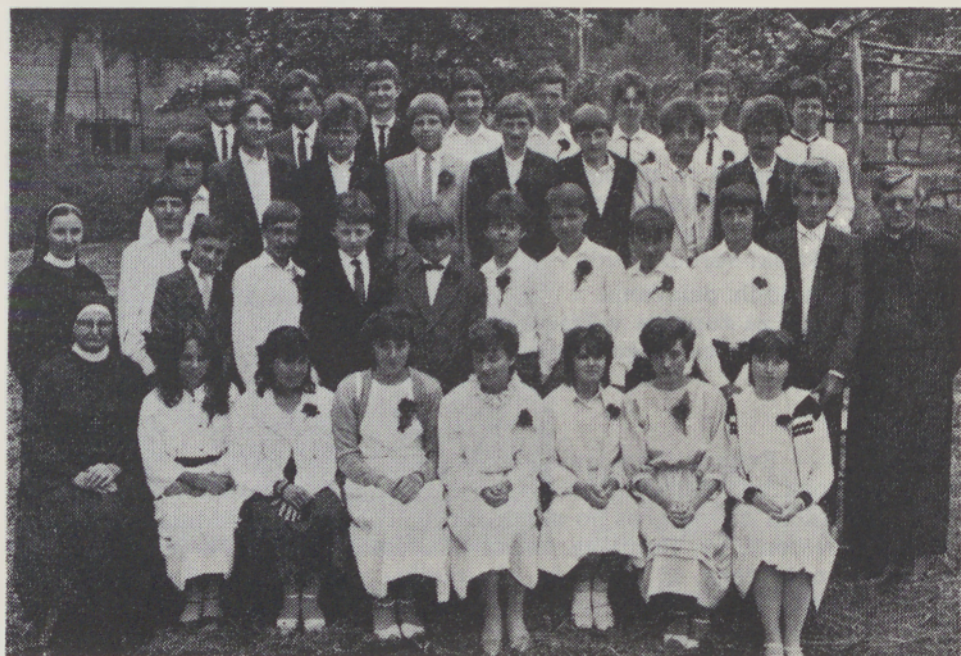
Tudi takrat, ko se nam zdi, da je Bog daleč od nas, kakor da ga ne more noben naš klic doseči, moramo vztrajati na svoji poti za Jezusom. Marija, Gospodova dekla, nam izroča Jezusa, da ne bomo več sami in zapuščeni, ampak, da bomo v Jezusu in z Jezusom blagoslovljeni na tej lepi zemlji in v večnosti. Te in podobne misli so se ob stari prekmurski pesmi »Prelepo ravno je polje«, v priredbi Lojzeta Kozarja, župnika v Odrancih, ob sodelovanju nad 40 domačih šolarjev, med petjem in recitalom razlegale po naši cerkvi na sveti večer.

V mesecu januarju in februarju smo imeli tečaj o pripravi na zakon. Predavala je ekipa pastoralnih delavcev iz Pomurja. Iz župnije se ga je udeleževalo 54 fantov in deklet.

Mraz in sneženje v februarju in marcu sta precej vplivala na zmanjšan obisk nedeljske sv. maše. Zaradi snega in poledenele poti na severni strani cerkve, je npr. odpadla procesija na cvetno nedeljo (23. 3. 1986) in prav tako tudi velikonočna procesija.

33 prvoobhajancev je na binkoštno nedeljo (18. 5. 1986) stalo ob oltarju z željo v svojem srcu: Pridi, Gospod, danes tudi v moje srce. Kot je zago-rela prvoobhajilna sveča na ta dan Jezusu v čast, tako naj gori naša ljubezen do Jezusa v sv. Hostiji vse dni življenja. Zgled in spodbuda moramo biti mi odrasli.

S pripetim nageljčkom je slovesno stopalo 33 mladih v nedeljo, 1. 6. 1986 v cerkev. »Na tej poti k večnosti, trden bom ostal«, je bilo geslo teh, ki zapuščajo osnovnošolske klopi. Razkropili se bodo po posameznih šolah ali

Izpoved vere 1986

pa ostali doma na svojih domačijah, vsem naj Kristus pomaga, da bodo ostali zvesti svojemu geslu.

Za »velko mešo« (15. 8. 1986) je nudil duhovno pomoč prof. dr. Franc Perko, ki stanuje pri sestrah sv. Križa na Mali Loki. Na proščenje se je župnija pripravljala s tridnevnicco. Poskrbeli smo tudi za srečanje z našimi ostarelimi in bolnimi po vaseh in po domovih.

Kakor je srečanje ministrantov in duhovne vaje zanje lep dogodek, so se tudi dekleta, ki sodelujejo pri maši s petjem, branjem ali ministriranjem, zbrale 30. 8. 1986 iz 7 župnij naše dekanije pri Gradu. Srečanje je vodila s. Terezija Žerdin, sestra sv. Križa z Male Loke. Z razmišljanjem ob diapozitivih, kratkem dokumentarnem filmu, petju ter s skupnim obhajanjem evharistične daritve se je srečanje končalo. Pri sv. maši so se skupno zahvalile za darove, ki so jih že prejele, obenem pa prosile božjega blagoslova za novo šolsko leto. Podobnih srečanj si še želijo.

Že v lanskih Stopinjah je bilo zapisano, da smo začeli z restavriranjem glavnega oltarja župnijske cerkve pod vodstvom Zavoda za spomeniško varstvo iz Maribora. Začeli smo s kipom Marije z Jezusom, ki so ga 30. 4. 1985 odpeljali v restavratorsko delavnico in 20. 6. 1985 zopet postavili na svoje mesto na oltarju. Postopek: mehanično in kemično odstraniti vso umazanijo ter preslikave; plombirati in retuširati staro preslikavo; na novo nanesti namaze krede ter vse ponovno bleščeče in motno pozlatiti. Tako so do sedaj že bili restavrirani naslednji kipi: sv. Jožef, sv. Janez Krstnik,

Snemanje različnih slojev barv z oltarja

4 angeli ob tabernaklju, 2 baročni vazi ob straneh oltarja. V letošnjem letu je bil na vrsti oltarni nastavek, ki je nad 8 m visok. Zada je tudi napis: »Ano 1778 fecerunt (fecit) JOAN KLEIN in RADKERSPURK, die 24 juni. Du o Leser gedencke meiner bei dem gnaden Bild Maria, mit einem Vaterunser und Ave Maria.« (Po domače: 24. junija 1778. leta je naredil ta oltar Joan Klein iz Radgone. Ti, o bralec, spomni se me pri Marijini milostni podobi z enim Očenašem in Zdravo Marijo.)

Nadaljnji zapisi na oltarju nas spomnijo, da je bil oltar obnovljen 1873 (župnik Jožef Šiftar, restavrator Angelo Zoratti iz Maribora), 1914 (župnik Rudolf Bednarik, restavrator Wilmos Sirach iz Gradca), 1958 (župnik Ivan Kolenc, restavratorja Hinko Podkrižnik in Franjo Vrabec — Sentjur). Ob sedANJI restavraciji so se pokazale štiri barvne plasti, od katerih je bilo potrebno kemično in mehanično odstraniti tri mlajše plasti barv, da je oltar »zaživel« v prvotni zamisli njegovega ustvarjalca. Zato sedaj oltar ni na novo prebarvan, ampak je samo z retuširanjem dopolnjeno barvanje iz leta 1778. Tudi vsa ornamentika oltarja je bila na novo bleščeče ali motno pozlačena ali posrebrena, kakor je bilo v prvotni obliki. Sedaj se delo nadaljuje na posameznih kipih, ki pripadajo oltarju. Del sredstev je prispevala Kulturna skupnost, ostalo pa verniki naše župnije, saj je cerkev naš skupni dom.

Notranjost cerkve pri Gradu

Obnovili smo drvarnico in ostrešje na gospodarskem poslopju. »Udarniško« smo znova izolirali tudi cevi centralne kurjave v jašku med župniščem in cerkvijo (dolžina: 2 x 86 m). Cevi so znova premazane z zaščitno barvo, nastavljeni so izolacijski plašči »Purlen — alu«, povrhu pa stara in nova steklena volna povita s strešno lepenko.

HOTIZA — Ko se oziram v bližnjo preteklost, v leto 1986, je na hitro težko povedati, kaj je bilo najpomembnejše v življenju majhne župnije. Še vedno pa velja, da je slovesnost svete birme za vsako župnijo najpomembnejši dogodek. Pomožni škof dr. Jože Smej je 31. maja podelil zakrament sv. birme 46 otrokom. Slovesnost je bila dobro pripravljena. Ves mesec maj so se birmanci zbirali k šmarnicam in k posebnim veroučnim uram, kjer so se vsestransko pripravljali na sprejem zakramenta sv. birme.

Že 1. junija se je od osnovnošolskega verouka poslovilo 14 osnovnošolcev. Šolarji se sodelovali pri maši z uvodnimi mislimi, s prošnjami za vse potrebe. Na koncu pa so iz srca zapeli pesem Prišel je čas slovesa. Poslovili smo se in obljubili, da se bomo še srečavali na mladinskih srečanjih.

Isto nedeljo so se na Hotizi srečali tudi člani župnijskih svetov lendarške dekanije.

Slovesnost prvega obhajila je bila 8. junija. Prvič je prejelo Jezusa v svoje srce 11 hotiških prvošolcev. Pri daritvi so sodelovali otroci in njihovi starši. Otroci so navdušeno, ognjevito zapeli pesmi: Pridi k nam, Gospod in Jezus, tebi živim.

Birma na Hotizi

V naši župniji je živahna ministrantska skupina. Ministranti se vsako leto srečujejo na svojih dekanijskih srečanjih. Letos so se srečali 28. junija v Črensovcih.

Dogodek, ko se vsa župnijska skupnost zbere okrog župnijskega oltarja, je prav gotovo župnijsko proščenje. Hotiška zavetnika sta sv. Peter in sv. Pavel. Letos smo proščenje obhajali na sam praznik, v nedeljo 29. junija. Pri obeh mašah je spregovoril ljutomerski župnik Izidor Veleberi.

Že na začetku leta smo se s člani župnijskega sveta pogovarjali, da bi bilo potrebno obnoviti notranjost cerkve. Ker je bila letos slovesnost sv. birme, je to bila priložnost in spodbuda, da smo se lotili tako velikega dela. Zmenili smo se glede višine stroškov. Predračun je bil 2 nova milijona, zato naj bi vsaka hiša darovala po 10.000.— din; Hotiza šteje okrog 200 hiš.

Dela je bilo resnično obilo. Zamenjati je bilo treba vsa okna, postrgati vse stene in strop ter vse na novo ometati in pobeliti. 21 dni so trajala dela. Ko so pleskarji ali mizarji potrebovali pomoč, so bili verniki vedno pripravljeni pomagati. Solidarnost se je še bolj pokazala, ko so po hišah pripravljali kosila za delavce. Ko so bila vsa dela končana, je notranjost zasijala v novi lepoti. Stene smo obložili z ladijskim podom, kar daje občutek toplote in domačnosti.

50-letnico skupnega življenja sta praznovala zlatoporočenca Jožef Horvat in Marija

Da slovenski narod rad časti Marijo in rad poroma v njena svetišča, so dokazali tudi naši verniki. 54 naših vernikov je poromalo k Mariji v Puščavi. Ustavili so se še v Lovrencu na Pohorju, v Rušah in zaključili svoje romanje na Ptujski gori.

Pogreb mladega Štefana Horvata

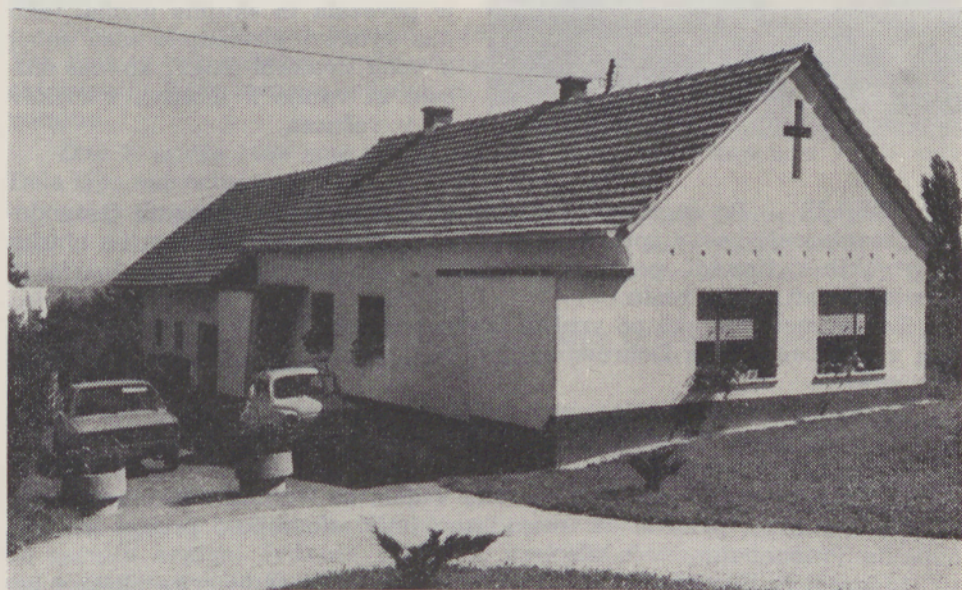
Žalosten dogodek, ki je pretresel našo župnijo, je bil letos avgusta. 4. avgusta je v gramoznici utonil še ne petnajst let star Štefan Horvat. Vsa vas se je zbrala ob zadnjem slovesu. Vsako oko se je zarosilo, ko so mladi fantje dvignili belo krsto, jo zanesli v cerkev in na pokopališče.

KAPELA — Čudovit je pogled na vse strani: Slovenske gorice, Pohorje in Pomurje! Hrib, hvala za tvojo lepoto!

Požrtvovalni, dobri in delavni kapelski farani se s svojima dušnima pastirjema trudijo za obnovo hriba. Tukaj »kraljuje« župnijska cerkev sv. Magdalene, letos z obnovljenimi zvonovi. Ves hrib je pod spomeniškim varstvom, župnišče, bivša meznarija in gospodarsko poslopje, ki jih obdajajo lepi nasadi goric.

Obnovljeno župnišče. To je naš skupni dom! Vrata so odprta slehernemu človeku dobre volje. To je dom, kjer si dobrodošel in kjer Ti bo podarjena iskrena prijateljska beseda!

Obnovljena bivša mežnarija. V ospredju veroučna učilnica, nove sanitarije, v ozadju pa je obnovljena starodavna farofška preša.

Želimo obnavljati in ohranjati kulturno dediščino svojih pradedov in očetov. To je naša zgodovina, resnica in ponos! Slehernemu človeku, ki bo stopil na ta hrib, želimo podariti delček lepote slovenske zemlje in urejenosti.

Dobri farani, hvala za delavne in žuljave roke, veselje in pesem ob napornem delu pri številnih obnovah! Hvala za zaupanje. Ostanite pogumni in dobri!

Faranom Hrastja se je uresničila letos v maju davna želja. Obnovili so svojo kapelo. To je sad truda in dela mnogih skupnih rok! V obnovljeni kapeli je ob sobotah zvečer sv. maša. Sv. Janez Nepomuk je faranom v ponos kot zaščitnik vasi, kateremu je kapela posvečena. Sicer je nekaterim, ki zatrjujejo, da je ohranjevanje tovrstnih kulturnih spomenikov naša skupna odgovornost, povzročila obnove precej preglavic, pa tudi sestankov!

V poletnih mesecih smo naredili elektrifikacijo zvonov. Odslej nam bo zvonjenje olajšano. Kakor nas je povezala ta skupna akcija, tako nas zvonovi povezujejo med seboj k večji zvestobi Bogu, ko nas kličejo in vabijo k molitvi, v cerkev in v večnost.

KOBILJE — Po enomesečni odsotnosti sem letos na praznik Gospodovega razglasenja znova sprejel v vodstvo župnijo Kobilje. Bil sem na obisku pri rojakih v Kanadi, posebno pa na srebrni obletnici poroke Jožefa in Marije Hozjan v Montrealu.

Komaj mesec in pol po vrnitvi iz Kanade sem moral župnijo spet predati v roke sosedu iz Dobrovnika, ker sem moral na operacijo v soboško bolnišnico.

Po vrnitvi iz bolnišnice smo začeli s pospešeno pripravo na birmo, ki je bila 1. maja. Birmoval je škof ordinarij, Franc Kramberger. Birmanec je bilo 42.

10. maja sta obhajala zlato poroko Viljem in Hermina Gjerek.

Na binkoštni praznik 18. maja, smo imeli slovesnost prvega svetega obhajila. Prvoobhajancev je bilo šest.

1. junija je bilo proščenje v Motvarjevcih, letos samo s katoliškim bogoslužjem, ker je bil duhovnik reformiranih evangeličanov — kalvinov službeno zadržan.

Naša župnija je po 40 letih dobila diakona Janeza Ferenceka, ki ga je v to službo posvetil v Beltincih mariborski pomožni škof Jožef Smej. Slovesnosti se nas je udeležilo okrog 70 Kobiljančarov.

24. VIII. smo se spomnili z mašo našega velikega dobrotnika, najboljšega poznavalca naše davne župnijske preteklosti — dr. Ivana Zelka, ki je zahajal v našo vas kot dobrovniški kaplan že leta 1936. Župniji je postavil temelje in si mnogo prizadeval za slovensko besedo pri bogoslužju.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — V nedeljo, dne 8. junija 1986 popoldne ob treh smo imeli v naši župniji v gosteh člane župnijskih svetov iz vseh župnij naše ljutomerske dekanije. Po opravljeni sv. maši s somaševanjem in po končanem glavnem referatu v cerkvi, smo v treh skupinah razpravljali o perečih vprašanih verskega življenja v naših župnijah. Po plenumu smo ob zakuski na župnijskem dvorišču izmenjavali še mnenja in svoje izkušnje.

V nedeljo, dne 7. julija 1985 je pri nas daroval sveto mašo škof ordinarij, dr. Franc Kramberger, ob somaševanju domačega župnika in novega misijonarja Jožefa Šömna iz Grab. Med mašo je škof novemu misijonarju slovesno izročil misijonski križ in mu zaželel v težkem misijonskem delu mnogo uspehov. Novi misijonar odhaja v misijone v Afriko, v državo Zaire.

Dne 22. septembra 1985, v nedeljo, je domači župnik blagoslovil novo fasado na novi kapeli v Logarovcih. Sedaj je kapela znotraj in zunaj popolnoma dograjena. Zvon je v zvoniku in okolje cerkvice lepo urejeno. Večkrat je v njej ob nedeljah večerna sv. maša, katere se vedno udeleži lepo število vernikov.

Dne 24. 9. 1985 smo končali z deli nove električne napeljave v cerkvi. Vsa dela je zelo solidno izvedel el. mojster Jože Lesjak iz Mote v ljutomerski župniji. Prizadevnega mojstra za nova dela in za popravila zelo priporočamo.

Dne 7. aprila 1986 smo začeli z zidavo nove večje kapele v Vučji vasi. Dela lepo napredujejo.

S 15. julijem 1986 je bil prestavljen naš dosedanji kaplan Janko Franžež, ki odhaja za župnika v Majšperk, k nam pa se je priselil novi kaplan, Štefan Vinkovič, ki prihaja iz dosedanjega mesta Sv. Lenarta v Slov. goricah.

V nedeljo, dne 31. avgusta smo se z dvema avtobusoma udeležili dekanijskega romanja k Mariji na Ptujsko goro.

KUZMA — Bodisi župnijski zvon, bodisi vaški zvon je mnogo več kakor samo naznanilec dnevne ure. Vsak zvon ima predvsem poslanstvo, da ljudi kliče in vabi k molitvi, da človek tudi sredi dela sklene roke k Bogu. To so začutili krajani Trdkove, ko so si pozidali podružno kapelo, na hribu pa postavili zvonik. Zvonik z zvonom stoji na enem izmed najvišjih hribov na Goričkem blizu tromeje. Tako naš zvon slišijo in razumejo tudi sosedge Avstrijci in Madžari.

Zvonik v Trdkovi

Važen in osrednji dogodek v župniji je bil sv. misijon; prvi adventni teden od 30. 11. do 8. 12. 1985. Voditelja sta bila jezuita p. Edmund Böhm in p. Tomaž Podobnik iz Ljubljane. Vodilo misijona je bilo: »Ti pa pojdi in potrdi svoje brate!« — Poglobitev verskih resnic. Priprava na misijon se je začela prvo adventno nedeljo 1984. Od tega časa je bilo skupno dogovarjanje z misijonarji in napravljen načrt. Posebno skrb je župnija posvetila ŽPS, veroučencem in njihovim svaršem, mladini, rožam rožnih vencev, bolnikom in ostarelim. Vse leto smo za misijon molili in razmišljali o njegovi važnosti. Ne samo: »Reši svojo dušo«, ampak rešimo svoje duše! V to pripravo so se vključili predvsem nedeljniki. Župnija šteje 1500 vernikov, spovedancev je bilo 850, obhajil 2320, bolnikov in ostarelih pri posebni maši 60, pri kateri je večina prejela bolniško maziljenje. Na domu so misijonarji obiskali vseh 23 prijavljenih bolnikov in jim podeli sv. zakramente. Misijon je pritegnil vse nedeljnike in nekaj obrobnikov. Odtujenih pa ni bilo, razen nekaj izjem. Udeležba pri maši: delavnik 100—250, nedelja 250—700. Udeležba pri govori: veroučenci 150, mladina 30—80, mladi zakonci 70—100, starejši zakonci 100—140, moške 70, žene 120, rože rožnih vencev 100, romi 30 (osem odraslih prejelo prvo sveto obhajilo). Lepo je uspel spravni dan, poglobitev molitve rož rožnega venca, srečanje bolnikov v cerkvi in na domu. Sklep misijona: »O, da bi spolnjeval Tvoje zapovedi.« (Izaija)

Kakor družinski prazniki vso družino povežejo, razveselijo in duhovno poglobijo, tako tudi župnijski prazniki vso župnijo dvignejo iz vsakdanjih skrbi in vodijo k spoznavanju verskih vrednot. Božje ljudstvo župnije razmišlja o onostranskih verskih resnicah, kamor vodi naše zemeljsko življenje. Ta misel je bila poudarjena za praznik sv. Kozma in Damijana, ki jo je Ludvik Varga iz Markovec osvetlil ob župnijskih zavetnikih. Glavni župnijski praznik Vnebohod pa je bil v znamenju srečanj sosednjih župnij. Ko je župnija še bila graška podružnica, so verniki od Grača s procesijo prišli v Kuzmo. Na župnijski meji pri križu »Na Slivnjekovem bregu«, so se srečali z verniki iz Kuzme in so tako skupaj poromali v cerkev, kjer so slavili Kristusov Vnebohod. Tako še danes na ta praznik radi poromajo v Kuzmo iz sosednjih župnij, vendar le posamično. Letošnjo slovesnost je opravil prodekan Franc Režonja, soboški župnik. Župnijska slovesnost je bila tudi prvo sveto obhajilo, ko se je 18 prvoobhajancev prvič v polnosti udeležilo sv. daritve, 20 osmošolcev pa je izpovedalo svojo vero ob ponovitvi krstnih obljub, Bogu in župnijskemu občestvu obljubilo, da bodo veriskim resnicam ostali zvesti. Bog daj! Vsakoletno romanje na Brezje 23. 8. pa je bilo v znamenju zahvale Bogu in Mariji. Kot odposlanstvo 55 romarjev smo s slovesnim sodelovanjem pri maši lendavskih in remških romarjev Boga prosili odpuščanja za malomarnosti v vsakdanjem življenju.

30. oktobra 1985 smo pospremili k večnemu počitku Terezijo Majc roj. Bunderla. Kljub hladnemu vremenu se je zbralo lepo število vernikov skupaj z duhovniki domače župnije. Njeno življenje je bilo podobno starozavezni prerokinji Ani: »Ona pa ni zapuščala cerkve in je dan in noč k Bogu molila.« Bila je globoko verna, dobra krščanska žena. Svojo vero in ljubezen do Boga, je dan za dnem stopnjevala. Dan za dnem se je pri oltarju udeleževala evharističnega slavlja in prosila božjega blagoslova za celo župnijo. Cerkev ji je bil prvi dom, saj jo je z veliko ljubeznijo čistila in krasila. V njej je bila srečna in to srečo je znala razdajati tudi drugim in nikoli ni pozabila na ljubezen in dobrote do bližnjega.

V častitljivi starosti 88 let je končal zemeljsko življenje Štefan Zrim — Zvonarov Števan. Kakor njegovi starši, tako je tudi on opravljal službo zvonarja, ključarja in bil član ŽS. To svojo službo je opravljal z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo. Na svojo 50-letno službo zvonarja je bil ponosen, saj je večkrat dejal: da je »služil petim gospodom.« Potem pa je svojo službo pustil svojim naslednikom in se je na zadnji poti v bolnico poslovil: Z Bogom, z Bogom, ljuba cerkev in zvonovi.

LJUTOMER — Zopet je leto naokrog. Veselili smo se zlate maše našega župnika v pokoju, Ludvika Duha. Hvalili smo Boga za njegovo dobroto, ki jo je delil po duhovniku — zlatomašniku 50 let. Prosili smo za nove duhovniške poklice, da bi zlati maši sledila še nova maša.

Poleg dela za duše pa napolnjuje naš vsakdan delo pri prenovi našega župnijskega doma in stare mežnarije. Z velikim elanom smo se lotili ostrešja na župnišču, ki je bilo v zelo slabem stanju. Člani župnijskega sveta so pokazali svojo odgovornost in radi pomagali in organizirali dobre ljudi, da so radi prišli. Računali smo, da bo delo trajalo le dober teden, toda ostrešje je bilo tako dotrajano, da se je delo zavleklo na dva tedna. Hvala dobrim faranom za pomoč pri delu in molitev, da je delo lepo potekalo.

Prekrivanje ljutomerskega župnišča

Mežnarija je imela zelo žalosten videz. Stara, častitljiva stavba je bila res potrebna obnove. Tudi to delo je lepo potekalo, da se lahko veselimo nove fasade. V mežnariji imamo tri učilnice, kjer se zbiramo z otroki in mladimi k veroučnim srečanjem. Stavba je zaščitena, zato so nam dali smernice za prenovo na Spomeniškem varstvu v Mariboru. Krajevna skupnost v Ljutomeru pa je pokazala veliko razumevanje in so nam radi pomagali s tem, da so nam dali naročilnice, da smo lahko nabavili gradbeni material brez prometnega davka. Hvala za to razumevanje. To je tudi uspeh Slovenskega duhovniškega društva, ki je doseglo, da lahko Krajevna skupnost da naročilnice za gradbeni material brez prometnega davka. Težave smo imeli s štorkljinim gnezdrom, kajti zelo težko je in dotrajano. Gnezdo, čeprav se zdi lepo, je pa bilo v resnici kup gnoja. Dobro smo ga rešili in upamo, da bo štorklja zadovoljna z novim stanovanjem.

Z velikim veseljem spremljamo delo pri obnovi kapel v Zg. Krapju, kjer dobiva kapela precej drugačno podobo, saj je obnovljen zvonik, prenovljena streha, zunanost in notranost kapele. Tudi na Moti so uvideli, da je kapela zelo potrebna prenove in izolacije. Radi so priskočili k delu in je steklo. Na Cvenu je vsako drugo nedeljo sv. maša in redno verouk, kapela pa v nič kaj dobrem stanju. Tudi Cvenarji se niso dali, da bi imeli kapelo v najslabšem stanju. Zbrali so se, delo pa gre naprej. Upamo, da bodo vse te tri kapele drugo leto tako lepo obnovljene, kot so že druge v naši župniji. Potem pa bodo še na Spodnjem Krapju morali zavihati rokave, da bo še tista kapela lepo in dostojno prenovljena. Tudi pri obnovi

teh kapel smo hvaležni Krajevni skupnosti Cven, da rada pomaga s tem, da daje naročilnice za gradbeni material brez prometnega davka. Hvala za pomoč in razumevanje.

MALA NEDELJA — Letos smo župljani Male Nedelje doživeli lepo, zgodovinsko slovesnost, odkritje nagrobnega spomenika duhovniku, pisatelju, pesniku, zgodovinarju in narodnemu buditelju, Antonu Kremplu. Odkritje tega nagrobnika je organiziralo naše Kulturno prosvetno društvo iz Bučkovec. Po pozni sv. maši 3. 8. 1988 je bila na pokopališču krajša spominska slovesnost, na kateri je ob sodelovanju slavistov bil prikazan pomen Kremplovih del za naš slovenski narod. Pred pozno sv. mašo, ki jo je daroval naš dekan, Alfonz Korbun za vse tukaj službujoče pokojne duhovnike, je opravil blagoslovitev Kremplovega in Sunčičevega nagrobnika. Prejšnjemu župniku, Alojzu Sunčiču so sorodniki dali postaviti nagrobnik s svojimi sredstvi.

V letošnjem letu smo izvedli veliko akcijo uničevanja črvov v lesenih predmetih naše župnijske cerkve, pod pokroviteljstvom restavratorja, domačina Cirila Muhiča iz Drakovec, ki že vrsto let opravlja ta poklic v Nemčiji. S pomočjo kompresorja smo uničili črve v klopeh, spovednicah, kipih in oltarjih. V kipe smo s posebnimi brizgalkami v vsako luknjico vbrizgali strup. Vsak dan je pomagalo pri tem delu okrog dvajset članov župnijskega sveta in gradbenega odbora. Delo smo končali v treh dneh, vendar je bilo zaradi strupenih hlapov, še nekaj časa onemogočeno opravljanje božje službe v cerkvi.

Ker so naše orgle v cerkvi že zelo stare in precej izrabljene, smo se odločili, da jih damo popraviti. To delo je opravil mojster Osojnik z Raven na Koroškem. Denar smo zbrali pri velikonočnem darovanju v cerkvi, nekaj denarja pa so dali cerkveni pevci iz svoje blagajne.

Dokončali smo stopnice in železno ograjo ob cerkvi.

Posebno doživeta je bila slovesnost prvega sv. obhajila v naši župniji. Pripravo staršev in otrok je imel ljutomerski župnik, Izidor Veleberi. Med samo slovesnostjo so prvoobhajanci v cerkvi poiskali svoje starše, ki so jim izročili prižgane sveče, kar bi naj simbolično pomenilo, da otrokom izročajo luč vere, ki jo naj ponesejo naprej.

Upamo, da bo luč vere v naši župniji v bodoče še bolj gorela.

MARKOVCI — Župnijska kronika je kakor ogledalo, v katerem se pogledamo in vidimo vse poteze in tudi madeže. Med letom se tudi na majhnih župnijah marsikaj zgodi. Tukaj bomo objavili najpomembnejše:

Čeravno je bilo župnišče pokrito z novo opeko pred 12 leti, smo jo jeseni morali odstraniti, ker je razpadala in pokriti z novo.

Kakor po mnogih župnijah, je tudi pri nas letos nastal problem farnega zvonarja, zato smo se odločili za električno zvonjenje. Zdaj tečejo priprave in zbiramo denarna sredstva.

V tem letu smo obnovili ostrešje in streho naše šole. Zgrajena je bila v letih 1941—1943. Graditi jo je začel Štefan Sraka iz Murske Sobote. Dokončali so delo Madžari. Šola je nadstropna s 4 učilnicami. Nameščeni so novi zlebovi. Pri tem delu so veliko pripomogli vaščani Čepinec in Markovec z lesom. (O šoli Stopinje 1981.)

Izpoved vere v Markovcih

Iz leta v leto se število faranov pri nas manjša. Vseh je okoli 650. Statistika po letu 1980 kaže, da je vedno več umrlih kot rojstev. V letu 1985 je bilo 6 rojenih in 18 umrlih.

Prvo obhajilo v Markovcih

Imeli smo razne slovesnosti, običajno doma in drugod: prvo sv. obhajilo, slovo osmošolcev, srečanje ministrantov pri Sv. Sebeščanu in župnijskih svetov v Rogašovcih.

Opravili smo dvojno romanje z avtobusom. S pevci na Ptujsko goro, kjer smo imeli slovesno mašo s skupnim obhajilom. Od tam smo šli k sv. Trojici in opravili Litanije Matere božje. Drugo farno romanje je bilo 16. 8. na Brezje k Mariji Pomagaj, k slovesnosti srečanja treh narodov pod geslom: »Mir brez mejá«. Pri maši smo doživeli enkratno slovesnost in utrdili svojo ljubezen do Boga, Marije in Evharistije. Ogledali smo si tudi Begunje in 2 blejski cerkvi. Na povratku smo se še ustavili v Petrovčah v lepem Marijinem svetišču.

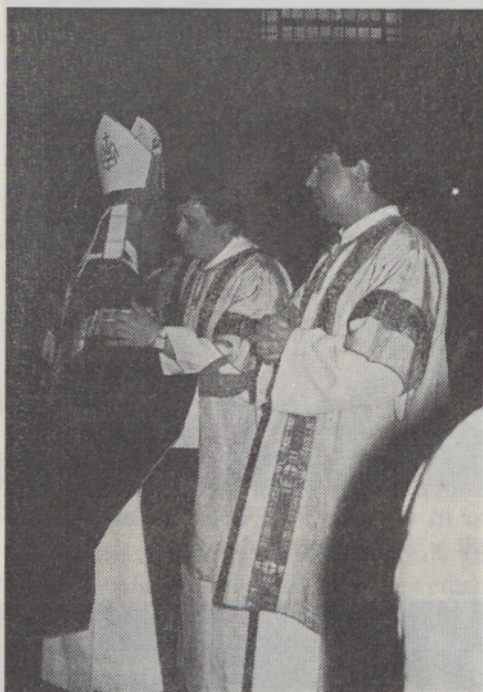
Med žalostne dogodke spada smrt 34-letnega Milana Žido iz Čepinec. Izgubil je življenje v prometni nesreči. Naj njemu in vsem rajnim Bog da obilno plačilo.

MARTJANCI — Župnija je sorazmerno živa, kar se tudi pozna pri obisku maše med tednom, še posebej pa ob nedeljah in praznikih. V največje veselje je, da je v cerkvi veliko mladine in otrok, ki tudi radi obiskujejo verouk. V tem letu je zapustilo osnovnošolske klopi 22 fantov in deklet. Ob tej priliki so izpovedali svojo vero in obljubili, da bodo še naprej obiskovali mladinski verouk ter sodelovali v župnijskem občestvu.

Izpoved vere martjanskih osmošolcev

Letos na Petrovo je pomožni škof Jožef Smej posvetil pet prekmurskih diakonov. Med njimi je bil tudi naš Jožek Pasičnjek, ki bo letos pomagal pri katezezi v Murski Soboti. Mi pa se že veselimo nove maše drugo leto, če Bog da. Saj bo po 70 letih v Martjancih zopet nova maša.

Diakon Jože Pasičnjek (v sredini)

Glavno delo letos je bilo beljenje notranjščine cerkve. Istočasno smo kupili novi lesteneč, druga dva pa smo dali obnoviti in popraviti. Uredili smo okolico župnišča, ki jo zdaj krasi lep cvetlični nasad. Pomladili smo domači sadovnjak in ga primerno uredili.

Ministranti so se udeležili duhovnih vaj pri Sebeščanu. Z verniki smo poromali k Mariji Bistrici, kjer smo bili deležni lepe slovesnosti ob vsehrvaškem romanju k Mariji Bistrici. Tudi s pevci smo bili v Kostrivnici na povabilo tamkajšnjega župnika. Zdaj pa se že pripravljamo na birno, ki bo drugo leto. Naša župnija je tudi gostila člane Župnijskih pastoralnih svetov na dekanijskem študijskem srečanju.

MURSKA SOBOTA — Življenje naše župnije je zmeraj pestro, čeprav ni kakšnih posebnih dogodkov in slovesnosti. V novem župnijskem domu, ki je bil zgrajen pred dvema letoma, se srečujejo mladi pri osnovnošolskem in mladinskem verouku. V njem se laiki izobražujejo na teološko pastoralnem tečaju, tudi letos je gostil udeležence teološkega tečaja za versko poglobitev. Ob nedeljah popoldne se v njem zbirajo mladi iz Pomurja na predzakonskem tečaju.

Ob sklepu letošnje ekumenske molitvene osmine za edinost kristjanov, smo se z brati evangeličani srečali v njihovi cerkvi. Skupno smo sodelovali pri bogoslužju. Povezovala nas je molitev in cerkvena pesem. Oba pevka zbora sta nas duhovno dvignila. Ob gostitelju, seniorju Ludviku Novaku, ki je vodil srečanje, je božjo besedo razlagal župnik Franc Režonja. Na koncu sta skupno podelila blagoslov. Srečanje se je nadaljevalo pred cerkvo in v dvorani evangeličanskega centra, kjer smo bili deležni dobrot naših gostiteljev. Naša srca so se še bolj odprla in čutili smo, da smo eno v Kristusu.

Meseca septembra so nas obiskali cerkveni pevci iz Rogaške Slatine. Naši pevci so jim kmalu vrnil obisk. Tako se je med zboroma spletla prijateljska vez, ki bi se naj nadaljevala tudi v prihodnje. Soboški cerkveni pevski zbor pod vodstvom organista in zborovodje Franca Zvera, je gostoval tudi v Ljutomeru in na evharističnem in pevskem slavju v Olimju.

Cerkev je skupni dom božjega ljudstva. Tudi soboški verniki se tega zavedamo in zato radi skrbimo za lepoto domače cerkve. Za sveto božično noč so zvonik naše cerkve razsvetlili trije reflektorji, ki so nameščeni na cerkveni strehi. Ko smo šli k polnočnici, smo že od daleč videli našo cerkev. Sijaj te zunanje svetlobe nas je vodil k žarkom tiste svetlobe, ki nam jo je prineslo novorojeno Dete.

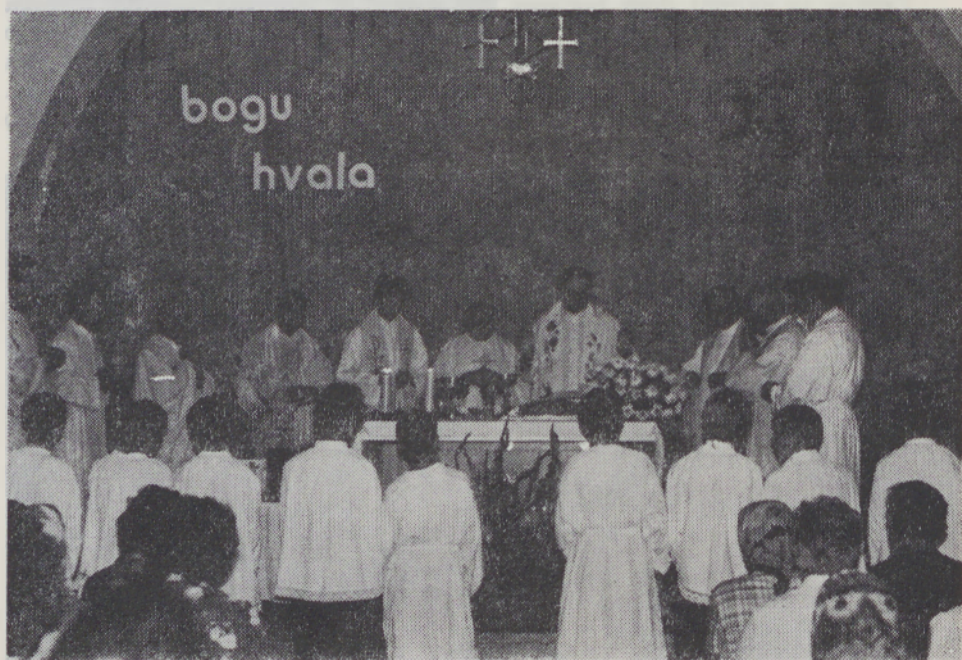
Krst četvorčkov v Murški Soboti

Na cvetno nedeljo 23. marca, smo v naši župnijski cerkvi doživeli edinstveno slovesnost. Z zakramentom krsta smo sprejeli v župnijsko občestvo četvorčke iz Murskih Črnc. Uroš, Aleš, Sonja in Sandra so postali božji otroci. Po krstu sta jih oče Slavko in mati Zdenka Šavel, roj. Györek, ponosno in s srečo očetovstva in materinstva vzela v naročje in se zanje zahvalila Bogu.

ODRANCI — Sredi oktobra 1985 smo začeli z gradnjo prizidka pri župnišču, v katerem bosta dva veroučna prostora v pritličju, v nadstropju pa stanovanje. Do zime smo zgradili pritličje, spomladi pa smo z delom nadaljevali, stavbo spravili pod streho, napeljali vodovod, električno in jo znotraj ometali. Preprosta dela so opravili verniki sami, ki so nosili tudi breme prostovoljnih prispevkov. Gradbena dela vodi domačin Martin Kociper, tesarska pa je izvršil Ivan Mertik iz Bratonec.

Septembra se je 20 naših mladih fantov in deklet udeležilo srečanja mladine v Stični.

V letu 1985 je bilo najmanj porok v naši župniji, samo štiri. Za poroko drugod je bilo izdanih 9 krstnih listov, vse skupaj pa je še vedno zelo daleč od župnijskega poprečja. V tem letu je nazadovalo število obhajil za 4.500 in smo jih razdelili 56.190. Obisk maše je v tem letu manjši za 15 nedeljnikov in znaša 65,5 %.

Zlata maša Lojzeta Kozarja v Odrancih

Za praznik češčenja 28. januarja je vodil tridnevniko p. Lojze Markelj DJ. Obisk je bil dober in so k svojim srečanjem predvsem radi prihajali mladi zakonci in mladina.

V začetku februarja 1986 smo izgubili našo dobro in zvesto gospodinjno na župnišču Brigito Kolman. Pred dobrega pol leta je preiskava ugotovila raka na prsni, bila je operirana, toda kmalu se je pojavil rak na kosteh v najhujši obliki, proti kateremu zdravniška veda ni našla pomoči. Pokojna je bila dobrega srca, mirne narave, do kraja zanesljiva in je štirideset let zvesto služila bratrancu župniku in s tem vsej odranski župniji. Ves

čas njene službe v Odrancih smo gradili: župnišče, staro cerkev, gospodarska poslopja, novo cerkev in ob koncu njenega življenja še prizidek k župnišču. Samo Bog ve, kolikim je v tem času postregla z južino ali kosilom, ko je bilo treba gostom hitro postreči. V svoji skromnosti nikoli ni silila v ospredje. Imela je zelo lep pogreb ob navzočnosti vse župnije in okoliških duhovnikov. Za vsa njena dobra dela naj ji bo dobri Bog bogat plačnik.

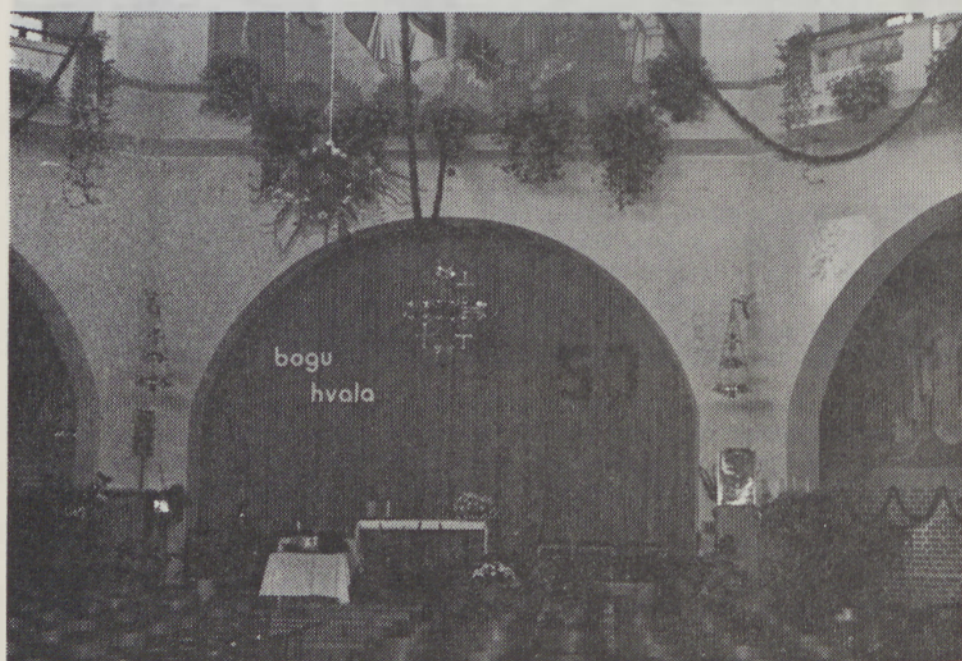
Zlatomašnik s svojimi duhovniki in redovnimi sestrami

Ob koncu avgusta je nenadoma umrl naš cerkveni odbornik Ignac Sečkar. Kakor zadnja leta vsak dan, je bil še dan pred smrtjo pri maši, naslednjega dne je šel v bolnico na pregled in je dve uri pozneje tam umrl. Cerkvi je služil kot član cerkvenega odbora, ki je bil obenem gradbeni odbor pri gradnji nove cerkve, 25 let. Hvaležni smo mu za vse delo in trude, predvsem pa za lep zgled sodelovanja pri cerkvenih obredih.

Iz naše župnije je še sedem živih duhovnikov in sedem mlajših ter pet starejših sester redovnic. Skoraj vsi razen petih izmed sester in duhovnikov so bili zbrani ob slovesnosti zlate maše tukajšnjega župnika Lojzeta Kozarja. Pod vodstvom duhovnikov iz župnije so verniki pripravili svojemu dušnemu pastirju 8. julija 1986 izredno lepo slovesnost, pri kateri je sodelovala vsa župnija s krasitvijo cerkve, s petjem, voščili, deklamacijami in darovi. Kot nekdanjemu urarju, zeliščarju, rojarju, slikarju in pisatelju (vse »na črno«), mu je mladina darovala stensko uro častitljive starosti, kupček zdravih zelišč, čebelji sat, poln cvetličnega medu, sliko, zbirko knjig in še marsikaj drugega, kar je spominjalo na njegove zdaj že bolj ali manj opuščene konjičke. V nabito polni, zares lepo okrašeni cerkvi

Gostje na zlati maši

Okrašena odranska cerkev

mu je pridigal njegov nečak, beltinski kaplan Lojze Kozar mlajši, ki je v izbrani literarni obliki zapel pesem zahvale Gospodu: za milost svetega krsta, za poklic, najbolj pa za petdeset srečnih duhovniških let. Mešani zbor, ki ga je vodil domači duhovnik Štefan Ferenčak SDB in otroški zbor pod vodstvom beltinskega župnika in tukajšnjega domačina Jožeta Hozjana sta slovesnost dvignila do višin. Tudi domačini iz zlatomašnikove rojstne vasi Martinja so mu čestitali ob lepem darilu, ki naj zlatomašnika vedno spominja na njegov rojstni kraj.

Kakor za vse zlate, nove in biserne maše, velja tudi za zlato mašo v naši župniji, da je vse božji dar, zato slovesnost ni namenjena duhovnikovi osebi, ampak je izraz zahvale Bogu za vse, kar smo in kar imamo.

PEČAROVCI — V preteklem letu smo v naši župniji doživljali lepe cerkvene slovesnosti, ki gotovo poglobljajo tudi našo vernost. V soboto 18. januarja sta obhajala zlato poroko Aladar Gorza in Ana roj. Petrijan iz Pečarovec. V nedeljo 2. marca pa Jožef Kovač in Helena roj. Šantavec iz Pečarovec. Oba zlatoporočenca sta evangeličanske vere — mešani zakon.

Zlata poroka Aladarja in Ane Gorza

Pri slednjih je bil navzoč tudi evangeličanski duhovnik, ki je jublanta tudi prisrčno nagovoril, torej je bil obred ekumensko obarvan. Vnukinja Nataša pa ju je v začetku pozdravila z lepo deklamacijo in šopkom.

Ker zadnja leta nismo imeli zvonarja, so naši zvonovi zvonili bolj poredko. 11. junija zvečer pa smo s slovesnim zvonjenjem vernikom naznanili, da smo končno pre naredili zvonove na električni pogon in tega smo se vsi razveselili. Pred birno smo na gospodarskem poslopju dokončali zunanost s fasadno barvo, tako ima to poslopje sedaj lepšo obliko, saj je v njem dvorana, ki jo je škof Jože Smej na dan birme slovesno blagoslavljal. Na birno so se naši birmanci lepo pripravljali celo veroučno leto, duhovno

Škof J. Smej bogoslavlja župnijsko dvorano v Pečarovcih

pa najbolj z devetdnevnicco. Svoje versko znanje so dvakrat pokazali, enkrat pred dekanom, drugič pa pred škofom birmovalcem. Tokrat nas je tudi lepo okrašena cerkev navduševala, predvsem pa lepa slovesnost birme. S škofom so somaševali skoraj vsi dekanijiški duhovniki, ker je bila sobota so lahko bili poleg. Na drugi dan v nedeljo 22. junija smo imeli prvo sveto obhajilo in izpoved vere za osmošolce. Oba dneva sta bila lepa sončna, zato je bilo tudi veliko ljudi.

Župnijsko romanje smo imeli v Slomškovo rojstno župnijo Ponikvo, kjer nas je župnik Recek kljub svoji težki bolezni prijazno sprejel in lepo predstavil župnijsko cerkev. Ob povratku smo se ustavili še v Mariboru in v stolnici molili na Slomškovem grobu. Pri sveti Trojici pa smo opravili Marijine litanijske.

Cerkveni ključar Jože Horvat pozdravlja škofa

Duhovnih vaj za ministrante se je udeležilo v Pečarovcih 22 dekanij-skih ministrantov, katerim je urednik revije Ministrant, Tone Lipar iz Ljubljane nudil bogat program. Duhovnega srečanja za deklice pri Gradu pa so se udeležile 4 deklice iz naše župnije, ki so bile zelo vesele tega enodnevnega srečanja s sestrični svetega Križa. Bog daj, da bi vsa doživetja tega preteklega leta poglobila našo vero in medsebojno spoštovanje, skratka obrodila bogate sadove.

PERTOČA — Po misijonu, ki smo ga imeli oktobra 1982, smo opravili obnovo misijona od 12. do 15. decembra 1985. Vodil jo je jezuitski pater Stanko Grošelj. Imel je 10 govorov. Obisk je bil lep, saj je sv. obhajil bilo tiste dni 1881. Spovedovali so tudi sosednji župniki, a sam voditelj je spovedal skoraj 500 vernikov.

V evharističnem letu 1985 je bilo sv. objahil 19.500. V svetem tridnevju 1986 pa je bilo na veliki četrtek 164, velik petek 133, na velikonočno vigilijo 153 in na velikonočni praznik 672.

Smarnice so bile za otroke posebej, z obiskom do 50 otrok.

Slovesnost prvega sv. objahila za 22 otrok je bila 25. maja pri pozni sv. maši, izpoved vere osmošolcev je bila 8. junija.

V nedeljo 20. julija 1986 smo doživeli dogodek, kakršnega ljudje ne pomnijo, da bi kdaj v župniji bil: župnikovo zlato sv. mašo. Ozvočenje je pomagalo, da je množica, ki v prenapolnjeno cerkev ni mogla, lahko

z molitvijo in poslušanjem sodelovala zunaj. Božjo besedo je oznanjal pomožni škof Jože Smej. Verniki so pod vodstvom katehistinje poskrbeli za prelepo okrasitev cerkve. Tudi taka slovesnost je bila v večjo čast božjo!

Zlata maša Štefana Tratnjeka na Pertoči

Na proščenju sv. Helene je bil celebrant Ernest Veleberi iz M. Sobote.

Križ, ki ga je dal Franc Flajšaker postaviti pri svoji hiši v Večeslavcih 105 v zahvalo za srečno vrnitev iz vojne in je bil blagoslovljen 26. okt. 1947, je sedaj dal njegov sin Jožef prenoviti.

Dne 4. avgusta 1986 smo v Kraščih na božji njivi položili k počitku telo dobrega farana, duhovnikovega očeta Jožefa Kornika. S sinom je pri pogrebni maši pod vodstvom dekana Martina Poredoša somaševalo 17 duhovnikov. Maša je bila na pokopališču med pogrebnim obredom.

Zadnjo soboto avgusta smo poromali v Crngrob v župniji Stara Loka, nato smo obiskali dve cerkvi v Škofji Loki, nakar smo imeli v znameniti in zanimivi cerkvi v Crngrobu sv. mašo. Nato smo se odpeljali na Brezje in Bled, molili in zapeli tudi še v cerkvi št. Vid pri Ljubljani in v novi cerkvi v Dravljah. Tako smo se po obisku 8 cerkva obogatili z vtisi in milostmi zvečer vrnil.

PETROVCI—NEDELA — Za dan češčenja Najsvetejšega v naši župniji v nedeljo 27. oktobra 1985 je bil slavnostni govornik upokojeni župnik Ernest Veleberi.

Na 1. adventno nedeljo 1. decembra 1985 je s škofovim dovoljenjem v naši župnijski cerkvi domači župnik birmal Lilijano Gašpar iz G. Petrovec.

Redno birmo smo imeli v soboto 19. aprila 1985, birmoval je pomožni škof dr. Jože Smej. Devetdnevnicu pred birmo pri Nedeli je vodil Ernest Veleberič, v Martinju pa domači župnik. Vseh birmancev je bilo 27 (12 dečkov in 15 deklic). Pri razgovoru s škofom sta cerkvena ključarja izrazila željo, da naj bi ob nedeljah in praznikih pri Ani bila maša ob 9. uri, pri Nedeli pa ob 10. 30, da bodo župljani imeli priliko za razgovor z župnikom in da bo lahko v župnijski cerkvi po maši verouk v slučaju, ko bodo v soboto učenci imeli šolski pouk. Ta sprememba se je začela v mesecu majniku.

Za proščenje pri Nedeli na nedeljo presv. Trojstva sva se sosednja župnika zamenjala: markovski je maševal in pridigal pri Nedeli, nedelski pa v Markovcih.

Naš župnik se je udeležil pogreba škofa dr. Fabiana Arpada v Sombotelu v ponedeljek 26. maja. Poznanstvo se je začelo, ko je bil Camplin župnik v Dobrovniku.

Za ekumensko srečanje v soboto in nedeljo 12. in 13. julija smo bili gostje petrovske evangeličanske župnije. Katoliško eharistično bogoslužje pri Nedeli v nedeljo 13. julija ob 8.30 je vodil organizator prof. dr. Stanko Janežič. Med bogoslužjem je navzoče s pristrčnimi besedami pozdravil tudi predstavnik Kristusove binkoštné Cerkve Mihael Kuzmič. O celotnem poteku pogovorov bo obširno poročilo v Ekumenskem zborniku.

Pohvale vreden je obisk 10 planincev iz Bogojine (stari 10—41 let), ki so šli zdoma peš ob 4.30 in prišli k Nedeli ob 10.30, se pobožno udeležili sv. maše, dali blagosloviti Marijin gobelin, delo organizatorja pleskarja Štefana Puhana, imeli malico pred župniščem in se zadovoljni vrnili domov. Bilo bi jih še več, če ne bi bilo vreme negotovo.

Za Jakobovo proščenje v Dobrovniku v petek 25. julija so bili povabljeni za somaševanje zlatomašniki: Lojze Kozar, župnik in pisatelj v Od-rancih, bivši lendavski župnik Štefan Zver in bivši dobrovniški župnik Ivan Camplin; v slovenščini je pridigal Zver, v madžarščini Camplin. Sedanji dobrovniški župnik Francé Krampač je ob tej priliki v madžarščini in slovenščini lepo orisal delo župnika Camplina v Dobrovniku v letih 1945—1977 in mu podaril veliko sliko »Trgatev v goricah«.

Karolina Bedek iz Murske Sobote je cerkvi sv. Ane podarila še drugi luster, vsi se ji pristrčno zahvaljujemo.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — Dne 27. aprila je ob prazniku župnijskega zavetnika sv. Jurija opravil bogoslužje s pridigo o zgodovini župnije biseromašnik Alojz Zalar od Sv. Petra pri Mariboru. Njegova mati je bila tukaj doma in ponovitev nove sv. maše je opravil tukaj tudi pred 60 leti. Ob njem so se zbrali tudi njegovi sorodniki.

Zlatomašnik p. Jakob Vučina s svojimi

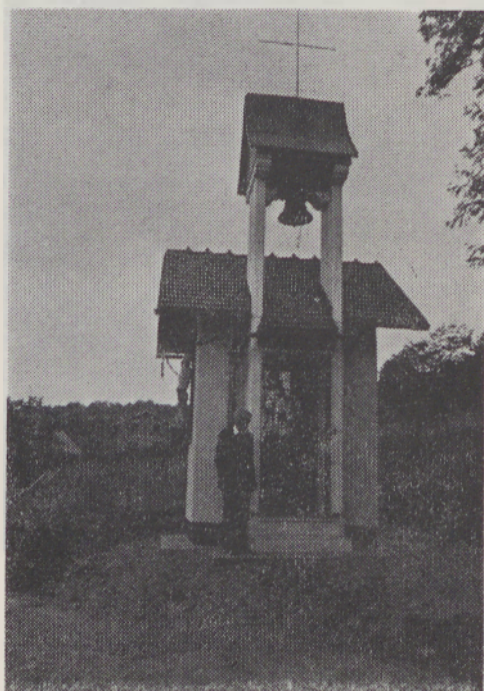

Biseromašnik Alojzij Žalar s sorodniki 3. 8. 1986

Tretjega avgusta je obhajal zlato sv. mašo domačin p. Jakob Vučina iz Sovjaka. Kot novomašnik je nekaj časa deloval v Sloveniji, nato pa je odšel v Ameriko. Po krajši dobi se je vrnil in bil dolga leta izseljeniški duhovnik v Nici. Od tam je šel na Koroško in bil več let župnik v Vrbi pri Vrbskem jezeru. Zaradi bolehnosti je odšel nazaj v samostan kapucinov v Celovec. Tam pomaga kot spovednik.

V minulem letu je bila zgrajena cerkvena hiša pri pokopališču.

V Kraljevcih je dal pozidati Peter Domajnko novo kapelico, posvečeno Srcu Jezusovemu. Z dovoljenjem škof. ordinarijata je izvršil blagoslovitev domačin sin Stanko Domajnko, superior lazaritov. Načrt je izdelal Peter Požauko.

Domajnкова kapela v Kraljevcih

Pri župnijski cerkvi sv. Jurija so se začela potrebna dela na fasadi zgradbe, kulturnega spomenika. Zob časa je uničil staro pločevino in je treba stavbo prekriti. Nova kritina bo baker.

V dolini Ščavnice se vršijo velika melioracijska dela, povezana s komasacijo. Pokrajina dobiva povsem novo lice.

SV. JURIJ V PREKMURJU — Vsako leto nam na novo leto v cerkvi oznanijo spominske obletnice iz preteklosti in pomembnejše dogodke, ki se bodo vršili to leto v župniji. Tako smo zvedeli, da bo v tem letu ena biserna in štiri zlate poroke. Biserno poroko bosta imela Alojz in Marija Svetnić iz Sotine. Zlato poroko pa bodo imeli: Anton in Marjeta Šandor iz Serdice, Alojz in Ema Šbül iz Sotine, Janez in Kristina Šalamon iz Fikšinec, Alojz

in Jožefa Markoč iz Dol. Slaveč. Toda zadnji par ni dočakal zlate poroke, ker je žena en mesec prej umrla.

Zlata poroka Antona in Marjete Šandor je bila 21. januarja. Obhajala sta jo v cerkvi v ožjem krogu nekaterih domačih. Imela sta šest otrok in jih krščansko vzgojila.

Zlata poroka Alojza in Eme Šbül je morala biti na domu, zaradi ženine nepokretnosti. Obhajala sta jo v krogu najbližnjih domačih po 21. 2.

Zlata maša Alojzija Gaborja pri Sv. Juriju v Prekmurju

Predzakonski tečaj je bil tri zaporedne nedelje po dve uri, in sicer 18. 2., 23. 2. in 2. 3. Udeležilo se ga je 14 fantov in deklet.

Pogreb zakoncev Alojza in Terezije Bertalanič (lanskih zlatoporočencev) je bil na isti dan 27. 2. Živel sta na mali kmetiji, bila sta verna, skromna katoličana. Imela sta šest otrok in jih krščansko vzgojila. Oba sta bila bolna. Mož je bil že nekaj let popolnoma slep, bil je navezan na ženo. Nazadnje sta oba omagala in bila odpeljana v bolnico in oba tam umrla. Žena je umrla 24. 2. in dva dni za njo tudi mož. Pokopana sta bila isti dan na pokopališču v Serdici.

Birmanci so imeli pred birmo dvojno srečanje. Prvo z dekanom 13. 4., ko se je dekan Martin Poredoš prepričal o njihovi pripravi na birmo in verskem znanju.

Drugo srečanje je bilo s škofom 19. 4. Birmanci so škofa birmovalca dr. J. Smeja pričakali v cerkvi. Tu ga je birmanka Milena Kikec pozdravila nato pa domači župnik. Škof se je z birmanci pogovarjal in se pozanimal o njihovem znanju.

Birma je bila dne 20. 4. Birmanci so škofa spremljali v cerkev, za njimi so šli botri in botre. Med sprevedom v cerkev je pevski zbor pel pozdravno pesem škofu. Pred oltarjem je škofa pozdravila birmanka Veronika Koler in mu podarila šopek s sedmerimi rožami, ki so pomenili sedem darov Svetega Duha. Nato je škof pozdravil član ŽPS Alojz Marič in domači župnik. Po pridigi je škof omenil, da obhaja danes župnik 75-letnico rojstva in da bo 13. 7. obhajal petdeseto obletnico mašništva. Birmanih je bilo 120; dečkov 63, deklic 57. Najstarejši birmanec je bil star 30 let. Cerkev je bila izredno lepo okrašena.

Stara stolpna ura je dotrajala. Nekaj let že ni več šla. Kupili smo lendavsko, ki jo je beltinski urar Alojz Marič preuredil in prenovil. Blagoslovljena je bila 3. 8.

Letos smo romali k Mariji Bistrički. Med potjo smo bili pri maši in spovedi na Ptujju, v cerkvi sv. Ožbalta. Po maši je tamkajšnji župnik p. Bernard Jauk, naš domačin, romarjem orisal zgodovino cerkve in župnije in njeno prenavo. V Bistrici smo bili pri več mašah in pobožnostih, se okrepili in se peljali v Varaždin. V Varaždinu smo si ogledali pokopališče in se nato odpeljali domov.

Krajani Fikšinec so obnovili križ na pokopališču. Blagoslovil ga je domači župnik.

TIŠINA — Za proščenje 8. septembra smo imeli kratko duhovno obnavo. Vodil jo je salezijanec Ivan Turk. Na prvi petek smo imeli v Gederovcih spoved otrok in odraslih popoldne, nato je bila maša in govor. Zvečer ob

Urednik Mavrice se pogovarja z renkovsko mavrično jato

6. uri smo pa po spovedi imeli mašo in govor v župnijski cerkvi. Prvo soboto so bile maše in govori ob pol osmih, ob desetih in zvečer ob 6. uri. Na dan prošenja 8. 9. so bile dopoldne tri maše z govori.

Župnijsko romanje smo imeli 14. 9. k Mariji Bistrici. Romali smo z dvema avtobusoma. Romanja v Stično z vlakom se je udeležilo 48 fantov in deklet.

Mladinska skupina z nadžupnikom Jožefom Hozjanom iz Hoč nas je obiskala 29. novembra. Ob 10. uri so skupaj z našo mladino v cerkvi pred Najsvetejšim molili molitveno uro in opravili spoved. Nato so se v učilnici pogovarjali, peli in imeli skupno južino. Popoldne ob treh so imeli sv. mašo in prejeli sv. obhajilo.

Predzakonski tečaj smo imeli tri nedelje zaporedoma — januarja in 2. 2. popoldne ob treh. Vsakokrat 2 uri. Udeležilo se ga je 32 fantov in deklet.

Devetega in 23. 2. smo imeli tudi predavanje za zakonce. Prvič je predavala teologinja Marija Sraka, drugič pa zakonca Andrej in Marija Maroša. Udeležba je bila skromna. Upamo, da bo drugič boljše, saj možje in žene tišinske župnije radi in z zanimanjem poslušajo verska predavanja.

Urednik Mavrice Jože Bertoncelej nas je obiskal 3. postno nedeljo. Otrokom in staršem je govoril in maševal. Po maši se je v učilnici pogovarjal z Mavričarji.

Šmarnice v evharističnem letu smo imeli zvečer ob 7. uri z mašo. Tudi po kapelah na Petanjcih, Sodišincih in v Gederovcih so bile šmarnice. Poleg starejših je v župniji prihajalo k šmarnicam okoli 200 otrok.

Prvo obhajilo in izpoved vere na Tišini

Prvo obhajilo smo imeli 1. 6. Vseh prvoobhajancev je bilo 44, prav toliko tudi osmošolcev 15. 6. pri izpovedi vere.

Na Ptujsko goro 7. 6. 1988 je romalo 40 Mavričarjev z avtobusom. Nazaj grede so obiskali turniško, odransko in beltinsko cerkev. V povečani kapeli v Gederovcih imamo mesečno dvakrat sv. mašo ob 9. uri. Verniki jo vsakokrat napolnijo. Sv. mašo imamo tam tudi ob prvih petkih. Starejši verniki in otroci pridejo k spovedi in k sv. obhajilu. Pride jih okoli 70. Na Tišini so že od nekdanj častili Srce Jezusovo, je povedal ob blagoslovitvi kapele pomožni škof dr. Smej. Upamo, da bo število častilcev božjega Srca naraščalo ne samo v Gederovcih, ampak tudi v župnijski cerkvi. Vsak petek imamo sv. mašo zjutraj in zvečer. Pred večerno mašo izpostavimo Najsvetejše v tiho češčenje. Ob zadnjem misijonu 1983 so nam jezuitski misijonarji to posebej priporočali in nas prosili naj to nadaljujemo.

TURNIŠČE — V mesecu septembru smo začeli novo pastoralno in veroučno leto. Tokrat mnogo lažje, ker je skoraj dve tretjini kateheze prevzel g. kaplan. Verouk je v novih za silo urejenih veroučnih prostorih.

Vsak prvi petek je mesečna spoved vseh veroučencev. K spovedi radi prihajajo tudi starši, zlasti pa vsi starejši. Tako postaja prvi petek vedno bolj praznik za vso župnijo. Ta dan imamo v župniji sedem maš, sv. zakramente prejme od 900—1100 vernikov.

V župnijski cerkvi imamo od začetka evharističnega obdobja (meseca septembra) ob prvih petkih enourno češčenje Svetega Rešnjega Telesa. Pri tej uri vztraja v skupni molitvi od 150—200 vernikov.

Tudi drugače sta dneva češčenja SRT., to je 12. 8. in 2. 12. zelo obiskana in sta zares »novi svetek« v župniji. V Stično je s kaplanom poromalo čez 100 mladih na vseslovensko srečanje mladine.

Za vse svete je vodil tridnevnicu dr. Janez Jenko, ki je utrjeval našo vero in zavest o poslednjih rečeh. V verouk je bilo vključenih 552 šolarjev, razen 10 krščenih, vsi iz župnije. Tudi vsi predšolski obiskujejo verouk.

Obisk Miklavža pri nedeljski maši je za te male veroučence in njihove družine prav posebno doživetje. Veliko mladih je v šoli zunaj pomurskega območja in nekateri se bolj redko vračajo. Tuja učenost jim mnogim trga korenine vere in vrednot doma.

Šolarji vneta zbirajo »milionarje dobrote«. V zadnjih desetih letih se je število nedeljnikov zmanjšalo za približno 100 žensk in 50 mož. Nekaj deset mož, fantov, pa tudi deklet nedeljsko bogoslužje opravlja zunaj ali v gostilni. To nas boli.

Število otrok v zakonih se manjša. Niha nekoliko z gmotnim stanjem pa tudi s stanjem občečloveške stiske in krize. Nekaj izvenzakonskih skupnosti je v zadnjem času narastlo. Drugače je naša mlada družina v zadnjih desetih letih postala bolj toplo ognjišče, ob katerem se grejejo vsi: zakonci in otroci. Otroci so čustveno bolj umirjeni. Večina njihovih

staršev služi kruh v domači tovarni obutve, ki zaposluje že blizu 900 mlajših mož in žena, fantov in deklet. Osebna sponed je v župniji še vedno velika, morda največja vrednota. Število obhajil še vedno narašča in je doseglo lani 92.500.

Starši sodelujejo s prvoobhajilnimi skupinami

Starši pri pripravi otrok na zakramente radi sodelujejo in z njimi samostojno delajo v skupinah v pripravi na prejem zakramentov.

Verski tisk: Družina rahlo upada, Ognjišče je še vedno v porastu. Otroci se radi vključujejo v bogoslužje po kapelah oktobra in maja. V mesecu maju jih je vsak dan bilo pri šmarnicah od 350—400.

Na blagoslovitev kapele pod Lipo nas je Janko Novak pripravil s tri-dnevnico z mislijo o živi Cerkvi v središču srca. Na župnijsko proščenje pa nas je duhovno prebujal in vzpodbujal v petdnevni pripravi dr. Janez Jenko, ki je bil tudi slavnostni govornik, madžarske vernike pa je navoril zlatomašnik rojak Štefan Zver. Prvo obhajilo je prejelo 89 prvošolcev, zvestobo Kristusu pa je še naprej obljubilo 60 osmošolcev.

Srečanje bolnikov je vedno znova ganljiva slovesnost ob Mariji, Zdravju bolnikov in Tolažnici žakostnih. Tokrat je bolnim bratom in sestram govoril upok, župnik Janko Škraban. Tudi drugače vedno več skupin z avtobusi prihaja k nam k Mariji pod logom.

Sami smo velikokrat poromali od Trojice do Brezij, Stične pa vse do Međugorja.

Nova Kapela pod Lipo

V gmotnih zadevah je bila v ospredju kapela pod Lipo. Pridobili smo 75 m² uporabnega bogoslužnega prostora, uredili fasado in veroučne prostore. Vsem, ki so kakorkoli z dobro voljo pomagali skupno graditi župnijske stavbe in s tem gradili tudi živo občestvo, Bog plačaj!

VELIKA POLANA — V pastoralnem letu 1985/86, ki je bilo posvečeno Evharistiji, pod geslom: »EVHARISTIJA, KRUH ŽIVLJENJA IN VEZ EDINOSTI«, so se v župnijskem občestvu Velika Polana zvrstili številni veseli in tudi manj veseli dogodki.

V jeseni — oktobra 1985 smo že obnovili fasado na župnišču, v novembru pa asfaltirali in uredili dovozno pot na župnišče.

Pri sosedih, polanski tovarni DELOZI, pa so dogradili novo halo in v celoti obnovili fasado, ter uredili okolico objekta, da je prijeten za oko in v njem je našlo zopet nekaj ljudi zaposlitev. *

Uresničila se je tudi dolgoletna želja Polančarov, da bi dobili sodoben trgovski lokal. Tudi ta je bil zgrajen v nekaj mesecih in za 29. november 1985 predan svojemu namenu.

V verskem oziru pa smo se trudili za dvig verskega življenja v župniji. Poudarek je bil predvsem na molitvi, prejemanju zakramentov in vsakdanjem pristnem krščanskem življenju. Maše so lepo obiskane, tudi ob delavnikih, obhajil je bilo leta 1985 razdeljenih preko 58.000, kar je lepo število, saj šteje župnija Velika Polana trenutno samo 1250 vernikov.

Pred božičem nas je pretresel odhod s. Alfonze Gomboši, frančiškanke Brezmadežne, zaradi bolezni in starosti v samostan v Čakovec, Gajeva 9. S. Alfonza je skoraj 40 let živela v polanski župniji na svojem domu v Mali Polani 111. Kot učiteljica je bila odlična katehistinja in je pomagala pri verouku dolga leta v Lendavi, na Hotízi in doma v Polani. Bog ji naj bo za vsa dobra dela in molitve bogat plačnik!

50 let redovnega življenja s. Alfonze Gomboši (prva od desne)

V mesecu januarju 1986 sta dočkala biserni jubilej zakonskega življenja, 60-obljetnico poroke; Franc Lebar in Marija roj. Šernek iz Male Polane 31. Za ta lep jubilej smo se Bogu zahvalili v cerkvi in poveselili na domu jubilarntov. Slavljenca sta imela 5 otrok, 3 še živijo, dva sta umrla, Stanko pred tremi leti kot dober pedagoški delavec. Jubilarntov brat pa pred 5. leti kot salezijanski duhovnik in župnik na Kapeli. Tudi jubilarnt Franc, čeprav na dan biserne poroke še kar čil, je lepo spravljen z Bogom zaspal 17. junija 1986.

Še en lep zakonski jubilej — zlati — edini v tem letu v polanski župniji sta dočkala Ivan Hozjan in Barbara roj. Režonja tudi iz Male Polane 36. Ker je bil mož bolehen, na zunaj nista obhajala tega jubileja. Upamo, da sedaj pri Bogu uživata večno zlato gostijo, saj ju je Bog poklical drugega za drugim, Ivana 20. februarja, Barbaro pa 10. marca 1986.

Februarja in marca, ko je božja žanjica — smrt, kar pogosto kosila v polanski fari, je bilo več primerov, ko so pod njeno koso padali žena za možem, brat za bratom, sestra za sestro, hvala Bogu, vsi pripravljeni.

Biserna poroka Franca in Marije Lebar

V polanski župniji pa so se tudi zvrstili v tem letu mnogi veseli in prijetni dogodki. V aprilu 1986 so nas obiskali pevci — moški pevski zbor iz župnije Vipavski Križ na Primorskem. Pričakali smo jih na Tišini in se z njimi popeljali v M. Soboto na ogled obeh cerkva. Ogledali smo si še cerkve v Martjancih, Moravcih, Bogojini, Turnišču in Odrancih. Povsod so nas lepo sprejeli. Doma v Polani, pa so nam gostje pripravili izredno lep nastop v pesmi, slikí in besedi. Bog jim povrni!

Razveselilo nas je tudi prvoobhajilno slavje. Saj je na nedeljo pred binkošti 22 otrok prejelo prvikrat Jezusa.

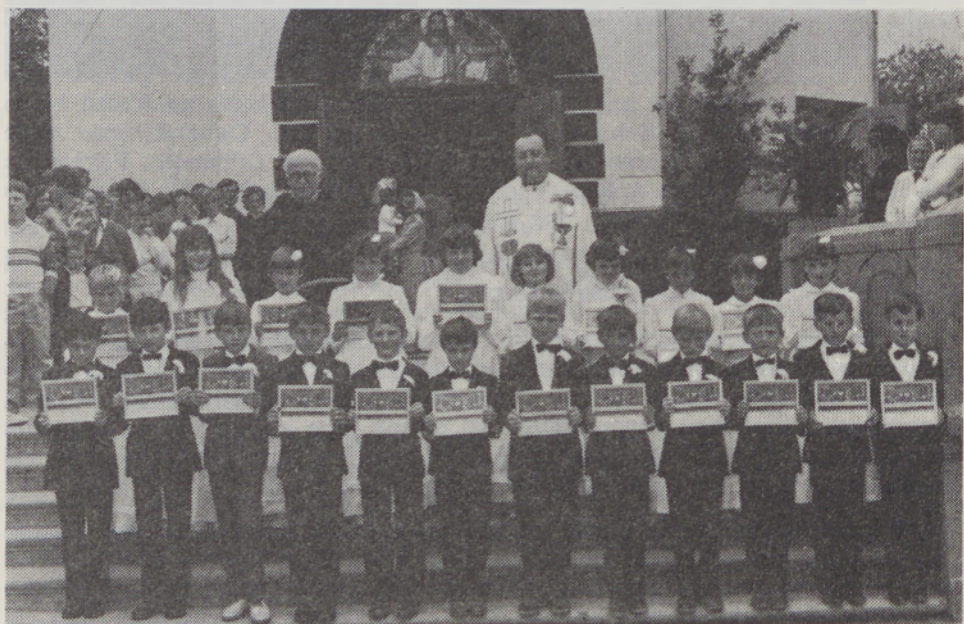
V župniji imamo močno skupino liturgičnih sodelavcev, bralcev in ministrantov. Vseh je okoli 50. Z ministranti smo se s kolesi udeležili dekanjskega srečanja ministrantov v sosednjih Črensovcih, kjer so se naši uvrstili pri kvizu med prvouvrščene in prejeli lepo knjigo «Topla babičina dlan». Nekaj ministrantov pa se je udeležilo v počitnicah duhovnih vaj za ministrante pri kapucinih v Štepanji vasi v Ljubljani.

V počitniškem času nismo načrtovali kakšnega večjega dela, ker se pripravljamo na povečavo veroučnih prostorov. V ta namen zbiramo prostovoljna sredstva, pripravljamo potrebno dokumentacijo in nabavljamo material. Radi bi, če Bog da, da bi v naslednjem pastoralnem letu, ki bo pri nas tudi birmansko, ta prizidek spravili pod streho.

Moški pevski zbor od Vipavskega Križa

Farno prošenje je letos vodil p. Placid Prša, kapucin, naš misijonar v Centralnoafriški republiki. Donatovo — v Veliki Polani pa p. Donat Kranjec, vrhovni predstojnik slovenskih kapucinov, polanski rojak.

Prvo obhajilo v V. Polani 1986

Farno romanje smo imeli 16. avgusta 1986 na Brezje, kjer smo se pridružili slavju treh dežel. Kar za dva avtobusa nas je bilo, čeprav je prejšnje dni skoraj cela župnija poromala k Mariji pod Logom. Ko smo se vračali z Brezij, smo se ustavili v Ljubljani v Štepanji vasi pri naših dragih rojakih pp. kapucinih. Kar 4 patri — polanski rojaki so v tem samostanu. Izredno lepo so nas sprejeli in tudi postregli v pristnem frančiškovem duhu. Naslednjo soboto 23. avgusta pa smo s pevci poromali na Ptujsko goro, kjer smo imeli mašo, nato pa na štajerski Triglav — Boč, kjer nas je pričakal in za nas lepo poskrbel Viktor Vratarič, župnik v Kostrivnici. Razkazal nam je svojo župnijo in zdravilišče v Rogaški Slatini. Bog mu vse povrni! Ko smo se vračali nas je na poti ujela nevihta, doma pa prijeten dež, pravi blagoslov po dolgi suši.

VERŽEJ — Veržej je znan tudi zunaj Pomurja in Slovenije po svojih mnogih značilnostih. Poznajo ga po vzgojnem zavodu, nekdanjem »salezijanskem kloštru«, po Babičevem mlinu, edinem na Muri, po mesecu narcis in še kaj. Znane so šale in smešne pripovedke na račun Veržencev. Znana pa je tudi dobrotu ljudi in lepota tega nekdanjega trga, ki si je pridobil častno mesto v zgodovini, saj se je pod vodstvom slavnega Ropoša pogumno zoperstavil turškim krdelom. Vaščani si pod vodstvom vodilnih člano K.S. stalno prizadevajo za napredek in lepoto svojega kraja. Ni čuda, da je bil letos Veržej uvrščen na drugo mesto med najlepšimi naselji naše domovine.

Tudi v verskem oziru ni med zadnjimi, čeprav bi z malo več truda in razumevanja za duhovne vrednote, lahko bil med najboljšimi. Žal je tudi tukaj nekatere vaščane zajela mrzlica zemeljskih dobrin in potrošništva, da niti nedelje več ne spoštujejo in na večnost pozabljajo. Vendar je večina ostala verna, vsi pa se trudijo, da bi živeli v medsebojnem spoštovanju in skupno gradili boljšo bodočnost.

K naši verujoči skupnosti spadajo tudi Banovci in Bunčani, vasi, ki štejeta vsaka blizu 200 prebivalcev. Uradno še vedno spadata pod križevsko župnijo. Praktično pa sta del naše krajevne pa tudi verujoče skupnosti. Večina odraslih hodi sem k maši, že sto let jih versko oskrbujejo duhovniki iz Veržeja, otroci in mladina hodijo v Veržej k verouku, tu obiskujejo tudi osemletko. Parkrat na leto imamo v Banovcih sv. mašo, precej pogosto pa v Bunčanih, kjer imajo večjo kapelo, ki jo bomo kmalu začeli obnavljati.

Evharistično leto in mednarodno leto miru nas je pogosto zbralo k molitvi pred oltarjem. Posebno hvalo zaslužijo molitvci in molivke, ki se vsak dan zbirajo pri jutranji in večerni maši ter skupno molijo rožni venec za mir, za povečanje vere, za spoštovanje in povečanje ljubezni do Evharističnega Jezusa in za duhovne poklice. Ob četrtkih pred prvim petkom imamo v ta namen uro češčenja pred Najsvetejšim, vsako leto na praznik Marije Pomočnice pa srečanje pomurskih molivcev za duhovne poklice. Letos je to srečanje bilo zelo slovesno, združeno s procesijo Marije Pomočnice in sv. Rešnjega Telesa, ki jo je vodil Jože Žužek.

Bolnike obiskujemo redno, posebno ob prvih petkih. Zanje smo priredili srečanje na župnijski in na dekanijski ravni. Prepričani smo, da oni s svojimi molitvami in žrtvami držijo pokonci našo skupnost.

Veržejski prvoobhajanci s svojimi starši

Pri verouku smo letos imeli 178 otrok. Večinoma prihajajo radi tudi k sv. maši. Prvoobhajancev smo imeli 18. Dan prvih obhajil je bil res veliko doživetje za vso skupnost. Zdaj smo začeli pripravo na sv. birmo, ki jo bomo imeli prihodnje leto. Bodoči birmanci se, med drugim, redno udeležujejo pobožnosti prvih petkov in četrtkov pred prvim petkom, posebno ure čiščenja. Za božič so otroci predstavili lepo igro »Zelena jelka«. Tudi Miklavža so sprejeli z lepim petjem in bili od njega obdarovani.

Mladi, fantje in dekleta, so se redno udeleževali srečanj in tudi nedeljske maše. Nekaj lepih predavanj z diapozitivi je zanje imel Anton Rozmarič. Ustanovili so svoj mešani štiriglasni pevski zbor, ki je večkrat nastopil v cerkvi, posebno pa na vseh mesečnih molitvenih srečanjih naše dekanijske mladine pri Kapeli. Bog ne daj, da bi zbor razpadel, kot se to rado zgodi med mladimi. Vztrajnost, požrtvovalnost in skromnost so prepotrebne čednosti, da taki podvigi ne postanejo enodnevnne cvetke. Zbor je žel veliko pohval, kjerkoli je nastopil. Srečanja mladih v Stični so se tudi letos v lepem številu udeležili.

Naj omenimo še oktet, ki je večkrat zapel v cerkvi, na srečanju župnijskih svetov pri Mali Nedelji in drugod. Posebno pa naš župnijski mešani zbor pod vodstvom dolgoletnega dirigenta Jožeta Štraklja, ki bo prihodnje leto že slavil 50-letnico svoje orglarske službe.

Za starše smo imeli več srečanj. Na večje praznike, posebno božič in veliko noč, smo se pripravili s tridnevniciami.

Mimistranti so se udeležili srečanja pri Kapeli, 14 pa jih je bilo tudi na duhovni obnovi. Skupaj z nekaterimi veroučenci so zbrali lepo vsoto za gradnjo radenske cerkve in jo osebno izročili župniku.

Po posvetovanju z ž. svetom, ključarji in strokovnjaki smo se odločili za prepotrebno obnovo fasade in prizidka našega župnišča. Dela so še v teku in upamo, da bodo pred zimo dokončana. Hvala vsem velikodušnim prostovoljcem, ki so kakorkoli pomagali.

V goricah smo letos imeli točo, ki nam je naredila precej škode.

Mala Ines na trgatvi

Bog je letos poklical k sebi precej sovaščanov. Antonija Kupljen, Alojz Ivančič in Terezija Šonaja, so umrli konec lanskega leta. Letos pa: Amalija Janežič, ki je dolga leta veliko pomagala v cerkvi in pri petju, Filip Kramer, ki ga je zadela kap pri delu, Ivana Pečič, Jožefa Jaušovec in Marija Šonaja, ki so umrle po daljši bolezni, dobro pripravljene za srečanje z Bogom.

Najbolj nas je pretresla smrt Marije Osterc, tete Mimike, kot smo jo vsi poznali. Čez 40 let je bila učiteljica. Njeni bivši učenci so bili njena družina, saj se jim je bila popolnoma posvetila. Po tolikih letih so se je še vedno spominjali. Izvrstna vzgojiteljica, pogumna in globoko verna je tudi ostala zvesta v težkih povojnih časih. Vse je spoštovala, pred nikomer ni klonila, ko je šlo za versko prepričanje. Zato so jo verni in ne-

Veržejski romarji na Ptujski gori

verni spoštovali. Ob njenem grobu je to izpovedal njen nekdanji ravnatelj iz Juršinec in njen kolega iz Haloz. Bila je vedrega, veselega in odprtega značaja, vedno pripravljena pomagati, posebno v župnišču in v cerkvi. Moč in veselje je črpala v vsakdanji maši, obhajilu in molitvi. Odšla je k Bogu 13. junija, popolnoma predana v njegovo sveto voljo. Bog nam daj mnogo takih močnih in značajnih kristjanov.

Pod naslov *Knjige naših ljudi in o nas v teh Stopinjah* stran 167 spada še sledeče poročilo:

ŠTEFAN BARBARIČ: JOSIP JURČIČ

Knjiga našega vidnega literarnega zgodovinarja in esejista je izšla v zbirki *Znameniti Slovenci*; izdala jo je Partizanska knjiga v Ljubljani v nakladi 5000 izvodov.

Gre za monografijo o našem najplodovitejšem pisatelju druge polovice 19. stoletja, kronološko zarisana podoba Jurčičevega življenja in dela, v spletu sočasnih narodnopolitičnih, socioloških in kulturnih silnic, sredi katerih je razvil svojo vsestransko dejavnost.

Avtor je obsežno gradivo razdelil v 9 zaglavij, od pisateljevega porekla in njegovih literarnih začetkov prek prvega slovenskega romana in obdobja časnikarske tlake (v Mariboru, v Ljubljani, v Sisku), do njegovih zadnjih spisov, ki jih je bil napisal v svojem razgibanem, toda kratkem življenju (1844—1881).

Pod zaglavjem *Oznake pisateljeve pripovedne ustvarjalnosti* podaja avtor monografije Jurčičev literarni nazor in oblikovalne sestavine njegovih številnih pripovednih del. Na koncu svoje dvesto strani obsežne študije podaja avtor še književno kronologijo obravnavanega obdobja, z navajanjem poglavitnih literarnih in političnih dogajanj tako v slovenskem kot v srbohrvaškem območju. Monografijo zaključuje z izborom novejšje predmetne literature, izšle po 2. vojni.

Najnovejša knjiga o Jurčiču je sinteza avtorjevih dolgoletnih literarnozgodovinskih razmotrivanj, kot tudi njegovih predavanj s številnih znanstvenih simpozijev o poglavitnih literarnih smereh in osebnostih v našem kulturnem prostoru 19. stoletja, z nadrobno analizo življenja in dela Josipa Jurčiča. Tako nam v marsičem odkriva Jurčiča v doslej neznani luči in razsežnosti.

Ob razčlenjanju njegovih literarnih del pisec sproti opozarja tudi na tiste vidike, ki se mu pri dosedanjem predstavljanju tega našega klasika zdijo bodisi prezreti bodisi tako ali drugače izkrivljeni. Na ta način popravlja oziroma dopolnjuje tudi nekatera kritična gledišča, ki jih literarna zgodovina navadno naslavlja na Jurčiča (n. pr. na njegovo predstavitev kmečkega življenja). Pri tem mu je v oporo predvsem komparativni vidik, ko določene zgodovinske ali kulturne pojave na Slovenskem primerja s sočasnim dogajanjem v srednjeevropskem (posebno južnoslovanskem) prostoru. Primerjalna metoda, združena s poglobljeno družbeno aplikacijo daje Barbaričevemu delu svojstven pečat in odliko. S tako metodo obravnave prikaže Jurčiča kot ustvarjalca, ki je v odločilni dobi preraščanja slovenskega ljudstva v narod stal v ospredju narodnopolitičnega dogajanja na Slovenskem in čigar delo sodi potemtakem med »stebre podpornike slovenske narodne zgradbe«.

Monografija dr. Štefana Barbariča izžareva zdravo tendenco: Jurčičeva beseda naj ostaja tudi dandanes osvežujoči vrelec slovenskega narodnega duha, za to ima še vedno dovolj notranje moči, in naj kot taka oživi slovensko literarno tradicijo.

J. F.

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna štev.	Telef. štev.
Apače	69253	
Bakovci — M. Sobota	69000	069 76-157
Beltinci	69231	069 71-239
Bogojina	69222	069 76-250
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-018
Črensovci	69232	069 70-073
Dobrovnik	69223	069 70-418
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-108
Dolenci — Šalovci	69204	069 78-413
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	069 77-610
Hotiza — Lendava	69220	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Račenci	69252	069 73-305
Kobilje — Dobrovnik	69223	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	069 78-223
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	069 82-020
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Črensovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Pertoča — Rogašovci	69262	069 78-628
Petrovci — Martinje	69203	069 78-036
Račenci	69252	069 73-207
Rogašovci	69262	069 78-617
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana	69225	069 70-083
Veržej	69241	
Videm ob Ščavnici	69244	069 79-221
Bodonci	69265	069 78-806
Domanjševci — Križevci	69206	
Gornji Slaveči — Kuzma	69263	069 78-237
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	069 77-803
Murska Sobota	69000	069 22-304
Moravci — Martjanci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	
Puconci	69201	069 72-532

K A Z A L O

	Stran
Koledarski del	5
Jože Smej — Evharistija in mir	19
Vilko Novak — Plečnikova dela v Prekmurju	22
Štefan Barbarič — Jezik naš dokaze hrani	29
Vilko Novak — Bogato delo zgodovinarja Ivana Zelka	32
Jože Ftičar — Hrupne Mure ropot ... veže Prekmurce z nami	34
Jože Smej — Ob 250-letnici rojstva Mikloša Kuzmiča	38
Štefan Grabar — Dušnopastirski profil Mikloša Kuzmiča in njegovo pastoralno delovanje	40
Valter Dermota — Korenine našega verovanja	50
Dr. Franc Ivanocy — O urejanju Mure	52
Jože Smej — Zlatomašni soneti	56
-rko — PESMI: Dolgočasje, Večerna pesem, Nad poljano, V gozdu, Nad nami	58
Jakob Šečerko — PESMI: Deček z grlico, Glasovi iz dalje, Noč je že, S časom naprej, Osmrtnica, Vinogradniški šop, Orač	60
Miroslav Slana-Miros — Na tej spokorniški poti	62
Milan Mlinarič — Nihajni čas, Moj čas, Molitev	62
Stanislav Koštric — Čarobno iskanje, Krik, Pred nevihto	65
Jože Gerič — Trenutek samote	67
Terezika Luk — Zadnji pogled	67
Avgust Pavel — Prestavi me na drugo zvezdo, Mimo mene je šla smrt	68
Martin Borič, ml. — Tako odpevam javorovim goslim	71
Lojze Kozar, ml. — Jokati bi morala	77
Franc Puncer — Iz nenapisanega dnevnika	79
Lojze Kozar — Trojno slavlje na Gorenjem Seniku	85
L. K. — Za šalo	93
VLV — Po zemlji domači	95
Ivan Camplin — Nisem imel časa?	100
Valter Dermota — Vonj po muškatu	101

Ivan Zver — Pojoči odmevi	103
Stanislav Koštric — Krvavi utrinek	106
Viljem Kovač — Kako blizu je lahko smrt	108
Marko — Gasilec Martin	110
Rezka — »Zemlja, zemljica, mati«	112
Jože Ftičar — Na sončni strani mesta	114
Štrkov Jožek — S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	120
Jožko Vinkovič — Teološki tečaj v Soboti	126
Franc Tement — Sklep Metodovega leta v Rimu	129
Mihael Kuzmič — Vesti iz starih krajev v časniku »Amerikanszki Szlovincov glasz«	132
Lojze Ratnik — Gradili smo kapelo	136
Ivan Štuhec — Zlatomašnik in osemdesetletnik Ludvik Duh	138
Vilko Novak — Spomin na dva prijatelja	141
M. P. — Ob zlati maši Alojzija Gaborja pri Sv. Juriju in Štefana Tratnjeka na Pertoči	144
Franc Tement — Štefan Zver — zlatomašnik	147
Franc Tement — V enem letu so umrli trije črensovski duhovniki	149
Franc Tement — † Franc Križan	160
Knjige naših ljudi in o nas	161
Važnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja	167
J. F. — Štefan Barbarič: Josip Jurčič	219

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA

KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1987

262.2(497.12-18)(059)

19025946

COBISS ©

